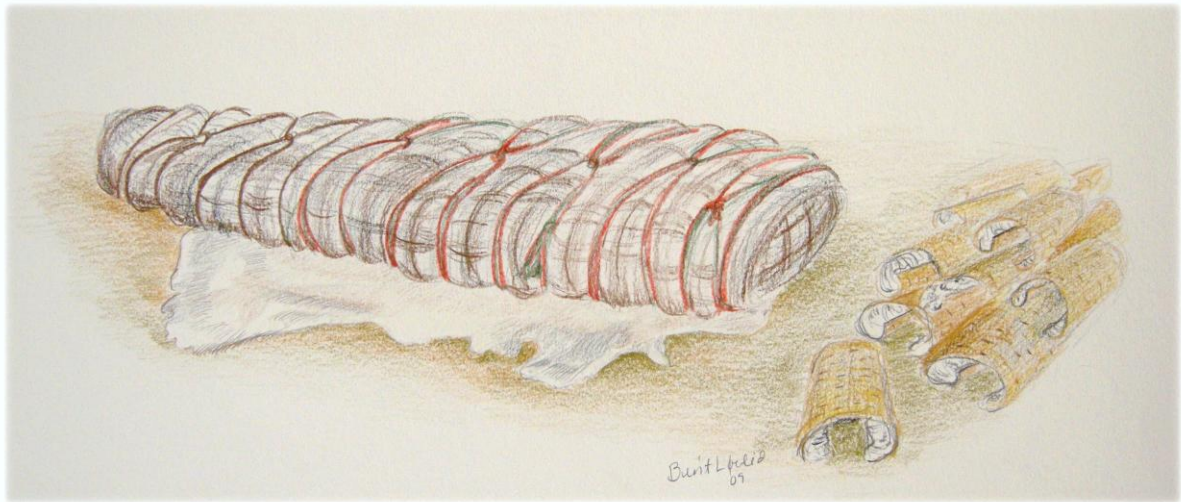

Nye tanker om Skjoldehamnfunnet

Dan Halvard Løvlid

Masteroppgave i arkeologi

Institutt for AHKR

Universitetet i Bergen

Høsten 2009

Forord

Når jeg nå avslutter dette prosjektet som har fulgt meg tett de siste par årene er det mange som skal takkes. Ideen til oppgaven var et resultat av min interesse for gammelt håndverk deriblant tekstilarbeid. Gjennom et samarbeidsprosjekt mellom Universitetet i Bergen og Lofotr Vikingmuseum på Borg ble det foreslått at jeg kunne skrive om Skjoldehamnfunnet. Bak dette forslaget sto arkeolog og forskningsansvarlig ved museet, Lars Erik Narmo. Tanken var å kombinere nye studier av drakten med eksperimentell arkeologi, og den eksperimentelle delen skulle skje på Lofotr Vikingmuseum. Lofotr Vikingmuseum ved museumsdirektør Geir Are Johansen bestemte at de ville satse på prosjektet og satte inn betydelige ressurser i dette. Museet finansierte den delen av drakt- og gjenstandsanalysen som ble utført sammen med konservator Aud Bergli, og dekket alle utgiftene forbundet med rekonstruksjonen. Jeg vil derfor takke museet for dette. Særlig vil jeg takke Lars Erik Narmo som har jobbet mye for at dette prosjektet skulle bli noe av, og som har hjulpet meg under tiden på museet. Han har også hele tiden jobbet med å formidle det vi har funnet ut til interesserte som har kontaktet museet. Jeg vil også takke tekstilhåndverkerne ved museet som jeg har jobbet sammen med, og da særlig Karin Sliper som med sin håndverkskompetanse har hjulpet meg og lært meg mye gjennom hele prosjektet. I forbindelse med de eksperimentelle forsøkene vil jeg takke alle dem som har testet rekonstruksjonene. På museet var dette særlig Monica Andersen og utenfor museet min kjære nabo Bjørg Biksrud.

En stor takk går til min veileder Knut Andreas Bergsvik som har hjulpet meg gjennom hele prosessen. Særlig gjelder dette i oppgaveskrivingen. Han har hjulpet meg med språket som ikke alltid har holdt en akademisk standard, med oppgavens oppbygning og struktur og med alle andre ting som gjør en akademisk tekst til en akademisk tekst. Han hjalp meg også mye i oppstarten av oppgaven med å søke om tillatelse til forskning på drakten, og til å få til en samarbeidsavtale med Lofotr Vikingmuseum. Han har dessuten gitt meg god hjelp i søknadsprosesser og formidling av kontakt til personer som har bidratt til prosjektet.

I det øvrige forskningsarbeidet med funnet er det også mange som skal takkes. Jeg vil først takke Tromsø museum, som eier funnet, for at jeg fikk tillatelse til å forske på dette. Jeg er veldig privilegert som har fått mulighet til å jobbe med et så spennende og unikt funn. I

dokumentasjonen av funnet, som ble utført ved konserveringsavdelingen ved Bergen Museum, vil jeg rette den største takken til konservator Aud Bergli. Hun har ikke bare hjulpet meg den ene uken, men alltid vært tilgjengelig hvis jeg har hatt spørsmål eller trengt annen hjelp. Jeg har lært svært mye av å jobbe sammen med henne, og hennes bidrag har vært helt nødvendig for oppgaven. Hun har også vist en stor interesse for prosjektet gjennom hele prosessen. Jeg vil også takke Sigrid Kaland ved Bergen Museum for at jeg fikk studere funnet sammen med en konservator og at jeg senere fikk studere det på egen hånd. Hun skal også takkes for at hun satte inn ressurser på at det ble skrevet en rapport om artsbestemmelse av diverse deler av funnet. I analysen av drakten fikk jeg hjelp av flere. Jeg vil takke Arne Larsen, Ole- Magne Nøttveit og Hana Lukesova for at de ville se på skoene og diverse hårrester. Jeg vil takke Steinar Gulliksen ved Nasjonallaboratoriet for ¹⁴C- datering ved NTNU i Trondheim for hjelpen med dateringene, både i forkant og etterkant. En stor takk må rettes til Ellen Schjølberg som har lånt meg hennes analyseresultater av funnet, og hjulpet meg med diverse spørsmål som jeg har hatt.

Helt i begynnelsen av prosessen fikk jeg tips av professor i arkeologi Lise Bender Jørgensen ved NTNU om at en stor konferanse om arkeologiske tekstiler (NESAT) skulle avholdes, og jeg vil takke henne for dette, og for de samtaler vi hadde der. Det var en veldig god start på prosjektet. På konferansen møtte jeg også Marianne Vedeler som leste min prosjektbeskrivelse og ga meg viktige råd for hvordan jeg kunne vinkle oppgaven. Tidlig i prosessen ble det også klart for meg de mange likheter som finnes med samisk draktskikk, men litteraturen og informasjonen jeg selv fant om temaet var sparsommelig. Derfor tok jeg kontakt med etnolog Sunna Kuoljok ved Ajtte, Svenskt fjäll- och samemuseum. Hun ga meg uvurderlig informasjon om samisk draktskikk og den litteraturen som finnes om dette. I studiene av samisk draktskikk fikk jeg også selv se gamle samiske draktdeler fra magasinet på Norsk Folkemuseum i Oslo, og jeg vil takke dem for dette. Dessverre måtte en samisk sammenligning utgå på grunn av andre prioriteringer.

Det finnes også mange flere som har bidratt til å besvare de mange spørsmål som har dukket opp under hele prosjektet, og til disse vil jeg rette en stor takk.

Den siste jeg vil takke er mamma, Berit Løvlid, som har laget de håndtegnede illustrasjonene som det finnes rikt av i denne oppgaven. Mange timer har blitt brukt på dette, og hun har hatt stor tålmodighet med de ønsker jeg har kommet med. Resultatet har blitt

veldig bra, og de utfyller teksten på en svært god måte. Dessuten er det hennes fortjeneste at jeg ble interessert i tekstilarbeid og har kunnet opparbeide meg kunnskap om dette. Uten en slik kunnskap og interesse ville jeg ikke fått mulighet til å gå inn i dette spennende funnet.

Nedre Eggedal 15.11.09

Dan Halvard Løvlid

Innholdsfortegnelse

Forord	3
Innholdsfortegnelse	6
Figurliste.....	12
1. Innledning	15
1.1 Emne og mål	15
1.2 Problemstillinger	16
1.2.1 Problemstillinger i drakt- og gjenstandsanalysen:	16
1.2.2 Problemstillinger i rekonstruksjonen:	16
1.3 Oppgavens oppbygning	17
2 Forskningshistorie.....	18
2.1 Liket i myra	18
2.2 Gutorm Gjessing.....	18
2.3 Antropologiske undersøkelser	20
2.4 Konservering og datering	21
2.5 Nyere forskning på drakten.	22
3 Metode	24
3.1 Drakt- og gjenstandsanalyse	24
3.1.1 Begrensninger i analysen	24
3.1.2 Hva skal analyseres?	25
3.1.3 Hvordan skal det analyseres?	26
3.1.4 Stoff.....	26
3.1.5 Snitt	27
3.1.6 Søm.....	29
3.1.7 Dekor.....	29

3.1.8	Datering	30
3.1.9	Artsbestemmelse	30
3.2	Rekonstruksjon som eksperimentell arkeologi	31
3.2.1	Begrepene rekonstruksjon og eksperimentell arkeologi	31
3.2.2	Hva kan kalles rekonstruksjon?	32
4	Drakt- og gjenstandsanalyse	34
4.1	Innledning	34
4.1.1	Kapittelets oppbygning	34
4.1.2	Generelt om beskrivelsene	34
4.1.3	Forklaring til illustrasjonene	37
4.1.4	Generelt om plaggene	38
4.2	Kaprunen	39
4.2.1	Stoff	39
4.2.2	Snitt	43
4.2.3	Sømmer	44
4.2.4	Dekor	46
4.3	Kofta	50
4.3.1	Stoff	50
4.3.2	Snitt	52
4.3.3	Sømmer	66
4.3.4	Dekor	69
4.4	Beltet	75
4.5	Skjorta	81
4.5.1	Stoff	81
4.5.2	Snitt	84
4.5.3	Sømmer	95

4.5.4	Dekor	97
4.6	Broka	102
4.6.1	Stoff	102
4.6.2	Snitt	103
4.6.3	Sømmer	108
4.6.4	Dekor	109
4.6.5	Andre bemerkninger	116
4.7	Ankelbåndene	117
4.7.1	Rundflette	118
4.7.2	Det vevde båndet	119
4.7.3	Flatflette med surringer, sølvringer og dusk.	121
4.8	Lestene	123
4.8.1	Stoff	124
4.8.2	Fragment L1	124
4.8.3	Fragment L2	125
4.8.4	Fragment L3	125
4.8.5	Konstruksjon	127
4.9	Skoene	131
4.9.1	Fragmentene	131
4.9.2	Undersøkelsene	133
4.9.3	Konstruksjon	134
4.10	Teppet	137
4.11	Bånd omkring teppet.	140
4.11.1	Tamper	141
4.12	Annet	143
4.12.1	Lærreimer	143

4.12.2	Tykk rundflette	143
4.12.3	Fragment med ”knapp”	144
4.12.4	Dyrehår og fellfragmenter	145
4.12.5	Menneskehår og tekstilrester.....	145
5	Datering.....	147
6	Rekonstruksjonen.....	153
6.1	Innledning	153
6.2	Ankelbånd.....	153
6.3	Broka	154
6.3.1	Snitt	154
6.3.2	Brokas funksjonalitet.....	155
6.3.3	Dekor	156
6.4	Beltet.....	157
6.4.1	Duskenes festesting	157
6.4.2	Knuten med tre sløyfer	158
6.5	Kaprunen	159
6.6	Kofta	160
6.6.1	Snittet	160
6.6.2	Koftas funksjon	161
6.7	Oppsummering	162
6.8	Eksperimenter i etterkant.....	163
7	Sammenfattende diskusjon	164
7.1	Stoff	164
7.1.1	Trådtall og garndiameter	164
7.1.2	Farger	166
7.1.3	Etterbehandling	166

7.1.4	Jarekanter og oppsettingskant	167
7.1.5	Varpskiller	168
7.1.6	Vevefeil	169
7.2	Snitt	169
7.2.1	Skoene	173
7.3	Søm	175
7.4	Sammenhengen mellom ankelbånd, brok og sko.	178
7.5	Dekor	179
7.5.1	Fletter	179
7.5.2	Leggsømmer	180
7.5.3	Vevde bånd	181
7.5.4	Dusker	182
7.5.5	Surringer	182
7.5.6	Knuter	182
7.5.7	Stripet stoff	183
7.5.8	Farget stoff	183
7.5.9	Sølvringer og sølvperle	183
7.5.10	Dekorative sting	184
7.5.11	Broderi	184
7.5.12	Generelt om dekoren på drakten	184
7.5.13	Veveredskap	185
8	Konklusjon	187
	Abstract	190
	Litteratur	192
	Appendiks	196
	Ordliste	196

Trådtall og garndiameter for Skjoldehamndraktens stoffer og dekortråder	198
Forklaring.....	198
Kaprunen.....	198
Kofta	200
Beltet.....	201
Skjorta.....	202
Broka.....	204
Ankelbåndene	205
Lestene	206
Ankelklutene	206
Skoene.....	206
Bånd omkring teppet.....	207
Teppet (alt etter Schjølberg)	208
Tykk rundflette.....	208

Figurliste

Figur 1. To typer sømmer brukt på drakten.	35
Figur 2. Den mest vanlige sømmen i Skjoldehamndrakten.	36
Figur 3. Kaprunen. Den venstre og best bevarte siden.....	40
Figur 4. Kaprunen. Venstresidens dimensjoner..	41
Figur 5. Kaprunen. Bakkilens dimensjoner.....	41
Figur 6. Kaprunen. Høyresidens dimensjoner.....	42
Figur 7. Kaprunen. Tegning som viser tre av toppsømmene..	44
Figur 8. Kaprunen. Dekorasjonssømmen i nakken..	46
Figur 9. Kaprunen. Flettemetoden for flettene.....	48
Figur 10. Kaprunen. Fletta på venstresiden.....	48
Figur 11. Kofta. Forsiden av kofta slik den er sydd fast til støttestoffet.	51
Figur 12. Kofta. Tegning av koftas forside med Gjessings rekonstruerte snitt.....	53
Figur 13. Kofta. Tegning av koftas bakside med Gjessings rekonstruerte snitt.....	54
Figur 14. Kofta. Tegning som viser dimensjonene for bolens forside målt opp av meg selv..	55
Figur 15. Kofta. Tegning som viser dimensjonene for bolens bakside målt opp av meg selv.	56
Figur 16. Kofta. Høyreermet med dets dimensjoner uten flettekanten.	62
Figur 17. Kofta. De to kilene i høyre side, med Gjessings og mine beregninger	63
Figur 18. Kofta. De tre kilene i venstre side, med Gjessings og mine beregninger.....	65
Figur 19. Kofta. Schjølbergs forslag til sting på bakstoffets nederkant på kile K1.	69
Figur 20. Kofta. Den V- skårede halsåpningen.....	70
Figur 21. Kofta. Tegning som viser hvordan fargefeltene på broderingen veksler.	71
Figur 23. Kofta. Det vevde toskaftsbåndet og den trefargede fletta på ermet.....	73
Figur 24. Kofta. Flettemetoden for den trefargede fletta	73
Figur 25. Beltet. Det flettede beltet i ullgarn.....	75
Figur 26. Beltet. Flettemetoden for beltet.	77
Figur 27. og Figur 28. Beltet. Bilder som viser tampenes symmetri..	77

Figur 29. Beltet. Dusk der den ene av tre låsrekker kan sees.....	79
Figur 30. Skjorta. Forsiden av skjorta slik den er sydd fast til støttestoffet.....	82
Figur 31. Skjorta. Tegning av skjortas forside med Gjessings rekonstruerte snitt.....	84
Figur 32. Skjorta. Tegning av skjortas bakside med Gjessings rekonstruerte snitt	83
Figur 33. Skjorta. Tegning som viser dimensjonene for bolens forside	85
Figur 34. Skjorta. Tegning som viser dimensjonene for bolens bakside	87
Figur 35. Skjorta. Fragment S2.	90
Figur 36. Skjorta. Høyreermet med dets dimensjoner	90
Figur 37. Skjorta. De tre kilene i høyre side	92
Figur 39. Skjorta. Halsåpningen på skjorta	97
Figur 40. Skjorta. Utsnitt av dekorstoffets jarekant	98
Figur 41. Skjorta. Sølvperlen på brystklaffen	100
Figur 42. Broka. Vevefeilen på det rektangulære forlengingsstykket.....	102
Figur 43. Broka. Brokas forside	104
Figur 44. Broka. Fragmentene på forsiden av broka og Gjessings rekonstruerte snitt	105
Figur 45. Broka. Fragmentene på bakside av broka.....	106
Figur 46. Broka. Tegning av hvordan brokas løpegang har blitt laget.....	108
Figur 47. Broka. Sidesømdekor.....	109
Figur 48. Broka. En mulig fremgangsmåte for broderingsstingene over sidesømmen.....	111
Figur 49. Broka. En sammenligning av koftebåndet og brokbåndet.....	113
Figur 50. Broka. Tegning som viser flettemetoden for trekkbåndet	116
Figur 51. Broka. Det løse fragmentet identifisert som brokas trekkbånd.	116
Figur 52. Ankelbåndene. Båndet som blir kalt ”bånd 1” i teksten.	117
Figur 53. Ankelbåndene. Utsnitt av rundfletta og fremstilling av flettemetode	118
Figur 54. Ankelbåndene. Utsnitt fra de brikkevevde ankelbåndenes mønster.....	120
Figur 55. Ankelbåndene. Utsnitt av ”bånd 1” som viser den flatflettede enden	122
Figur 56. Lestene. Lestefragmentene	123
Figur 57. Lestene. Fragment L1 slik det vil se ut i utbrettet tilstand	127
Figur 58. Lestene. lestetuppen (L3) slik den vil ha sett ut i utbrettet tilstand	128

Figur 59. Lestene. Prinsipptegninger av lestene slik jeg tror de har sett ut	128
Figur 60. Ankelklutene. Ankelkluten fra venstre bein	129
Figur 61. Ankelklutene. Ankelkluten fra høyre bein.	130
Figur 62. Skoene. De to sålefragmentene fra to sider	131
Figur 63. Skoene. Tegning av det best bevarte fragmentet	133
Figur 64. Skoene. Nærbilde av senetrådsømmen på det best bevarte sålefragmentet	135
Figur 65. Skoene. Tolkning av hvordan sålen og overlæret kan ha blitt festet sammen.....	136
Figur 66. Teppet. Teppet som var surret rundt liket.....	137
Figur 67. Teppet. Nærbilde av oppsettingskanten i panamabinding.....	139
Figur 68. Båndene rundt teppet. Båndene som var med på å knyte teppet til liket.....	140
Figur 69. Båndene rundt teppet. Nærbilde av de to surrede tampene tredd inn i knuten.....	141
Figur 70. Annet. To fragmenter av tykk rundflette.	144
Figur 71. Annet. Fragment med ”knapp”	145
Figur 72. Annet. Hår fra den begravde personen	146
Figur 73. Rekonstruksjonen. Brokbeinas snitt etter Gjessings tolkning	154
Figur 74. Rekonstruksjonen. Leggsømmer	156
Figur 75. Rekonstruksjonen. Fremgangsmåte for dekor- og festestingene på duskene.....	157
Figur 76. Rekonstruksjonen. Fremgangsmåte for å knyte beltets to knuter.....	158
Figur 77. Rekonstruksjonen. Kaprunen når flettene er knytt sammen bak.	160
Figur 78. Rekonstruksjonen. Det rekonstruerte snittet for kofta.....	162
Figur 79. Sammenfattende diskusjon. Mønster for samiske skaller.	175
Figur 80. Sammenfattende diskusjon. Samiske vintersko.....	175

1. Innledning

1.1 Emne og mål

Skjoldehamnfunnet, gjort i 1936, er et unikt draktfunn som er internasjonalt kjent. Sett i forhold til dets berømmelse og unikheter er det gjort svært lite forskning på dette funnet. Guttorm Gjessings 71 år gamle artikkel er fremdeles den viktigste kilden til informasjon, selv om deler av funnet har inngått i senere publikasjoner. Gjessing følte seg trygg på at drakten var en norsk mannsdrakt fra seinmiddelalderen, men diskusjonen om etnisitet, kjønn og datering har allikevel pågått helt til i dag. Særlig i diskusjonen om etnisitet har det vært sterke følelser i sving, der arkeologi, politikk og urfolksspørsmål har blitt blandet sammen. Mitt utgangspunkt var å studere originalmateriale på nytt for å få et mer detaljert bilde av drakten og for å undersøke Gjessings tolkninger og påstander om denne. Hovedmålet var å gi en ny oppdatert beskrivelse med fokus på det praktiske arbeidet som ligger bak drakten, og på plaggenes funksjonelle egenskaper. En diskusjon om etnisitet og kjønn er altså ikke en del av denne oppgaven. Drakt- og gjenstandsanalysen, utført ved konserveringsseksjonen ved Bergen Museum, var ikke det eneste redskapet i denne prosessen. Jeg ville også bruke rekonstruksjon som et arkeologisk eksperiment for å belyse de aspektene som ikke kommer fram gjennom en analyse. Gjennom et samarbeid med Lofotr Vikingmuseum i Lofoten fikk jeg arbeide sammen med erfarne tekstilhåndverkere, slik at kunnskap fra to fagfelt kunne forenes. På denne måten håpet jeg å bringe klarhet i mange av de spørsmålene som har blitt stilt om Skjoldehamndrakten, og forhåpentligvis frembringe ny viktig kunnskap i et område av arkeologien der man vanligvis kun har små tekstilfragmenter å jobbe ut ifra. Det å ha et så detaljert og riktig bilde av det empiriske materiale som mulig, er essensielt for eventuelt senere å kunne diskutere både etnisitet og kjønn.

1.2 Problemstillinger

For å nå det hovedmålet jeg har satt meg vil jeg som nevnt ovenfor bruke to metoder; drakt- og gjenstandsanalyse og rekonstruksjon. Problemstillingene vil derfor også være knyttet opp mot disse metodene.

1.2.1 Problemstillinger i drakt- og gjenstandsanalysen:

- Hvordan har gjenstandene blitt konstruert, og hva har blitt brukt for å konstruere dem? Gjennom å bruke tidligere undersøkelser og selv undersøke funnet, ønsker jeg å komme med en mer detaljert beskrivelse av funnet enn det som har blitt gjort tidligere. Gjenstandene vil undersøkes innenfor kategoriene stoff, snitt, søm og dekor.
 - Er Gjessings rekonstruksjonsforslag sannsynlige? Hvis ikke; hvorfor og hvordan vil et mer sannsynlig snitt være?
- Hvilke likheter/forskjeller finnes det mellom plaggene med tanke på stoff, snitt, søm og dekor? Er det elementer som helt sikkert knytter dem sammen, og hva vitner dette om?
- Hvor gammelt er funnet? Nye ^{14}C -dateringer vil forhåpentligvis kaste lys over utvalgte gjenstanders alder. Hva betyr en eventuell forskjell i dateringer? Er det sannsynlig at de ulike gjenstandene kan ha hatt ulik alder ved nedleggelse, og hva betyr i så fall dette for dateringene?

1.2.2 Problemstillinger i rekonstruksjonen:

- Hvordan fungerer draktens snitt på en virkelig person, og hvordan stiller dette seg med Gjessings påstander?

- For kaprunen sin del ønsker jeg å se på dens størrelse; hvordan den sluttet om hodet og å eksperimentere med flettene på hver side for å undersøke deres funksjon.
- For kofta sin del ønsker jeg å se på hvordan det skjeve snittet har virket inn på draktens utseende. Jeg ønsker også å undersøke Gjessings påstander om at kofta har vært unormalt lang fra ermelinning til ermelinning. Til sist vil jeg se om snittet kan si noe om størrelsen på mennesket som bar den.
- For broka sin del ønsker jeg å se hvordan Gjessings rekonstruksjonsforslag fungerer. Er dette et sannsynlig snitt eller må det revurderes?
- Hvordan har dekoren blitt laget? Jeg vil særlig eksperimentere med hvordan duskstingene, belteknuten og ankelbåndenes rundflette har blitt gjort.

1.3 Oppgavens oppbygning

Oppgaven består av åtte kapitler inkludert innledningskapitlet. Det andre kapitlet vil ta for seg forskningshistorien til Skjoldenhamnfundet. Det tredje kapitlet vil beskrive de to metodene jeg har brukt i prosjektet, henholdsvis drakt- og gjenstandsanalyse og rekonstruksjon. Det fjerde kapitlet vil ta for seg drakt- og gjenstandsanalysen. Her vil gjenstand for gjenstand beskrives i hvert sitt underkapittel i lys av de undersøkelseskategoriene som kommer frem under *metode*. I det femte kapitlet vil jeg diskutere alle ¹⁴C- dateringene som er gjort av funnet. I det sjette kapitlet vil rekonstruksjonsprosessen og dens resultater beskrives. I det sjuende kapitlet vil jeg diskutere informasjonen fra drakt- og gjenstandsanalysen og rekonstruksjonen. Det åttende og siste kapitlet inneholder konklusjonen.

2 Forskningshistorie

2.1 Liket i myra

Skjoldehamnfunnet ble funnet på gården Skjoldehamn på Andøya i Nordland i 1936. En junidag dette året fant Rikart Olsen et lik pakket inn i et ullteppe under torvskjæring i myra like ved gården. Politimesteren beordret liket begravd på en kirkegård, men på tross av dette ble det gjenbegravd like ved. Museet i Tromsø fikk greie på dette sent på høsten, og siden man antok at funnet ikke var mer enn ca 200 år og at det var blitt fjernet fra sin opprinnelige plass, ventet man med arkeologiske undersøkelser på funnstedet. I stedet ble gårdbruker Hans Liavik bedt om å grave funnet forsiktig opp igjen og sende det til Tromsø.

Da museet mottok liket i november 1936 viste det seg å ha langt større interesse enn man først antok. Det var iført en kaprun (middelaldersk hette med skulderslag), kofte, belte, skjorte, brok, lester, ankelkluter, ankelbånd og sko. Det var som sagt inntullet i et teppe som var surret på med lærreimer og vevde bånd. Den gravlagte personen lå på et reinskinn som igjen lå oppe på i hvert fall fire til fem bjørkekjepper. Graven var dekket av et lag med never.

2.2 Gutorm Gjessing

Beskrivelsen ovenfor er basert på Gutorm Gjessings artikkel ”*Skjoldehamndrakten. En senmiddelaldersk nordnorsk mannsdrakt*” fra tidsskriftet ”Viking” i 1938. Det var Gjessing som fikk ansvaret for undersøkelsene av funnet, noe som var naturlig siden han året før ble ansatt som museets første fagutdannede arkeolog (Bruun 2007:6). Sommeren 1937 dro han selv til Skjoldehamn for å undersøke omstendighetene rundt funnet. Ved ettergraving kunne han konstatere at neverflakene lå 67 cm¹ fra overflaten, og at kjeppene da må ha ligget 20-25 cm dypere. Samtidig fant han et knivskaft av eik og flere menneskerester som ikke hadde blitt

¹ Avstanden som er oppgitt er tatt fra Gjessings artikkel. I hans innberetning om de arkeologiske undersøkelsene fra juli 1937 er avstanden oppgitt til 87 cm (Gjessing 1937a:2). 87 cm oppgis også i et brev til stipendiat Asbjørn Ording ved Landbrukshøyskolen på Ås (Gjessing 1937b:2). Brevet var en orientering om funnforholdene til de som skulle analysere myrprøven som Gjessing tok på funnstedet.

oppdaget da funnet ble gjort. Finnerne kunne fortelle at liket hadde ligget på venstre side, skrått mot nord og med knærne lett trukket opp. Rikart Olsen mente å ha sett hjernemasse inne i et brudd i kraniet. At kraniet var i god stand bekreftes i et brev til Tromsø museum fra Hans Liavik: ”*av benene var kraniet nogenlunde i form; men smuldret så å si til støv*” (Liavik 1936:1).

Artikkelen fra 1938 er en helhetlig beskrivelse av funnet. Det første han diskuterer er myra som gravplass, og han drar paralleller til andre myrfunn i Nord- Europa. Konklusjonen er at personen har blitt lagt ut på myra som straff for onde gjerninger (Gjessing 1938:71). Så beskriver han kort konserverings- og rekonstruksjonsprosessen før han starter beskrivelsen av drakten. Her beskriver han stoffet, snittet, dimensjonene, dekoren og litt om sømmene på drakten. Han går imidlertid ikke spesielt detaljert til verks. Jeg er usikker på om eller eventuelt hvor mye Gjessing hadde arbeidet med arkeologiske tekstiler, og hvor mye han viste om tekstilarbeid før sin artikkel. Med tanke på de sparsommelige tekstiltekniske beskrivelsene og den usikkerheten som finnes rundt tekstiltekniske spørsmål (blant annet spørsmålet om brikkevev/båndgrind), er det grunn til å tro at det var noe begrenset. Det kommer frem i artikkelen at oppmåling og rekonstruksjon av drakten ble utført av hans kone Gjertrud Gjessing, og jeg har en mistanke om at hun også har bidratt i de tekstiltekniske beskrivelsene.

Den siste delen av hans artikkel vier han til etnisk bestemmelse, datering og sammenligning med andre drakter kjent fra ulike kilder. Han skriver her at Skjoldehamndrakten på en rekke punkter skiller seg fra samisk draktskikk (Gjessing 1938:54 og 55). At samene ikke har brukt lester og at samekoftene i senmiddelalderen må ha hatt krage og kiler distribuert på baksiden er blant argumentene han bruker mot en samisk opprinnelse. Samtidig understreker han at det finnes viktige likhetstrekk, men at disse skyltes at samedrakten er basert på skandinaviske middelalderdrakter. Han konkluderer derfor med at den er norsk og ikke samisk. Dateringen av drakten setter han til seinmiddelalderen; slutten av 1400- tallet eller begynnelsen av 1500-tallet (Gjessing 1938:70). Begrunnelsen for at den tilhører middelalderen er på bakgrunn av kofta, skjorta og kaprunen med et høymiddelaldersk snitt. For de andre plaggene er det ingenting som utelukker en så tidlig datering. At funnet er fra seinmiddelalderen begrunnes med at skjorta har en opprettstående krage som ikke kan være eldre enn siste halvpart av 1400- tallet. På bakgrunn av at drakten fra seinmiddelalderen har så gamle trekk konkluderer han med at klærne må ha vært utdatert da de var i bruk, og at mannen som bar dem var en fattigmann som tilhørte ”*reversen av medaljen*” (Gjessing 1938:71). At skjorta var sterkt lappet og at hele kofta bærer et ”*umiskjennelig preg av et*

ytterst slett skredderhåndverk”, var nok også medvirkende årsaker til at han dro en slik konklusjon (Gjessing 1938:44). Han vier mye plass til å sammenligne drakten med andre nordiske drakter kjent fra arkeologi, historie, kunsthistorie og etnologi, og finner paralleller til alle Skjoldehamnplaggene i disse.

I forbindelse med konserveringen av drakten ble kaprunen, broka, kofta, skjorta og teppet sydd opp på sateng av Gjessings kone, Gjertrud Gjessing (Gjessing 1938:40). Det var som sagt hun som sto for oppmåling og rekonstruksjon av snittet der stoffet var råtnet vekk. Drakten ble så utstilt for en kort periode før den ble magasinert. Der lå den til midten av 80-tallet da den for en ny kort periode ble utstilt i forbindelse med NKKMs² årsmøte i Tromsø.

2.3 Antropologiske undersøkelser

Professor ved dagens Institutt for medisinske basalfag, avdeling for anatomi ved Universitetet i Oslo, Per Holck, skrev i 1988 en artikkel om hva som hendte med skjelettrestene fra Skjoldehamn, og hva han selv kunne si om disse. Skjelettet ble sendt til professor K. E. Schreiner ved Anatomisk institutt i Oslo straks etter at Tromsø museum mottok funnet, og Gjessing ønsket særlig å få vite om personen hadde vært same eller nordmann. Etter ettergravingen i 1937 sendte Gjessing nye rester av liket til Schreiner. Beinrestene ble beskrevet av Schreiners preparant Alf Søderholm som også noterte at Schreiner ønsket å spørre Tromsø museum om å få kaste skjelettrestene, noe som ikke ble gjort. Det hadde ikke vært mulig å bestemme personens etnisitet (Holck 1988:112). Holck skriver videre at han ikke kan finne annen dokumentasjon av skjelettrestene enn Søderholms beskrivelse. Han gjengir så sin egen anatomiske undersøkelse av skjelettrestene. De kjønnsbestemmende delene av skjelettet manglet, men de restene som var igjen viste at det ikke var snakk om et stort eller grovbygget individ. Knoklene var små og spinkle og uten antydninger til store muskelfester. Det kunne derfor ikke være et typisk norrønt mannsskjelett. Holck mente derfor at det kan dreie seg om en norrøn kvinne eller en samisk mann, men mest sannsynlig det sistnevnte på grunn av den mannspregede drakten (Holck 1988: 114). Han bestemmer høyden til ca. 1,55 m basert på spolebeinet, men legger til at denne beregningen sannsynligvis er unøyaktig. Gjessings beregninger av personens høyde til rundt 1,60 m basert

² NKKM er forkortelse på Norske Kunst- og Kulturhistoriske Museer, som nå heter Norges Museumsforbund.

på koftas og brokas dimensjoner, ser derfor ut til å være gode (Gjessing 1938:44 og 49). Holck bestemmer alderen til ca. 40- 45 år.

På hvilket tidspunkt Holck gjorde sine analyser av skjelettet står ikke opplyst. Det som er klart er at Berit Sellevold, nå seniorforsker/osteoarkeolog ved NIKU, skrev en antropologisk rapport om Skjoldehamnskjelettet i 1987, året før Holcks artikkel ble publisert. Hun er enig med Holck om at benene er for små og spinkle til at det kan være et typisk norrønt mannsskjelett og at det sannsynligvis må dreie seg om en norrøn kvinne, samisk kvinne eller samisk mann. Hun anslår kroppshøyden til 1,55- 1,60 m hvis personen har vært mann, og 1,50- 1,55 m dersom det har vært en kvinne, men understreker at dette er svært usikkert. Personen har vært ca. 40- 50 år og ser ikke ut til å ha måttet bruke kroppen ekstremt hardt. Det er ingen spor etter slitasje eller andre sykkelige forandringer på de bevarte beinrestene. Hun beskriver håret som har tilhørt personen som mørkebrunt, glatt og mykt, der de lengste hårstråene måler 23- 25 cm (Sellevold 1987).

2.4 Konservering og datering

Våren 1984 ble Skjoldehamndrakten sendt til Bergen Museum for å bli konservert, og året etter startet arbeidet med drakten. Både Aud Bergli, Inger Raknes Pedersen og Ellen Schjølberg var involvert i dette prosjektet. Zoolog Ellen Schjølberg var den som jobbet mest med drakten, og hun dokumenterte teppet, kaprunen, kofta, broka og beltet, men dette ble aldri publisert.³ Schjølberg har jobbet med flere arkeologiske funn, blant annet med tekstiler fra Bryggen i Bergen. Prosjektet stoppet opp på 90- tallet fordi det var uenigheter om en skulle tillate at plaggene ble løsnet fra sine støttestoffer. Til da var støttestoffet til kaprunen og teppet fjernet. I forbindelse med prosjektet ble funnet for første gang ¹⁴C- datert. Først ble teppet datert til datert til 740± 80 BP (kalibrert 1180-1280 AD; Lab. nr. Ua-43) (Possnert 1986). På grunn av den oppsiktsvekkende tidlige dateringen ønsket Possnert å datere beinmateriale. Dette ble så datert til 930± 85 BP (kalibrert 1000-1210 AD; Lab. nr. Ua-311) (Possnert 1987). Man trodde nå at drakten var fra rundt 1200, opptil 300 år før Gjessings datering. En samtidig ¹³C- undersøkelse viste at personen hovedsakelig hadde ernært seg av sjødyr (Holck 1988: 115).

³ Med unntak av deler av analysen av kaprunen som Vera Hügel skrev om i 2005 (Hügel 2005).

I forbindelse med boka ”Att datera textilier” av Margareta Nockert og Göran Possnert ble funnet på nytt datert (Nockert og Possnert 2002:59- 62). I boka står det ikke noe om hva som ble datert, men fra Nockert har fått jeg vite at dette var teppet (pers. medd. Margareta Nockert).⁴ Teppet ble denne gangen datert til 1035± 50 BP (kalibrert 936-1023 AD; Lab. nr. Ua-11037) (Possnert 1996). Dateringen som står i boka avviker noe fra dette fordi den er en sammenstilling av alle dateringene som var gjort inntil da (pers. medd. Göran Possnert).⁵ I boka står det også om DNA- analysene av skjelettet som ble foretatt i 1999. Undersøkelsene ble utført av Maria Arvidsson og Anders Götherström ved Arkeologiska Forskningslaboratoriet ved Stockholms Universitet. Den gangen ble konklusjonen at skjelettet manglet den genetisk samespesifikke markøren, og at sjansen for at det skulle dreie seg om en same var 20- 30%. DNA materiale inneholdt ikke Y- kromosomalt DNA, noe som ble tolket som at det trolig stammer fra en kvinne⁶.

2.5 Nyere forskning på drakten.

Skjoldehamnfunnet har inngått i flere publikasjoner, og jeg vil her nevne noen av dem. Martha Hoffman interesserte seg særlig for teppet da hun arbeidet med sin avhandling ”*The Warp- Weighted Loom: Studies in the History and Technology of an Ancient Implement*” (Hoffmann 1964). Teppet har en oppstartskant og er derav et eksempel på et stoff vevet på oppstadvev. Basert på Gjessings opplysning om at teppet er 2,6 m langt og satt sammen av to vevbredder, ser hun det sannsynlig at disse har tilhørt samme vevebane. Stoffet ville da være det lengste bevarte stoffet en vet har blitt vevd på oppstadvev (Hoffmann 1964 172). Senere

⁴ Pers. medd. Margareta Nockert. E- post datert 24.11.08.

⁵ Pers. medd. Göran Possnert. E- post datert 01.11.09.

⁶ Ved henvendelse til Götherström fikk jeg svar på hva han tenkte om de undersøkelsene som ble gjort for ti år siden. Han skriver at mye i genetikken har forandret seg siden den gang, og at de data de hadde tilgang til da ikke er gode nok til å med sikkerhet trekke de konklusjoner som de gjorde i 1999 både med hensyn til kjønn og etnisitet. De visste blant annet ikke eksakt hvordan DNA brytes ned, og det er noe man vet i dag. Det at de ikke fant Y- kromosomalt DNA kan skyldtes at metodene var for dårlige til at slike kunne identifiseres i det lille DNA- materialet som var bevart (pers. medd. Anders Götherström. E- post datert 23.10.08).

har disse forutsetningene vist seg å være gale, noe jeg vil komme tilbake til. Om Hoffmann selv så teppet eller drakten er jeg usikker på.

Marianne Vedeler brukte drakten som sammenligningsmateriale da hun skrev hovedoppgave om Guddal- tekstilene (Nilsen 1992). Hun brukte den også da hun sammenlignet bevarte norske livplagg fra middelalderen med alterfrontaler og bemalte treskulpturer fra samme periode (Vedeler 2007). I forbindelse med prosjektet studerte hun selv kofta og skjorta fra Skjoldehamn, og i teksten bruker hun både Gjessings opplysninger, nyere forskning på drakten og sine egne undersøkelser. Hennes egne undersøkelser innbefatter en kort gjennomgang av snitt og dekor. Hun konkluderer med at draktens snitt passer godt inn i den norrøne draktskikk. Samtidig mener hun at draktens dekor er *”iøyenfallende samstemt, og svært tydelig”* (Vedeler 2007:89). Hun mener at dersom en skal lete etter en etnisk markør må det være i bånddekoren. I 1997 ble Dikka Storms artikkel *”Skjoldehamndrakten- et tekstilfunn fra middelalderen i en bosetningshistorisk sammenheng”* publisert. Hun setter her drakten inn i samfunnsmessig sammenheng ved å se på samisk bosetningshistorie og næringsutøvelse i tilknytning til området funnet ble gjort i. Linjene til både samiske bosetning og næringsutøvelse blir her trukket tilbake til vikingtid og middelalder (Storm 1997). I 2005 kom Vera Hügels masteroppgave *”paa en Stang Struden efter hannem bære. Forskning på hetter og struthetter fra Nordens middelalder”*. Her brukte hun Ellen Schjølbergs analyseresultater av Skjoldehamnkaprunen og sammenlignet den med andre norrøne kapruner. Hun mener at de undersøkte kaprunene har mange likhetstrekk som gir inntrykk av et ensartet middelaldersk hettemateriale over et stort geografisk område (Hügel 2005:23).

3 Metode

3.1 Drakt- og gjenstandsanalyse

Den første metoden jeg kommer til å bruke er drakt- og gjenstandsanalyse.

Draktanalyse er noe man sjelden kan utføre på arkeologiske tekstiler. Som oftest er tekstiler bevart i små fragmenter, der kun konteksten kan fortelle noe om hva de kan ha blitt brukt til. Helhetlige draktfunn som Skjoldehamndrakten er svært sjeldne, og gir en unik mulighet til å få et helhetsbilde av drakter fra fortiden.

3.1.1 Begrensninger i analysen

Det finnes begrensninger i analysen som det er viktig å nevne. Den største begrensningen er den manglende dokumentasjonen av funnet slik det kom inn til museet, og dokumentasjon om hvorfor de ulike fragmentene har blitt plassert der de har blitt plassert. Særlig for broka er det svært uheldig at fragmentenes plassering på rekonstruksjonen ikke har blitt begrunnet. Fra gamle bilder kan en se at ankelbåndene trolig var surret rundt broka da den kom inn til museet. Disse har så trolig blitt surret av uten ytterligere dokumentasjon. Heller ikke noen av de mange løse uidentifiserte tekstilfragmentenes plassering ved mottakelsen har blitt dokumentert. Dette kunne brakt klarhet i hvilke plagg de sannsynligvis har tilhørt. Det er sannsynlig at funnet har vært sterkt omrotet da museet mottok det, men jeg skulle gjerne sett at det forelå en rapport det ble klarlagt hvilke deler som trolig lå på sin opprinnelige plass, og hvilke som ikke gjorde det.

Den andre begrensningen er støttestoffet. Som tidligere skrevet ble broka, kofta, skjorta, teppet og kaprunen sydd opp på et støttestoff av sateng. For de to sistnevnte delene har støttestoffet senere blitt fjernet. For de andre delene betyr støttestoffet at jeg ikke kan se så mye av vrangsiden som jeg skulle ønsket. Dette gjør det vanskelig å dokumentere eventuelle jarekanter og sømmer på vrangen. Noen steder har sømmen til støttestoffet blitt sprettet opp, og dette er til stor hjelp, men allikevel vil størstedelen av vrangsiden være utilgjengelig.

3.1.2 Hva skal analyseres?

Skjolderhamnfunnet er i dag fordelt på to steder; skjelettet og diverse menneskerester ligger på avdeling for anatomi ved Institutt for medisinske basalfag ved Universitetet i Oslo, mens drakten ligger på Konserveringsseksjonen ved Bergen museum. Som nevnt i forskningshistorien er det Tromsø museum som eier funnet, og det foreligger planer om tilbakeføring. Skjelettet og menneskerestene kommer jeg ikke til å se på da dette er undersøkt av kvalifiserte personer ved to anledninger (se kapittel 2.3). Ved Konserveringsseksjonen finnes alle delene av funnet beskrevet i begynnelsen av oppgaven, unntatt knivskaftet i eik. Ved henvendelse til Tromsø museum greide heller ikke de å finne skaftet hos seg, og det vil derfor ikke inngå i min analyse. Alle de øvrige delene vil bli analysert. Det finnes i tillegg rester av hår og en mengde uidentifiserte tekstilfragmenter. Hårene vil jeg prøve å få analysert med tanke på dyreartsbestemmelse. Tekstilfragmentene vil bli undersøkt for å se om noen av dem kan identifiseres som deler av de i dag kjente plagg.

I kapittel 2.4 skrev jeg at Ellen Schjølberg hadde dokumentert teppet, kaprunen, kofta, broka og beltet. Dokumentasjonen foreligger i dag i permer og er hovedsakelig i kladdet form. På noen plagg savner jeg en del informasjon i de ulike kategoriene jeg vil undersøke, på andre plagg (særlig kaprunen) er dokumentasjonen svært detaljert. Noen steder er dokumentasjonen er uklar. Det ble tidlig klart for meg at jeg også måtte undersøke disse plaggene innenfor de kategoriene jeg hadde satt opp. På noen områder var det ikke nødvendig med egne undersøkelser. Dette gjaldt særlig trådtall og garndimensjoner for varp og veft og pigment- og fiberanalyser. Sistnevnte undersøkelser krever dessuten spesialkompetanse som jeg ikke besitter og ikke hadde mulighet til å benytte meg av i denne omgang. På disse områdene vil derfor Schjølbergs undersøkelser gjengis alene. På andre områder vil Schjølbergs undersøkelser brukes til å supplere mine egne og dette vil gå klart frem i teksten. Når det gjelder undersøkelsen av de andre plaggene og delene; skjorta, lestene, ankelbåndene, ankelklutene, skoene, båndene rundt teppet og diverse tekstil-, hår- og flettefragmenter vil mine undersøkelser alene ligge til grunn. Unntaket er på de delene jeg har fått hjelp av eksperter, og dette vil også komme klart frem i teksten.

3.1.3 Hvordan skal det analyseres?

Marianne Vedeler har satt opp fire ”identifikasjonsknagger” eller kriterier for identifisering av tekstilers funksjon; tekstilkvalitet, sømspor, funnkontekst og form/snitt (Vedeler 2007:50). Hun argumenterer for at de to første må kombineres med en av de andre kriteriene for å kunne gi en sikker identifikasjon, mens de to siste i heldige situasjoner kan brukes alene (Vedeler 2007:57). Den sikreste identifikasjonen ligger i form/snitt, og nettopp på grunn av et godt bevart snitt har Skjoldhamnplaggene kunnet identifiseres. Noen fragmenter er som skrevet ovenfor uidentifiserte, og på disse må jeg bruke alle kriteriene, med unntak av funnkontekst som ikke er dokumentert. Identifisering av tekstilenes funksjon blir altså ikke en stor del av oppgaven, men undersøkelsene som gjøres for hvert kriterium er allikevel relevante for meg. En nøyaktig dokumentasjon av stoffene, snittet, sømmene og dekoren på de ulike plaggene vil utgjøre størstedelen av oppgaven.

Min analyse av funnet ble startet i mai 2008 der jeg i en uke samarbeidet med tekstilkonservator Aud Bergli, og i påfølgende uker arbeidet alene. Hovedhensikten da var å gjøre undersøkelser som var nødvendig for rekonstruksjonen. Det var da klart at kofta, beltet, skjorta, broka, kaprunen og ankelbåndene var aktuelle rekonstruksjonsobjekter. Det var også klart at vi skulle bruke maskinprodusert garn og stoff, slik at analysene ble hovedsakelig begrenset til de aktuelle plagg og til de områder som var nødvendige å undersøke med hensyn til rekonstruksjonen. Etter rekonstruksjonen har jeg på egen hånd undersøkt resten av funnets deler og også utført grundigere undersøkelser av de allerede undersøkte delene. Jeg ser på mine analyser som en fortsettelse av de analysene som Schjølberg startet, og hennes arbeid har fungert som en mal på hvordan jeg skulle gå fram. Jeg vil nå redegjøre mer konkret hva slags analyser som vil bli gjort innenfor kategoriene stoff, snitt, søm, dekor, datering og artsbestemmelse.

3.1.4 Stoff

Stoffene har blitt undersøkt med hensyn til binding, garnets spinneretning, trådtall og garndiameter i varp og veft, garnets pigmentering og fiberinnhold, eventuell etterbehandling, jarekantene og veftens/veftenes forløp langs disse og eventuelle vevefeil. Med et stoffs *binding* menes etter hvilket system varp og veft krysser hverandre, for eksempel 2/2- kyper eller toskaft. Bindingen vil undersøkes på alle stoffer, også på de uidentifiserte fragmentene.

Med *garnets spinneretning* menes hvilken vei garnet har blitt spunnet, det vil si enten S- eller Z- spinn. Dette vil også undersøkes på alle stoffene. *Trådtallet* angir hvor tett varp- og veftrådene ligger og angis i antall varptråder/veftråder pr cm. For teppet, kaprunen, kofta og broka vil jeg gjengi Schjølbergs tall, mens for skjorta, lestene, og ankelklutene vil jeg gjøre egne undersøkelser. For store stoffområder, slik som skjortas bole og ermer, vil flere målinger bli foretatt og trådtallet er dermed et gjennomsnitt av disse. For de øvrige delene vil jeg foreta *en* måling på hver del. Alle målingene vil foretas i ruter på 5x5 cm der dette er mulig, og trådtallet for hver målerute er derfor et gjennomsnitt av trådtallet på 5 cm. *Garndiameteren i varp og veft* vil foretas innenfor de samme rutene på de samme plaggene. Her vil jeg måle ti varptråder og ti veftråder og finne gjennomsnittet. Varp- og veftrådene vil bli målt i mikroskop som kan måle helt ned i 0,05 millimeters intervaller. Med *garnets pigmentering* menes i hvilken grad fibre i garnet har inneholdt naturlig fargestoff, det vil si hvilken farge ulla har hatt da den satt på sauen. Ved å undersøke ulla fibre kan man også finne ut hvilken type ull som har blitt brukt, for eksempel dekkhår eller bunnull. Med en sammenligning mellom ulike stykker av et plagg med hensyn til *trådtall, garndiameter og ulla pigmentering og fiberinnhold* kan en si noe om sannsynligheten for at delene har tilhørt samme vevebane. Jeg vil ikke gå nærmere inn på pigmentering og fiberinnhold enn å kort referere til det Schjølberg har funnet ut på de stoffene hun har undersøkt. Jeg vil prøve å si noe om eventuell *etterbehandling* der dette er aktuelt. Med etterbehandling menes prosesser som er gjort etter at stoffet er vevd og som tar sikte på å gjøre stoffet tettere. Valking er en type etterbehandling. Dersom stoffene har *jarekanter* vil disse bli beskrevet inkludert måten veftene snur på (der dette er mulig). *Vevefeil* vil beskrives der jeg finner slike.

3.1.5 Snitt

Snittet på et plagg er måten dets stoffstykker er tilskjært og satt sammen. For å dokumentere snittet ble alle plaggenes omriss tegnet av på store plastfolier i 1:1- størrelse. Disse ble så fotografert og overtegnet på PC, og er presentert i denne oppgaven. Omrissene gir en detaljdokumentasjon over hvordan sømmene forløper som ikke en oppmåling vil kunne gi. En grundig oppmåling var allikevel nødvendig fordi en avtegning på mange punkter også er unøyaktig. En avtegning vil ikke kunne dokumentere snittet på en nøyaktig nok måte fordi man aldri vil få en folie til å ligge helt tett på stoffet, og feilmarginen blir særlig stor der stoffet av ulike årsaker er rynket. Der plaggene er brettet vil også en slik avtegning være

unøyaktig. Det er viktig å understreke at mine oppmålinger baserer seg på de avgrensningene sømmene gir. De gir altså ikke et helt nøyaktig bilde på tilskjæringen, da stykkenes stoffkanter jo ligger skjult på vrangsidene. Allikevel er det grunn til å tro at sømmonnet er av en så jevn bredde at sømmene i all hovedsak følger tilskjæringen.

På flere plagg må deler av snittet rekonstrueres fordi stoffet er råtnet vekk. Ofte må en rekonstruksjon kun basere seg på den utviklingen som kan sees ovenfor der stoffet er råtnet. Dette gjelder særlig for kiler. Jo mindre som er bevart av kilen jo mer usikkert blir dette anslaget. Dersom en har fargeskiller i varpen (som på Skjoldehamnkofta) eller jarekanter kan disse være til hjelp i rekonstruksjonsarbeidet. Fargeskillene er tråddrette og kan derfor brukes som referanselinje. En jarekant er det noe større problemer med, siden det kan ha skjedd både innsnevring og utvidelser under vevningen av stoffet. En må derfor vurdere i hvert enkelt tilfelle om en slik kant kan brukes som referanselinje. Man kan også følge en varptråd langs sidene av et stoffstykke for å bestemme hvordan tilskjæringen har vært. Ved å følge en varptråd fra ermekilen til skulderbretten på kofta har Schjølberg kunnet si hvor mye man har skrådd ut i tilskjæringen her. Mens Schjølberg har undersøkt kofta på denne måten er det ingen som har gjort det samme med skjorta. Ved å opprette to varplinjer (referanselinjer) langs hver av bolens kanter vil jeg kunne si noe om tilskjæringen på de bevarte delene og sannsynliggjøre tilskjæringen i de områdene der stoffet er råtnet vekk.

De plaggene jeg har tenkt til å beskrive og rekonstruere snittet på er kofta, skjorta, broka, kaprunen og lestene. Hele tiden vil jeg sammenligne Gjessings og mine egne beregninger der dette er mulig. Når det gjelder kofta og broka har Schjølberg gjort mange undersøkelser vedrørende snittet, men hun har i svært liten grad beregnet snittet på de manglende stykker. Hun har heller ikke satt sammen sine opplysninger for å gi et helhetsbilde av hvordan stykkene har vært tilskjært og satt sammen. Jeg vil kombinere Schjølbergs og min egen informasjon for å oppnå dette. For skjorta vil mine egne undersøkelser alene ligge til grunn for beskrivelsen og rekonstruksjonen av snittet, og det samme vil de gjøre for kaprunen og lestene. For teppet sin del så er dette nylig rekonstruert, og jeg vil bare referere til resultatene av denne rekonstruksjonen. I arbeidet med snittet for de andre plaggene vil jeg prøve å se om de uidentifiserte fragmentene kan gi ny informasjon.

3.1.6 Søm

Når jeg undersøker sømmene vil jeg først finne ut hvordan stoffene har blitt brettet før sømmen har blitt påført. Dernest vil jeg finne ut hva slags søm som har blitt brukt. Det vil på dette punktet alltid være en fordel å se vrangsiden av stoffet, noen ganger er dette også en forutsetning for å gi en sikker identifikasjon av sømtype. Støttestoffet som dekker vrangsiden vil derfor være til hinder, og alle sømmer vil derfor ikke kunne bestemmes sikkert. I arbeidet med sømmene vil jeg bruke mikroskop for å undersøke sømmer som er lite synlige. Dersom sømmen har spesielle egenskaper, for eksempel om den er svært grov eller fin vil dette også nevnes. Neste steg er å si hvilken/ hvilke type tråd(er) som har blitt brukt i sømmen og hvilken/hvilke farge(r) denne/disse har. Med type mener jeg hvordan tråden er spunnet/tvunnet.

3.1.7 Dekor

Undersøkelsene av dekoren vil tilpasses til hvilken type dekor det er snakk om, men noen generelle undersøkelser vil gå igjen i alle. Dette vil være undersøkelsen av farger, garntyper og dimensjoner som for eksempel bredde, tykkelse, lengde også videre. Fargene vil kun beskrives slik jeg ser dem, da kjemiske fargeanalyser ikke vil bli brukt i min analyse. Garndiameteren vil bli målt i mikroskop som kan måle helt ned i 0,05 millimeters intervaller.

For all dekor vil spørsmålet om hvordan de har blitt lagd komme opp. For fletter og broderier betyr det å undersøke deres flettemetode og sting, og her vil det bli nødvendig eksperimenter for å komme fram til den riktige metoden. For vevde stoffer vil bindingen, trådtallet og eventuelle jarekanter bli dokumentert. For vevde bånd vil undersøkelsen av bindingen være spesielt interessant da det er mye usikkerhet rundt dette spørsmålet i Gjessings artikkel. Trådtall og varpoppsett vil bli undersøkt der dette er mulig. Alle trådene brukt *i* eller *i forbindelse med* dekor vil inngå i et appendiks der deres farger, spinnetvinneretning og dimensjoner vil inngå.

3.1.8 Datering

I forbindelse med prosjektet har jeg av Tromsø Museum og Norges Forskningsråd fått innvilget til sammen tre nye ^{14}C - dateringer av drakten. Dette er nødvendig ettersom de eldre dateringene viste relativt store avvik mellom 936-1280 e. Kr. Jeg håper de nye dateringene vil bringe mer sikkerhet i spørsmålet om alder. Prøvene er sendt til Nasjonallaboratoriet for ^{14}C - datering ved NTNU i Trondheim og vil bli AMS- datert i Uppsala. AMS- datering krever mindre prøvemateriale og vil gi en mer nøyaktig datering. Dateringene, både de som tidligere er gjort (se avsnitt 2.4) og de som jeg har fått innvilget, vil bli diskutert nærmere i kapittel 5. Det vil ikke bli foretatt noen draktypologisk datering av drakten.

3.1.9 Artsbestemmelse

I spørsmålet om artsbestemmelse av hår og lærrester vil jeg søke hjelp av eksperter på dette området. Hår vil bli undersøkt i gjennomlysningsmikroskop og artsbestemt ved hjelp av referansematerialet. Lærrestene vil bli artsbestemt ved å se på hårhullsmønster og sammenligne dette med et referansemateriale.

3.2 Rekonstruksjon som eksperimentell arkeologi

3.2.1 Begrepene rekonstruksjon og eksperimentell arkeologi

Drakt- og gjenstandsanalysen vil ligge til grunn for rekonstruksjonen som skal gjøres på Lofotr Vikingmuseum på Borg i Lofoten sommeren 2008. Detaljene rundt den praktiske gjennomføringen av rekonstruksjonen vil beskrives i kapittel 6, mens jeg her vil redegjøre for selve metoden.

Aller først er det på sin plass å se på begrepene rekonstruksjon og eksperimentell arkeologi. *Store norske leksikon* kommer med denne definisjonen av rekonstruksjon: ”*gjenoppbygge, sette i stand; omdanne (foretak, regjering osv.); vise ved tegning, modell el.l. hvordan f.eks. bygning, plante eller dyr opprinnelig så ut*” (Store Norske Leksikon 2008). Eksperimentell arkeologi kan defineres som forsøk under kontrollerte former der hypoteser om arkeologiske fenomener testes logisk gjennom målbare observasjoner (Edblom 2004:6). Bak en rekonstruksjon kan det være mange motiver. Visualisering av fortiden, formidling, økonomisk profitt og å skape ny vitenskapelig kunnskap kan hver for seg eller i kombinasjon med hverandre være grunner for en rekonstruksjon. Selv om eksperimentell arkeologi kan inngå i et prosjekt med mange forskjellige motiver, skal målet med eksperimentet i seg selv alltid være produksjon av ny vitenskapelig kunnskap. En kan derfor si at en rekonstruksjon ikke trenger å være et arkeologisk eksperiment, men at et arkeologisk eksperiment alltid er en rekonstruksjon. Med et arkeologisk eksperiment ønsker en å undersøke fenomener som ikke lar seg undersøke kun ved å studere det arkeologiske materialet. For min egen del gjaldt det særlig å undersøke hvordan snittet på drakten fungerer på en virkelig person. En drakt som ligger flatt på et bord, vil ikke kunne si noe om dette. Dessuten ønsket jeg å teste mine egne hypoteser om hvordan draktens snitt hadde vært. Analysen kunne heller ikke fortelle meg hvordan enkelte dekorelementer hadde vært gjort. Her er man avhengig av å gjøre forsøk for å prøve å reprodusere det man kan se.

Som skrevet ovenfor er det hypoteser som skal testes i et arkeologisk eksperiment. Jeg mener imidlertid at man ikke alltid trenger å ha hypoteser som grunnlag for eksperimenter. Før jeg testet den modifiserte utgaven av kofta og kaprunen på en virkelig person, hadde jeg ingen hypoteser om hvordan snittet skulle fungere. Jeg hadde heller ingen hypotese om

hvordan knuten på beltet hadde blitt gjort. Noen ganger kan løsningen på et arkeologisk fenomen, for eksempel hvordan ei flette har blitt flettet, komme gjennom gjentatte forsøk der man ikke nødvendigvis har en hypotese. Når det er sagt så ønsket jeg også å teste hypoteser, og da særlig de hypotesene Gjessing har kommet med. Jeg ønsket å teste Gjessings rekonstruksjonsforslag på broka og hans påstander om hvordan snittet på kofta har fungert på en virkelig person.

3.2.2 Hva kan kalles rekonstruksjon?

Ovenfor gjenga jeg en definisjon av begrepet rekonstruksjon slik det er definert i et leksikon. Denne definisjonen er veldig vid, og gir ikke svar på hvor nærme rekonstruksjonen skal være det opprinnelige objekt, og hvor mye egentolkninger man kan tilføre. Begrepet skaper derfor diskusjoner, også innenfor arkeologiske rekonstruksjoner. Kan man f. eks. kalle de oppbygde jernalderhusene i Norden for rekonstruksjoner? Ingen jernalderhus er jo bevart fra denne perioden, det eneste vi har igjen er tufter med rester av vegger/tak og markeringer av stolpehull. En "rekonstruksjon" vil derfor bety at deler av veggene, taket og innredningen baseres på subjektive tolkninger av hvordan det kan ha vært. Noe informasjon finnes i historiske kilder og gjennom bevarte middelalderbygninger, men til syvende og sist må man ta valg som er subjektive. Lena Edblom og resten av teamet som rekonstruerte et langhus i Gene i Sverige måtte ta flere slike valg. Edblom mener allikevel at det kan kalles rekonstruksjon. Hun har en vid tolkning av dette begrepet og mener at det bør innbefatte både vitenskapelige og ikke- vitenskapelige forsøk (Edblom 2004:6). Hun ser på rekonstruksjonen som en fullskallig/skallig presentasjon snarere enn en gjenskapning. Den skal være en metode for å presentere historien gjennom å skape helhet av et fragment. En rekonstruksjon av Skjoldehamndrakten vil ikke behøve like mange subjektive valg som en rekonstruksjon av et langhus, siden helheten av drakten er så godt bevart. Utfordringene for denne rekonstruksjonen ligger heller i bruken av moderne stoffer og garn som kan påvirke forsøket.

En kopi vil bety en eksakt rekonstruksjon som ligger så langt opp mot det opprinnelige objekt som mulig. Skulle en slik tilnærming blitt brukt på Skjoldehamndrakten i forbindelse med sommersesongen på Lofotr, ville en måtte brukt mange år. Det ville betydd å sortere ull fra egnede sauer, spinning/tvinning av ull på håndtein/rokk, farging, veving på oppstadvev med fire skaft, grindveving og så sammensyng, fletting og brodering. Bare spinningen i seg

selv ville ta enormt lang tid, på drakten finnes veldig mange ulike tråddykkelser og trådkvaliteter, i tillegg til at spinning i seg selv tar lang tid. En god del prøving og feiling måtte også iberegnes. Denne tilnærmingen er selvsagt den beste; man får en rekonstruksjon som i egenskaper kommer svært nær originalen, og kan derfor få mer informasjon ut av den. For min del ble en slik tilnærming umulig. Den viktigste grunnen var tiden, jeg hadde kun to måneder på meg til å gjøre ferdig det jeg skulle. Dessuten ble planleggingstiden liten; jeg hadde kun siste delen av vårsemesteret 2008 til rådighet her. På denne tiden skulle jeg også skrive prosjektbeskrivelse og dokumentere drakten, så tiden var knapp. Derfor måtte jeg velge en annen tilnærming som lot seg gjennomføre på tiden jeg hadde til rådighet. Jeg bestemte at stoff, garn og sytråder skulle kjøpes ferdig fra fabrikk, med unntak av noe hjemmespunnet garn som ble brukt til ulike fletter. Noe garn fra vikingmuseet kunne også brukes. På denne måten ble hovedtyngden av arbeidet som vanligvis ville ligge på spinning og veving, lagt over på tilskjæring, sying og produksjon av dekorasjon. I dette ligger også den andre grunnen til at jeg valgte en slik tilnærming, nemlig at det var denne delen som var mest relevant for å nå de målene jeg hadde satt meg med eksperimentet. Som vi ser gir en slik tilnærming flere muligheter, men det er viktig å også være klar over hvilke begrensinger og farer som ligger i det å bruke fabrikkprodusert stoff og garn. I mitt tilfelle vil det være viktig å se på om en slik bruk vil påvirke noen av problemstillingene mine vedrørende rekonstruksjonen. Når det gjelder det å eksperimentere med duskenes dekorsøm og beltets knute mener jeg at moderne garn ikke vil ha noen innvirkning. Når det gjelder eksperimentering med snitt vil en forskjellig stoffkvalitet kunne spille inn. Den største faren jeg ser er at kofta kan falle på en litt annen måte enn originalen, fordi stoffet på originalen er av en noe stivere kvalitet. En kunne også tenke seg at brokas funksjonalitet ble noe forandret med et mindre stivt stoff. Disse punktene vil tas opp i kapittel 6.

Når en bruker fabrikklagde stoffer og garn i en rekonstruksjon skal en være varsom med å bruke ordet rekonstruksjon om det ferdige produkt. Jeg anser mitt rekonstruksjonsprosjekt for å være en rekonstruksjon av teknikker og snitt, og ikke en rekonstruksjon av en drakt. Til det mener jeg at min drakt vil skille seg for mye ut både i utseende og funksjonalitet.

4 Drakt- og gjenstandsanalyse

4.1 Innledning

4.1.1 Kapittelets oppbygning

Dette kapittelet inneholder en analyse av de delene av funnet spesifisert i kapittel 3.1. Rekkefølgen av delene følger rekkefølgen i Gjessings artikkel. For kaprunen, kofta, skjorta og broka vil teksten være delt opp i kategoriene *stoff*, *snitt*, *sømmer* og *dekor*. I de første avsnittene stoff, snitt og sømmer vil alle deler unntatt dekorelementer inngå. Når det gjelder disse avsnittene vil jeg hovedsakelig følge den oppdelingen som er beskrevet under *metode*, men jarekanter vil også nevnes under sømmer da disse har relevans også her. For kofta sin del vil varpskillene nevnes under snitt, fordi de brukes aktivt for å bestemme dette.

Tekstene for de andre delene vil ha en varierende oppdeling tilpasset den enkelte del.

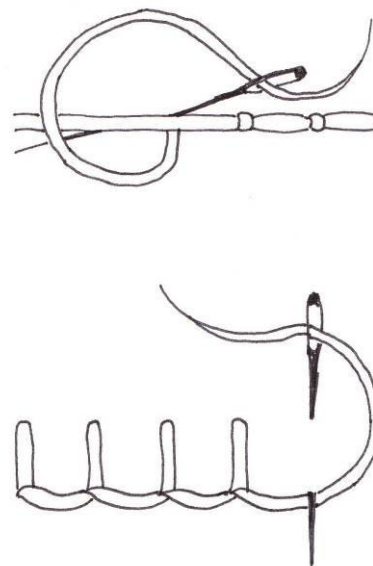
4.1.2 Generelt om beskrivelsene

For å unngå unødvendige misforståelser vil jeg i dette avsnittet klare opp i begreper og uttrykk jeg bruker i beskrivelsene. Når jeg f. eks. skriver om venstre erme betyr det det venstre erme når en har på seg drakten. Det blir derfor motsatt av høyre og venstre på bildene. For teppet sin del må en tenke seg teppet slik det var oppsatt i veven. Venstre jarekant betyr derfor den kanten som er til venstre når en vever. I beskrivelsen av kofta og skjorta vil jeg bruke betegnelsene ”*forstoff*” og ”*bakstoff*” om bolens fram- og bakside. Betegnelsene innbefatter ikke kiler. For å kunne skille bolens stoff til høyre og venstre for midtkilene vil jeg bruke betegnelsene ”*høyre bakstoff*”, ”*venstre bakstoff*” også videre. På kaprunen brukes betegnelsen ”*hovedstykke*” på det stykket som ikke er kiler. I teksten vil det brukes mange betegnelser for garn. Garn som er entrådet vil bli betegnet som ”*S- garn/tråd*” og ”*Z- garn/tråd*” etter hvordan de har blitt spunnet. Totrådet garn vil bli betegnet som enten *Z2S* eller *S2Z* etter den terminologien som er fastsatt av Walton og Eastwood (Walton og Eastwood 1988:5). Enkelte steder har man sydd med to Z- spunne tråder som ikke er tvunnet i hverandre. Dette vil bli beskrevet som ”*tolagt Z- garn/tråd*”. Den samme

betegnelsen vil bli brukt der en slik tråd har blitt brukt som leggtråd i en leggsøm. Betegnelsen leggsøm vil her bli brukt om både synlig dekorsøm og søm til å feste sømmonnet på vrangsiden, selv om den tradisjonelt forbindes med førstnevnte. Leggsøm blir gjort ved at en tråd legges ned på stoffet, mens en syr denne fast med kastesting med en annen tråd (se *Figur 1*).

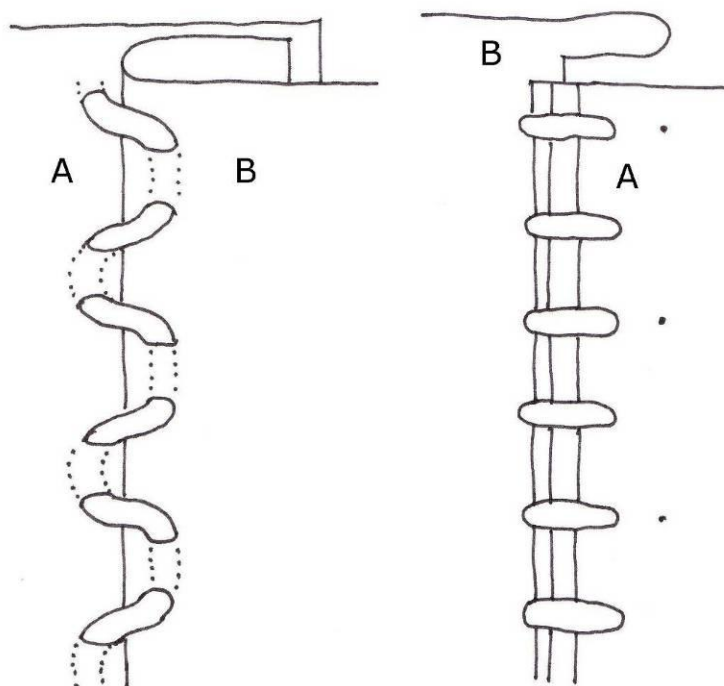
På Skjoldehamndrakten er det vanlig at disse trådene er forskjellige, så får å kunne skille mellom dem vil jeg kalle dem henholdsvis ”leggtråd” og ”overkastingsstråd”.

Den vanligste sammensyningsmetoden på Skjoldehamndrakten er en type tråklesøm gjort fra rettsiden. Jeg antar at sømmen tilsvarende den ”usynlige” sømmen som Else Østegård skriver om i sin bok om draktfunnene fra middelalderens Grønland (Østegård 2003:98). I motsetning til en tråklesøm sydd fra vrangsiden, vil denne sømmen være veldig lite synlig på vrangsiden. Den er også gjerne lite synlig på rettsiden. *Figur 2* viser en prinsippsskisse av denne sømmen. Tegningen til venstre viser sømmen slik den forløper på rettsiden. Normalt vil ikke sømmen se helt slik ut; tråden er vanligvis strammet så mye at sømmen kun blir synlig nede i bretten. Noen ganger er det til og med vanskelig å se den der. Tegningen til høyre viser sømmen slik den blir seende ut på baksiden. Siden det meste av stingene ligger inne i stoffene, er det svært lite som blir synlig også på vrangsiden. Ofte må man bruke mikroskop for å kunne se den, men selv da kan den være vanskelig å oppdage. Det er derfor lett å skille mellom tråklesting fra henholdsvis vrangsiden og rettsiden, men det forutsetter at man har tilgang til vrangsiden. Siden Skjoldehamnplaggene er sydd fast til et støttestoff er ikke dette alltid mulig. Heldigvis har man flere steder sprettet opp sømmen til støttestoffet slik at det er mulig å se litt av vrangsiden. For kaprunens vedkommende har støttestoffet blitt fjernet helt slik at alle sømmer kan sees på begge sider. Noen fragmenter som i dag er løse har jeg identifisert som deler av kofta eller skjorta. På disse har jeg også fritt innsyn til vrangsiden. Ikke på noen av disse stedene har jeg funnet eksempler på tråklesting gjort fra vrangsiden, med unntak av fragment S2 som muligens kan være deler av skjortas venstre erme. Noen steder kan også

Figur 1. To typer sømmer brukt på drakten. Leggsøm (øverst) og tungesting (nederst). Two types of seams used on the costume. Couching (furthest up) and blanket stitch (furthest down).

tråklesømmen fra rettsiden identifiseres uten å se vrangsiden, fordi det kommer tydelig fram at den kun går halvt gjennom stoffet. Jeg vil spesifisere om sømmen kan identifiseres som en tråklesøm fra rettsiden eller ikke.

Figur 2. Tegning som viser den mest vanlige måten å sy sammen to stoffstykker på i Skjoldehamndrakten. Stykkene blir tråklet sammen fra rettsiden med den spesielle sømmen til venstre. Sømmonnet på baksiden blir festet med kastesting, som oftest belagt slik at de utgjør en leggsøm. *Drawing showing the most common way to sew two pieces of fabric to each other on the Skjoldehamn costume. The pieces are sewn together with a special type of running stitch from the face side of the fabric (seen to the left). This seam is normally almost invisible on the face side, so that the seam on the drawing is exaggerated to make it clearer. It is also almost invisible on the back side of the fabric because the stitches only go half through the fabric. The other seam seen to the right is an overcast stitch fastening the seam allowance on the back side. Usually these stitches go over another laid thread (couching). This seam is also almost invisible on the face side.*

I kombinasjon med tråklesømmen fra rettsiden er det alltid en søm på vrangsiden som fester sømmonnet til stoffet (vist til høyre i Figur 2). Dette er som oftest en leggsøm som gjerne er lite synlig på rettsiden. En søm som vist på Figur 2 beskriver jeg slik: Stoff B er brettet inn og ligger over stoff A som er ubrettet. En tråklesøm i gyllen Z2S fra rettsiden har festet de to stykkene sammen. Sømmonnet har blitt festet med en leggsøm med grågyllen Z2S over gyllen S'' (betegnelsen på trådene er kun eksempler). Stingavstanden både for de ulike

sømmene er vanligvis ca 0,5 cm, og vil ikke spesifiseres med mindre sømmen er svært grov eller fin.

Når det gjelder farger vil jeg prøve å differensiere så mange fargenyansene som mulig med ord, men alle vil ikke fanges opp. Det finnes f. eks. mange nyanser av brunrødt. I teksten brukes betegnelsen ”gyllen” ofte. Det meste av drakten og sytrådene har fått et brungyllent preg som følge av myra, som varierer mellom lyst gyllent og grågyllent. Myra har gjort at plagg som før var ulike i farge nå har fått et ensartet gyllent preg, som f. eks. broka og kofta som i original stand var henholdsvis hvit og lysegrå. Verre er det med ull som antakelig har vært farget gul. Denne er også gyllen i dag, og jeg vil nevne dette problemet der det er aktuelt. Ofte kan en og samme tråd/del av dekor være i både gyllent og hvitt.

Lengdene som oppgis inkluderer ikke frynser, og dette gjelder særlig i forbindelse med bånd. Dette betyr at jeg ikke har målt med ytterkantene på bånd der veften har forsvunnet.

Jeg vil en rekke steder trekke inn Ellen Schjølbergs undersøkelser, men jeg kommer ikke til å referer til hennes arbeid. Dette er fordi materialet er upublisert og uten sidetall og en referanse vil derfor være meningsløs. Når jeg bruker hennes materiale vil dette gå klart frem i teksten ved at jeg skriver ”Schjølberg mener”, ”Schjølberg antyder” eller lignende. Hennes arbeid står oppført i listen ”*utrykte kilder og arkivmateriale*” i slutten av oppgaven. Til sist vil jeg nevne at en ordliste og detaljinformasjon om stoffer, bånd og tråder finnes i appendikset.

4.1.3 Forklaring til illustrasjonene

I analyseteksten for kofta og skjorta vil det være flere illustrasjoner av snittet. Illustrasjonene der jeg har tegnet omrisset av Gjessings rekonstruksjon vil på noen steder være feilaktige fordi stoffet rynker seg flere steder. På disse illustrasjonene har jeg også lagt til eller flyttet enkelte fragmenter, og den nye plasseringen av disse kan se noe feil ut fordi monteringen av kofta trenger å justeres for at de skal passe. Illustrasjonene av Gjessings snitt vil skille seg fra fotografiene på grunn av de overnevnte faktorene, men også fordi fotografiene er tatt på skrå ovenfra. Alle tallene oppgitt på snittillustrasjonene er i cm. For illustrasjonene av koftas og skjortas bole vil det flere steder forekomme to tall. Her antyder

tallet i parentes avstanden fra skulderbretten, mens det andre tallet angir avstanden fra varplinje til søm (for skjorta) eller fra varpskille til søm (kofta).

4.1.4 Generelt om plaggene

En rekke ting ved tekstilene i Skjolderhamnfunnet er felles, og får å unngå å gjenta mye av det samme under hvert plagg, vil jeg her si noe generelt om dem. Alle stoffer brukt i plaggene, med unntak av brystklaffen og kragen på skjorta, er i 2/2 kypervevd ullstoff med Z-spunnet varp og S-spunnet vefte (Z/S). Varptrådene er alltid spunnet hardt og har et høyt innhold av dekkhår, mens veftrådene er løsere spunnet med et høyt innhold av bunnull (der dette er undersøkt av Schjølberg). Varptrådene er alltid gjennomsnittlig tynnere enn veftrådene (med unntak av enkelte varptråder i brystklaffen og kragen på skjorta).

4.2 Kaprunen

Kaprunen er nylig beskrevet i Vera Hügels masteravhandling om struthetter fra Nordens middelalder (Hügel 2005), der Schjølbergs analyseresultater har blitt lagt til grunn for hennes beskrivelse av den. Jeg kommer allikevel til å gå igjennom det Schjølberg og jeg har funnet ut, fordi det skal ligge til grunn for de neste stegene i min avhandling, og fordi jeg ønsker å utfylle hennes informasjon og rette opp i misforståelser.

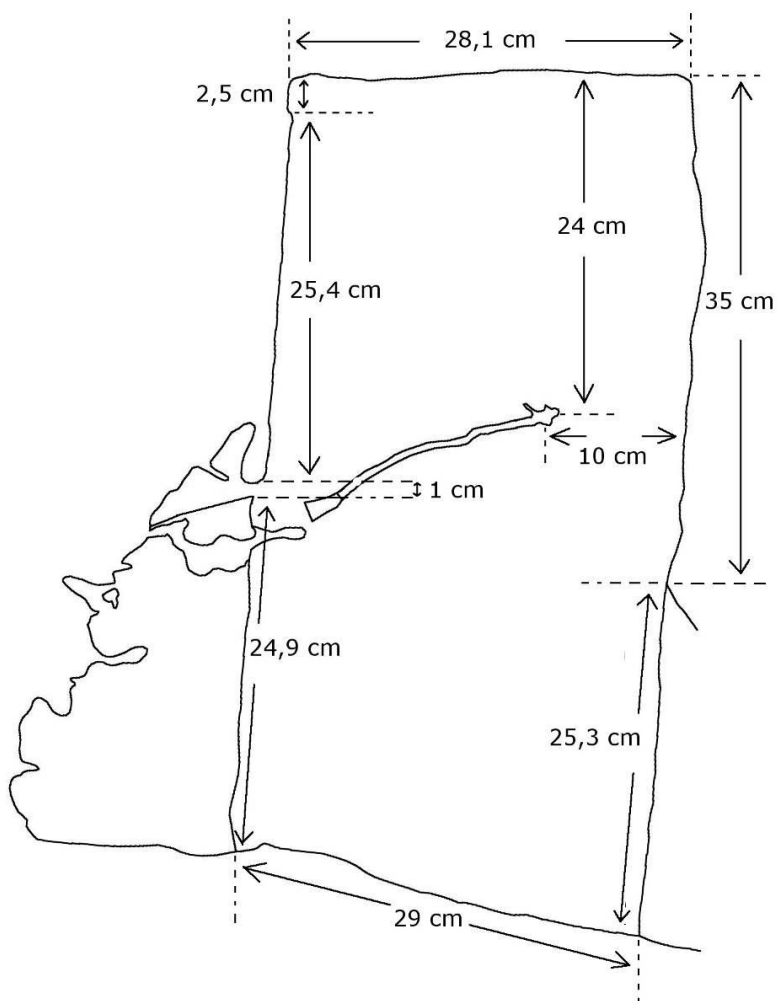
4.2.1 Stoff

Som det går fram i appendikset, så er trådtallforholdene i de ulike delene svært like. Hovedstykket har et gjennomsnittlig trådtall for varp/veft på 9,4/6,9, mens tilsvarende tall for forkile og bakkile er henholdsvis 10,5/7,3 og 10/7,5. Også garndiameteren på varp og veft på stykkene er svært like. På alle stykkene er varpen på 0,8 mm, mens veften ligger på 1-1,2 mm. Schjølberg mener at trådtall og garndiameter for de ulike delene er så like at de godt kan være fra samme vevebane. Samtidig mener hun at ullblandingen i varp og veft på hovedstykkets venstre side er klart annerledes enn på høyre side og for- og bakkilen. Dette fikk henne til å tvile på om venstre og høyre side var i ett stykke, noe hun senere fant ut at de helt sikkert hadde vært.

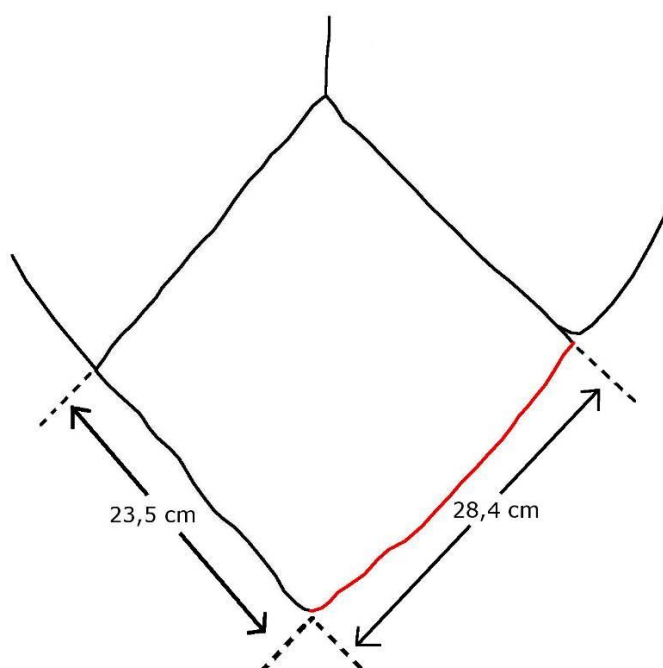
Stoffet bærer preg av sterk valking, som i hovedsak har berørt veften. Den hardt spunnede varpen er nærmest uberørt. Fargen er i dag mørkebrun på innsiden, mens den er klart lysere på utsiden. Brunfargen er imidlertid så mørk at kaprunen må ha vært brun opprinnelig. Som de andre plaggene har den nok tatt farge av myra, men Schjølberg mener at innsidens mørkebrune farge må betraktes som tilnærmet opprinnelig. Samtidig mener hun at et parti på høyre side kan vise fargetonen ved opptak av myra. Partiet har nemlig vært beskyttet av en fastsittende rusk. Dette partiet er i dag en mellomting mellom utsidens og innsidens farge, og har vel ikke bleknet i betydelig grad etter Schjølbergs undersøkelser. Hvorfor innsiden er så mye mørkere enn utsiden kan ha en flerdelt forklaring. Partiet under rusken forteller meg at en god del skyltes blekning ved undersøkelser og utstilling av kaprunen. Resten av blekingen kan ha skjedd mens kaprunen var i bruk. Både på hovedstykket og bakkilen finnes det en stripe med lys veft.

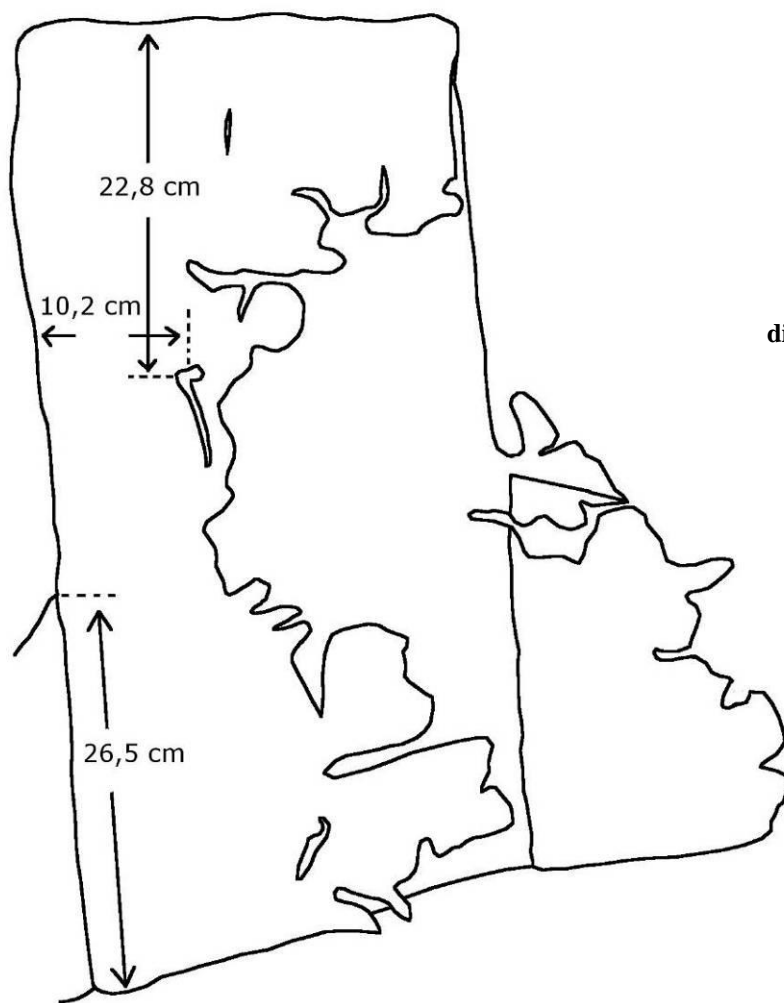
Figur 3. Den venstre og best bevarte siden av kaprunen, fortsatt forbundet med forkilen. Den er laget av tre deler (ikke fire); en forkile, en bakkile og et kvadratisk hovedstykke. Hovedstykket er brettet og splitter har blitt skåret i bretten til forkile og ansiktsåpning. Stykket har så blitt sydd sammen i toppen og i nakken og til bakkilen. *The left side of the hood. This is the best preserved side, with parts of the front gore still connected. The hood is made of three parts (not four); a front gore, a back gore and one quadratic piece of fabric. This piece is wrapped in the front, and slits have been cut in the wrap to make room for the front gore and face opening. The piece has then been sewn together in the top and in the neck and to the back gore.*

**Figur 4. Venstresidens
dimensjoner. The dimensions of
the left side.**

**Figur 5. Bakkilens
dimensjoner. The dimensions of
the back gore. The red line
marks that this edge is a selvage.**

**Figur 6. Høyresidens
dimensjoner. The dimensions of
the right side.**

De er ikke synlige nok i dag til å utgjøre noen dekorativ effekt. Schjølbergs pigmentanalyse viser at varptrådene i alle de tre delene hovedsakelig inneholder sterkt pigmentert ull, mens veftrådene inneholder fra hvit til medium pigmentert ull. Dette betyr at varptrådene må ha vært mørkegrå, mens veften må ha vært fra grå til lysegrå. At varpen har hatt den fargen er ikke overraskende da den ser gråbrun ut på nært hold. Forskjellen i fargen på varp og vefte er ikke så synlig fra litt avstand fordi stoffet er såpass valket.

Langs den ene nederkanten på bakkilen løper en jarekant der varptrådene ligger tett, og flere av dem hopper over flere veftråder enn de skal (se *Figur 5*). Hovedstykket har en jarekant på delen på den venstre siden. På bakkilens jarekant har Schjølberg sett at det har blitt brukt to veftgarn samtidig under veving. Unntaket er i den lyse stripen og i overkant og

underkant av denne der kun ett veftinnslag har blitt brukt.

4.2.2 Snitt

Både Hügel og Gjessing skriver at kaprunen består av fire deler (Hügel 2005:18 og Gjessing 1938:40). Dette er feil. Schjølberg trodde tydeligvis selv dette en stund, men oppdaget senere at den kun består av tre deler. Hun har selv rettet på dette i sitt manuskript. Hvorfor Hügel, som har brukt Schjølbergs notater, har tatt feil på dette punktet vet jeg ikke. At kaprunen består av tre deler er ikke lett å oppdage, men det øverste stykket på 2,5 cm over ansiktsåpningen røper dette (se *Figur 4*). Det er ingen søm her, kun en brett. Dette betyr at man har brukt ett rektangulært stykke som så har blitt brettet. Sårkantene i topp og bakkant har blitt brettet inn og sydd til hverandre.

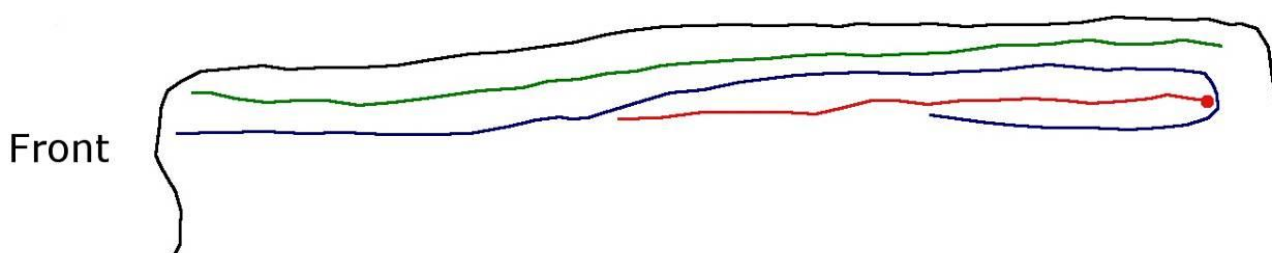
I selve bretten har man skåret ut hull til ansiktet og en splitt til forkilen. Det virker som om et lite stykke (1 cm) mellom splitten og ansiktsåpningen har forblitt uskåret, men dette kan ikke sikkert bestemmes. Det er altså ingen tvil om at den kun består av tre deler stoff; et hovedstoff og to kiler. Kilene er satt inn foran og bak, og gir kaprunen ekstra vidde nederst. Bakkilen er bevart i sin helhet, og dens dimensjoner kan sees i *Figur 5*. Som tegningen viser er den ikke ”*nærmest rombeformet*” som Gjessing skriver (Gjessing 1938:40). Som det går fram av *Figur 4* er for- og bakkilen satt i i omtrent samme avstand fra nederkanten, men siden nederkanten skråner ned mot bakkant er forkilen nærmere toppbretten enn bakkilen. Denne skråningen, som kan sees på begge sider, har gjort at kaprunen har nådd lenger ned bak på bærerens enn foran. I dag er hele venstresiden og bakkilen bevart, mens halve høyre side og halve forkilen er borte. Da kun *en* side av forkilen er bevart er det usikkert hvor lange de har vært. Dersom den har hatt samme form som bakkilen vil de andre sidene ha vært omtrent som den bevarte siden på 24,9 cm. Siden Gjessings støttestoff er fjernet har jeg ikke mulighet til å se hvordan forkilen har vært rekonstruert, men fra et gammelt bilde kan det se ut som om de sidene som utgjør nederkanten har blitt rekonstruert kortere enn de to andre sidene. En rekonstruksjon der disse sidene måler 24,9 cm og der høyre sides nederkant er like lang som venstre sides nederkant ville gitt kaprunen en nederkant på totalt 159,7 cm. Gjessings anslag på 139 cm må skyldtes at han har beregnet høyre sides nederkant og forkilens nederkant til å være kortere enn mine beregninger.

Hvorfor Gjessing har rekonstruert den på denne måten vet jeg ikke.

4.2.3 Sømmer

4.2.3.1 Toppsømmer

I toppen har hovedstykkets sårkanter blitt brettet inn og brettene har blitt sydd sammen med kastesting i mørk gråbrun Z2S på tvers oppe på brettkanten.

Figur 7. Tegning som viser tre av toppsømmene. Den grønne sømme (TS2) går igjennom fire stofflag (sømmonnet for begge sider og sidene selv), mens den blå (TS3) og røde sømme (TS4) kun går gjennom to lag. Drawing showing three of the top seams. The green seam (TS 2) goes through four layers of fabric (the seam allowance for both sides and the sides themselves), but the blue (TS 3) and red seam (TS 4) only goes through two layers.

Sømmen, her kalt toppsøm 1 (TS 1), strekker seg langs hele toppbretten og noe ned i nakken, før en gyllen søm overtar her. En rekke mørkebrune forstingsømmer nedenfor TS 1 har skapt den karakteristiske "hanekammen" øverst på kaprunen (se Figur 7). Toppsøm 2 (TS 2) begynner like ved bretten framme og strekker seg nesten helt tilbake til nakkesømmen. Dens avstand fra toppbretten varierer fra 0,3-0,8 cm. Sømmen er i samme type tråd som TS 1. Mens TS 2 går igjennom fire stofflag (hovedstykket og sømmonnet), går toppsøm 3 og 4 (TS 3 og 4) kun igjennom to (hovedstykket). Sistnevnte sømmer er begge i Z- garn, som virker identisk med varpgarnet. TS 3 løper fra kaprunens framkant til dens bakkant, 1-1,5 cm fra toppbretten. 1,5 cm fra nakkesømmen runder den søm TS 4 og ender tilsynelatende 8,5 cm fra nakkesømmen. Avstanden fra toppbretten varierer her fra 2,7-2,2 cm. TS 4 har vært festet med en nå oppløst knute på venstre side. Den løper fremover, forbi enden på TS 3, og ender etter det jeg kan se tett ved TS 3, 14,7 cm fra nakkesømmen. Avstanden fra toppbretten varierer fra 1,8-2,3 cm. Schjølberg mener at denne sømme løper helt til framkanten, men det

kan ikke jeg finne holdepunkter for. Måten toppsømmene er gjort på, i hvert fall de to nederste, tyder på at de er tilpasninger til bærerens hode.

4.2.3.2 Hovedstykket og kiler

Forkilen ligger ubrettet under hovedstykket på venstre side. Stykkene er sydd sammen med en Z- tråd, mens sømmonnet er festet med forskjellige tråder. På de nederste 6 cm har en brukt kastesting i Z- tråd, mens ovenfor er det brukt Z2S. Leggtrådene er i både Z- og Z2S- tråd. På høyre side er kun en liten del av sømmen bevart, men også her kan en se at hovedstykket er brettet over en ubrettet forkile. Jeg kan kun se den ene sømmen (på vrangsidene) her; leggsømmen med Z2S over Z. Den andre sømmen får jeg ikke påvist på grunn av bevaringsforholdene.

Hovedstykket ligger på venstre side brettet over bakkilen som er ubrettet. De er sydd sammen med en Z- tråd, mens sømmonnet er festet med tolagt Z- tråd over tolagt Z- tråd. Alle trådene er i mørkebrune. På høyre side er bakkilen brettet over hovedstykket som er ubrettet, altså motsatt av slik det har blitt gjort på venstre side og framme. Hovedstykket har her en jarekant. Stykkene har som vanlig blitt sydd sammen med Z- tråd, mens sømmen over sømmonnet varierer. Øverst har man sydd (ubelagte) kastesting i tolagt Z- tråd, i midten en enkel Z (delvis belagt med tolagt Z) og nederst tolagt Z over Z. Det virker helt klart at originalsømmen må ha glidd opp og at reparasjoner har blitt gjort her. Alle sømmene ovenfor er i mørkt gråbrunt garn og er derfor lite synlige. Sømmonnet ligger på ca. 1 cm. Siden jeg har tilgang til hele vrangsidene kan jeg fastslå at hovedsømmen alle stedene er gjort med tråklesting fra rettsiden.

4.2.3.3 Nederkant

Kaprunens nederkant er som på kofta ikke fallet inn. På hovedstoffet er sårkantene grovt overkastet med brun S- tråd som likner svært på veftgarnet. Sømmen er ujevn; på det groveste går den 1,3 cm inn på stoffet og har en stingavstand på 1,5 cm, men mest normalt er en stingavstand på 0,5-0,8 cm. Disse grove stingene kan også sees på bakkilens venstre del, mens høyre delen har en jarekant uten noen form for sting. På den bevarte venstredelen av forkilen, kan man se små tungesting i mørk gråbrun Z2S (tråden virker identisk med den ene

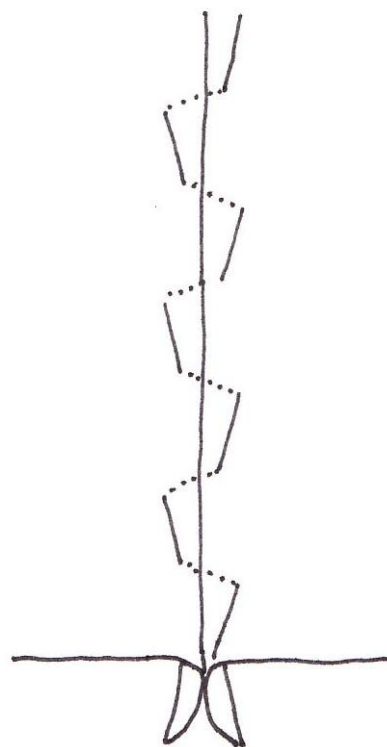
toppsømmen, TS 2). De er svært fine med en stingavstand på 0,2-0,5 cm, og er mye mindre synlige enn kastesømmen.

4.2.4 Dekor

4.2.4.1 Dekorsømmer

To sømmer er ikke omtalt i avsnittet over. Grunnen er at de begge syntes å ha hatt en dekorativ effekt. Den første er nakkesømmen i gyllen Z2S. Hovedstykket har her blitt brettet inn på begge sider før den gylne sømmen har festet brettene til hverandre. Denne begynner der toppsøm 1 slutter (ca 2,7 cm nedenfor overkanten) med en utvendig knute på venstre side. Stingene, med en stinglengde på ca 0,5 cm, er en type tråklesting som peker skrått nedover og innover som vist på *Figur 8*. Sømmen er avsluttet ca 3,7 cm fra bakkilens topp. Nedenfor kan ett sting i mørkebrun Z2S sees, og noen sting i tolagt Z- garn sees på tvers. I området med dekorativ søm kan ingen annen søm sees, så dette har nok vært den originale og eneste sømmen her. Jeg kan heller ikke finne spor etter sømmer som har festet sømmonnet her.

Den andre dekorative sømmen finnes i ansiktsutskjæringen. Sårkantene har her blitt brettet inn ca 1 cm og festet med en noe spesiell leggsøm. Overkastingstråden i gyllen Z2S er lik tråden i dekorsømmen bak, mens leggtråden er både i gyllen Z2S (som overkastingstråden) og rød Z2S. Leggsømmen er ikke bevart i sin helhet, på høyre side er både denne og stoffet i seg selv råtnet bort, bortsett fra et lite stykke øverst og nederst. Begge stedene er det rester etter en rød leggtråd og en gyllen overkastingstråd. Nederst i halsåpningen går leggtråden over i gyllent. Den kan her følges et lite stykke opp på venstre side, men er råtnet vekk lengre opp. Et kort parti dukker opp omtrent midt på venstre side. Litt ovenfor her begynner den røde leggtråden, og den er den samme som jeg nevnte først. En rimelig tolkning blir at den røde leggtråden har

Figur 8. Dekorasjonssømmen i nakken. The decoration seam in the neck.

blitt brukt på alt bortsett fra nedre delen av venstre side. Hvorfor man har brukt leggtråder i to farger er uvisst, det er ingen symmetri i komposisjonen. Kanskje er svaret så enkelt at den røde tråden er en resttråd som man ønsket å utnytte, men at den ikke var helt lang nok. Overkastingsstingene er på rettsiden synlige i enkelte partier, og vises der som små skråstilte sting. Schjølberg antyder at disse stingene kan ha vært en parallell til nakkesømmens sting. Dette er jeg ikke helt enig i, siden de kun er synlige i enkelte partier. Hadde man ønsket en dekorativ parallell tror jeg at man hadde vært mer bevisst på å markere stingene på rettsiden.

4.2.4.2 Knuter

En rekke utvendige knuter og tråder kan sees på kaprunen. Noen har jeg allerede nevnt i forbindelse med sømmer, mens andre ikke syntes å ha hatt en slik festefunksjon. Disse har blitt undersøkt av Schjølberg, og det er hennes analyser som vil bli gjengitt her. På venstre side, 2 cm fra toppbretten og 2,4 cm fra fremkanten, finnes noen sting i gyllengrått tolagt Z-garn. Endene på trådene ligger løse på rettsiden, men er korte og oppflisete. De har ingen kontakt med noen annen søm. På høyre side, 2,5 cm fra toppbretten og 0,3 cm fra fremkanten, stikker det ut en 3,5 cm lang trådstump av gyllent dårlig tvunnet Z2S-garn med en knute mot enden. Ett sting av samme garn kan også sees på rettsiden her. Heller ikke denne tråden har noen kontakt med andre sømmer. Det er naturlig å se de to trådene på venstre og høyre side i en sammenheng, siden de har omtrent samme plassering. Schjølberg spekulerer i om det kan ha vært festet pynt i disse trådene. Det syntes i hvert fall som sannsynlig at de har inngått i en form for dekor siden de er kontrasterende til den mørkebrune kaprunen.

4.2.4.3 Rundflette

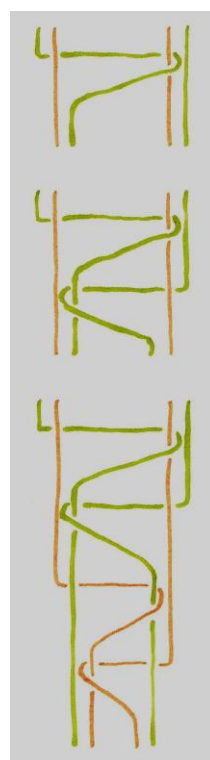
På hver side av kaprunen på omtrent samme sted⁷ er det festet en rundflette, men kun på venstre side er denne bevart i sin helhet (se *Figur 10*). Fletta måler her 19 cm inkludert en dusk på 2,5 cm, og er ca 0,4 cm tykk. Den er flettet av to par S-tråder i olivengrønt garn og to par S-tråder i brunrødt garn. Fargene snor seg i spiraler (med klokken) nedover på fletta og er

⁷ 24 cm fra toppbrett og 10 cm fra nakkesøm på venstre side, og 22,8 cm fra toppbrett og 10,2 cm fra nakkesøm på høyre side (se *Figur 4* og *Figur 6*).

et resultat av flettemetoden⁸ vist på *Figur 9*. Den grønne dusken er et svært tovet/valket vevd stoff (av ukjent binding) som omhyller den ytterste delen av den. Dusken er sydd fast med uregelmessige sting i grønt Z2S- garn. Rundflettene er sydd fast til kaprunen med både gyllent og mørkt gråbrunt garn i Z2S. Siden høyre sides flette ikke er bevart i sin helhet (kun 6 cm er bevart) er det usikkert hvor lang denne opprinnelig har vært. Gjessing mente at den ene fletta har vært tredd gjennom et hull under haken og knytt til den andre fletta slik at kaprunen ble tett her (Gjessing 1938:41). Denne teorien forutsetter at fletta på høyre side har vært lenger enn den på venstre side, siden sistnevnte er for kort til å kunne ha blitt knytt på den andre siden. Den forutsetter også at det faktisk har vært hull til å tre den igjennom. Gjessing betegner hullet som ”*et hull som er sydd under haken*”, men noe slikt sydd hull finnes ikke. Det finnes riktignok to hull øverst på forkilen, men her er kaprunen svært ødelagt. Schjølberg har bemerket at de løse trådene i kanten på hullene er brettet utover, noe man ikke skulle vente om det kun dreide seg om rene slitasjehull. Hun bemerker også at det er merkelig at trådene i det høyre hullet vender utover hvis høyre sides flette har vært tredd gjennom her. De burde da ha vendt innover. Selv er jeg ikke overbevist om at det har vært hull i hetta her opprinnelig; området er svært ødelagt av forråtnelse.

Figur 10. Fletta på venstresiden. Dette er den best bevarte og måler 19 cm inkludert dusken. *The braid attached to the left side of the hood. This is the best preserved braid and measures 19 cm including the tassel.*

Figur 9 (til venstre, to the left).

Flettemetoden for flettene. Hver linje representerer to tråder. *The braiding method for the braids. Note that each line represent a pair of threads.*

⁸ Metoden er den samme som gjengis Eva Hougens bok ”*Snorer, bånd og belter*” (Hougen 1987:36), men her snor spiralene seg mot klokken.

Schjølberg antyder at stedet der flettene er påsydd ikke viser noe tegn på slitasje eller glidninger som en kunne forvente ved gjentatt tilstramming og knyting. Hun fant heller ingen slitasje på den bevarte venstrefletta. Dette kan bety at flettene ikke har vært brukt eller at de har vært lite brukt. Personlig er jeg usikker på hvor mye slitasje gjentatt bruk vil ha betydd, og dermed også på om en slik konklusjon er mulig.

4.3 Kofta

4.3.1 Stoff

Koftas stoff inneholder to typer varpgarn med ulik fargetone og dimensjon. Det lyse garnet er noe tykkere enn det mørke, noe som gjør at trådtallet for varpen på den lyse delen blir noe høyere enn på den mørke delen (10/6,5 mot 10,9/6,7). For kiler og erme varierer varptallet fra 10,2 til 12 på lyse områder, mens 10,8-12,5 på mørke områder. Vefttallet ligger på 6-7,4. Selv om det er noe variasjon i varptallet mellom kilene og ermet og bolen er det ikke noe i veien for at de kan ha blitt skåret ut av samme vevebane, da tallene på de ulike delene faller inn i den variasjonen som finnes i innad i bolens stoff. En må også huske på at kiler og erme må ha blitt skåret ut av den andre jarekanten enn bolen (hvis de tilhører samme vevebane), og der kan andre varpforhold ha rådet. Det at mange av koftedelene (bolen, ermet, kile A, kile C og kile D) har det karakteristiske varpskille styrker en slik teori. Et annet forhold som styrker teorien er det at Schjølberg har påvist den samme kombinasjonen av tynt og tykt veftgarn i bolen og i kile C. Forskjellen er betydelig, da den tynne veften i måler 0,90 mm i gjennomsnitt og den tykke 1,37 mm. De to ulike veftgarnene har blitt brukt i annethvert innslag, noe Schjølberg har observert i delenes jarekanter, for bolens del både ved kile C og oppe på det bevarte sidesømstykket. Bruken av to veftgarn har hun også sett i kile D sin jare. Siden kile D med all sannsynlighet tilhører samme vevebane som kile C (som jeg vil komme tilbake til), betyr det at i hvert fall tre av delene med stor sannsynlighet stammer fra samme vevebane. Kile E viser også brukt av to veftgarn i sin jarekant.

Schjølbergs pigmentanalyser viser at den mørkeste varpen inneholder hvit ull blandet med til dels sterkt pigmenterte fibre. Den lyse varpen og veften varierer fra å være helt hvit til å være hvit iblandet noe pigmentert ull. Siden varpskillene er godt synlig på forsiden, kilene og ermet, mens lite synlig på baksiden av kofta der stoffet virker best bevart, er trolig baksiden mest representativ for hvordan varpskillene har tatt seg ut originalt. På baksiden er det bevart et lolag som trolig stammer fra en lett valking, og som gjør at fargeskillene blir mindre tydelige. Schjølberg tror kofta har vært dekket med dette lolaget og at stoffet har hatt en lysegrå farge. Ulikt skjorta kan verken jeg eller Schjølberg finne spor etter slitasjehull eller lapper.

Figur 11. Forsiden av kofta slik den er sydd fast til støttestoffet. The front of the kirtle with the underlying modern fabric.

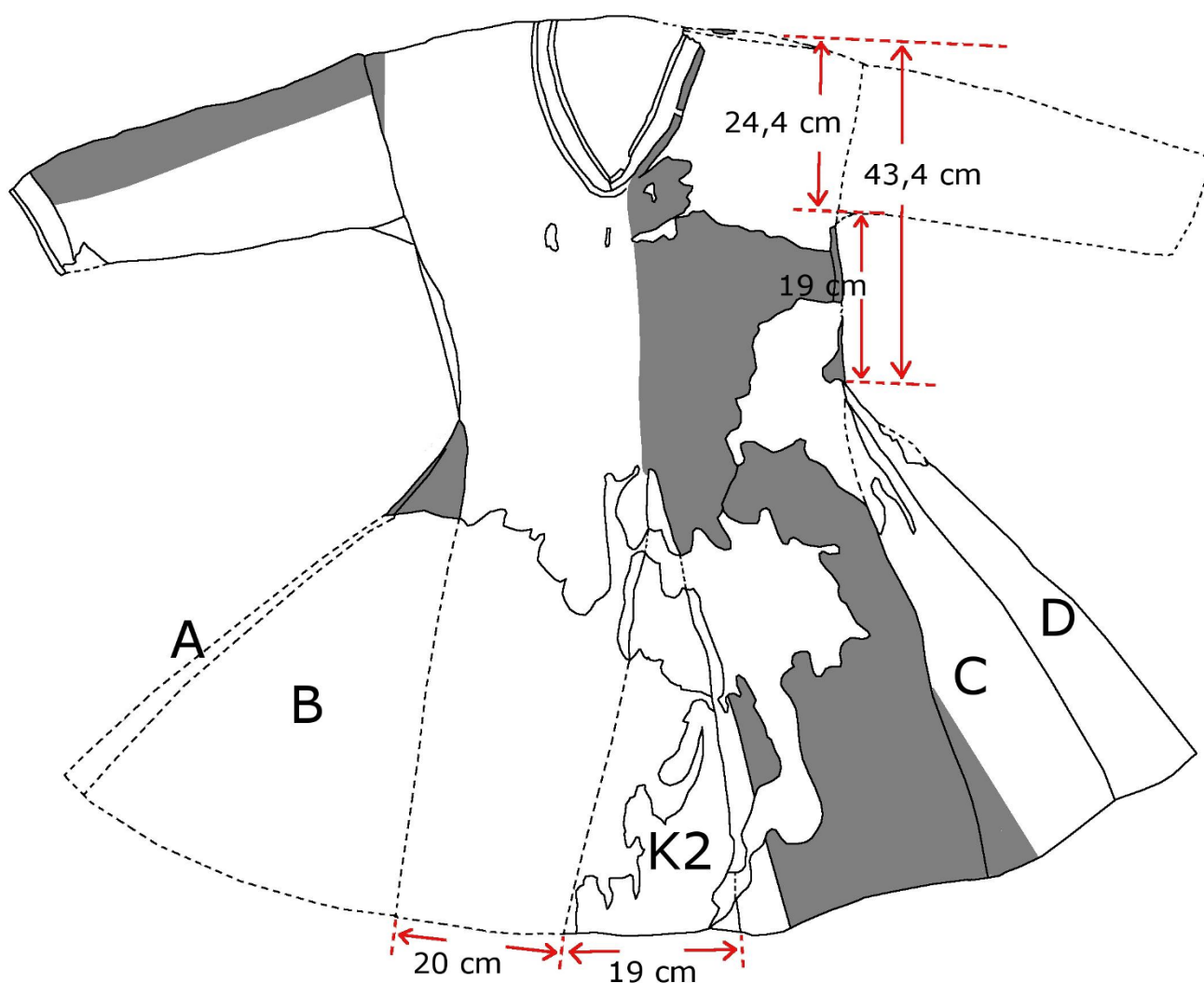
4.3.2 Snitt

Kofta er av en enkel type; bolen er laget av ett stoff uten skuldersømmer som av Vedeler blir betegnet som livplagg med rektangulært snitt (Vedeler 2007:76). Midt bak og midt foran har man lagd splitt med kile. Kiler har også blitt satt inn i sidene, to på høyre side og tre på venstre side. Det bevarte høyreermet er laget i ett stoff, og har en ermekile i underkant.

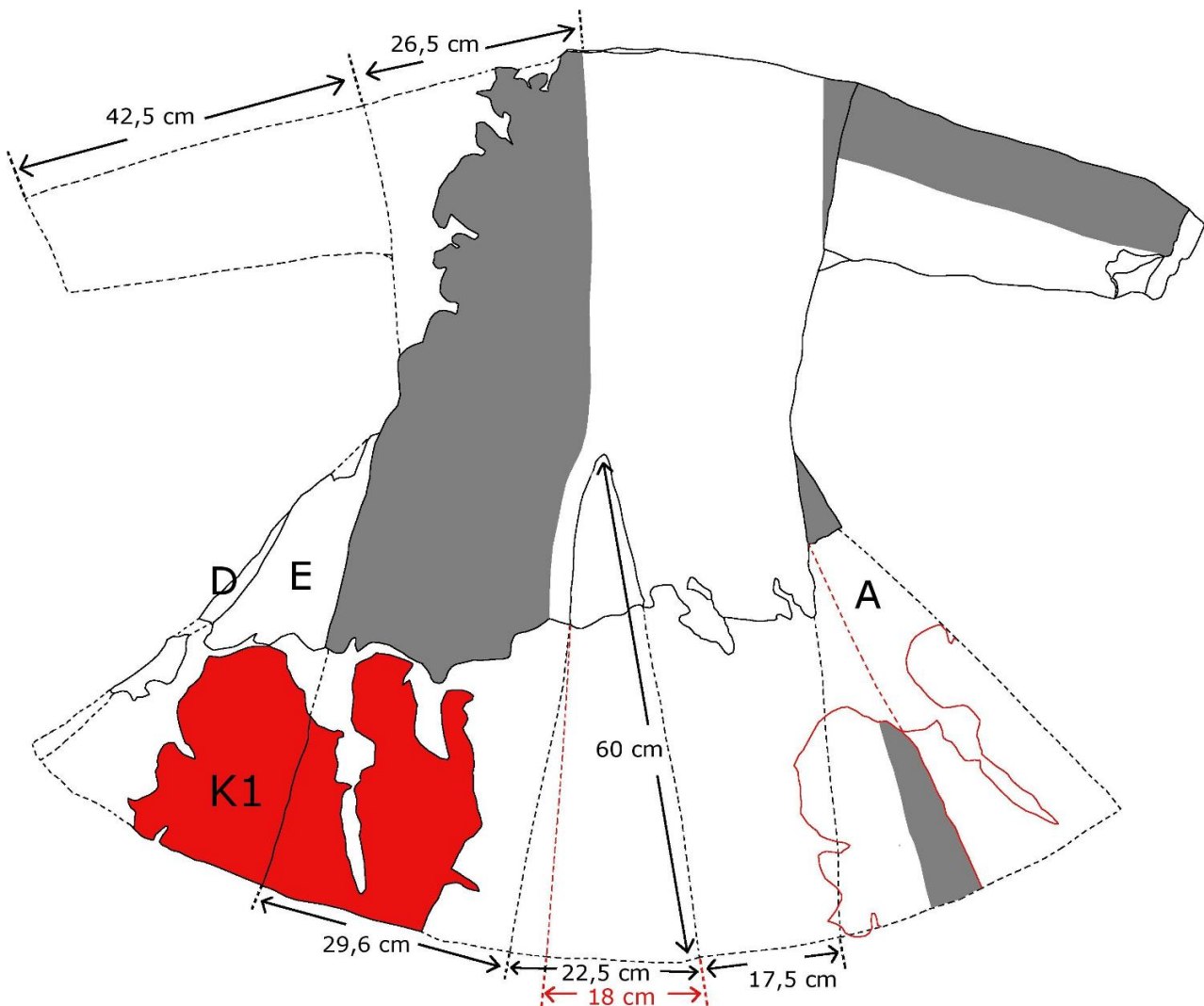
4.3.2.1 Bolen og fram- og bakkile

Stoffet bolen er laget av er ikke helt rektangulært (se *Figur 14*). Langs hele venstre side kan man følge stoffets jarekanter, så på denne siden har det vært mer eller mindre rett. Et bredt belte med tett varpdekning preger denne kanten hele veien. Høyre side mangler jarekant, og er ikke klippet rett. Her skråner stoffet inn fra skulderen til livet og ut fra livet til nederkant (i hvert fall på baksiden). Ellen Schjølberg har fulgt varptråder på begge disse stedene og dermed funnet ut hvor mye skråningen er på.

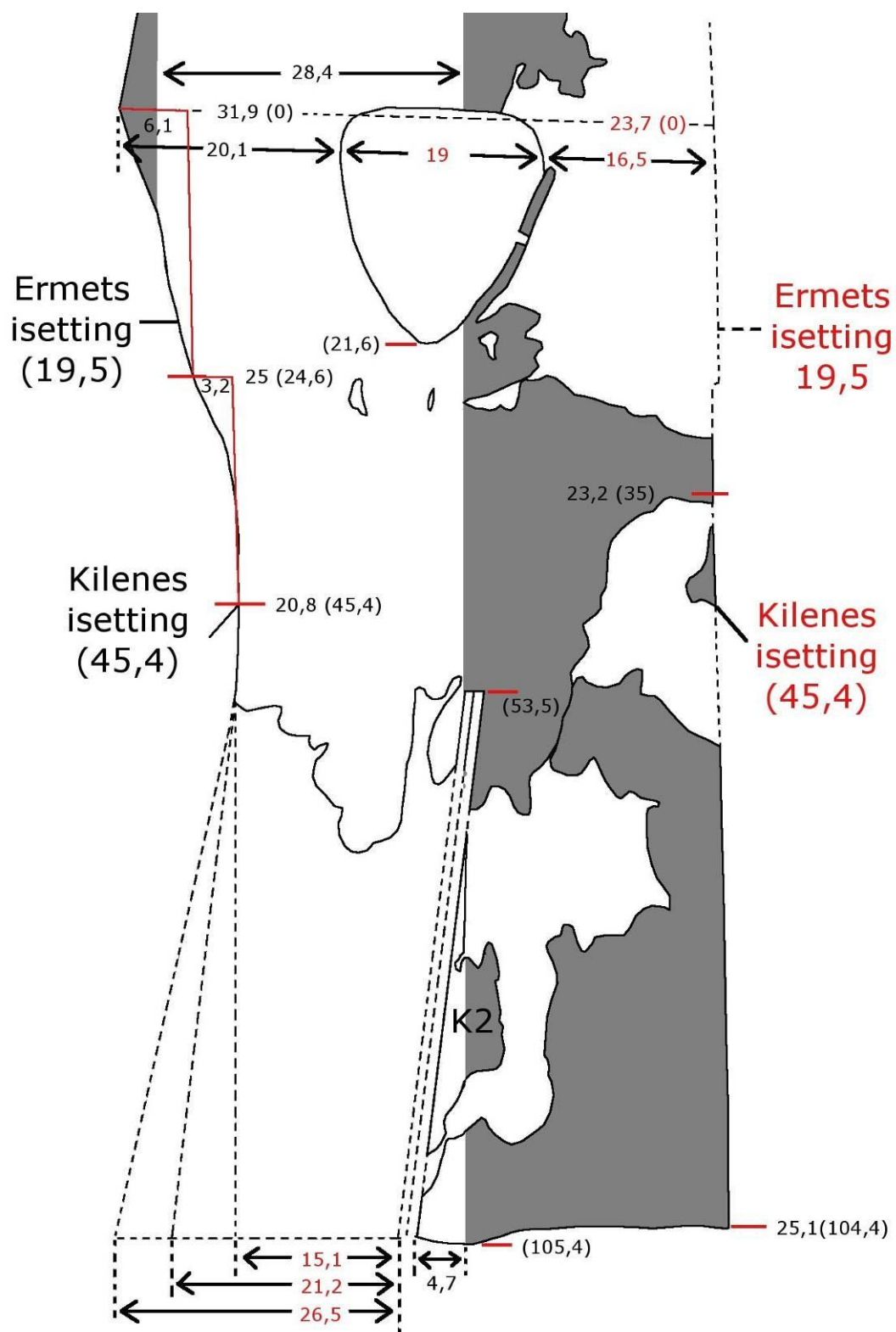
På forstoffet har hun fulgt en varptråd, som ligger helt ute ved sidesømmen, fra kilenes toppunkt til ermekilen (se *Figur 14*). Ved ermekilen ligger denne tråden 3,2 cm fra sidesømmen. En ny varptråd har blitt fulgt fra ermekilen til skulderbretten, og ved skulderbretten ligger varptråden 6,1 cm fra ermets isetting. Økningen fra livet og opp til skulderen blir dermed på totalt 9,3 cm. På bakstoffet øker det ikke like mye. Fra kilenes toppunkt til ermekilen er økningen på 2,2 cm og fra ermekilen opp til skulderbretten er økningen 3 cm (se *Figur 15*). Totalt blir økningen på 5,2 cm. Fra livet og ned til nederkant er tilskjæringen mer usikker fordi det meste av kofta her har råtnet bort. Schjølberg har sett på bak- og forstoffets snitt fra kilenes toppunkt ned til henholdsvis 9,3 og 9,2 cm. Bakstoffet øker med 0,6 cm, mens forstoffet øker med 0,4 cm. Siden både avstanden økningen er målt på og økningen selv er så liten, er det ikke mulig å trekke noen konklusjoner ut av dette. Økningen kan skyldes tilskjæring, men kan også skyldes sammensyningen.

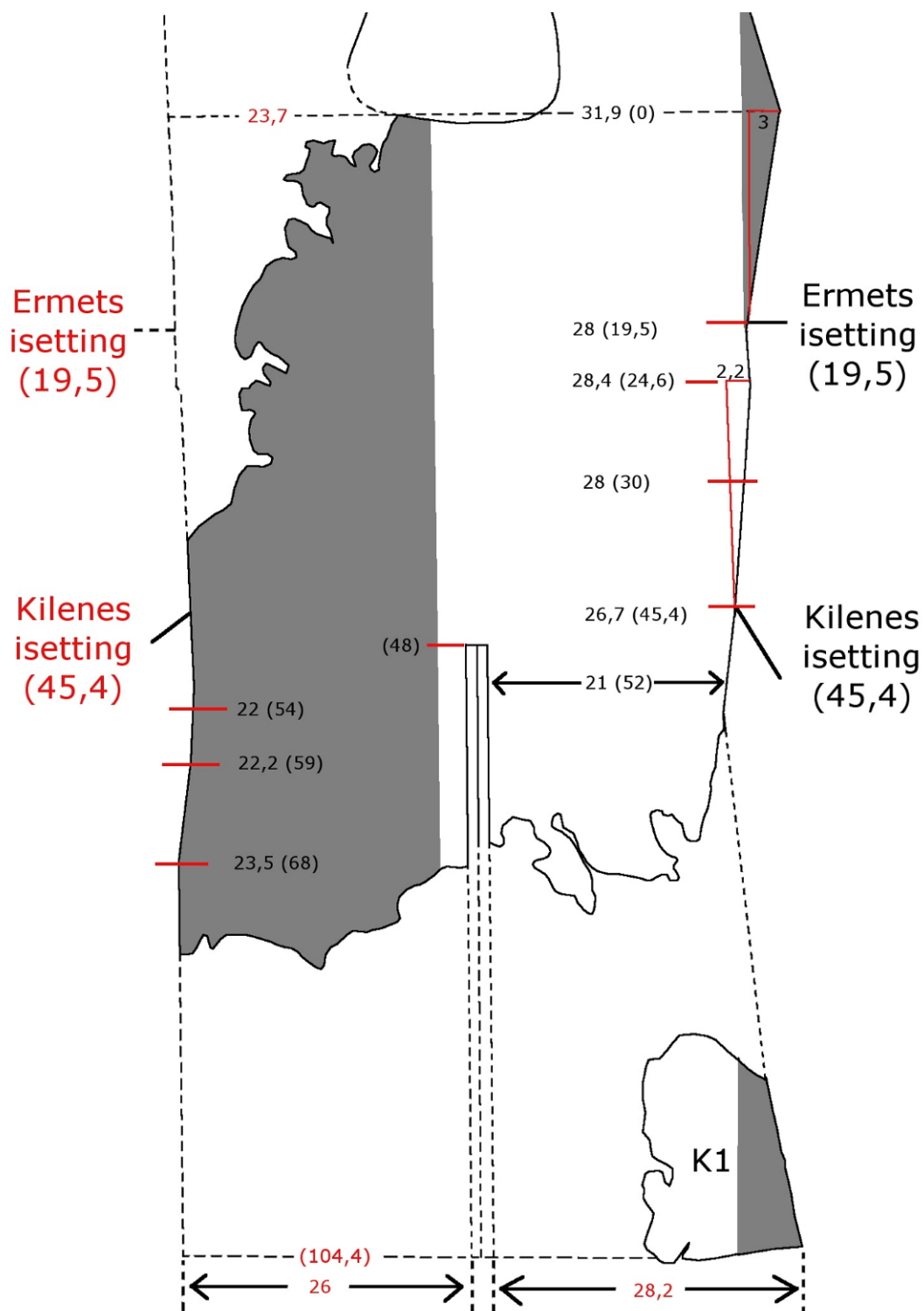
Figur 12. Tegning av koftas forside med Gjessings rekonstruerte snitt og med markering av områder med mørkere varp. Bokstavene angir kilenavnene jeg vil bruke i teksten. Fragment K2 er ikke plassert på Gjessings rekonstruksjon, men identifisert av meg selv som forkile. Drawing showing the front of the kirtle with the reconstructed cut of Gjessing and the areas with a darker warp. The letters on the gores indicates their name used in the text. Fragment K2, which is identified as the front gore by me, is not placed on Gjessings reconstruction.

Figur 13. Tegning av koftas bakside med Gjessings rekonstruerte snitt. Den røde stiplede linjen angir mitt forslag til rekonstruksjon av bakkilen. Fragment K1 som i dag er plassert på venstre side, har etter alt sannsynlighet tilhørt motsatt side, der jeg på tegningen har tegnet omrisset av den. *Drawing showing the back of the kirtle with the reconstructed cut of Gjessing. The red stippled line indicates my proposition of the cut of the back gore. Fragment K1, which is now placed at the left side, has most probably belonged to the opposite side, where I have marked the outline of it.*

Figur 14. Tegning som viser dimensjonene for bolens forside målt opp av meg selv. Den viser også mine egne forslag på snitt og dimensjoner for de ødelagte partiene (markert med stiplede linjer og røde tall).
Drawing showing the dimensions of the front of the main fabric, measured by myself. It also shows my own propositions of the cut of the destroyed parts (marked by stippled lines and red numbers).

Figur 15. Tegning som viser dimensjonene for bolens bakside målt opp av meg selv. Den viser også mine egne forslag på snitt og dimensjoner for de ødelagte partiene (markert stiplede linjer og røde tall). Drawing showing the dimensions of the back of the main fabric, measured by myself. It also shows my own propositions of the cut of the destroyed parts (marked by stippled lines and red numbers).

Det er ikke bare Schjølbergs varptråder som kan brukes som referanse.

Midt på bolen finnes et markant fargeskille; på høyre side har man brukt lyst varpgarn, mens på venstre side har man brukt et noe mørkere varpgarn. Dersom en bruker dette som referanse for høyre sides skråning får en et noe annerledes resultat. Fra fargeskillet til sidesømmen ved kilenes toppunkt er det 20,8 cm. Ved ermekilen er avstanden 25 cm, en økning på 4,2 cm. Økningen her er 1 cm mer enn hos Schjølberg. Ved ermets isetting er avstanden 31,9 cm, en økning på 6,9 cm fra ermekilen. Dette er 0,8 cm mer enn hos Schjølberg. Totalt får jeg en økning på 11,1 cm fra kilenes toppunkt til skulderbretten, 1,8 cm mer enn Schjølberg. På bakstoffet er avstanden fra fargeskillet 26,7 cm ved kilenes topp. Den øker til 28,4 cm ved ermekilen, en økning på 1,7 cm. Økningen er 0,5 cm mindre enn hos Schjølberg. Fra ermekilen til skulderbretten øker det med 3,5 cm, noe som er 0,5 cm mer enn hos Schjølberg. Den totale økningen på baksiden blir derfor i sum den samme som hos Schjølberg.

Som vi har sett så kan verken bakstoffet eller forstoffet på høyre side følges helt ned til nederkant på dagens rekonstruksjon. Det er imidlertid ett fragment, fragment K1 (se *Figur 13* og *Figur 15*), som kan fortelle hvordan i hvert fall bakstoffet har blitt tilskjært. Dette fragmentet er nå plassert på venstre side på bak, men det er nødt til å være feilplassert. Det er flere grunner til dette. For det første passer ikke sømmen på dette fragmentet med sømmen på stykket over. På stykket over er bakstoffet brettet og lagt over kile E som er ubrettet. På fragment K1 er det motsatt; det som skal være kile E har blitt brettet og lagt over det som skal være venstre bakstoff. For det andre finnes det på fragment K1 fargeskiller som ikke kan gjenfinnes på stykket over. På det som skal være kile E er det et stykke med mørk varp ut mot det som skal være venstre bakstoff. Dette er 6 cm bredt ved nederkant og smalner til 3,7 cm i toppen av fragmentet. Selv om det er en innsnevring ville dette mørke partiet kunne gjenfinnes i stykket over dersom K1 var riktig plassert. Det andre skillet finnes på det som skal være venstre bakstoff. Skillet befinner seg 18,5 cm fra sømmen ved nederkant. Et tilsvarende skille kan ikke gjenfinnes i stykket over. Fragment K1 har bare en mulig plassering på kofta, og det er på høyre side bak. Dette betyr at det som Gjessing har tolket som kile E, i virkeligheten er bakstoffet på høyre side. Det han har tolket som venstre del av bakstoffet er kile A. Den nye plasseringen av K1 er interessant på grunn av fargeskillet på det som er bakstoffet. Det finnes nemlig også et fargeskille oppe på høyre skulder, som må være identisk med skillet på K1. Skillet på skulderen er der fordi man har skåret stoffet skrått utover fra livet og opp. Derfor må skillet på K1 bety at det samme har vært gjort fra livet og

ned til nederkant (i hvert fall på bakstoffet). Fargeskillet på skulderen utgjør de ytterste 3,5 cm ut mot ernesømmen oppe på skulderbretten (her er varpgarnet mørkere). På forstoffet strekker det seg ca 9,8 cm ned fra skulderbretten. På baksiden er det noe verre å se, men det går i hvert fall ned til ermekilen. Siden det mørke partiet på skulderen utgjør 3,5 cm, mens det mørke partiet på K1 utgjør 6 cm, betyr det at bakstoffet har blitt skrådd 2,5 cm mer fra livet og ned enn fra livet og opp. Gjessing har tolket det motsatt; at bakstoffet har smalnet inn fra livet og ned. Jeg kan imidlertid ikke forstå hvorfor han har tolket det slik, selv med K1 feilplassert. Det er ingenting som tyder på at bakstoffet her har smalnet inn. Splitten midt bak er i hvert fall skåret tråddrett så lenge denne kan følges, og avstanden fra splitten til kile A holder seg på 21 cm hele veien. Hvis en forutsetter at splitten har blitt skåret tråddrett helt ned til nederkant er det mulig å beregne bredden på bakstoffet ved nederkant her. Det siste kjente målet er altså 21 cm, og da har det vært en utvidelse på 0,6 cm (I henhold til Schjølbergs undersøkelser). Mot skulderen måtte den totale utvidelsen være på 1,7 cm (5,2 cm – 3,5 cm) før det mørke partiet dukket opp. Avstanden fra splitten til det mørke partiet vil derfor være 22,2 cm (21 cm + 1,1 cm) ved nederkant, og den totale bredden fra splitt til kile A vil være 28,2 cm (22,2 cm + 6 cm). Gjessings beregning er på 17,5 cm.

Mens midtsplitten bak ser ut til å være skåret tråddrett, kan en tydelig se at kilen i seg selv er skjev. Som Gjessing skriver, er den rett på høyre side, men buet på venstre side. Krummingen avtar imidlertid, og som det går fram av *Figur 13* så virker ikke Gjessings rekonstruksjon av kilen troverdig på denne siden. Han anslår at kilen har hatt en bredde på ca 22,5 cm nederst, men jeg mener at ca 18 cm er et bedre anslag. Det er viktig å understreke at godt over halvparten av kilen er borte, så et anslag kan kun baseres på den utviklingen som kan sees på den bevarte delen. Forutsatt at koftelengden også på baksiden har vært 104,4 cm vil bakkilen ha vært 56,4 cm lang (mot Gjessings anslag på 60 cm).

Parallelt med den buede kilen er det på bakstoffet et 2,5 cm bredt belte med lys varp før det mørke varpområdet begynner. Gjessings tegning av koftas snitt viser at han trodde at selve splitten var skåret skjevt, noe det ikke holdepunkter for (Gjessing 1938:39). Dette lyse varpområdet er nemlig like bredt langs hele siden her, noe som må bety at splitten er klippet tråddrett. Bredden på venstre bakstoff ved nederkant kan dermed beregnes ganske nøyaktig, fordi hele venstresiden er en jarekant. Jeg har målt bredden fra midtsplitten til venstrekanten på tre steder. Avstandene er henholdsvis 24,5 cm, 24,7 cm og 26 cm. Noe variasjon i bredden er naturlig på et håndvevd stoff. Dersom vi tar utgangspunkt i den nederste avstanden og forutsetter at denne har holdt seg jevn ned til nederkant vil bredden også her ha vært 26 cm.

Gjessing har ikke tatt hensyn til at venstrekanten er en jarekant, og har kalkulert med fortsatt utskråning her. Dette har gitt han en bredde på 29,6 cm.

Venstre skulder og mye av forstoffets venstre side er ødelagt, men heldigvis gjør jarekanten på denne siden det mulig å rekonstruere et sannsynlig snitt. Kun to steder på forstoffet kan bredden av det mørke varpområde måles. Mellom venstre ermekile og de venstre kilers toppunkt er området bevart helt ut til jarekanten. Bredden her er 23,7 cm.⁹ Nede ved nederkanten er også området bevart helt ut, og her måler det 25,1 cm. Områdets bredde på baksiden varierer fra ca 22,5-24 cm.¹⁰ Bredden av området på skulderbretten har derfor antakelig vært mellom 22,5-25,1 cm, men mest sannsynlig mellom 22,5 og 23,7 cm. Jeg har kalkulert med en bredde på 23,7 cm her på mine figurer. Gjessings rekonstruksjon er her 26,5 cm, fordi han har kalkulert med at venstresiden også har blitt skåret skrått opp mot skulderen som på motsatt side.

Vi vet hvordan forstoffet har forløpt på venstre side, fordi dets nederkant er bevart helt bort til midtklilen. Som allerede skrevet utgjør det mørke området 25,1 cm her. Hele bredden til forstoffet er imidlertid på 29,8 cm fordi det er et lite parti med lys varp inn mot midtkilen. Dette forteller oss at midtsplitten har blitt skåret skakt i forhold til varpretningen. Det mørke området ender 0,7 cm til høyre for splitten ved dens toppunkt. Når så dette området ender 4,7 cm til venstre for splitten, betyr dette en skjevhet på ca 6,1 cm (inkludert 2x0,7 cm i sømmonn). Skjevheten har gjort at forstoffets venstre del har økt i bredde ned mot nederkant, og økningen har blitt forsterket av at også det mørke området har blitt bredere.

Denne splitten som har krysset det mørke området gjorde det enkelt å plassere fragment K2 (se *Figur 12*). Deler av midtkilen og forstoffet på begge sider av kilen er bevart på dette fragmentet. Fargeskillet er veldig tydelig på den bevarte delen av forstoffet til venstre for kilen. Siden kun nederkanten på kilen er bevart på dette fragmentet (og ikke noe av forstoffet), sier det dessverre ingenting om bredden på kilen nede. Når jeg plasserte fragmentet slik at nederkanten og sømmen på venstre side stemte med nederkant og søm på rekonstruksjonen, fant jeg ut at den i hvert fall må ha målt 19 cm. Hvis en tar med skråningsvinkelen på kilen lenger opp på fragmentet passer denne bredden godt, den kan i hvert fall ikke ha vært særlig mye bredere. Gjessing har også beregnet kilen til 19 cm, så en

⁹ Når det står 23,2 cm på *Figur 14* er det fordi illustrasjonene ikke tar med sømmonnet som i dette tilfellet er på 0,5 cm.

¹⁰ På *Figur 15* varierer avstanden mellom 22-23,5, men her er stoffet brettet inn slik at avstanden er ca. 0,5 cm større.

kan jo mistenke han for å ha brukt dette fragmentet i sine beregninger. Forutsatt at kofta har målt 104,4 cm ved nederkant ved forkilens isetting vil forkilen ha målt 50,9 cm (mot Gjessings 54,3 cm). Forkilen har trolig vært noe kortere enn bakkilen fordi den er satt i lavere.

Forstoffets bredde til høyre for kilen er det vanskelig å beregne. Vi vet at avstanden fra fargeskillet er 20,8 cm fra toppunktet til høyre sides kiler. Det er flere muligheter for hvordan man har skåret høyre sidekant her. Enten har man klippet den inn, klippet den rett ned eller klippet den ut. Som tidligere nevnt så har Schjølberg påvist en utvidelse på forstoffet på 0,4 cm så langt dette er bevart, og avstanden til fargeskillet skulle da ligge på ca. 21,2 cm. Dersom denne avstanden har holdt seg helt ned vil det bety at bredden på forstoffet ved nederkant ville ligge på ca. 15,1 cm (21,2 cm minus sømmonn på 1,4 cm og lyst varpområde på 4,7 cm). Dersom man har skåret siden slik at avstanden fra splitten har holdt seg lik ville bredden ha vært 21,2 cm. Hvis man har skåret siden like mye ut som på bakstoffet, kan bredden ha vært 26,5 cm¹¹, men den kan selvsagt også ha økt mer. Basert på alle de andre kantene på høyre side er skåret ut fra livet er kanskje de to siste alternativene mest troverdige.

4.3.2.2 Livvidde og lengde

Koftas livvidde har etter mine beregninger trolig vært på ca 92,7 cm¹² (Gjessing: 95 cm) og vidden nederst ca 266,5-271,8 cm, men denne er naturlig nok svært usikker¹³ (Gjessing: 278 cm). Fra framsplitten til baksplitten får jeg på høyre side en bredde på 118,9-124,2 cm mens jeg får 110,6 cm på venstre side.

Gjessing beregner lengden på kofta til 106-108 cm midt på bak- og forstoffet

¹¹ Dette tallet får jeg ved å først finne den tenkte avstanden mellom de to mørke varpområdene i livet. Fra det mørke varpområdet og ut til toppunktet til de høyre kilene var avstanden 20,8 cm. Den totale skråningen opp mot skulderen var 9,3 cm, og av disse utgjorde det mørke varpområdet de ytterste 3,5 cm. Avstanden mellom de to mørke varpområdene blir derfor 26,6 cm. På baksiden (fragment K1) var det mørke området 6 cm slik at dersom man har skrådd stoffet like mye på forside som på bakside vil det ved nederkant være 32,6 cm fra fargeskille til høyre sidekant. 6,1 cm må trekkes fra dette fordi de utgjør splittens bretter (1,4 cm) og det lyse varpområdet til venstre for midtkilen (4,7 cm). Vi står da igjen med 26,5 cm.

¹² Bakstoff: fra fargeskille til høyre sidesøm 26,7 cm + fra fargeskille til venstre sidesøm 22 cm = 48,7
Forstoffet: fra fargeskille til høyre sidesøm 20,8 + 23,2 cm = 44 cm.

¹³ Høyre bakstoff (28,2 cm) + venstre bakstoff (26 cm) + midtkile (18 cm) + venstre sides kiler (54,8 cm) + høyre sides kiler (69,5) + høyre forstoff (21,2-26,5 cm) + venstre forstoff (29,8) + forkile (19 cm).

(Gjessing 1938:44). Etter min mening kan man bare gi ett anslag for lengden på bolen. Verken for- eller bakstoffet er bevart ubrutt helt ned, men bakstoffet inn mot venstre kiler, venstre kiler og forstoffet inn mot venstre kiler er bevart i ett stykke. Sammen utgjør de et sammenhengende stykke fra skulderbrett til nederkant. Dette stykket ser i all hovedsak ut til å være riktig plassert på rekonstruksjonen, og dermed skulle lengden kunne beregnes. Det eneste jeg har å innvende på monteringen er at den har skapt en fold i bakstoffet like ovenfor toppunktet til venstre sides kiler. Hadde denne folden blitt rettet ut ville stoffet nedenfor kunne trekkes nedover og kofta ville blitt noe lenger (muligens 1-2 cm). Venstre sides kiler som i dag er plassert 43,4 cm fra skulderbretten ville da kunne flyttes ned til 45,4 cm (samme avstand som på høyre side) slik jeg har forutsatt på mine figurer. Siden lengden på kile C kan beregnes temmelig sikkert til 59 cm vil det bety at forstoffet har målt 104,4 cm fra skulderbrett til nederkant på denne siden (mot 102,4 på Gjessings rekonstruksjon). Da jeg målte lengden fra skulderbrett til nederkant på forstoffet på Gjessings rekonstruksjon¹⁴, fikk jeg en lengde på 107,7 cm, noe som ville betydd at man har skrånet nederkanten 5,3 cm fra venstre side til midtsplitten. Ut ifra vefetreningen er jeg ikke enig i en slik tolkning og tror at lengden har holdt seg på ca 104,4 cm inn mot splitten, dog med en liten utvidelse ved varpskillet som har gjort kofta ca 1 cm lengre her (105,4 cm). Mine figurer forutsetter derfor en lengde på 104,4 cm både foran og bak. Et lite forbehold vil jeg ta i forhold til lengden fordi jeg er usikker på hvordan forstoffets to bevarte (i dag adskilte) partier på venstre side vil kunne passe sammen ved en slik lengde.

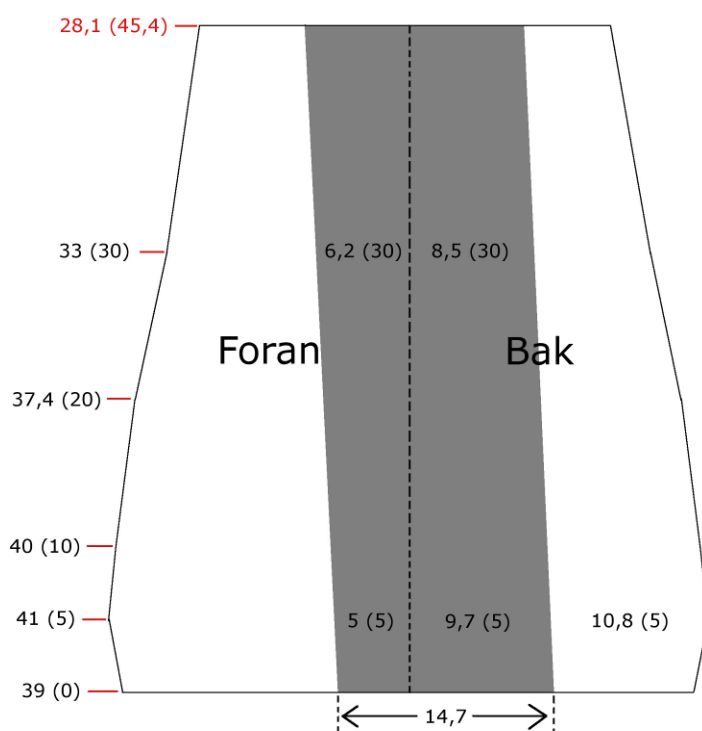
4.3.2.3 Erme og ermekile

Kun høyre erme er bevart, men dette er på sin side godt bevart. Fra ermets isetting til og med flettekanten måler det 46,2 cm i overkant. Fra ermekile til ermekile ved ermets isetting måler ermet 39 cm, mens det 5 cm ut fra bolen (etter ermekilen) måler 41 cm i omkrets (se *Figur 16*). Den siste sikre omkretsen er på 33 cm, 30 cm ut på ermet, for etter dette er undersiden ødelagt. Dersom skråningen har fortsatt jevnt nedover¹⁵, vil ermet ha vært omkring 28,1 cm ved 45,4 cm (lengden uten flettekanten), men noe av bredden har blitt rynket inn av båndet (ukjent hvor mye). Midt oppe på ermet, på begge sider av brettet, løper

¹⁴ Målt fra høyre skulder ned til midtkilen, og fra midtkilen ned til forstoffets nederkant inn mot midtkilen.

¹⁵ Forutsatt at skråningen fra 33-45,4 cm har vært den samme som fra 5-33 cm.

et 14,7 cm bredt felt med mørk varp. Dette feltet er mest synlig på baksiden, og løper på skrå av ermets brett.

Figur 16. Høyreermet med dets dimensjoner uten flettekanten. Tallene til venstre angir ermets omkrets ved ulike avstander fra ermets isetting. Det øverste tallet angir sannsynlig bredde ved ermets linning. Tallene i det mørke feltet angir avstand fra varpskille til brettekant, mens tallet til høyre viser avstand fra søm til mørkt varpparti. *The right sleeve with its dimensions without the braid. The numbers to the left indicates the circumference of the sleeve at different distances from the shoulder seam. The number furthest up indicates the proposed circumference at the hemline. The numbers in the grey area indicates the distance from the point where the darker warp starts to the sleeve fold, while the number to the right indicates the distance from the seam to the darker warp.*

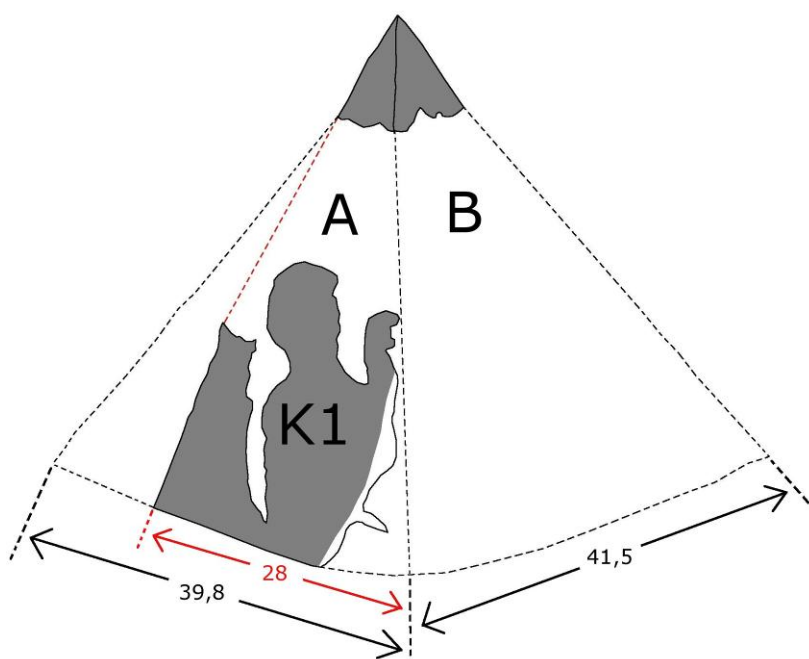
Gjessing har beregnet avstanden fra ermelinning til ermelinning til 140 cm. Mitt anslag er på 148-151,6¹⁶. Det minste anslaget forutsetter at venstreermet har målt det samme som høyreermet, mens det største anslaget forutsetter at venstreermet har vært 3,6 cm lengre for å kompensere for den mindre avstanden mellom halsutskjæring og ermeinsetting på denne siden. Hvorfor det er forskjell i mitt og Gjessings anslag kan jeg ikke forklare. Hans rekonstruksjon måler 147,1 cm og samsvarer ikke med det som står i teksten. Mens han har kalkulert med en noe større avstand fra halsutskjæring til venstre ermes isetting (26,5 cm) har han kalkulert med et kortere erme (42,5 cm).

Ermekilen, som Gjessing beskriver som tresidig (Gjessing 1938:38), er i virkeligheten firkantet og måler ca 5x5 cm.

¹⁶ 46,2 cm (høyreermet), 31,9 (fra høyreermets isetting til varpskille), 23,7 (fra varpskille til venstreermets isetting) og 46,2-49,8 (venstreermet).

4.3.2.4 Sidekiler, høyre side.

I høyre side har det vært to kiler, og toppen til begge disse kilene er bevart. Den nye plasseringen av fragment K1 gjør at også deler av kile A mot nederkant er kjent (se *Figur 17*). Av det man kan se i toppen er det klart at kile A er smalere enn kile B, og dersom utviklingen har vært lik nedover skulle man derfor forvente at denne ulikheten også var til stede i nederkant. For å beregne en mulig bredde i nederkant tok jeg utgangspunkt i skråningen på det som er igjen av kile A og B. Dersom skråningen fortsetter på samme måte nedover fant jeg ut at kile A ville være ca. 26,5 cm og kile B ca 41,5 cm.

Figur 17. De to kilene i høyre side, med Gjessings og mine beregninger. På dagens rekonstruksjon kan kun de øverste delene sees, men en replassering av fragment K1 gjør at mer av kile A blir kjent. The two gores in the right side and Gjessings and mine propositions for the cut of the missing parts. On the reconstruction today only the upper part of the gores can be seen, but a replacement of fragment K1 reveals more details about gore A.

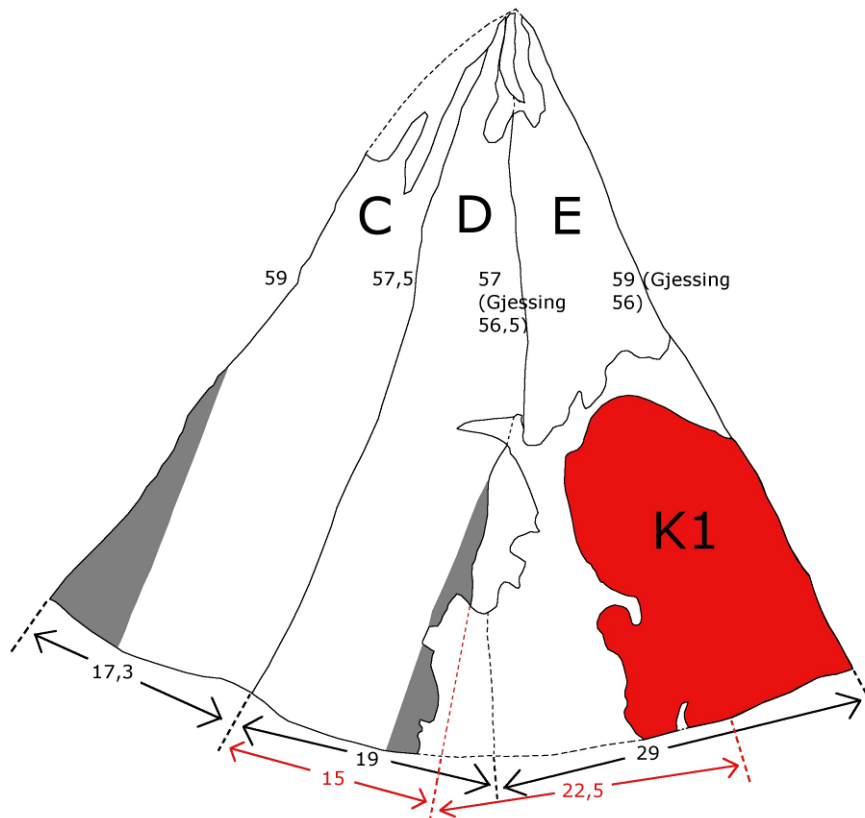
Da jeg også la på et omriss av fragment K1 over kile A viste det seg at denne kilen må ha vært noe bredere, i hvert fall 28 cm. Gjessing har beregnet bredden til kile A til 39,8 cm, noe jeg tror er for mye. Den andre kilen har han som meg beregnet til å måle 41,5 cm.

Begge de to kilene har mørk varp i toppen, men fragment K1 viser at i hvert fall kile A har hatt et område med lys varp. Dette området starter 18,5 cm fra sømmen i nederkant, og har utgjort en flik mot kile B. Lengden på de to kilene ut mot bolen må være 59 cm forutsatt

at kofta har målt 104,4 cm også på denne siden. Ut ifra K1 ser det ikke ut til at kilene har vært kortere inn mot hverandre slik en ser på motsatt side, slik at lengden her også kan ha vært rundt 59 cm.

4.3.2.5 Sidekiler, venstre side

I venstre side er det tre kiler som er langt bedre bevart enn høyrekilene (se *Figur 18*). Kile C er den best bevarte og er 17,3 cm bred i nederkant. Selv om noe mangler i toppen kan lengden bestemmes til ca 59 cm på høyre side og 57,5 cm på venstre. Kile D sin nederste venstre del er borte, og Gjessings rekonstruksjon må være feil. Hele den nederste delen av kilen må flyttes til venstre, slik at sømmen mot kile E rettes opp. Dette vil minske bredden på både kile D og E. Ved en slik endring har jeg beregnet at kile D ville målt ca 15 cm, og kile E ca 22,5 cm. Gjessing rekonstruksjon er på henholdsvis 19 og 29 cm, til sammen 48 cm bredere enn det jeg tror kile D og E har målt. I artikkelen oppgir han de tre kilene til å måle 62 cm (Gjessing 1938:38), men dersom man legger sammen breddene målt på rekonstruksjonen utgjør de 65,3 cm. Kanskje har han sett at rekonstruksjonen ble feil, og moderert seg noe i teksten. Mine beregninger viser at kilene til sammen har målt ca 54,8 cm. Lengden på kile D mot kile E har jeg beregnet til 57 cm (Gjessing: 56,5). Kile Cs lengde mot bakstoffet har Gjessing beregnet til 56 cm uten at jeg kan se hvordan han har kommet fram til dette. Dersom den har vært like lang som kile A mot forstoffet ville den målt 59 cm. Det er også fargeskiller på venstre sides kiler, nærmere bestemt på kile C og D. Disse kilene ligger med en jarekant inn mot hverandre. Kile C har et fargeskille inn mot forstoffet, mens kile D har sitt inn mot kile E. På kile C er dette skillet ca. 6,5 cm bredt ved nederkant, og det går 23 cm opp på kilen. På kile D er fargeskilleområdet det mest ødelagte, men jeg har beregnet bredden til å være ca. 4 cm og lengden ca. 22 cm. Avstanden fra det mørke varpområdet til jarekanten er på henholdsvis 10,8 og 11 cm, og begge har jarekantene brettet inn på vrangsidene her.

Figur 18. De tre kilene i venstre side, med Gjessings og mine beregninger. Som det går fram av tegningen mener jeg at nedre del av kile D må trekkes mot kile E slik at sømmen mellom disse kilene rettes opp.

Fragment K1 må flyttes noe som betyr at kile Es nedre del ikke er kjent. Tallene under kilenavnene indikerer lengden på kilenes sider. *The two gores in the left side and Gjessings and mine propositions for the cut of the missing parts. As shown on the drawing I think that the lowest part of gore D should be moved towards gore E so that the seam between them straightens up. Fragment K1 has to be moved which means that the lower part of gore E will be missing. The numbers below the gore names indicates the length of the gores at each side.*

4.3.2.6 Halsutskjæringen

Halsutskjæringen er V- skåret og dens kanter brettet inn. Målene jeg oppgir er derfor av halsutskjæringen i innbrettet tilstand uten dekor. Utskjæringen strekker seg 21,6 cm ned fra skulderbretten på forstoffet, mens avrundingen i nakken ikke går lenger enn til bakkant av bretten. Mens den høyre delen av utskjæringen er bevart, er venstredelen kun bevart i form av det brunrøde kantstoffet og den grønne fletta. Noe av forstoffets stoff er også bevart i ytterkant av kantstoffet. På grunn av dette kan en ikke være helt sikker på hvor bred utskjæringen har vært, men Gjessings rekonstruksjon virker riktig. Han har anslått at den på

sitt bredeste har målt 19 cm, 4 cm ned fra skulderbretten. En må her huske på at det røde kantstoffet og fletta kommer i tillegg slik at halsåpningen blir smalere. Avstanden fra halsutskjæringen (fra partiet der utskjæringen er på det bredeste) til ermets isetting (på skulderbrett) er 20,1 cm på høyre side, mens jeg har beregnet avstanden på venstre side til å være ca 16,5 cm (forutsatt at det mørke varpområdet har holdt seg på 23,7 cm).

Det er verdt å merke seg at halsutskjæringens spiss ikke er tråddrett på linje med forsplittens topp. Mens fargeskillet i varpen er ca 2 cm til venstre for halsspissen, er det som vi har sett 0,7 cm til høyre for forsplitten.

4.3.2.7 Generelt om snittet

Snittet på Skjoldehamnkofta må sies å være noe spesielt der bolen er rett langs venstre side, mens den skråner betydelig ut fra livet på høyre side. Dette har gjort at avstanden til halsutskjæring og erme har vært kortere på venstre side enn høyre. Dersom venstreermet har vært like langt som høyreermet må dette ha betydd at ermelinningen kom lenger opp på venstreermet enn høyreermet. Jeg tror derfor at man har vært nødt til å kompensere for forskjellen ved å lage venstreermet lengre. En nærmere undersøkelse av snittet følger avsnitt 6.6, og vil diskuteres nærmere i avsnitt 7.2.

4.3.3 Sømmer

4.3.3.1 Venstre sides sidekiler

På venstre side ligger både kile C og E ubrettet under henholdsvis forstoffet og bakstoffet. Forstoffet ligger ubrettet over kile C, mens bakstoffet ligger brettet over kile E. Siden de begge har en jarekant her, kunne også bakstoffet vært ubrettet. Grunnen til at det ikke er det er uvisst, men som vi senere skal se er også bakstoffet brettet i venstre sidesøm, da over et flatt forstoff. Dette kan indikere at denne sømmen har blitt gjort fra vrangsidene, men jeg kan verken bekrefte eller avkrefte dette på grunn av støttestoffet. Kile C og kile D ligger med en jarekant inn mot hverandre. Kile C ligger over kile D og mens den på det øverste er ubrettet, virker de nederste 15 cm å være brettet. Kile E ligger med sin jarekant over kile D,

og denne er tidvis brettet inn og tidvis ubrettet.

Hovedsømmen og kastestingsømmen er alltid i grågyllen Z2S og er lite synlige på rettsiden. Et par unntak finnes, og det gjelder tråklesømmen mellom forstoffet og C, og kastestingsømmen mellom E og bakstoffet. Der vrangsiden kan sees (mellom forstoffet og kile C, kile C og kile D og kile D og kile E) er tråklesømmen ikke synlig/svært lite synlig på vrangsiden. På vrangsiden kan det sees at kastestingsømmen som har festet sømmonnet er belagt med gyllen Z (mellom forstoffet og C) og tolagt gyllen Z (mellom C og D¹⁷ og D og E). Sømmonnet ligger på ca. 1 cm der jeg kan se dette.

4.3.3.2 Høyre sides sidekiler

På høyre side er bakstoffet og forstoffet brettet og lagt over kile A og B som er ubrettet. Kile B ligger brettet over A som også her er ubrettet. Også her er det brukt grågyllent Z2S til både tråklesting og kastesting og begge sømmene er svært lite synlige på rettsiden. Vrangside får jeg ikke sett på de øverste kiletoppene, men ut i fra av fragment K1 kan en si at hovedsømmen mellom bakstoffet og kile A er usynlig på vrangsiden og at kastesømmen er belagt med en gyllen Z.

4.3.3.3 For- og bakkile og høyre erme

Både forkilen og bakkilen har blitt sydd på på samme måte; splittene har blitt brettet inn og kilene har blitt lagt ubrettet under disse. Sømmene er de samme som på sidekilene. På forkilen har man på begge sider belagt kastestingene med tykk grågyllen S- tråd på vrangsiden (kan sees på det løse fragment K2), mens jeg ikke får sett dette på bakkilen. Jeg kan ikke se spor etter hovedsømmen på vrangsiden av K2.

Høyre erme er sydd på ved at man har lagt det ubrettet under bolen som er brettet. I underkant har stoffet som kommer fra baksiden blitt brettet inn og lagt over stoffet som

¹⁷ Baksiden avslører hvordan leggtråden er lagt her. De to Z- trådene er i virkeligheten én tråd som er lagt dobbelt. Nede ved nederkant har tråden blitt festet med ett sting (på tvers i forhold til overkastingsstingene) før den har blitt lagt dobbel og så overkastet. Det er verdt å merke seg her at det har blitt brukt leggsøm selv om både kile A og B har jarekant her.

kommer fra forsiden. Ermekilen ligger ubrettet, og ermet og bolen er brettet inn og lagt over kilens fire kanter. De to sømmene er som vanlig i grågyllen Z2S. Vrangsidene kan ikke sees, men hovedsømmen bærer sterkt preg av å være gjort fra rettsiden da sømmen flere steder kun går halvt igjennom stoffet.

4.3.3.4 Sidesømmer

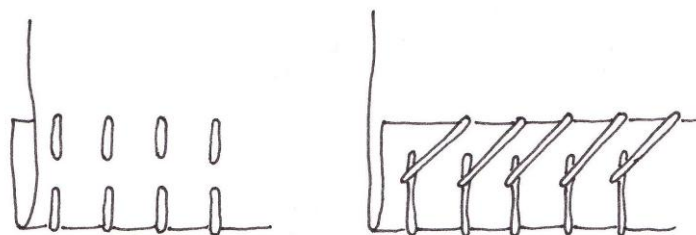
Høyre sidesøm skiller seg fra de andre sømmene ved å bestå av tre sømmer. Både forstoffet og bakstoffet er her brettet inn og sydd sammen med en tråklesøm. Sømmonnet har blitt brettet til hver sin side og blitt festet med kastesting (trolig leggsøm). Vrangsidene kan ikke sees.

Kun en liten del av venstre sidesøm er bevart, og dette partiet er i dårlig forfatning. Det man kan se er at bakstoffet har blitt brettet og lagt over forstoffet og sydd sammen med en tråklesøm. Ett sting kan sees over jarekanten på vrangsidene, og dette er sannsynligvis rester etter kastestingene som har festet sømmonnet. Begge stykker har her en jarekant, så en innbretting er ikke nødvendig. Jeg har lenger opp antydning at dette kan være på grunn av at tråklesømmen har vært gjort fra vrangsidene, men også der vi vet at tråklesømmer har blitt gjort fra retten er jarekantene delvis brettet (mellom kile C og D og D og E på venstre side). Tråklesømmen i høyre side kan også være gjort fra vrangsidene, men noe endelig svar på dette får man ikke før kofta blir løsnet fra støttestoffet.

4.3.3.5 Nederkant

Koftas nederkant er i dag jevn og fin i den forstand at den ikke har frynser eller ødeleggelser. Den er svært tovet og vanskelig å analysere, men den virker med ett unntak ikke å ha vært brettet inn. Sårkanten har vært sikret med tette jevne kastesting i grå Z2S. Det er vanskelig å bedømme om stingene har vært belagt hele veien (leggsøm), men den er i hvert fall delvis belagt med grågyllen S- tråd (som skiller seg fra stoffets veft), og delvis med tolagt gyllent Z- garn (under kile D på venstre side). Schjølberg har kommet fram til at deler av nederkanten på fragment K1 (bakstoffets nederkant) har blitt brettet inn ca. 1,3 cm. Hun tolker sømmen i Z2S til å gå i et åttetall på bretten. Hennes fremstilling av sømmens forløp på rettsiden kan jeg ikke se at stemmer med forløpet på vrangsidene, så *Figur 19* viser sømmen

slik hun har fremstilt den på forsiden, og en modifisert utgave av hvordan den må ha sett ut på vrangsiden. Selv har jeg vanskeligheter med å se denne sømmen, og i likhet med Schjølberg har jeg vanskeligheter med å se brettens sårkant på baksiden (som hun mener er filtet jevnt sammen med resten av stoffet). Om bretten er original eller en senere modifikasjon er vanskelig å si, og det er det også med den overkastede sårkanten.

Figur 19. Schjølbergs forslag til sting på bakstoffets nederkant på kile K1. Schjølbergs proposition of the seam on the hemline of the main fabric on fragment K1.

4.3.4 Dekor

4.3.4.1 Halsåpningen

Koftas dekor er konsentrert rundt halsåpningen og ermelinningen. Halsåpningen er rikt dekorert med flette, farget stoff, broderier og leggsøm (se *Figur 20*). Bolens stoff har blitt brettet inn og et brunrødt stoff ligger glatt under dette igjen. Sømmonnet har blitt festet med en leggsøm i gyllen Z2S. De brunrøde stoffenes varprådene ligger parallelt med bolens brett, slik at det virker å være rektangulære stykker skåret tråddrett. Varp/veft- forholdet for stykkene er 11/7,2 og garndiameteren for varp/veft er 0,72/1,07 mm. De stiller seg derfor nært de andre stoffdelene på kofta, men viser ingen tegn på etterbehandling. Bredden varierer mellom 1,4-1,8 cm. Nederst smalner de noe før de møtes og glir under bolens stoff. Øverst på den bevarte høyre side bues stoffet fint inn mot fletta, slik at fletta blir den eneste dekorasjonen i nakken. Fletta er her sydd direkte til bolen med kastesting i mørkegrått Z- garn, men om bolen er brettet inn greier jeg ikke å se. Bretten/sårkanten har i hvert fall blitt påført tungesting i gyllent Z2S. Tungesting finnes også på det brunrøde stoffets kant inn mot fletta, men her har de samme farge som stoffet selv.

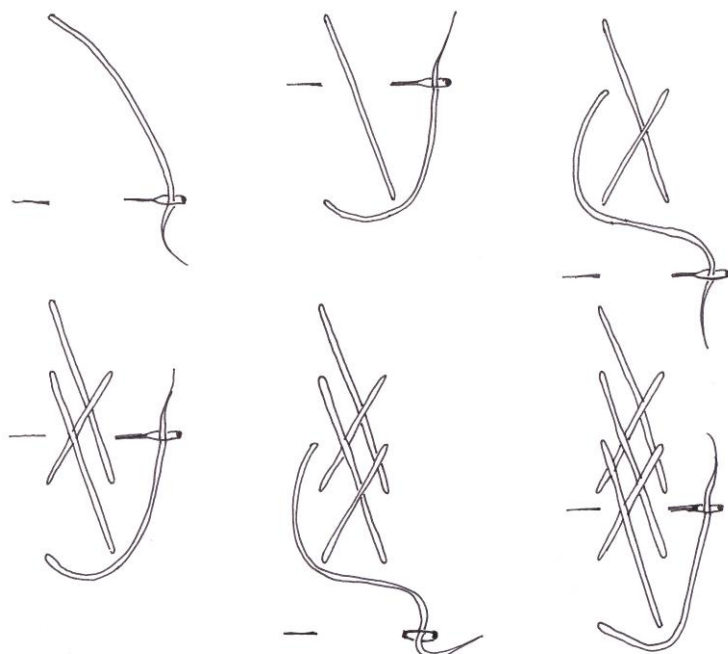

Figur 20. Den V- skårede halsåpningen med flette, påsydd dekorstoff, broderi og leggsøm. *The V-shaped neck opening with a braid, decoration fabric, embroidery and couching.*

Figur 21. Tegning som viser hvordan fargefeltene på broderingen veksler, hvor flettene er spleiset sammen og i hvilken retning V-formasjonene deres peker. *Drawing showing how the color areas of the embroidery shifts, where the braids have been connected to each other and the direction of their V-shapes.*

Flettingen er svært enkel; to og to tråder fra ytterkantene har blitt flettet inn mot midten annenhver gang (slik som fletta på Figur 24). Av en eller annen grunn har man valgt å lage flettekanten av i hvert fall tre fletter (se Figur 21). Ei flette går fra bunnen av halsutskjæringen på høyre kant og litt forbi det røde stoffets slutt. V-formasjonene i fletta peker her oppover. Ei ny flette er spleiset på med V-formasjoner den motsatte vei, men den er kun ca 5,5 cm lang. Midt bak i nakken er den spleiset med det tredje fletta. Denne har V-formasjonen den samme veien som den første, og det er muligens denne en ser rester av på halsutskjæringens venstre kant. Over skjøten mellom bolens brett og det brunrøde stoffet ligger en brodering. Jeg kan derfor ikke se om man først har tråklet de to stoffene sammen med en annen søm her. Broderingen som er ca. 0,3 cm bred, er i gyllent og grønt der den gylne fargen i dag virker nærmest identisk med fargen på koftestoffet. Det er vel allikevel rimelig å tro at de opprinnelig har vært av ulik farge, trolig gul, da jeg finner det usannsynlig at man har brodert med en lysegrå/hvit tråd. Gjessing skriver at fargen er rød, men da må den ha forandret seg drastisk siden hans undersøkelser (Gjessing 1938:42). Broderingen har etter alt å dømme startet oppe på venstre side der også det røde kantstoffet har startet. Rester av den kan sees langs den venstre siden, rundt halsskjæringens bunn og videre opp på høyre side der den ender med det røde kantstoffet. Broderingen er analysert av Aud Bergli og hun kom fram til at den er en type fjærsøm (se Figur 22).

Figur 22.
Fremgangsmåte for dekorsømmen langs halsåpningen (den originale sømmen er tettere og mindre enn tegningen gir uttrykk for). *The different steps in making the embroidery along the neck opening (the original seam is denser and smaller in reality)*

Ut ifra broderingens bevarte del langs høyre side kan man se et klart gjentakende mønster. Den ender øverst med et langt grønt parti, så fem korte partier; gyllent – grønt – gyllent – grønt – gyllent, så et langt grønt parti, så tre korte partier; gyllent – grønt – gyllent før det hele begynner fra begynnelsen igjen. Dette mønsteret går igjen 2,5 gang så det er ikke usannsynlig at det har fortsatt slik hele veien rundt. De lange grønne partiene måler 1,4-2 cm, mens de korte gylne og grønne måler henholdsvis 0,4-0,7 cm og 0,2-0,5 cm (typisk 0,4 cm). På utsiden, parallelt med denne broderingen ligger en dekorativ grønn leggsøm. Fargen virker å være den samme som på de grønne broderingsstingene og overkastingstråden har den samme dimensjonen som disse. Leggtråden tilsvarer derimot brokas dekorative leggtråder (tykt S2Z-garn).

4.3.4.2 Ermene

Det bevarte ermet er kantet med et vevd bånd og ei flette (*Figur 23*). Selv om ermet her er delvis ødelagt avslører restene av båndet at det ikke har vært splitt (som på broka) her. Partiet der de to båndendene møtes er nemlig bevart og viser at de har blitt brettet inn og påført en brunrød leggsøm i Z2S tvers over båndet på rettsiden. Båndet er i helt vanlig toskaftsbinding. Gjessing beskriver båndene både i broka og kofta som brikkevevde (Gjessing 1938: 43 og 50). Videre skriver han at varptrådene går over to og under ett innslag. Det siste

stemmer ikke. Om båndet har vært fremstilt med brikker eller grindvev er usikkert, da begge redskaper kan gi en slik binding. Andre veveredskaper kan heller ikke utelukkes.

Figur 23. (over, above) Det vevde toskaftsbandet og den trefargede fletta på ermet. The woven decoration band in tabby and the three colored braid on the hemline of the sleeve.

Figur 24 (til høyre, to the right). Flettemetoden for den trefargede fletta. The braiding method for the three colored braid.

Noe typisk brikkevevd bånd der trådene snor seg om hverandre er det i hvert fall ikke, men man kan ha tredd tråder i kun to av brikkenes hull og vridt vekselvis frem og tilbake. Båndet har striper i brunrødt, grønt og gyllent dannet av 40 varptråder i Z2S- garn. Bredden ligger på 2,4-2,5 cm. Øverst har det fire smale striper med rekkefølgen brunrødt, gyllent, grønt og gyllent. Så kommer det tre bredere striper med rekkefølgen brunrødt, grønt og brunrødt.¹⁸ Det mest sannsynlige her er vel at den gylne fargen også opprinnelig har vært gul. Veften er i mørkegrått Z- garn, men synes ikke annet enn i jarekantene.

Trådtallet for varp varierer mellom 16 og 16,6, mens trådtallet for vefst gjennomsnittlig ligger på 5. Varptrådene i brunrødt, grønt og gyllent er i svært lik kvalitet, der gjennomsnittlig

¹⁸ Varpantall i stripene (fra toppen): brunrød (5), gyllen (3), grønn (3), gyllen (3), brunrød (10), grønn (8) og brunrød (8).

diameter ligger på 1,08-1,12 mm. Veftens diameter er på 0,86 mm.

Båndet er lagt kant i kant med ermets nederkant, men som på broka er det vanskelig å se om denne nederkanten først er brettet. Jeg kan i hvert fall kjenne en smal forhøyning her. Nederkanten er sikret med tungesting i gyllent Z2S. Båndet er festet til ermet på akkurat samme måte som på broka. I overkant har man festet det med kastesting i brunrødt Z2S- garn. I enkelte av stripene løper det forstingsømmer, som virker å være gjort fra vrangsiden. I den smaleste grønne stripen løper en grønn Z2S og i den midterste brunrøde stripen løper en brunrød Z2S. I den tykkeste grønne stripen kan en søm i mørkegrått Z- garn følges et stykke, men det usikkert om den har løpt hele veien rundt. Selv om garnet er av en annen type enn varptrådene er det lite synlig på rettsiden. I nederkant har båndet blitt festet til ermets nederkant med kastesting i mørkegrått Z- garn. Denne sømmen fester samtidig fletta som ligger helt ytterst. Fletta, som er ca 0,8 cm bred og 0,5 cm tykk, er laget av seks par S- garn), to brunrøde, to grønne og to gylne. Flettemetoden er som vanlig å flette de to ytterste par inn mot midten annenhver gang; i denne fletta slik at to og to likefargede par danner V- former (som vist i *Figur 24*).

Restene etter bånd og flette til venstre sides erme finnes forøvrig bevart som et urensset løst fragment.

4.4 Beltet

Beltet, som består av en flettet del med tre surrede tamper i hver ende, er i dag i to deler. På den korteste delen utgjør flettingen 20,5 cm, på den lengste ca. 144,5 cm.¹⁹ Flettedelene er fra 1 til 1,5 cm brede (typisk 1,1 cm), og ca. 0,3 cm tykke. Flettingens eksakte lengde på den lengste delen er ukjent fordi beltet her har en knute med tre sløyfer. Beltets lengde ved nedleggelse er også ukjent, men den flettede delen må i hvert fall ha målt 165,5 cm.

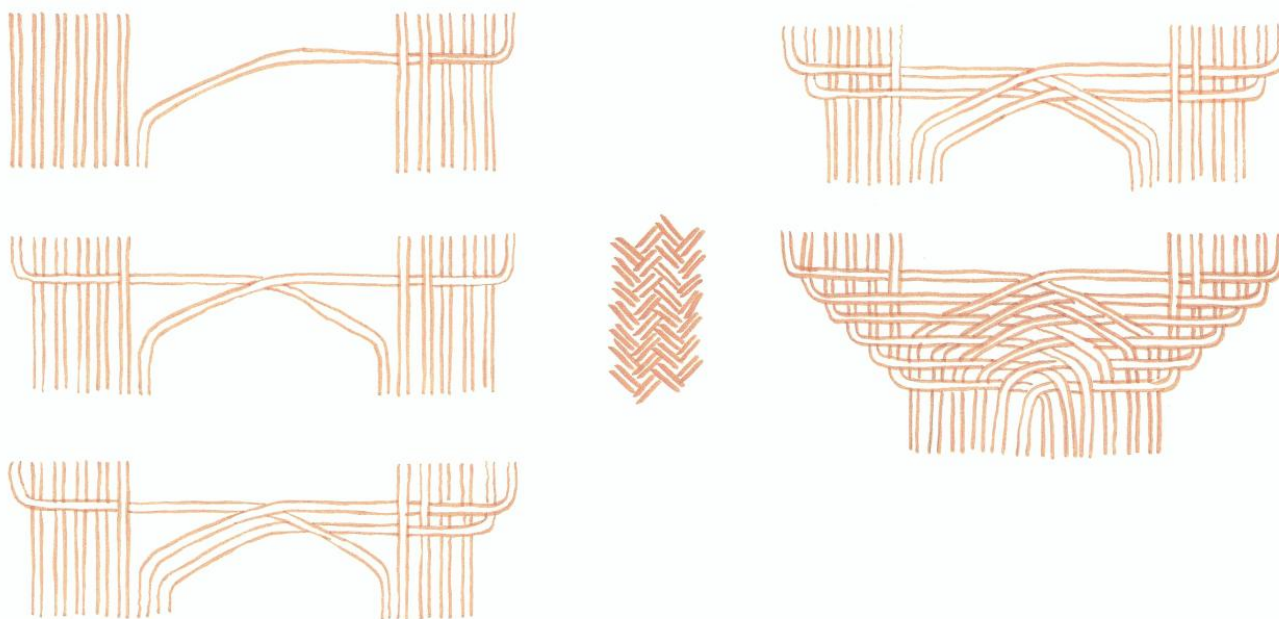
Figur 25. Det flettede beltet i ullgarn med tre surrede tamper med dusker i hver ende. *The braided belt in wool with three whipped ends with tassels at each side.*

¹⁹ Sløyfene i knuten er her tatt med, men selve knuten kunne ikke beregnes.

Ut ifra et gammelt bilde og fra Gjessings beskrivelse, kommer det fram at beltet også har hatt en knute til. Denne knuten har trolig festet beltet rundt livet på personen. Ut ifra bildet kan jeg også se at denne knuten danner en løkke som ved bruk ville hengt ned sammen med beltetampene. Det er kun de seks tampene som stikker ut av knuten, ikke noe av selve beltet har stukket ut her. Knuten har ved et senere tidspunkt blitt løsnet uten at den har blitt dokumentert på noen måte. Beltet er tydelig krøllet der knuten har vært, så jeg anslår at den tidligere nedhengende løkken har vært ca. 36 cm lang. Hvordan selve knuten har vært gjort er vanskelig å si, og heller ikke det gamle bildet røper mye. En mulig løsning har jeg selv utarbeidet og er gjengitt i *Figur 76*. Her er også den andre knuten på det lengste fragmentet gjengitt. Dens fremgangsmåte ble løst under rekonstruksjonsarbeidet, og dette blir beskrevet nærmere i avsnitt 6.4. Den befinner seg 66 cm fra de tre tampene og 36,5 cm fra bruddet. Det er usikkert hvorfor denne knuten finnes på beltet. Det er mulig at noe har blitt festet til sløyfene, for på to av dem finnes spor av svarte uregelmessige sting i Z- garn (den enslige og den indre av de to på andre siden). Ett sting av samme garn finnes også på selve beltet 11 cm fra knuten (på den enslige sløyfes side). Det er alltid snakk om få sting (maksimalt 4). Dessuten stikker det samme svarte garnet ut fra knuten på ett sted.

Beltets fletting har blitt analysert av Ellen Schjølberg. Hun kom fram til at det har blitt flettet av tolv par brunrøde tråder i S- garn, med metoden vist i *Figur 26*. Mens flettedelen er brunrød er de tre tampene surret med rødt, gyllent²⁰ og grønt Z2S- garn. Gjessing nevner også blått (Gjessing 1938:43), men kun tre farger er synlig i dag. Riktignok er det nyanseforskjeller i grønne garnet, men noen blåfarge kan ikke sees. At noen av de grønneurringene kan ha hatt en blåfarge på Gjessings tid kan jeg ikke utelukke, men det ville brutt den symmetrien som jeg skal beskrive nedenfor. Tampene har blitt til ved at man har delt beltets renning opp i tre deler (trolig med fire par i hver tamp) og vekselvis surret på de ulike fargene. De surrede delene måler fra 13-13,9 cm i lengde og fra 0,3-0,5 cm (typisk 0,5 cm) i diameter. Hver surret del består av korte og lange fargefelt. Det er kombinasjonen av disse og av de tre fargene som skaper mønsteret. Alle tampene har et midtfelt bestående av tre til fem korte felter som fungerer som en midtakse. Ut fra denne aksen erurringene symmetriske (se *Figur 27*).

²⁰ Har trolig også vært gul opprinnelig.

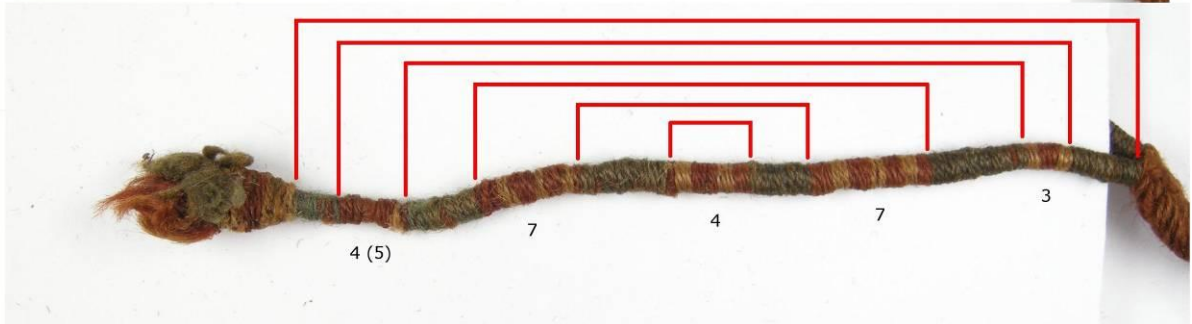
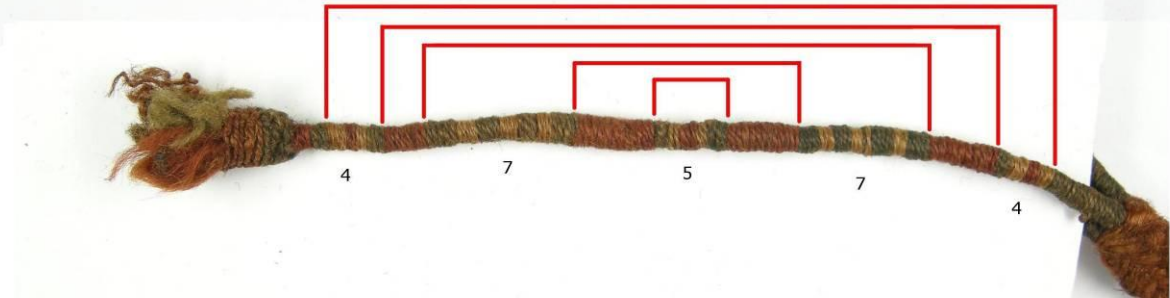
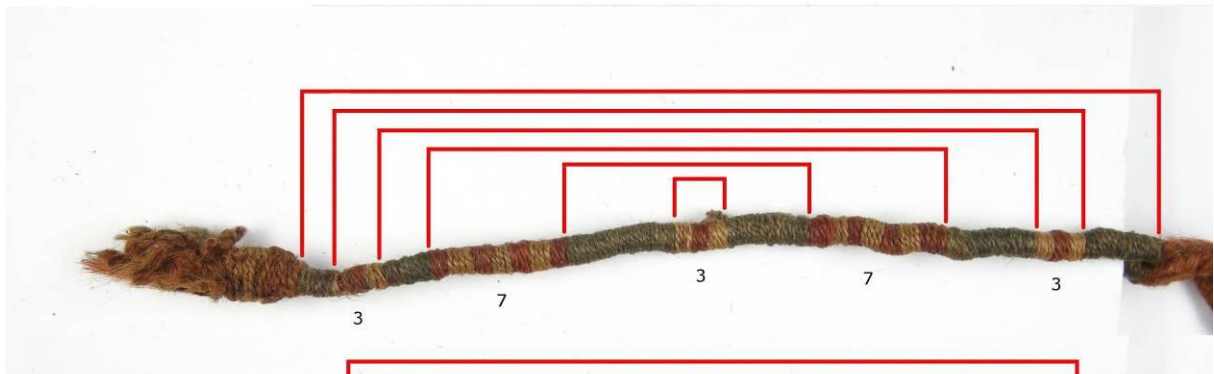
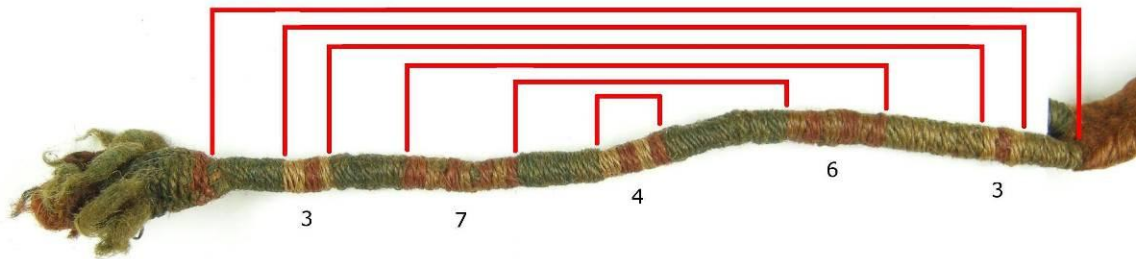
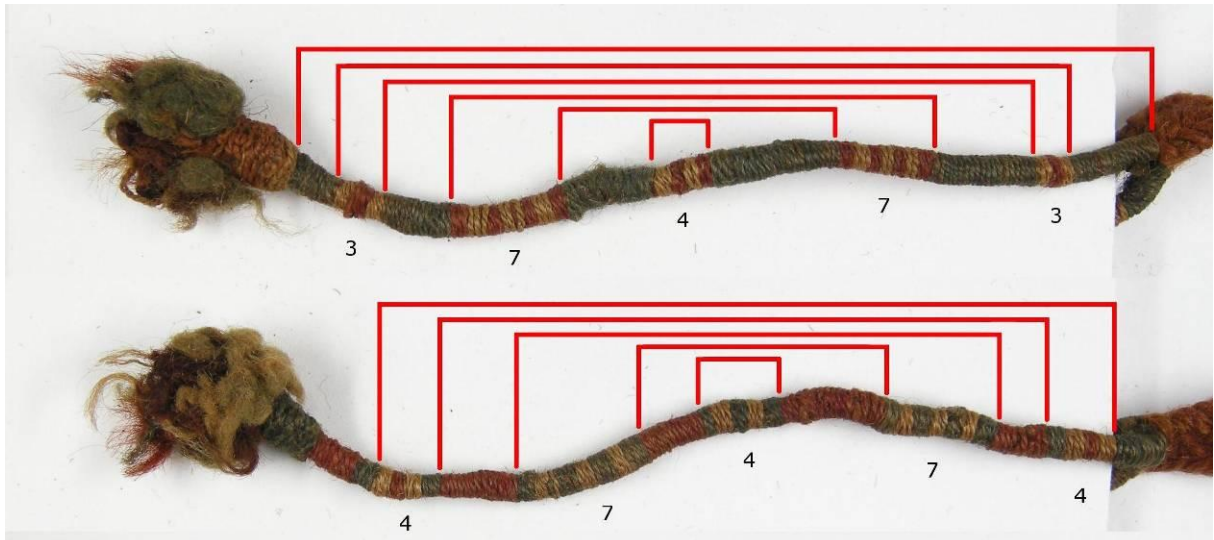
Figur 26. Flettemetoden for beltet. Tolv par tråder har blitt brukt, der ett og ett par fra yttersiden har blitt flettet inn mot midten annenhver gang. *The braiding method for the belt. Twelve pairs of threads have been used, and pairs from each outer side has been braided into the middle every other time.*

Tampen i midten skiller seg ut fra de to andre tampene, ved å inneholde lange røde felter og felter som kun inneholder korte grønne og gylne felter. Med hensyn til mønster er de midtre tampene på begge sider identiske, sett bort ifra at tampen på det korteste fragmentet har ett rødt fargefelt i sin midtakse noe tampen på det lengste fragmentet ikke har. Begge midttampene starter med et langt grønt felt og avsluttes med et grønt og rødt felt som ikke er en del av symmetrien.

Tampene på hver side av midttampen (yttertampene) er også svært like. De skiller seg fra midttampen ved å inneholde lange grønne felter og felter som kun inneholder korte røde og gylne felter. På det lengste fragmentet er tampene identiske med hensyn til mønster, med unntak av at den ene tampen (den nederste på Figur 27) bryter symmetrien ved å mangle ett rødt kort felt.

Figur 27 og Figur 28 (neste side, next page). Bilder som viser tampenes symmetri og likheten mellom dem.

De tre øverste tampene tilhører det lengste beltefragmentet, mens de tre nederste tilhører det korteste fragmentet. Midttampen er gjengitt i midten med de to yttertampene på hver sin side. *Picture showing the symmetry of the whipped ends and their similarity. The three ends furthest up belongs to the longest fragment, while the three furthest down belongs to the shortest fragment. The middle whipped end is placed in the middle with the two outer ends on each side.*

På det korteste fragmentet er det noen flere forskjeller. For det første mangler den ene tampen ett felt i sin midtakse. Den andre tampen har på sin side i hvert fall ett ekstra felt ut mot dusken. Her er imidlertid surringen noe ødelagt, så det er vanskelig å gi noen sikker fargerekkefølge. Dersom det har vært fem fargefelt her vil rekkefølgen (ut mot dusken) være: rød – gyllen – rød – gyllen - rød. Jeg er imidlertid usikker på om det har vært et rødt felt først. Sammenligner en de fire yttertampene på de to fragmentene ser en det samme hovedmønsteret; alle tampene har seks lange grønne felter. Alle bortsett fra *en* tamp har fire felter i sin midtakse. Alle bortsett fra *en* tamp har et fargefelt bestående av sju korte felt (fire røde og tre gylne) på hver side av midtaksen. Alle bortsett fra *en* tamp har et fargefelt bestående av tre korte felt (to gylne og ett rødt) på hver side av midtaksen.

Som tidligere skrevet er det i hvert fall to forskjellige nyanser grønt garn, men dersom ett av disse tidligere har vært blått slik Gjessing antyder ville dette brutt symmetrien. Om nyanseforskjellen skyldes bruk av to forskjellige grønnfarger eller om det originalt har vært kun en farge er det ikke mulig for meg å si noe om. En mulighet er at mikroklimaet i graven har påvirket det samme garnet på ulikt vis. Selv om det er forskjeller i grønnfarge og noen brudd på symmetrien bryter ikke dette illusjonen om to like midtammer som skiller seg fra fire like yttertamper.

Ytterst på hver tamp finnes en dusk som varierer mellom 2,4-2,8 cm i lengde, hvorav 1-1,3 cm utgjør et sydd område. Duskene, som er 0,8-1 cm brede, har blitt laget ved å legge tykt tovet S-garn rundt tampene for så å feste dette med Z2S-garn. Det tykke garnet er i mørk fiolett, grønt, brunrødt, blått og gyllent og er fordelt på de seks duskene slik at hver dusk inneholder flere farger. Fordelingen av de ulike fargene virker tilfeldig. Det sydde området på duskene består av tre langsgående låsrekker (*Figur 29*). Det å finne ut hvordan dette var gjort var ikke mulig kun gjennom analyse, men måtte løses gjennom eksperimenter. Mer om disse kan en

Figur 29. Dusk der den ene av tre låsrekker kan sees. *Tassel where one of three rows of fastening stitches can be seen.*

lese om i avsnitt 6.4, der *Figur 75* viser hvordan disse har vært gjort. Også disse stingene er i flere farger; brunrødt, gyllent, grønt og rødt. Alle duskene unntatt en (som er sydd i en farge) er sydd i to forskjellige farger, og også her virker fordelingen av fargene tilfeldig. De fleste sydde områdene er delt opp i to fargefelt, men på noen dusker kan også tre felt forekomme.

4.5 Skjorta

4.5.1 Stoff

Skjortas bole har et noe høyere trådtall (11,7/7,2) enn koftas bole, selv om garndiameteren for varp og veft er tilnærmet den samme. Forskjellen kan da bero på at renningen har blitt satt opp litt tettere og at innslagene har blitt banket mer sammen. Det er en tydelig forskjell i stoffet på henholdsvis skjorta og kofta, og det høyere trådtallet er en del av dette. Skjortestoffet ser også mer ensartet ut fordi det mangler varpskiller og er bedre bevart. Selv om enkelte av delene har et høyere varptall, så ødelegger ikke det for det ensartede uttrykket originalstoffet gir. For ermer og kiler (unntatt lappene og kile F) ligger varptallet mellom 12 og 14,5 og vefttallet mellom 7-7,4. For kile F ligger varp/veft- forholdet på 11,6/8,6. Mens ermene og kile E faller innenfor bolens variasjon for varp/veft (venstre erme og kile E ligger dog i øvre sjikt av denne variasjonen), skiller de andre kilene seg fra bolen ved å ha et høyere varptall eller vefttall. For kile F er vefttallet så høyt at det faller utenfor veftvariasjonen som finnes på bolen, ermene og kile E. For de andre kilene ligger varptallet betydelig høyere enn for resten av delene (13,6-14,5). Jeg er derfor usikker på om kilene (unntatt kile E) kan ha tilhørt samme vevebane som bolen. Hvis en ser på varpdiameteren vil en se at bolens og høyre ermes varp ligger på henholdsvis 0,77 og 0,79 mm. Kilenes varp er som forventet litt tynnere og ligger på 0,66-0,70 mm (unntatt kile F). Samtidig ser en at venstre ermes varp og kile E som begge ligger innenfor bolens og høyre ermes varpvariasjon, også har en liten varpdiameter på 0,74 og 0,70 mm. Det at disse har lavere varptall enn kilene burde da bety at det er mer avstand mellom hver varptråd her. Jeg ser det som mulig at ermene, bolen og kile E har blitt skåret ut av samme vevebane, mens jeg er mer usikker på de andre delene. De avviker så mye i varptallet (vefttallet for kile F), at de må i så fall ha blitt skåret ut av en side av vevebanen der en tynnere og tettere varp har dominert.

For lappene sin del så varierer trådtall en del. Når det gjelder varp- og veftdiameteren er de svært like. Varpdiameteren ligger på 0,64-0,80 mm. Veftdiameteren er fra 0,99-1,09 mm. Når det gjelder trådtall så likner to og to lapper hverandre. Lapp 1 (12,6/7,4) likner Lapp 5 (12,4/7,4), Lapp 2 (14,8/8) likner lapp 6a (14,8/7,8), Lapp 3 (13/7,5) likner lapp 6b 13/8. Lapp 4 er litt utenfor med sine 9,6/7,8.

Når det gjelder trådtall stiller Lapp 1 og 5 i samme kategori som bolen, ermene og kile B, dog i den øverste del av variasjonen. Lapp 3 og 6b stiller seg i en mellomstilling mellom de to kategoriene av originalstoff, mens Lapp 2 og 6a ligger noe over den tetteste kategorien av originalstoffet. Lapp 4 skiller seg ut ved å ha det laveste varptallet og et av de høyeste vefrtallene. Generelt virker det som om forskjellen i varpens trådtall hovedsakelig skyldes forskjellig avstand mellom hver varptråd og ikke garndiameter. Der en finner det høyeste varptallet (Lapp 3 og 6a) er ikke garndiameteren særlig forskjellig fra for eksempel bolen. Dette er det samme trekket som vi også så for originalstoffet.

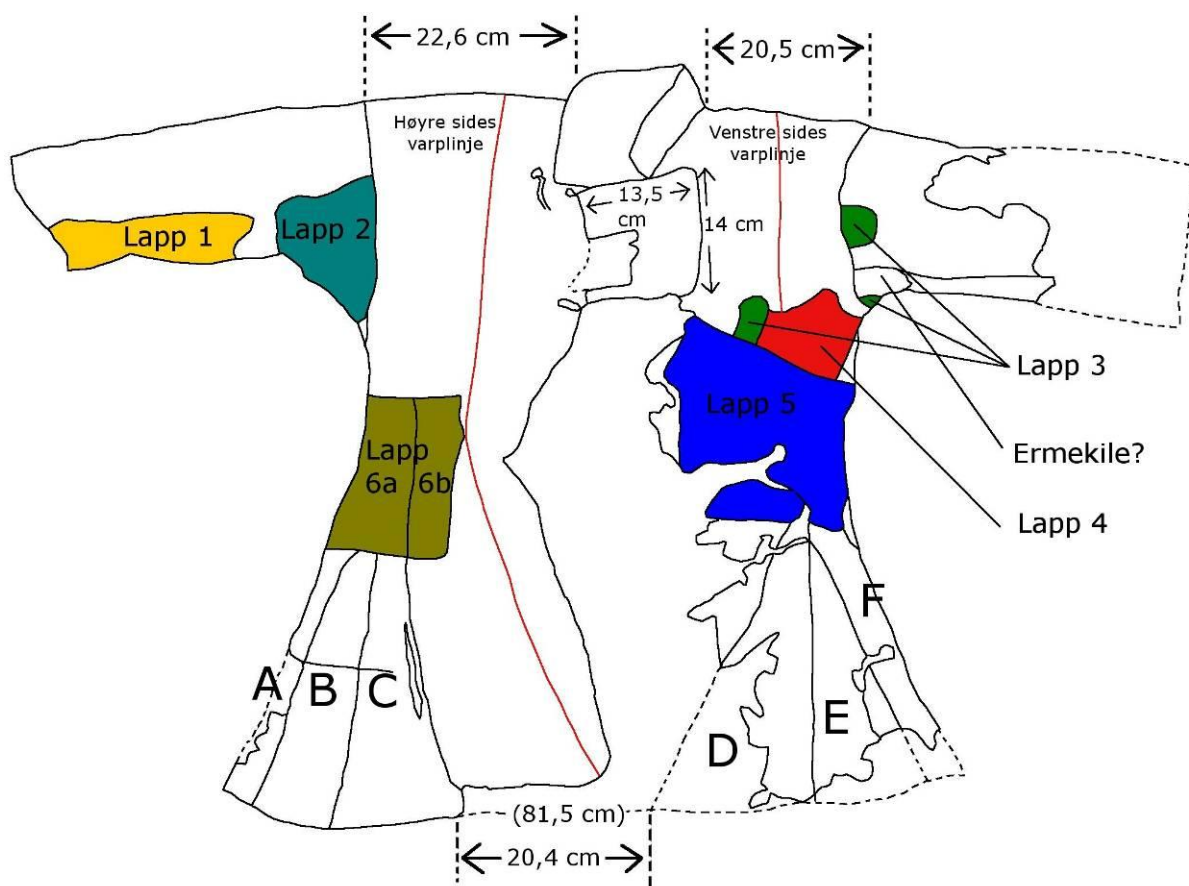

Figur 30. Forsiden av skjorta slik den er sydd fast til støttestoffet. The front of the shirt with the underlying modern fabric.

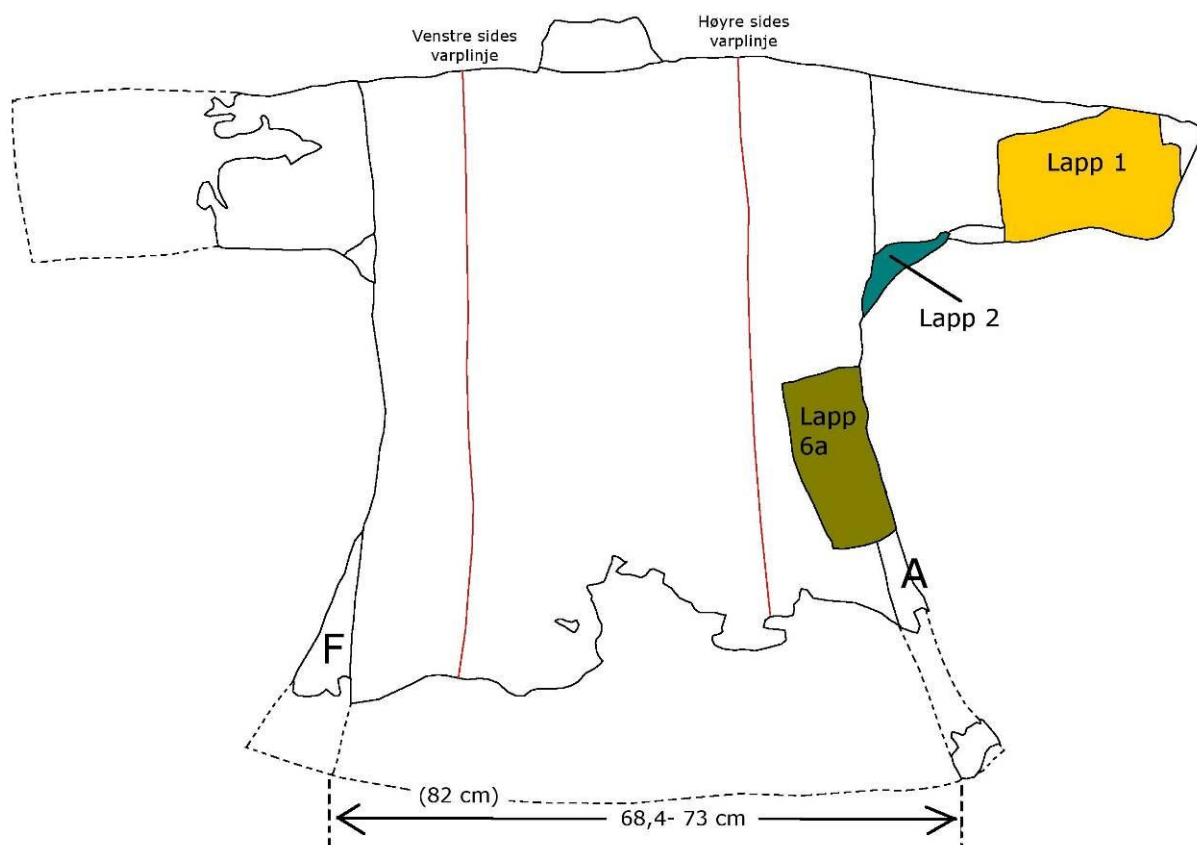
Skjorta er i dag generelt mørkere brun enn kofta, så en mulig forklaring kan være at den har hatt en noe mørkere gråfarge. En skal imidlertid huske på at den har ligget inni kofta i graven, og muligens blitt utsatt for andre forhold som kan ha gitt utslag i forskjellig farge.

Ingen pigmentanalyser har blitt utført på skjorta så noe endelig svar på opprinnelig farge kan ikke gis før dette har blitt gjort.

Stoffet i skjorta viser ingen tegn til etterbehandling, selv ikke på baksidens stoff som virker svært godt bevart. Diagonaltteksturen er tydelig og jevn. Den har derfor sannsynligvis ikke blitt etterbehandlet. Et unntak kan være innsiden av kragen der den delvis er svært tovet. Om dette skyltes bevisst etterbehandling eller bruk er ikke mulig for meg å si.

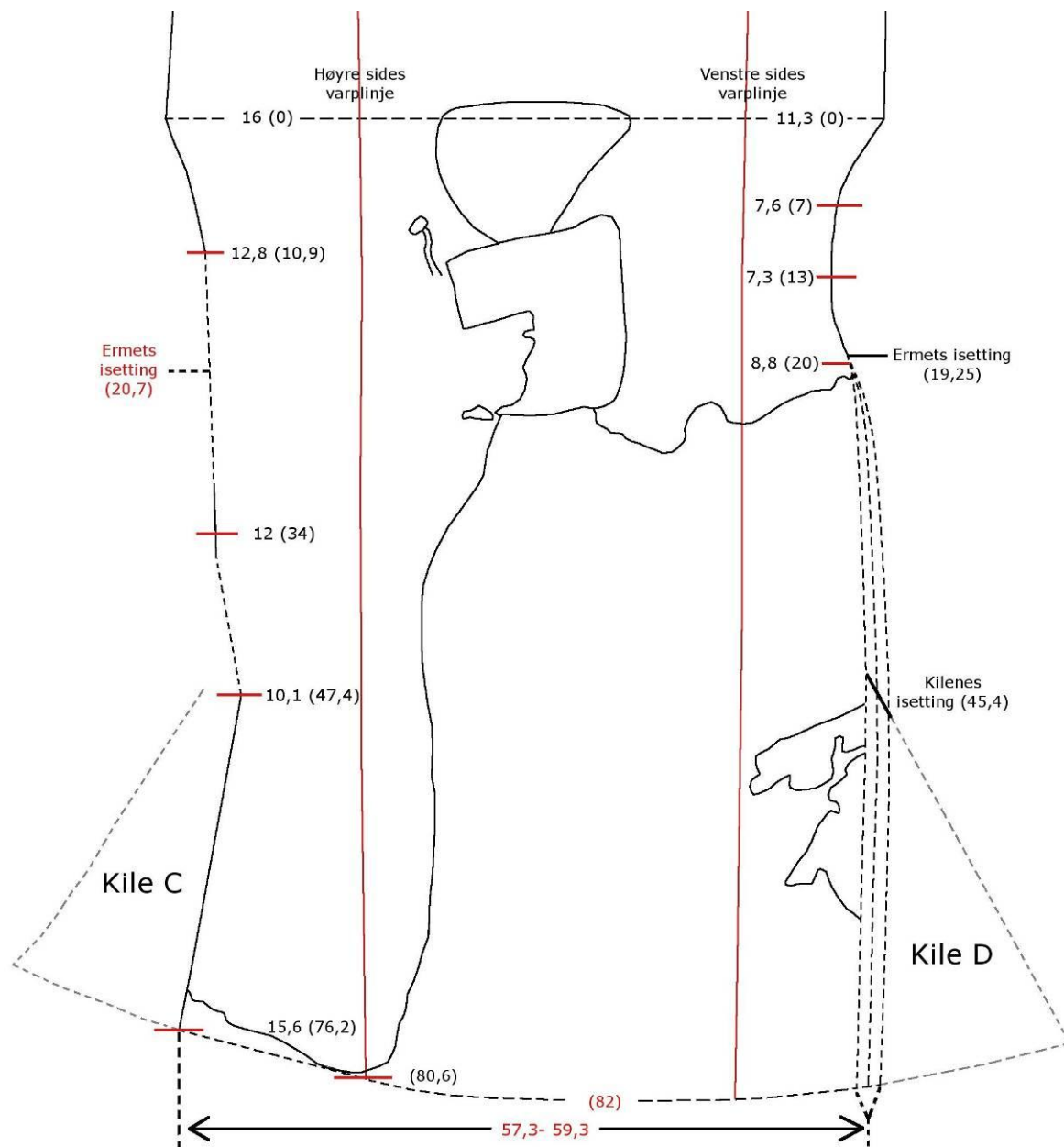
Figur 31. Tegning av skjortas bakside med Gjessings rekonstruerte snitt. *Drawing showing the back of the shirt with the reconstructed cut of Gjessing.*

Figur 32. Tegning av skjortas forside med Gjessings rekonstruerte snitt, og markering av lappene og varplinjene. Bokstavene angir kilenavnene jeg vil bruke i teksten. *Drawing showing the front of the shirt with the reconstructed cut of Gjessing and marking of the patches and warp lines. The letters on the gores indicates their name used in the text.*

4.5.2 Snitt

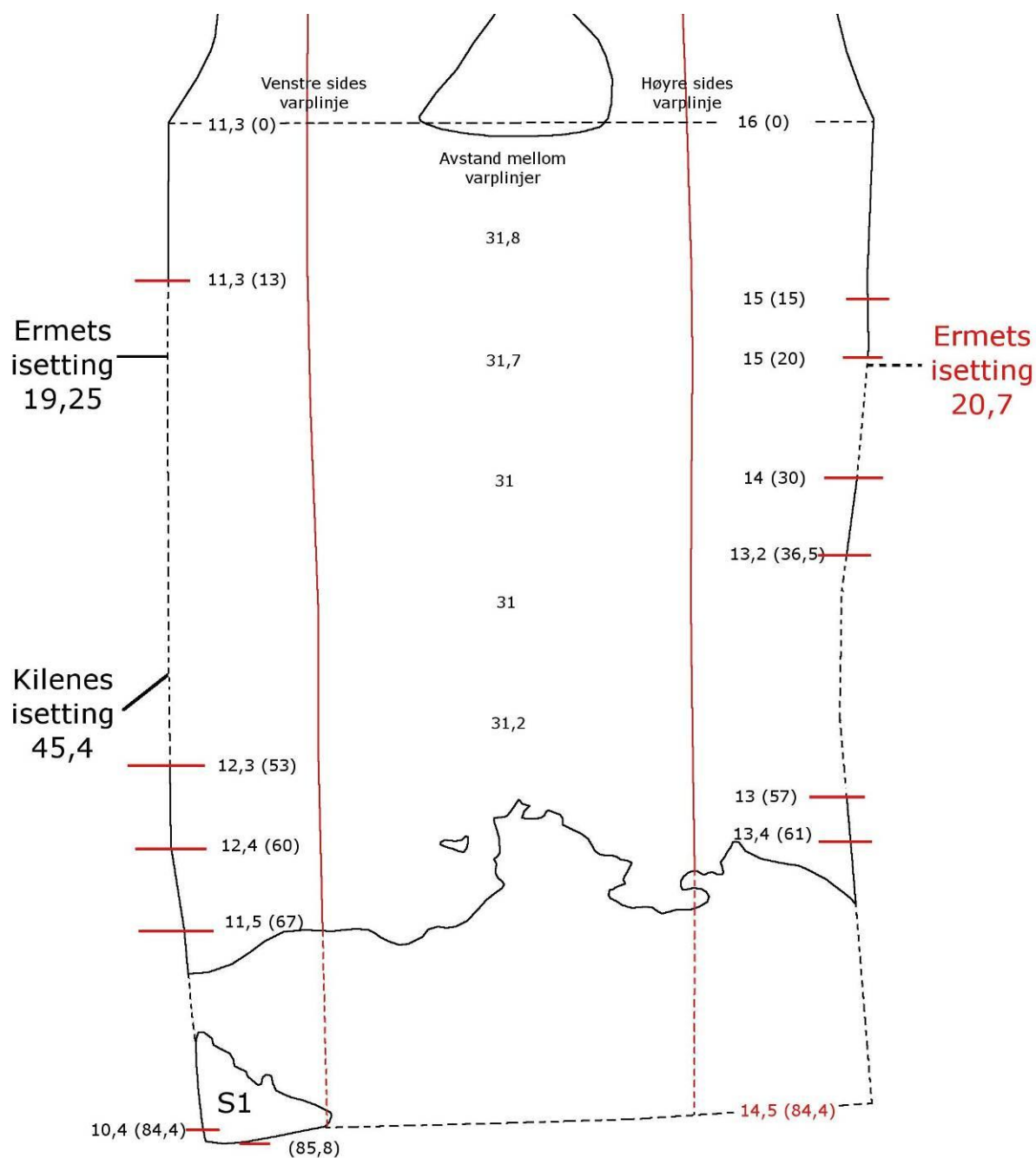
Skjorta har som kofta et enkelt snitt uten skuldersømmer. Den har vært kraftig slitt ved nedleggelse og har i hvert fall seks lapper hovedsakelig på bolens forside og på ermene (se *Figur 32*). I sidene er det satt inn tre kiler på hver side, mens det ikke er tegn til kiler hverken midt fremme eller midt bak (både forside og baksiden er imidlertid ødelagt her). Hele høyreermet er bevart, men Lapp 2 skjuler ermekileområdet. Kun halve venstreermet er bevart og her er det samme området preget av hull og lapper.

Figur 33. Tegning som viser dimensjonene for bolens forside målt opp av meg selv. Den viser også mine egne forslag på snitt og dimensjoner for de ødelagte partiene (markert med stiplede linjer og røde tall).
Drawing showing the dimensions of the front of the main fabric, measured by myself. It also shows my own propositions of the cut of the destroyed parts (marked by stippled lines and red numbers).

4.5.2.1 Bolen

Det var tidlig klart for meg at snittet på skjorta, og da særlig bolens forside, ikke kunne være riktig rekonstruert. På dagens rekonstruksjon smalner forstoffet kraftig innover på begge sider. Ser man på varpretningen på de bevarte stykkene på høyre og venstre side, så ville varptrådene krysset hverandre om de hadde fortsatt mot midten. Dette er selvsagt en umulighet. Det som har skjedd er trolig at skjorta har blitt liggende i myra med store folder foran, og at disse har råtnet vekk. Så har Gjessing rekonstruert skjorta slik den ble funnet uten å ta hensyn til varpretning. Jeg ønsket derfor å følge en varptråd fra skulderen og ned til bunnen på det bevarte stykket på høyre side, for å komme nærmere det opprinnelige snittet. *Figur 32* viser banen til en varptråd. Det går forholdsvis rett ned til midten av lapp 6, så buer den kraftig ut ned mot bunnen. Jeg startet oppe på skulderen, 16 cm fra ernesømmen. 10,9 cm ned fra skulderbretten var avstanden til varplinjen 12,8 cm, ved sidesømmen nedenfor lapp 2 var den 12 cm og under lapp 6 nede i 10,1 cm (se *Figur 33*). Nede ved en tenkt nederkant på 76,2 cm anslår jeg avstanden til å ha vært oppe i 15,6 cm. Man har altså som på kofta økt bredden fra livet (eller litt nedenfor livet) til skulderen (totalt 5,9 cm), og økt bredden fra livet til nederkant (anslått til ca. 5,5 cm). Hovedstoffet har med andre ord ikke snevret seg inn på høyre side slik rekonstruksjonen tilsier. På venstre side gjør alle lappene det umulig å følge en varptråd helt ned til nederkant. Varptrådene på den bevarte delen av forstoffet under lapp 5 synes å ligge parallelt med kile D. Det er derfor ingen grunn til å anta at stoffet her har skrånet inn slik rekonstruksjonen tilsier. For å gi et anslag på hvor bredt hovedstoffet kan ha vært ved nederkanten av skjorta framme ble det nødvendig å følge en varptråd fra venstre skulder og ned på baksiden. Det samme ble nødvendig med varptråden på høyre side. Avstanden mellom de to varplinjene varierte lite, fra 31-31,8 cm, med et gjennomsnitt på 31,3 cm (se *Figur 34*). Avstanden fra venstre sides varplinje til sidesøm/ernesøm er kun sikker oppe ved skulderen og nede ved kile C. Oppe ved skulderen er avstanden 11,3 cm, og nede ved 13 cm er avstanden den samme. Nede ved kile C, 53 cm fra skulderen (rett under lapp 5), er avstanden 12,3 cm, ved 60 cm er den 12,4 cm og ved 67 cm er den 11,5. Dette er den siste sikre avstanden som kan måles på dagens rekonstruksjon. Et løst fragment (S1), som må være nederkanten på kile C og deler av hovedstoffet, kan imidlertid gi en anslått (men temmelig sikker) avstand nede ved nederkant. Ved 84,4 cm har jeg anslått at avstanden er 10,4 cm. Som det går fram av tallene, så varierer avstanden lite. Det er vanskelig å si om avstanden har snevret seg inn noe fra 13 cm og ned i livet.

Figur 34. Tegning som viser dimensjonene for bolens bakside målt opp av meg selv. Den viser også mine egne forslag på snitt og dimensjoner for de ødelagte partiene (markert stiplede linjer og røde tall).
Drawing showing the dimensions of the back of the main fabric, measured by myself. It also shows my own propositions of the cut of the destroyed parts (marked by stippled lines and red numbers).

Den er i hvert fall noe større nede ved kilen enn ved skulderen. Fra 60 cm og ned til nederkant minsker avstanden med ca 2 cm. Med disse tallene kan en anslå bredden på hovedstoffet foran. Avstanden fra kile C til høyre sides varplinje var 15,6 cm. Dersom vi antar at avstanden mellom høyre sides varplinje og venstre sides varplinje har vært den samme foran som bak kan vi legge til 31,3 cm. Dersom vi også antar at avstanden fra venstre sides varplinje til kile D har vært omtrent den samme som fra kile F til varplinen på baksiden kan vi legge til mellom 10,4 og 12,4 cm. Avstanden blir da til sammen på 57,3-59,3 cm. Dette er nesten en tredobling i forhold til Gjessings antatte avstand på 20,4 cm.

Jeg har ovenfor beskrevet hvordan hovedstoffet er tilskjært på høyre side foran og venstre side bak. Mens tilskjæringen på venstre side bak virket å gå loddrett nedover ved ermets påsyning, er tilskjæringen på venstre side bak buet. Fra venstre sides varplinje ut til ermets påsyning på skulderen er avstanden 11,3 cm, mens den har krympet til 7,3 cm ved 13 cm ned fra skulderbretten. Det siste sikre målet 20 cm fra skulderbretten viser en avstand på 8,8 cm. Som Gjessing skriver kan buen skyltes reparasjonene som har blitt gjort på skjorta, da den her har både hull og lapp. Det er i hvert fall påfallende at den er så buet på forstoffet, mens den er rett på baksiden.

På høyre side foran så vi at man hadde skrådd stoffet ut fra livet/litt nedenfor livet til skulderen og fra livet/litt nedenfor livet ned til nederkant. Noe skråning forekommer også på høyre side bak, men ikke så mye. Ved skulderen så vi at avstanden fra sidesøm til høyre sides varplinje var 16 cm. 36,5 cm fra skulderbretten (like over lapp 6) er avstanden krympet til 13,2 cm mens den er på 13 cm ved 57 cm (like nedenfor lapp 6). Den øker så til 13,4 cm ved 61 cm (som er det siste sikre målet). Dersom en slik skråning har fortsatt vil den ha nådd ca. 14,5 cm ved en tenkt nederkant på 84,4 cm. Bakstoffet ville da målt ca 56,2 cm.²¹

Lengden på skjortas bole, fra skulderbrett til nederkant, kan ikke bestemmes sikkert noe sted. To steder kan den sannsynliggjøres; på høyre side foran og på venstre side bak. Jeg har nevnt begge målene i beskrivelsen over uten å gå inn på hvordan de er beregnet. På høyre side foran er bare kile C bevart helt ned til nederkant. For å beregne lengden til forstoffets nederkant måtte jeg først vri (på papiret) høyre del av forstoffet til den posisjonen det opprinnelig må ha hatt. Da høyre varplinje var rettet opp viste det seg at forstoffet sannsynligvis ikke har vært så mye lengre enn det som er bevart i dag da en må anta at

²¹ 14,5 cm+ 31,3 cm+ 10,4 cm.

skråningen fra kile C har avtatt inn på forstoffet og dets midtre del. Mens forstoffet inn mot kile C har endt ca. 76,5 cm fra skulderbretten, har det trolig skrånet ned til ca 80,6 cm der varplinjen ender. Dette er et minimumsmål slik at nederkanten kan ha skrådd mer, men da ville forstoffet buet påfallende mye ut mot kilene. Et naturlig bunnpunkt ved en slik skråning vil være ca. 82 cm, men dette er et meget usikkert tall. Ved en vridning til det som må ha vært forstoffets opprinnelige posisjon vil punktet hvor jeg har avlest varpavstanden til 10,1 cm måtte flyttes oppover. Dette punktet ligger i dag 53 cm fra skulderbretten, men som en ser ut ifra figur *Figur 33* må det flyttes opp til 47,4 cm ved en vridning. Dette betyr at Lapp 6 må, i tillegg til å ha vridd forstoffet inn mot midten, også ha forlenget avstanden fra skulderbretten til nederkanten ved kile C.

På venstre side bak er det det løse fragment (S1) som kan si noe om lengden. Fragmentet er den nedre del av både kile E og F og hovedstoffet. Ved å plassere dette stykket slik at det stemmer med den tenkte skråningen i kile F sine sider, kunne hovedstoffets nederkant følges et lite stykke. Dets nederkant krysser venstre sides varplinje ca 84,4 cm fra skulderbretten. Siden dets nederkant skråner ut mot kile C vil den her være noe lengre enn ved varplinjen, ca. 85,8 cm. Gjessings rekonstruksjon er her 82 cm.

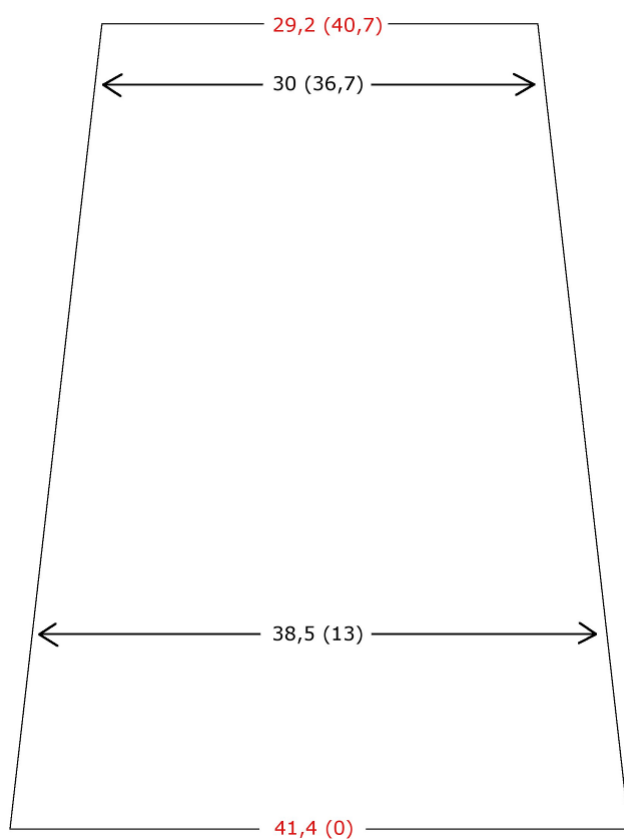
Mine beregninger viser altså en lengde som varierer mellom 76,5 og 85,8 cm.

4.5.2.2 Ermer og ermekiler

Ermenes snitt er noe vanskelig å bestemme siden høyreermet er svært lappet og deler av venstreermet mangler. Venstreermet har en omkrets på 38,5 cm (fra ermekile til ermekile) der den er sydd sammen med bolen. Dette er den eneste sikre dimensjonen på dette ermet. Det finnes imidlertid et løst fragment som kan være den ytterste delen av det (*Figur 35*). Fragment S2 har en omkrets på 34 cm langs ytterkanten. Problemet med dette fragmentet er at det i stoffet er et klart skille mellom lys og mørk varp. Dette skillet kan ikke gjenfinnes på venstreermet, noe som må bety at hele fragmentet har vært lappet på den opprinnelige skjorta, eller at det har tilhørt et annet til nå uidentifisert plagg. Jeg vil komme tilbake til dette fragmentet under ”*Sømmer*”. Høyreermet måler er bedre bevart. Det har en stor lapp i ermekileområdet slik at omkretsen ikke kan måles her. Først 13 cm ut fra ermets påsyning kan det måles og her er det 38,5 cm (se *Figur 36*).

Figur 35. Fragment S2.

Figur 36. Høyreermet med dets dimensjoner. Tallene i midten angir ermets omkrets ved ulike avstander fra ermets isetting. Det øverste og nederste tallet angir kalkulert bredde ved ermets linning og isetting. *The right sleeve with its dimensions. The in the middle indicates the circumference of the sleeve at different distances from the shoulder seam. The number furthest up and furthest down indicates the proposed circumference at the hemline and shoulder.*

Helt ytterst²² er omkretsen snevret inn til 30 cm. Dersom samme utvikling har fortsatt inn mot bolen og ut mot ermelinningen vil det ha målt henholdsvis 41,4 og 29,2 cm her. Det ville da vært noe større enn venstreermet ved isettingen, mens noe mindre ved ermelinningen (forutsatt av fragment S2 har vært venstreermets linning). Gjessing beregner lengden fra ermelinning til ermelinning til 130 cm. Min beregning er på 140,5-142,6 cm.²³ Det minste anslaget forutsetter at venstreermet har målt det samme som høyreermet, mens det største anslaget forutsetter at venstreermet har vært 2,1 cm lengre for å kompensere for den mindre avstanden mellom halsutskjæring og ermeinsetting på denne siden. Hvorfor det er over 10 cm forskjell i mitt og Gjessings anslag kan jeg ikke forklare. Han har riktignok rekonstruert venstreermet til 38,5 cm, men dette kan kun forklare noe av avviket. Sammenlignet med min beregning for tilsvarende avstand på 148-151,6 cm på kofta, virker skjorta å ha vært noe kortere i ermene.

Som skrevet tidligere er ermekileområdet under begge ermer preget av slitasje og lapper. På høyre side er det helt dekket av en stor lapp. I underkant av denne lappen er det et hull der et annet stoff synes. Det virker imidlertid ikke som om dette er en ermekile da den befinner seg for langt ifra ermets tenkte isetting. På venstre side er deler av det jeg tolker som en ermekile bevart. Den ene siden på denne kilen anslår jeg til å ha målt 5,7 cm, altså ikke langt ifra koftas ermekile på ca 5x5 cm.

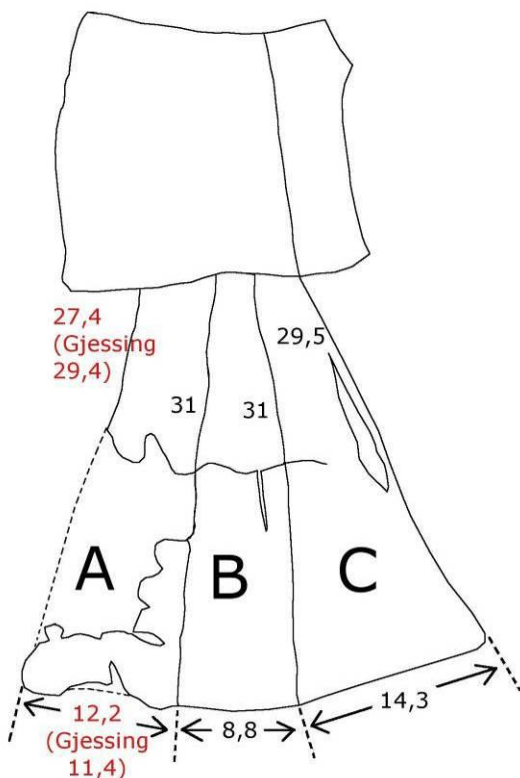
4.5.2.3 Sidekiler, høyre side

Kile A er den minst bevarte kilen på denne siden (se *Figur 37*). I nederkant er sømmen mot kile B bevart, men ikke sømmen mot hovedstoffet. I nederkant er kilen montert feil på støttestoffet. Varpretningen på den ytterste delen (lengst fra kile B) stemmer ikke overens med varpretningen på delen nærmest B. Jeg er usikker på om disse to delene henger sammen, eller om den ytterste delen er et løst fragment. Hvis de henger sammen må den ytterste delen vris oppover, og kilen vil da få en større bredde i nederkant enn den som er i dag. Gjessings rekonstruksjon måler 11,4, mens en vridning i hvert fall vil bety en bredde på 12,2 cm.

²² Med ytterst menes her den ytterste delen ved underarmsømmen. Armen er her mer slitt enn i overkant, slik at målingen måtte gjøres helt ut mot kanten i underkant, men 4 cm fra kanten i overkant.

²³ 31,8 cm (avstand mellom varplinjer) + 11,3 cm (avstand fra varplinje til erme på venstre side) + 16 cm (avstand fra varplinje til erme på høyre side) + 40,7 cm (høyreermets lengde) + 40,7-42,8 cm (venstreermets lengde).

Dersom delene ikke henger sammen kan den ytterste delen ha hatt en helt annen plassering, og kanskje ikke være en del av kile A i det hele tatt. Da kan bredden ha vært nede i 9,8 cm. Denne bredden får en ved å tenke seg en rett fortsettelse av bretten mellom kile A og bakstoffet. Lengden av kile A langs denne bretten er ikke like avhengig av om de to delene henger sammen. Den vil være 27,4 cm forutsatt at bakstoffet måler 84,4 cm også på denne siden.

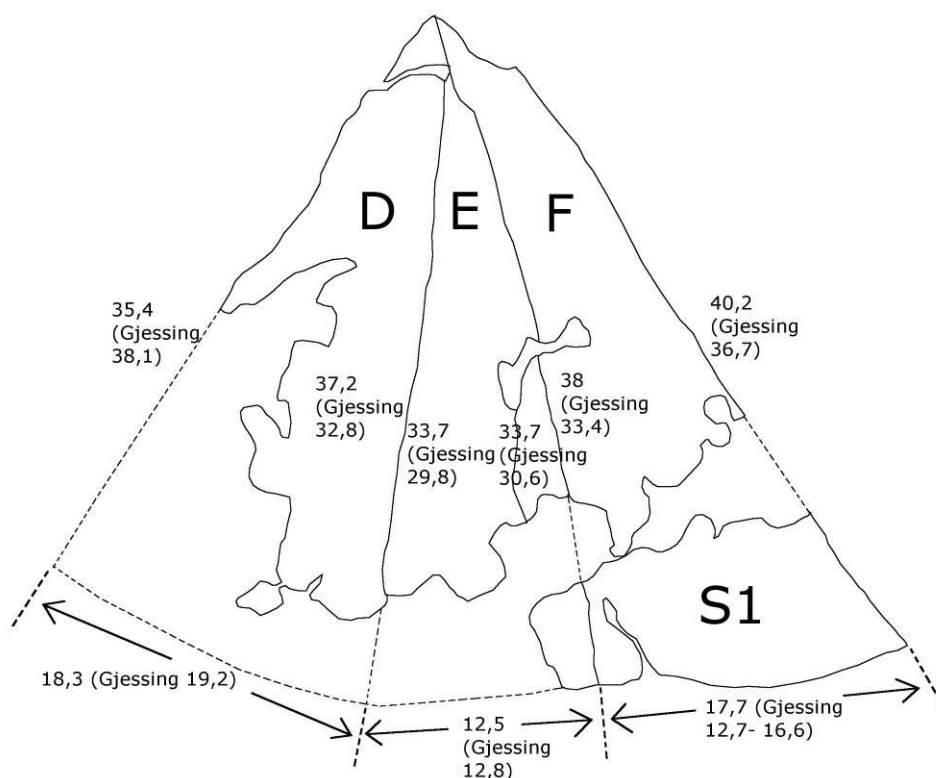
Figur 37. De tre kilene i høyre side, med Gjessings og mine beregninger. Tallene øverst på kilene indikerer lengden på kilenes sider. The three gores in the right side and mine and Gjessings propositions for the cut of the missing parts. The numbers at the top of the gores indicates the length of the gores at each side.

Kile B og C er så godt bevart at deres lengde og bredde er sikker. Det er verdt å merke seg at når jeg oppgir kilenes lengde er dette lengden fra nederkant til lapp 6. Deres opprinnelige lengde før lapp 6 ble satt på er usikker. Gjessing antyder i sin tegning av skjorta at disse kilene har endt i en bue i overkant, til forskjell fra venstre sides kiler som har endt i en spiss (Gjessing 1938:38). Jeg må si meg enig med han i dette. Ved en vridning av forstoffet tilbake til slik det må ha vært i original stand fant jeg ut at punktet der kile C kommer ut av Lapp 6 må flyttes oppover til 47,4 cm. Dersom kilene hadde endt i en spiss ville kile C ha fortsatt ca 14,6 cm over dette punktet og de ville da endt 32,8 cm fra skulderbretten. Dette er en umulighet fordi sidesømmen her er bevart uten tegn til kiler. De ville da også være langt høyere opp enn på motsatt side der de er på 45,4 cm. De har derfor etter all sannsynlighet vært

buet i toppen, men hvor denne buen har endt kan jeg ikke si, da kilene her er skjult av Lapp 6.

4.5.2.4 Sidekiler, venstre side

Dimensjonene på venstre sides kiler er ikke mindre usikre enn høyre sides kiler. Jeg vil begynne med kile C siden den er den sikreste. Kilen er bevart øverst på rekonstruksjonen, men som tidligere nevnt er også nederdelen bevart som en del av fragment S1. Jeg har ikke nevnt hvorfor dette fragmentet må ha hatt sin plassering her. At det har tilhørt kofta kan utelukkes fordi det ikke passer inn noe sted her. På skjorta har den kun en mulig plassering. Den kan ikke plasseres på høyre side siden kun en kile mangler deler av sin nederdel her.

Figur 38. De tre kilene i venstre side, med Gjessings og mine beregninger. Med fragment S1 plassert vil i hvert fall kile E og F bli lengre enn Gjessings bergninger. Tallene under kilenavnene indikerer lengden på kilenes sider. *The two gores in the left side and Gjessings and mine propositions for the cut of the missing parts. The identification of fragment S1 means that gore E and F becomes longer than Gjessings calculations. The numbers below the gore names indicates the length of the gores at each side.*

Kilen i midten på fragmentet ligger flatt under stoffet på høyre side, mens det ligger brettet over stoffet på venstre side. Kile D og E kan derfor ikke være fragmentets midterste kile, den må være kile F. Fragmentet kan plasseres ganske sikkert ved å plassere det slik at det stemmer med den tenkte skråningen i kile F sine sider. Kile F sin bredde nederst er på 17,7 cm. Mot bakstoffet har den anslått lengde på 40,2 cm (ettersom bakstoffet er ca 85,6 cm ved denne kilen). Dens nederkant skråner no oppover slik at lengden mot kile B er kun ca 38 cm. Området ved kilenes toppunkt er noe ødelagt og vanskelig å tolke, men slik det nå er montert er kile B noe kortere enn kile A og C. Mot kile C er den 33,7 cm, men mot kile A er lengden ukjent siden kilens nederdel her er borte. Dersom den har tilsvart kile B på motsatt side (ved å være like lang på begge sider) ville denne siden også målt 33,7 cm, og det er det jeg har forutsatt i **Feil! Fant ikke referansekilden..** Bredden anslår jeg da til å ha vært ca. 12,5 cm. Kile A vil da være 37,2 cm mot kile B. Forutsatt at skjæringen av forstoffet har vært slik som vist på *Figur 33* (noe som er høyst usikkert) vil kile A måtte måle omkring 35,4 cm mot bolen. Dersom den har fortsatt med den samme utviklingen ned mot nederkant vil den ha målt ca. 18,3 cm i bredde her.

4.5.2.5 Halsutskjæringen og brystklaffen

Halsutskjæringen er ikke gjort like langt fra hver ermeinnsetting. Den er 22,6 cm fra høyre innsetting og 20,5 fra venstre (målt til broderingens ytterkant). Fra skulderbretten er den ringet ca 1,4 cm ned på baksiden og ca 10 cm på forsiden. Fra 10 cm er det klippet en V-formet spiss splitt som dekkes av brystklaffen. Brystklaffen måler i overkant 13,5 cm og langs venstre side 14 cm (broderikant ikke medberegnet). Dens nedre høyre hjørne og nederkant er sterkt ødelagt, men en liten del av førstnevnte er bevart. Dette kan ikke Gjessing ha lagt merke til fordi han er usikker på om brystklaffen har vært brodert langs nederkant (Gjessing 1938:46). Den bevarte delen (som er avmerket på *Figur 33* og kan sees på *Figur 39*) levner ingen tvil om den har vært brodert her, og det er tydelig at broderingen har startet/endt nettopp her. Hvis denne delen er plassert riktig på dagens rekonstruksjon har brystklaffen vært skjev. Nederkanten ville da målt 15,3 cm, 1,8 cm mer enn i overkant. Slik tror jeg ikke originalen har vært. Jeg tror at høyre sides hovedstoff skal trekkes nærmere venstre sides hovedstoff slik at plasseringen av brystklaffens nedre høyre hjørne stemmer bedre med resten av brystklaffen. Jeg mener også at det muligens skal trekkes noe lenger opp slik at nedre

høyre hjørne er på linje med nedre venstre hjørne. En slik justering forutsetter at venstre side av hovedstoffet ikke henger sammen med høyre side, noe som er umulig å se så lenge stoffet er sydd opp på et støttestoff. Dersom en slik justering lar seg gjøre ville også sølvperlen i det øverste høyre hjørnet kommet nærmere festepunktet for ullgarnstampen den en gang har vært festet til. Ved å måle avstanden fra høyre sides varplinje til venstre sides varplinje ønsket jeg å finne ut om en slik justering var mulig. På baksiden fant jeg ut at avstanden varierte mellom 31 og 31,8 cm. Målt over den øverste delen av brystklaffen var avstanden mellom varplinjene 31,8 cm, mens over den nedre delen var den 32,3 cm. Dersom avstanden her har vært 31 cm originalt, gir det mulighet for en justering på 0,8 cm i den øverste delen og 1,3 cm i den nederste. Den kan imidlertid ha vært både større og mindre. Det virker uansett klart at noe justering må til i nederkant, men dette kan kun fastslås med sikkerhet når man en gang løsner skjorta fra støttestoffet. *Figur 33* viser skjorta etter en tenkt justering av høyre forstoff mot venstre forstoff.

4.5.3 Sømmer

4.5.3.1 Sammensyning av bole, kiler og ermer

Sidekilene er sydd i på samme måte på begge sider. Hovedstoffet har blitt brettet inn og lagt over de ytterste kilene som har vært ubrettede her. Den midterste kilen ligger ubrettet under kile A og C som er brettet inn mot denne.

Ermene er også sydd fast på samme måte; hovedstoffet har blitt brettet inn og lagt over ermet som er ubrettet. I underkant har stoffet som kommer fra forsiden blitt brettet inn og lagt over stoffet som kommer fra baksiden (motsatt av tilsvarende søm på kofta). På det som sannsynligvis er venstre sides ermekile har ermet blitt brettet inn og lagt over kilen som trolig er ubrettet. Trolig har kilen også ligget ubrettet under hovedstoffet slik som på kofta (se fig...). På fragment S2 kan en annen type søm sees. Her er kantene sydd sammen med forstingsøm fra vrangsidene, og sømmonnet er i dag ikke festet. Fragmentet er dårlig bevart her, så en søm (eventuelt to) kan ha råtnet vekk. Det har en jarekant på sømmonnet til det som må ha vært bakkanten på ermet (dersom den tilhører skjorta)

Hovedstoffet er sydd sammen i høyre side ved at forsidens stoff har blitt brettet inn og

lagt over baksidens stoff som trolig er ubrettet. På venstre side er sømmen skjult av lapper.

Til sømmene har man kun brukt grågyllen Z2S, bortsett fra leggtrådene i leggsømmene. Som på kofta og drakten ellers er det to sømmer som har blitt brukt. Vrangsidens, som kan sees mellom kile A og B, Bog C, E og F og F og bakstoff kan ikke spor av hovedsømmen sees, altså må det være en søm fra rettsiden. På disse stedene kan en også se at kastestingsømmene er belagt med tykt gyllent S- garn. Sømmonnet varierer fra 0,8-1 cm.

4.5.3.2 Nederkant på ermer og bole og lappenes sømmer.

På høyre erme har sårkanten blitt sikret med tungesting i to typer garn; grågyllen Z2S og tolagt gyllen Z. Sømmen kan være sekundær siden ermet er svært slitt og flosset.

På fragment S2, som muligens kan være venstre erme, er sårkanten svært slitt og tovet og vanskelig å tolke. Det er tydelig at det er en kant og enkelte grove kastesting i tykt S- garn kan sees.

Nederkanten på kile A, B og C på høyre side har blitt påført til dels grove kastesting i tykt, grått S- garn. Stingene går opptil 1 cm inn på stoffet og stingavstanden er opptil 1,2 cm. Ut ifra fragment S1 kan jeg se at kile E og F og bakstoffet bak har blitt påført tilsvarende søm langs nederkant. Jeg kan ikke se noen tegn til innbretting.

Lappene er som Gjessing skriver grove reparasjoner som til dels har forandret formen på skjorta. Høyreermet er blitt svært rynket og forstoffet har blitt vridd inn mot midten. Dette har resultert i at kilene syns mye bedre fra forsiden enn fra baksiden når drakten ligger flatt, og at drakten må ha vært svært foldet på fremsiden ved nedleggelse. De fleste lappene ser ut til å være i samme farge som originalstoffet, men lapp 3 og 4 skiller seg noe ut. Lapp 6 er en nærmest kvadratisk lapp satt sammen av to stoffstykker, der det største stykket har blitt brettet og lagt over det minste. Med unntak av lapp 3 er alle lappene utvendige. De utvendige lappene har for det meste blitt brettet inn før de har blitt sydd på, men enkelte steder har man latt de være ubrettet. Lappenes sømmer er oftest til dels grove kastesømmer i forskjellige garntyper, der Z2S er det vanligste. Sømmer med tolagt Z- tråd og enkle Z- tråder forekommer også. På lapp 1, 2 og 6 har man delvis brukt en annen type søm. Dette er en type tråklesøm som er av samme type som kaprunens nakkesøm (se *Figur 8*), med unntak av at stingene ligger parallelt med bretten og ikke har en dekorativ funksjon. Brettingen er også forskjellig i og med at det her er snakk om et stoff som ligger brettet over et stoff som er ubrettet.

Sytrådenes farger varierer fra lyst gyllen til grågyllen, med unntak et stykke svart/mørk grå søm som har festet lapp 3. Noen steder har lappene blitt festet ytterligere fra vrangen med en kastestingsøm innenfor kastesømmen, noen steder kan det også se ut som tråklesøm. Kastestingsømmer fra vrangen har også blitt brukt for å feste hullenes sårkanter til den overliggende lappen (f. eks. på lapp 6).

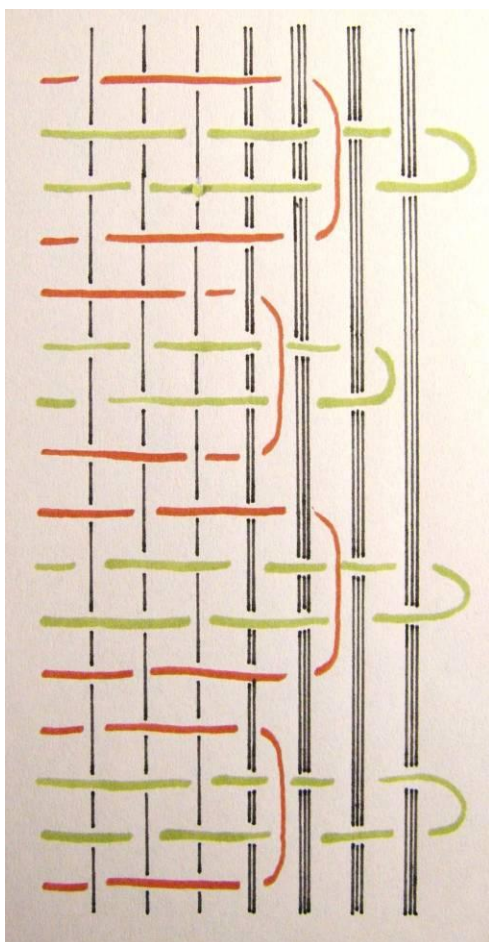
4.5.4 Dekor

Dekoren på skjorta, i form av flerfarget stoff, brodering og sølvknapp er sentrert rundt de områdene som har vært synlig med kofta over.

Figur 39. Halsåpningen på skjorta med brystklaff og krage i stripete stoff i 2/1-kyper, en sølvperle og broderi. The neck opening of the shirt with a square chest flap and a standing collar in striped 2/1-twill, a silver bead and embroidery.

På brystet har den en brystklaff med horisontale striper vevd i 2/1- kyper (det eneste stoffet på drakten som ikke er i 2/2). Det samme stoffet har blitt brukt til den opprettstående kragen, men her er stripene vertikale. Stoffet består av tre forskjellige striper; en brunrød/olivengrønn, en gyllen²⁴ og en grønn. De brunrøde/olivengrønne stripene er de bredeste, fra 2,7-3,8 cm. I disse stripene skifter veften mellom å være brunrød og olivengrønn; det er to og to innslag av hver farge. Stripene begynner og avslutter alltid med to olivengrønne innslag. Trådene i denne stripen er ujevne, og den olivengrønne veften er gjennomsnittlig tykkere (0,90 mm) enn den brunrøde (0,73 mm). Trådtallet for stripen ligger på 8,2 tråder pr cm. Mellom de brunrøde/olivengrønne stripene ligger en grønn og en gyllen stripe. De er smalere, og garnet er mye tynnere og jevnere. De gylne stripene har et noe tykkere garn (0,64 mm) enn de grønne (0,46 mm) og har en tendens til å være bredere (fra 0,4-0,7 cm, mens det grønne ligger på 0,3-0,5 cm). Trådtallet for henholdsvis den gylne og

grønne stripen ligger på 21,3 og 27,2, klart høyest av alle stoffene i funnet. På brystklaffen er det ti striper, hvorav fire er brunrøde/olivengrønne, tre er grønne og tre er gylne. På kragen er det 28 striper, hvorav ti er brunrøde/olivengrønne, ni er grønne og ni er gylne. Grunnen til at det er flere av de brunrøde/olivengrønne er at det alltid startes og avsluttes med denne stripen. Alle veftrådene er S-spunnet. Varptrådene er Z-spunnet og olivengrønne, og er i gjennomsnitt 0,56 mm tykke. Trådtallet for

Figur 40. Utsnitt av dekorstoffets jarekant som utgjør toppen av kragen. De tre ytterste varpomgangene består av tre tråder, mens den fjerde ytterste består av to. *Section of the selvage of the decoration fabric, which constitutes the top of the standing collar today. Two to three warp threads have been used as one furthest out.*

²⁴ Har trolig også vært gul opprinnelig.

varpen ligger på 14,5 i de olivengrønne og brunrøde stripene. Kun ett sted har dette stoffet en synlig jarekant, og den utgjør toppen av kragen. Denne er forskjellig fra de andre jarekantene på drakten ved at varpen i de ytterste omgangene er to til tredobbel. *Figur 40* vises et utsnitt av denne kanten.

Før brystklaffen har blitt sydd på har man skåret en V- formet spiss splitt nedenfor halsutringingen. Venstre splittkant har blitt brettet ut (sårkanten ligger nå under brystklaffen), mens høyre splittkant er ubrettet. Begge har blitt påført tungesting i gyllent Z2S- garn. Splitten ender like ovenfor brystklaffens nedre kant og 7 cm fra dens venstre kant, noe som tilsvarer at den er omtrent midtstilt her. Brystklaffen, som dekker splitten, har blitt brettet inn i i hvert fall tre kanter (det som er igjen av høyrekanten er i dag en slitt sårkant). I overkant har man sydd halve klaffen fast i bolen med en brunrød Z2S- tråd, mens den andre halvdel er løs for at man skal få hodet igjennom. Denne halvdel er brettet inn og en leggsøm (brunrød Z2S over gyllen Z2S) har festet sømmonnet. Den andre sømmen fortsetter ned langs venstresiden og undersiden. Den likner en vanlig tråklesøm, men enkelte sting på utsiden av broderingen avslører at den har blitt gjort med samme søm som kaprunens nakkesøm (se *Figur 8*). Forskjellen er (som på enkelte av lappene) faldingen og at stingene ligger parallelt med bretten. I tillegg til denne sømmen som løper helt i ytterkanten av brystklaffen, har man også sydd den fast til venstre halssplittkant med en skråstilt tråklesøm i lys gyllen Z2S. Enkelte av disse stingene er godt synlige på rettsiden. De lyse gylne tråklestingene i Z- garn som går i en bue over den venstre nedre halvdel av brystklaffen har festet lapp 3 som ligger under her, og er derfor en sekundær søm. Øverst i høyre hjørnet har man festet en metallperle, som i følge Gjessing er av sølv (Gjessing 1938:45). Den er 1,2-1,3 cm i ytre diameter, 0,5 i indre diameter og ca 0,7 cm tykk. Perlen har langsgående riller, med en tykk rille i midten og to smalere på hver side av denne. Dette varierer imidlertid noe på grunn av en uregelmessig støp (se *Figur 41*). Gjennom perlens hull løper en løkke av en tykk grønn S2Z- tråd som er festet til brystklaffens bakside. Ett sting med en grågyllen Z- tråd kan sees, men en leggsøm virker å ha vært hovedsømmen. Leggtråden her er en grågyllen Z2S, mens den svarte S- spunnede overkastingstråden er spesiell. Den er av samme materiale som sømmen på skoene, som har blitt identifisert som senetråd (se avsnitt 4.9.2). Senetråden er festet ett sted med en knute og syns nesten ikke på rettsiden. For å feste brystklaffens løse hjørne har sølvperlen trolig blitt tredd i en løkke eller knytt med ulltråder festet til bolen. Hvis det har vært en løkke må denne ha blitt oppløst, for i dag henger kun to slitte S2Z- ulltråder ned fra festepunktet. Ulltrådene virker å være av det samme tykke, grønne garnet som perlens løkke.

Figur 41. Sølvperlen på brystklaffen fra forskjellige vinkler. Bilde nederst til høyre viser en del av den svarte senetråden brukt til å feste ulltrådsløkken. The silver bead of the chest flap from different angles. The picture furthest down to the right shows a part of the black sinew thread used to fasten the wollen loop attached to the bead.

De er sydd fast til bolen med uregelmessige sting i gyllent Z- garn, noe ovenfor og til høyre for perlen.

Skillet mellom brystklaff/bole og krage/bole er dekorert. Gjessing beskriver det som en brodering (Gjessing 1938:45), Vedeler som ei flette (Vedeler 2007:81). Jeg er usikker på hva Vedeler mener her, men om hun sikter til ei flette av typen som finnes nede på koftas erme så er jeg uenig med henne i dette. Det er en grønn brodering slik Gjessing skriver, og broderingen er identifisert av Aud Bergli til å være samme av type fjærsøm som gjenfinnes langs koftas halsåpning (se Figur 22). Broderingen, som er ca 0,4 cm bred, starter ved brystklaffens høyre nedre hjørne og ender opp der kragen begynner på høyre side. Langs hele nederkanten er den borte, og det er derfor Gjessing er usikker på om den også har vært her. Det er imidlertid ingen grunn til å tvile på dette, da et lite parti av den er bevart nede ved høyre hjørnet, som tidligere nevnt. Her kan en også se at broderingen har startet fordi den grønne broderingstråden er blitt festet. Det samme har også blitt gjort med den brunrøde tråden som har festet brystklaffen. Gjessing skriver at kragen og brystklaffen er festet til bolen

med denne broderingen (Gjessing 1938:38). Lenger opp beskrev jeg en brunrød søm som har festet brystklaffen til bolen, og derfor anser jeg den grønne broderingen for utelukkende å fungere som dekor her. Det samme tror jeg har vært tilfelle ved kragen, men her er det svært vanskelig å se om det finnes en ytterligere søm. Kragens og bolens sømmonn på henholdsvis ca 0,7 og 1 cm, har blitt brettet til hver sin side og sydd fast med leggsøm. Kragens sømmonn er festet med en brunrød Z2S over en gyllen S- tråd. Stingene er svært korte og likner derfor på tråklesting på rettsiden. Her kan de sees godt hele veien. Bolens sømmonn er festet med gyllent Z2S- garn over en gyllengrå Z- tråd (likner varpgarnet i bolen). Stingene her er også korte og syns tidvis godt på retten. På tvers av skillet mellom krage og bole går det på høyre side en brunrød søm i Z2S, men denne kan bare følges inntil 4,5 cm fra kragens ende.

Venstre krageendes sårkant har blitt sikret med tungesting i gyllent Z2S. Høyre krageende har blitt brettet inn og en leggsøm av brunrød Z2S over en gyllen S- tråd har blitt påført helt ut mot kanten på vrangsidan. Sårkanten har blitt festet med brunrøde kastesting i Z2S. De to sømmene er nesten usynlige på rettsiden. Etter å ha sikret kantene har kragen også blitt brettet inn i overkant, men ikke hele veien rundt. Venstre brett har blitt festet med en leggsøm; en brunrød Z2S over en gyllen Z2S. Sistnevnte tråd har også blitt brukt til kastesting over den innbrettede jarekanten. Noen sting av hver søm kan sees på retta. Høyre brett har midt på blitt festet med en tråklesøm i brunrød Z2S fra rettsiden, mens jarekanten har blitt overkastet med samme tråd på vrangsidan. På venstre side måler bretten omkring 1,2 cm ved krageenden, på høyre side 1,6 cm. Brettene smalner inn og ender 11,2 cm fra krageenden på venstre side og 8,1 cm på høyre side. Dette betyr at kragen er høyere i nakken enn ved kragendene. Mens den er om lag 5 cm høy i front øker den til ca. 6 cm i nakken. Den er ca. 37 cm lang nederst og 39 cm øverst. Kragen er tidvis sterkt tovet på innsiden, men om det skyltes bevisst etterbehandling for å gjøre den mykere her, eller om det er som følge av bruk vet jeg ikke.

4.6 Broka

4.6.1 Stoff

Trådtall pr cm for varp og veft i de forskjellige fragmentene er svært like, men fragment D skiller seg noe ut. For de andre fragmentene ligger varptallet på 10,5-11,5, mens vefttallet ligger på 6,8-7,8. For fragment D er de henholdsvis 10,3 og 8,3. Garndiameteren ligger på mellom 0,62-0,75 mm for varp og 0,90-1,11 mm for veft for de andre fragmentene. For fragment D ligger den på henholdsvis 0,62 og 0,94 mm, altså likt med det tynneste garnet i hver kategori på de andre delene. Selv om fragmentet skiller seg noe ut er det innenfor variasjonen en finner på de andre fragmentene, også når det gjelder trådtall. Alle fragmentene kan derfor godt stamme fra samme vevebane.

Stoffet i broka er i dag fra lyst gyllent til mørk gyllent men Schjølberg har ved pigmentanalyser funnet ut at den er laget av hvit ull (pers. medd. Ellen Schjølberg).²⁵

Når det gjelder eventuell valking er dette vanskelig å si noe sikkert om. På størstedelen av overflaten på fragmentene synes veveteksturen godt og har ingen spor av valking. På deler av fragment B, som er det største og best bevarte fragmentet, ligger det imidlertid et lolag som delvis skjuler veveteksturen. Her virker stoffet også best bevart. Dette betyr sannsynligvis at broka har vært lett valket som kofta. Schjølberg bemerker for øvrig at broka viser noe større slitasje på det som utgjør dagens bakside, og at hun ikke kan finne knemarkeringer.

På forlengingsstykket bak finnes en vevefeil som dekker halve bredden ned mot bakstoffet. Feilen består i at to varpomganger går over tre og under ett vefthinnslag, mens de to neste omganger går over en og under tre vefthinnslag (se *Figur 42*). Ned mot bakstoffet har også stykket en jarekant, så det kan derfor fastslås at vevefeilen har oppstått i kanten av en vevebane, nærmere bestemt i de 3,4 ytterste cm av den. Her har Schjølberg observert at man

Figur 42. Vevfeilen på det rektangulære forlengingsstykket bak på broka. The weaving fault on the rectangular prolonging piece at the back of the trousers.

²⁵ Pers. medd. Ellen Schjølberg 26.04.08.

har brukt to veftgarn. To veftgarn har også blitt brukt i jarekanten på stykket nedenfor dette, som er analysert av Aud Bergli.

4.6.2 Snitt

Broka er som Gjessing skriver dårlig bevart, den består i dag av fem fragmenter (*Figur 43*). Begrunnelsen for plasseringene av de ulike fragmentene på Gjessings rekonstruksjon er ikke dokumentert.

Gjessing mener at broka har bestått av tre eller eventuelt fire deler; to brokbein og ett forlengingsstykke bak (som eventuelt kan ha vært i to deler) (Gjessing 1938:48). Etter min mening er snittet langt mer usikkert, og det vil jeg nå redegjøre for.

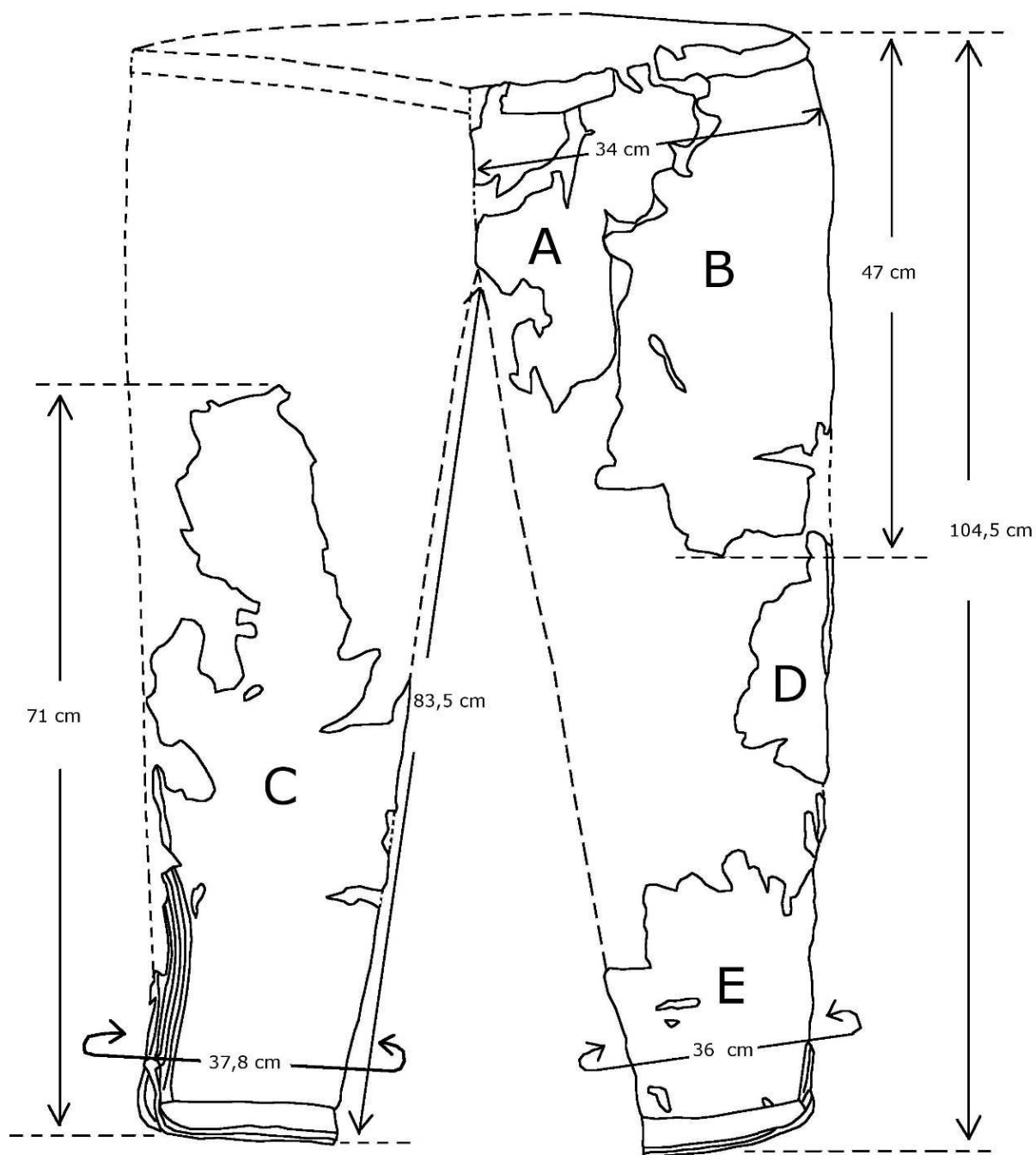
Fragment A trenger ikke å ha den plasseringen det har. Det betyr at bretten på dette fragmentet som Gjessing tolker som en sømbrett til en skrittsøm, likegodt kan være bretten til høyre sidesøm. Siden valget av denne plasseringen ikke er dokumentert anser jeg skrittets utforming for helt uvisst. Det samme gjør jeg for den totale livvidden som er beregnet fra sidesømmen til denne tenkte skrittsømmen.

Begge brokbeinene er bevart nederst, og venstre brokbein er også bevart øverst. De har splitter nede, som måler fra 7,1-9,1 cm fra splittens høyeste punkt ned til nederste flettekant (se *Figur 47*). Brokbeina er ved splittene bevart i hele sin omkrets. De måler her henholdsvis 36 cm (venstre bein) og 37,8 cm (høyre bein). En kan derfor også si med sikkerhet at de kun har hatt en søm her, men hvilken plassering (innside, utside eller andre plasseringer) denne sømmen har hatt på brokbeinet kan ikke sies sikkert. Gjessing mente at sømmen måtte ha vært på utsiden av broka, og at det dreide seg om den samme sømmen som kan sees i siden på fragment B. Det Gjessing har oversett er en jarekant bak på fragment B (se *Figur 45*).

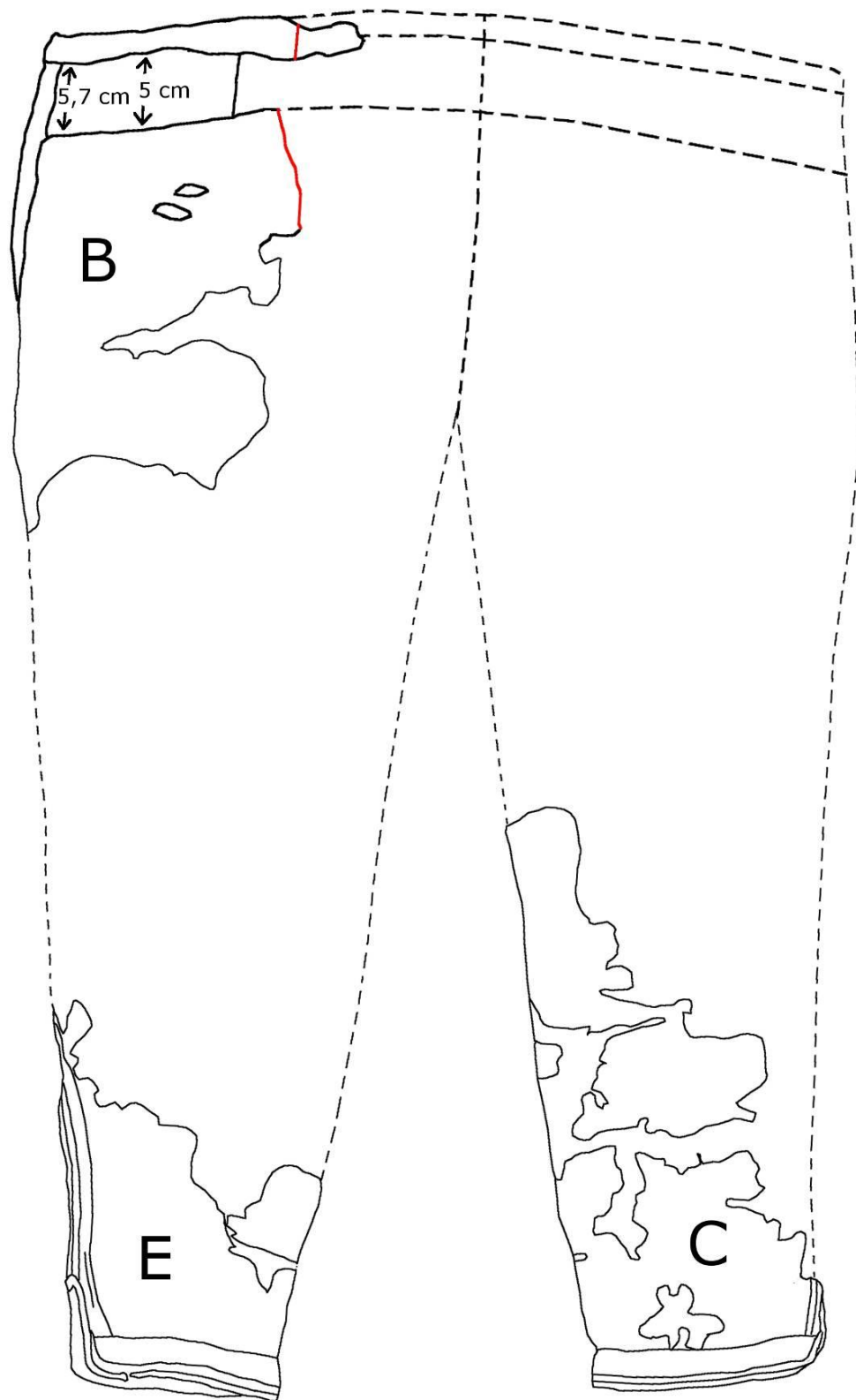
Jarekanten løper parallelt med sidesømmen, 19-21 cm fra denne, og ca 9 cm av den er bevart. Den begynner helt oppe ved forlengingstykket. Forlengingstykket er ikke bevart akkurat her, bortsett fra løpegangen øverst. På denne delen kan det se ut som det er en skjøt mellom forlengingstykket og et annet tøyestykke. For det første løper det en leggsøm (gyllen tråd over svart Z2S) på tvers av løpegangen her, for det andre er varpretningen på de to stykkene forskjellig. På forlengingsstykket løper varpen parallelt med løpegangen mens den ligger på tvers av den på det andre stykket.

Figur 43. Brokas forside. The front of the trousers.

Figur 44. Fragmentene på forsiden av broka og Gjessings rekonstruerte snitt. *The fragments remaining on the front of the trousers and the cut reconstructed by Gjessing.*

Figur 45. Fragmentene på bakside av broka. Den øverste røde linjen markerer et mulig skille mellom to stoffstykker. Den nederste røde linjen markerer en jarekant. The fragments remaining on the back of the trousers. The red line furthest up marks a possible border between two pieces of fabric. The red line furthest down marks a selvage.

Det skal imidlertid nevnes at dette området er svært ødelagt og vanskelig å tolke. Her finnes også et hull hvor restene av trekkbåndet i løpegangen stikker ut. Hvis det dreier seg om en skjøt, kan den ha sammenheng med jarekanten nedenfor. En annen mulighet er at det kun er en skjøt på selve forlengingstykket.

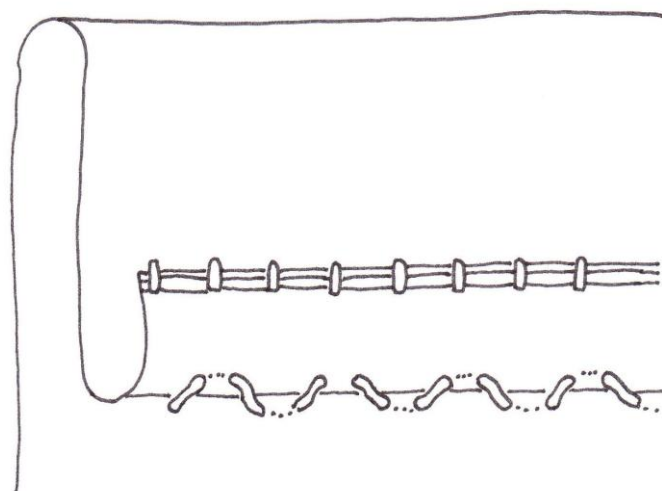
Uansett betyr jarekanten at brokas snitt må revurderes. Enten så har brokstoffet endt her, eller så har det vært en skjøt mellom to stoffer. Løpegangen som fortsetter noe lengre enn jarekanten, sannsynliggjør det siste alternativet. Dersom både jarekanten og sidesømmen hadde fortsatt ned langs hele brokbeinet ville det betydd at vi hadde sett to sømmer her. Siden kun en søm er synlig betyr det at i hvert fall venstre brokbein har vært todelt. Sømmen nede på venstre brokbeinet kan ha vært en fortsettelse av fragment B sin sidesøm, men den kan også ha hatt andre plasseringer. Samtidig er det klart at hvis høyre brokbein også har vært todelt, så må det har vært delt lengre opp enn venstre bein. Som det går fram av figur 1, så er det høyre brokbeinet bevart opp til 71 cm fra nederste flettekant. Hvis broka har vært 1 m, så vil det da gjenstå 29 cm opp til linningen. Fragment B er bevart helt ned til 47 cm, så todelingen må ha skjedd nedenfor dette.

Jarekanten og den usikre plasseringen av fragment A betyr at Skjoldehamnbrokas snitt er mye mer usikkert enn det Gjessing kom fram til, og hans rekonstruerte snitt er ett av veldig mange mulige løsninger. Allikevel vil jeg si at det er et av de minst sannsynlige fordi det er basert på forutsetninger som ikke lenger er til stede, og ikke har paralleller til noe annet kjent broksnitt.

Brokas dimensjoner blir dermed også svært usikre. De eneste helt sikre mål er brokbeinenes omkrets nederst som jeg allerede har nevnt. Gjessing mener at brokas lengde kan bestemmes til 1 m (Gjessing 1938:49), som følge av fragment B, D og E på venstre bein. Etter mine mål er broka 104,5 cm fra livet og ned til nederste flettekant på dagens rekonstruksjon. Det er imidlertid noe avstand mellom fragment D og B og D og E, henholdsvis 6 og 1,3 cm. Dersom disse fragmentene hadde blitt plassert helt tett til hverandre ville den altså målt 97,2 cm, men som jeg har vært inne på lenger opp må brokbeinet ha vært todelt. En lengde på 1 m kan derfor være et godt anslag for minstemål. Det er viktig å merke seg at anslagene på lengde forutsetter at fragment B, D og E er plassert riktig. Siden plasseringen av disse ikke er begrunnet anser jeg lengden som helt uviss.

4.6.3 Sømmer

Øverst på fragment A og B finnes en løpegang til et trekkbånd. Denne løpegangen er laget ved at stoffet både foran og bak først er brettet inn. Denne fallen er 1-1,2 cm og er festet i overkant med en leggsøm med gyllen Z2S over løst spunnet gyllen S. Over denne leggsømmen er stoffet raknet og trådene tovet. Så har brokstoffet blitt brettet ut og festet med en grov tråklesøm fra retten med tolagt gyllen Z- tråd (se *Figur 46*). Løpegangen er fra 3-3,3 cm bred og bærer preg av å ha blitt rynket en god del.

Figur 46. Tegning av hvordan brokas løpegang har blitt laget. Først har man brettet inn stoffet og festet bretten med en leggsøm. Så har man brettet stoffet ut og festet bretten med tråklesting fra rettsiden (disse stingene er vanligvis ikke så synlige som på tegningen). Både sårkanten og leggsømmen har dermed vært synlige på rettsiden av broka. *Drawing showing how the hem for the drawstring has been made. First they have folded in the fabrics, and then they have fastened the fold with couching. Then they have folded the fabric outwards and fastened the fold with a special type of running stitches from the face side. These stitches are not usually that visible as on the drawing. The procedure means that the raw edge with its couching is visible on the outside of the trousers.*

Sidesømmen på fragment B har blitt til ved at stoffet fra forsiden har blitt brettet inn og lagt over bakstoffet som ikke er brettet. Stykkene har blitt sydd sammen med gyllen Z2S, mens gyllen Z2S over en tykk gyllen S har festet sømmonnet. Leggsømmen kan delvis sees på rettsiden som skråstilte sting.

Det rektangulære forlengingsstykket øverst bak på broka har blitt festet til forsidenes stoff på samme måte, bortsett fra at man som leggtråd har brukt en gyllen Z2S. Forlengingsstykket er 5,7 cm bredt ved sidesømmen og 5 cm midt på (løpegangen ikke

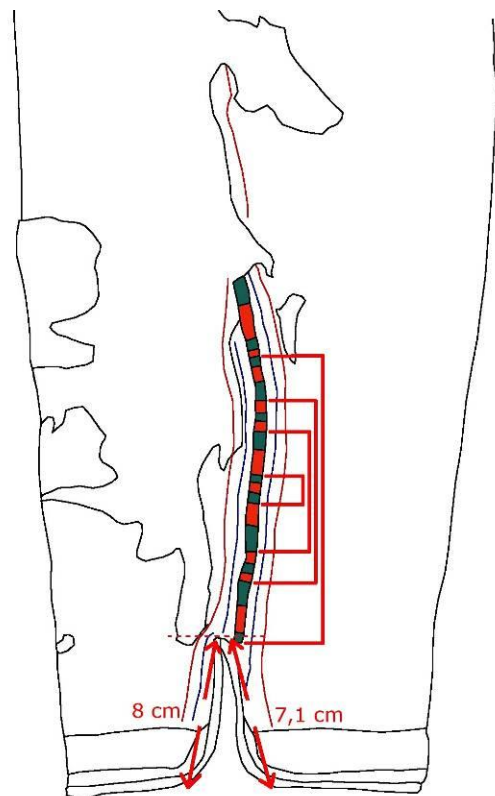
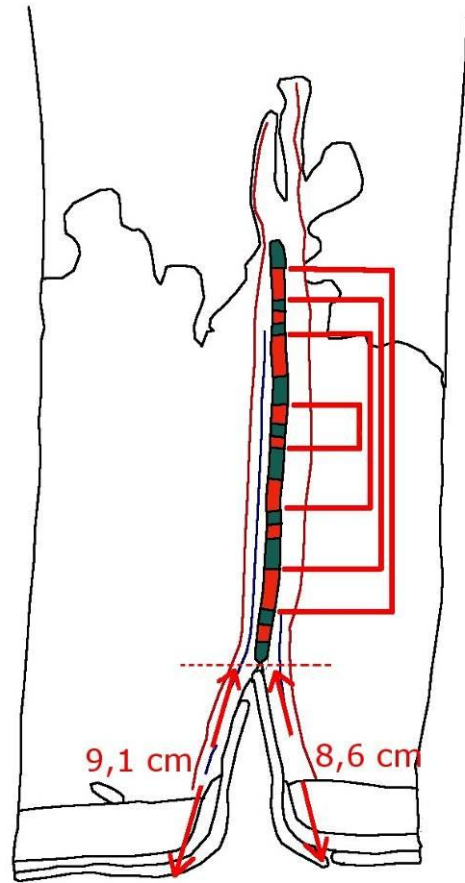
inkludert). Det er sydd på med varpretningen på tvers av sidesømmen, altså motsatt av for- og bakstoffet. Bakstoffet er brettet inn, og lagt over forlengingsstykket som har en jarekant her. Forlengingsstykket er festet til bakstoffet med de to overnevnte sømmer, men her er sømmonnets kastestingsøm ubelagt. Det er her klart at hovedsømmen må være en tråklesøm fra rettsiden, da svært lite av den er synlig på vrangsidene.

Sømmer nede på brokbeina har jeg kun fått se på det høyre beinet, da de på venstre bein er helt skjult under støttestoffet. På det høyre beinet har man brettet sømmonnet til hver sin side og festet det med leggsømmer. Der baksidens stoff er brettet har man brukt gyllen Z2S over gyllen Z (likner varpgarnet). Der forsidens stoff er brettet har man brukt gyllen Z2S over gyllent løst spunnet S. Sømmonnet er fra 0,8-1 cm. På rettsiden har man påført en brodering der brettene møtes, og som helt skjuler skillet mellom dem. Jeg kan ikke se spor etter en ytterligere søm i dette skillet på baksiden, men dette området er i dårlig forfatning og er vanskelig å tolke. I splitten kan jeg se at sømmonnet er brettet på samme måte helt ned til brokas nederkant, noe som også kan sees i venstre beins splitt. I splittene kan jeg ikke se spor etter noen sømmer som har festet sømmonnet, men også her er broka i dårlig forfatning, og slike sømmer kan ha råtnet vekk. Det er verdt å merke seg at sømmonnet her er brettet på en annen måte enn sømmonnet i sidesømmen på fragment B, og på det fleste andre sømmer på drakten. En slik bretting har nok vært naturlig fordi man ønsket et mest mulig flatt og jevnt skille å brodere på, og fordi man valgte splitter nederst.

4.6.4 Dekor

Skjoldehamnbrokas dekor er hovedsakelig sentrert til de områder som har vært synlig med kofta på, altså nede på brokbeinene. Ved sidesømmene har man brukt leggsømmer og broderinger, mens man ved brokas nederkanter har brukt vevde bånd og fletter (se *Figur 47*)

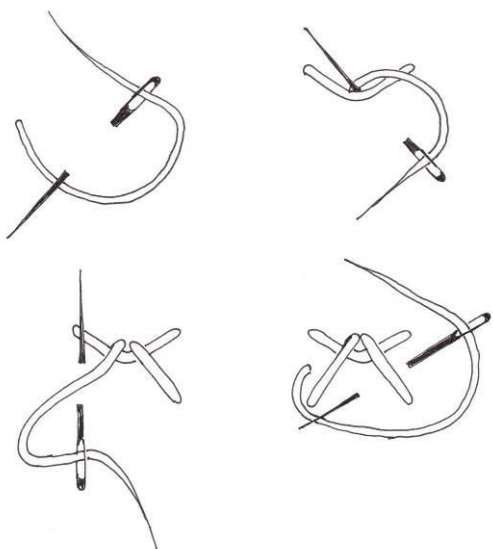
Figur 47. (neste side, next page). De to øverste illustrasjonene viser sidesømdekoren på venstre brokbein, mens de to nederste viser sidesømdekoren på høyre brokbein. Dekoren består av broderi, leggsømmer, vevde bånd og fletter. Tegningene til høyre viser sidesømbroderingens symmetri. The two illustrations furthest up shows the side seam decoration on the left leg, while the two illustrations furthest down shows the side seam decoration on the right leg. The decoration includes embroidery, couching, woven bands and braids. The drawings to the right show the symmetry of the side seam embroidery.

I løpegangen har personen imidlertid også hatt et tofarget flettet belte som jeg også vil komme inn på.

4.6.4.1 Sidesømbrodering

Jeg har allerede nevnt broderingene som dekker brokas sidesømmer. Disse er utført i brunrødt og blågrønt Z2S- garn vekselvis, og er ca 0,6 cm brede. Stingene, analysert av Aud Bergli, er en avansert form for grensting og består av tettstilte buer (ca fem buer pr cm) med to skråstilte sting på tvers som vist på *Figur 48*. Den mest beslektede typen broderi jeg har funnet kalles *crown*, men denne har tre sting over buen, ikke to (Snook 1981:22).

Figur 48. En mulig fremgangsmåte for broderingsstingene over sidesømmen. A possible method for making the stitches for the embroidery in the side seam.

Broderiene er delt opp i felter, lange blågrønne felter, lange brunrøde felter, korte brunrøde felter og korte blågrønne felter. De lange feltene varierer fra 1-1,7 cm, mens de korte varierer fra 0,3-1,3 cm. Kombinasjonene av feltene er ikke tilfeldige, de er symmetriske fra en midtakse (*Figur 47*). Selv om mye er bevart av disse broderiene vet en ikke helt sikkert hvor langt opp på broka de har gått. På høyre brokbein får broderingen og sidesømmen en brå avslutning ca 19 cm fra splitten. På venstre brokbein er det ikke en så brå avslutning, selv om de også her er sterkt ødelagt. Her er avstanden fra splitten 18 cm. Et bedre parti like ovenfor viser ingen rester av brodering, og her har de røde leggsømmene blitt snevret kraftig inn, de ligger her like ved sidesømmen. Det ville nesten ikke vært plass til en brodering her. Andre

bevarte sidesømpartier over broderiene på både høyre og venstre brokbein har heller ingen rester etter brodering. Min tolkning er derfor at broderingen ikke har nådd like langt som de røde leggsømmene, men endt 18-19 cm fra splittene.

4.6.4.2 Leggsømmer til dekor ved sidesøm

På hver side av sidesømbroderingen løper en rød og en blå leggsøm; de blå ligger nærmest broderingen, mens de røde ligger utenfor disse igjen. Gjessing skriver at leggsømmene er røde og grønne, men hvis den blå har vært grønn har den i hvert fall gått igjennom en radikal fargeforandring (Gjessing 1938:50). Fargen virker delvis svært godt bevart og er i en klar blå farge i dag. Den totale bredden på dekoren (fra rød leggsøm til rød leggsøm) er 2,5-2,8 cm. Leggtrådene er i S2Z- garn, mens overkastingstrådene er i brunrødt (over de røde) og grønt (over de blå) Z2S- garn.

Noen steder er leggsømmene råtnet vekk, men alt i alt er de så godt bevart at deres plassering nederst på brokbeinet kan bestemmes sikkert. De stopper ikke opp der sidesømbroderingen slutter, men fortsetter ned på hver side av splittene. Her ender de opp på et noe uklart vis. På venstre bein har en av de røde leggtrådene blitt lagt under det vevde båndet. Et par steder kan det se ut som om leggtrådene har blitt ført gjennom stoffet og ut på vrangsiden, men dette er usikkert. De andre ender like ovenfor båndet, men det er usikkert om de tidligere har hatt en annen avslutning.

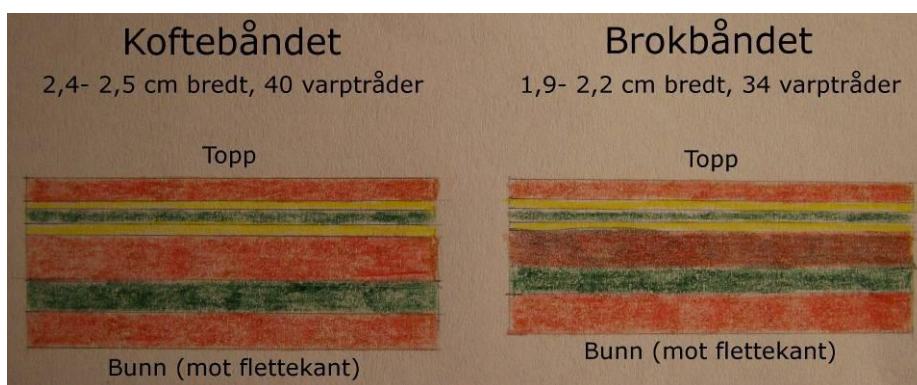
Usikkert er det også hvor langt opp leggsømmene har gått. Fra punktet der sidesømbroderingene slutter, slutter også sporene etter de blå leggsømmene. Her er det kun spor etter røde leggsømmer. Jeg tolket det slik at de blå leggsømmene har sluttet omtrent samtidig med broderingene. Hvordan de har sluttet er ukjent, kanskje har de bare blitt kuttet eller kanskje har de gått i en U- sving rundt broderingen og nedover på andre siden. Den røde leggtråden er det spor etter på fragment D, helt opp til 57,9 cm fra brokkanten på Gjessings rekonstruksjon.²⁶ På fragment B er det ingen spor etter den, og den har derfor trolig ikke gått helt opp dit.

²⁶ Siden fragment D og E kan monteres tettere kan denne avstanden reduseres til 56,6 cm.

4.6.4.3 Bånd og fletter

Nederst på hvert brokbein er det sydd på ett bånd og to fletter. Brokstoffet er i nederkant i så dårlig forfatning at jeg ikke kan si sikkert om det har blitt brettet eller ikke. På høyre bein kan det kjennes ut som om stoffet har blitt brettet ut, det vil si under båndet, men dette er usikkert. På begge bein er det rester etter en søm over nederkanten, på venstre bein i gyllent Z2S- garn, på høyre bein gyllent garn av ukjent spinn/tvinn.

Det vevde båndet har i hvert fall blitt lagt oppå brokstoffet før en rekke sømmer har festet det til broka. Det måler 35,2 cm på høyre bein, og 31,1 cm på venstre bein og er henholdsvis 1,9-2,2 cm og 2,2 cm bredt. Båndet er i helt vanlig toskaftsbinding, i motsetning til det Gjessing påstår. En nærmere diskusjon av dette finnes i avsnittet om koftas linningsbånd som er av samme type (avsnitt 4.3.4.2). Båndet har striper i brunrødt, grønt og gyllent, dannet av 34 varptråder i både Z2S-, og Z- garn (se *Figur 49*). Øverst har det fire smale striper med rekkefølgen brunrødt, gyllent²⁷, grønt og gyllent. Så kommer det tre bredere striper med rekkefølgen brunrødt, grønt og brunrødt.²⁸ Den midterste brunrøde stripen på båndene skiller seg ut fra de andre brunrøde stripene. Den er gråspettet og mørkere, noe som kommer av at varptrådene i denne stripen har blitt lagd av naturlig grå ull, mens de andre har blitt laget av lysegrå/hvit ull (funnet ut gjennom pigmentanalyser av Ellen Schjølberg).

Figur 49. En sammenligning av koftebåndet og brokbåndet. Begge er i toskaft med samme stripedekor, men dimensjonene og varpsammensetningen varierer noe. *A comparison between the band of the kirtle and the band of the trousers. Both are in tabby with the same combination of stripes, but the dimensions and the warp threads used varies slightly.*

²⁷ Har trolig også vært gult opprinnelig.

²⁸ Varpantall i stripene (fra toppen): brunrød (3), gyllen (3), grønn (3), gyllen (3), brunrød gråspettet (8), grønn (6) og brunrød (8).

Den skiller seg også ut ved at den hovedsakelig består av Z- garn. Alle de andre stripene i båndet består utelukkende av Z2S- garn. Kun en tråd i denne stripen er i Z2S, og det er den nest øverste. Vefte er som i koftebåndet mørkegrått Z- garn, og synes ikke annet enn i jarekantene. Trådtallet for varptrådene varierer mellom 15,5-17,8, mens trådtallet for vefte gjennomsnittlig ligger på 5,3. Z2S- varptrådene i brunrødt, grønt og gyllent er i noenlunde lik kvalitet, der gjennomsnittlig diameter ligger på 0,91-1,17 mm. De brunrøde Z- varptrådene med grå fibre har en gjennomsnittlig diameter på 0,79 mm, mens vefteens diameter er på 0,85 mm. Både bindingstype og sammensetningen av striper er lik som koftebåndet.

Fargene virker også svært like men fargene på koftebåndet virker bedre bevart enn de noe blasse fargene på brokbåndet. Selv om det er store likheter mellom båndene er det også forskjeller mellom dem. For det første er brokbåndet noe smalere enn koftebåndet. Dette skyldes seks færre varptråder som gjør enkelte av stripene smalere. Dessuten er alle de brunrøde stripene på koftebåndet like i farge og alle er her i Z2S.

En rekke sømmer har festet båndet til broka. I overkant har det blitt sydd fast med fine kastesting i brunrødt Z2S- garn (trolig det samme som det brunrøde i båndet). Inn mot splittene har båndet blitt brettet inn og festet med grønne Z2S forsting på tvers.²⁹ På båndet på høyre bein løper det Z2S forstingsømmer i begge de grønne stripene og i den midterste brunrøde stripen.³⁰ De er alle i farger tilsvarende sine respektive striper, og er derfor lite synlige fra avstand. På venstre beins bånd kan jeg kun se tilsvarende sømmer i de to grønne stripene.

Båndet har blitt sydd fast kant i kant med brokkanten nederst med kastesting i mørkegrått Z2S- garn. Denne sømmen fester samtidig den blågrønne fletta til båndet og broka. Fletta, som er 0,5-0,7 cm bred, løper langs hele nederkanten og ender opp i splitten, på linje med båndets øverste kant eller litt høyere. Flettas ender er på baksiden festet med forskjellig type Z2S- garn, både i grønt og mørkegrått. Det totale antall tråder i fletta er noe vanskelig å bestemme, den har trolig åtte tråder, hvorav seks tråder kan identifiseres med

²⁹ På det venstre beinet kan jeg kun se denne sømmen på den ene siden. Sømmen på andre siden har trolig råtnet vekk.

³⁰ Sømmen i det midterste brunrøde feltet kan kun følges til halvt inn på båndet på brokas bakside. Jeg kan heller ikke se spor av den videre på vrangsiden her.

sikkerhet.³¹ Trådene, i S- garn, har parvis blitt flettet inn mot midten på samme måte som kofteermets flette (se *Figur 24*). Den nederste røde fletta har blitt festet til den blågrønne fletta med samme type mørkegrått Z2S- garn som over. Bredden er omtrent som foregående flette, 0,5-0,6 cm. Fletta løper langs hele nederkanten og ender opp helt øverst i splittene. På høyre bein er fletta i ett stykke, på venstre bein er den satt sammen av to. Den ene fletta har her en flettebegynnelse³² like nedenfor splittens høyeste punkt, på den siden av splitten som blir på forsiden av broka. Denne fletta ender like før splittkanten på den andre siden. En ny flette har fortsatt opp i splitten og møtt den andre fletta her. Flettene har nok originalt vært festet til hverandre, men dette er nå forsvunnet. De røde flettene inneholder med sikkerhet åtte tråder i S- garn³³, og er flettet på samme måte som den blågrønne fletta.

4.6.4.4 Trekkband

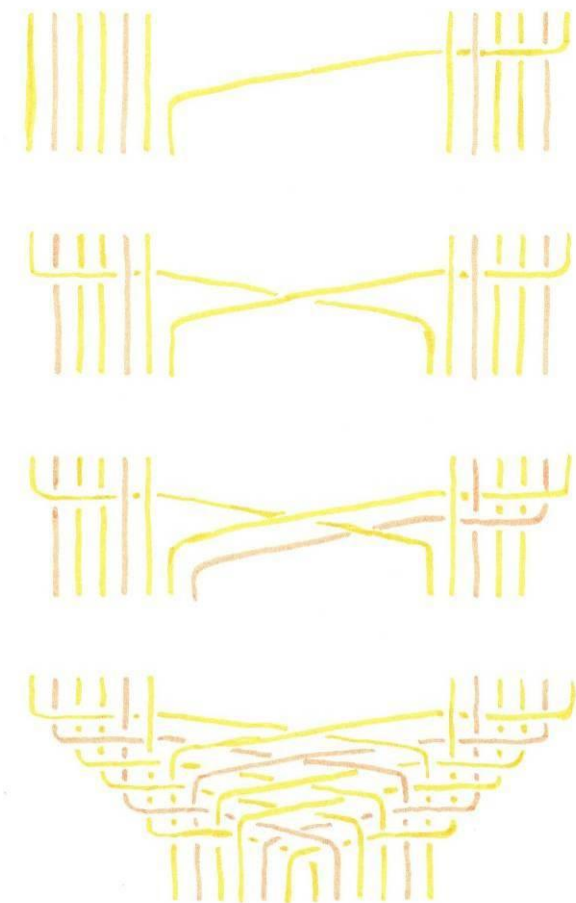
I linningens løpegang ligger rester etter et trekkband. Gjessing konkluderer med at dette trekkbandet har vært rødt, men at en ikke kan se hvordan det har vært laget (Gjessing 1938:48). Et hull på innsiden av løpegangen på fragment B avslører imidlertid at dette bandet har vært flettet av to farger; brunrødt og gyllent/hvitt. Nok av bandet kan sees her til at det med sikkerhet kan sies å være identisk med et nå løst fragment (*Figur 50*).

Fragmentet er en 13 cm lang, 0,8-0,9 cm bred og 0,3-0,4 cm tykk flette av gyllent/hvitt og brunrødt S- garn. Fargene danner W-formasjoner nedover på fletta, der det gylne/hvite garnet utgjør dobbelt så brede fargefelt som det brunrøde. Dette fordi man har brukt dobbelt så mange gylne/hvite tråder. Fletta er noe slitt og vanskelig å analysere, men jeg tolker det som at man har flettet med tre tråder i hver bunt (ulikt de fleste andre flettene der man har flettet med to tråder i hver bunt). Det er fire bunter med brunrødt garn og åtte bunter med gyllent/hvitt. Flettemåten er som vist på *Figur 51*.

³¹ Grunnen til at jeg tror det er åtte og ikke seks tråder totalt er flettas utseende. Ei flette med tre par har et karakteristisk utseende som ikke stemmer med det jeg kan se på den blågrønne fletta. Det er kun fletta på høyre bein som kan telles, men trolig inneholder begge flettene like mange tråder.

³² Med flettebegynnelse mener jeg en fletteende uten avkuttete tråder. Dette får man i begynnelsen av ei flette dersom man legger trådene dobbelt, det vil si fire doble tråder for den røde flettas vedkommende.

³³ På venstre bein er kunne kun trådene i den korteste fletta telles, men trolig inneholder begge flettene like mange tråder.

Figur 51. Tegning som viser flettemetoden for trekkbåndet. Vær obs på at hver linje på tegningen representerer tre tråder. *Drawing showing the suggested braiding method for the drawstring. Note that each line represent 3 threads.*

Figur 50. Det løse fragmentet identifisert som brokas trekkbånd. *The loose fragment identified as a drawstring for the trousers.*

4.6.5 Andre bemerkninger

Nede på begge brokbein, både på forsiden og baksiden, finnes flere grå, runde avtrykk. Disse er konsentrert i et belte på linje med splittens høyeste punkt. På venstre bein finnes de fra 7,7-19,4 cm fra brokas nederkant (totalt ti avtrykk), der de fleste (åtte avtrykk) er konsentrert fra 7,7-10,1 cm fra nederkanten. På høyre bein finnes de fra 8,5-12,2 cm fra brokas nederkant (totalt åtte avtrykk). Jeg kan ikke se noen annen mulighet en at disse avtrykkene er avtrykk av ankelbåndenes sølvringer. Liknende avtrykk finnes også på ankelbåndets flettedel på steder der det mest sannsynlig har sittet sølvringer som nå er forsvunnet.

4.7 Ankelbåndene

Ankelbåndene er i dag bevart i sju fragmenter. Fra et gammelt bilde tatt før konservering kan det se ut som nedre delen av brokbeina og ankelbåndene fortsatt hang sammen. Ved konservering har man skilt de ulike draktdelene uten først å dokumentere eksakt plassering. Dette umuliggjør en eksakt beskrivelse av hvordan båndene har vært surret, hvilken ende som har vært øverst også videre. Det som er klart er at det har vært to bånd, ett på hvert bein. Hvert bånd består av tre ulike deler.

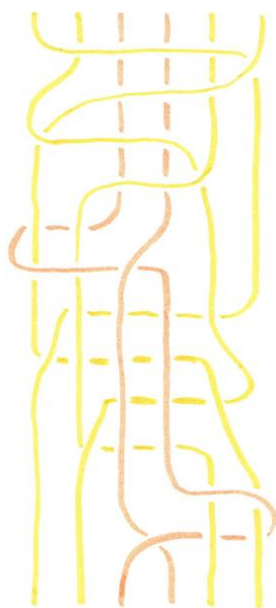

Figur 52. Båndet som blir kalt ”bånd 1” i teksten. The band called “bånd 1” in the text.

4.7.1 Rundflette

I den ene enden er det festet ei rundflette (ca 0,5 cm i diameter) i brunrødt og gyllent/hvitt³⁴ garn (se *Figur 53*). Fletta er flettet av S- garn, med til sammen seks par; to par brunrøde og fire par hvite. Som på hetta snor de to fargene seg (med klokken) i spiraler nedover på fletta, men det hvite/gylne partiet er her naturlig nok dobbelt så bredt som det brunrøde.

Fletta er påsydd båndet med et mørkegrått Z2S- garn. Båndet har blitt brettet rundt fletta og de har så blitt sydd sammen med grove uregelmessige sting. Fletteenden som stikker ut på den ene siden har ikke avkuttete tråder, det vil si at dette er starten av fletta. En kan ikke si hvor lange noen av de rundflettede endene har vært, siden avslutningen på endene ikke er bevart. I dag måler de henholdsvis 43,5 (bånd 1) og 46 cm (bånd 2).

***Figur 53. Utsnitt av rundfletta og fremstilling av flettemetode.
Section of the round braided cord and the braiding method.***

³⁴ Den hvite/gylne fargen er som vanlig vanskelig å definere. Generelt sett er fargen hvit på tampene, men partier med gyllent kan også sees. På det vevde båndet møter vi samme problem. I mønsterområdet er fargen hovedsakelig hvit, men her har også trådene vært utsatt for mest slitasje og nedbryting. I toskaftsområdet og i de best bevarte partiene er fargen gyllen. Om denne fargen skyltes myra alene, eller om trådene opprinnelig har vært gule er det ikke mulig for meg å si.

4.7.2 Det vevde båndet

Selve båndet er i rødbrunt, grønt og hvitt/gyllent og varierer fra 1,6-2 cm i bredde (typisk 1,9 cm). Lengden på denne delen er usikker på begge bånd, fordi den har flere brudd. Slik båndene forelå ved begynnelsen av mitt prosjekt var det heller ikke klart hvilke fragmenter som hørte til hvilket bånd. På ett av de gamle bildene har man plassert fire av fragmentene sammen til ett bånd. Jeg antar at båndene ble holdt hver for seg etter at man surret de av broka, og at fragmentene på dette bildet derfor er riktig plassert. Fragmentene har lengde på til sammen 84,1 cm (fra nå av kalt bånd 1). Når de resterende tre fragmentene settes sammen til ett bånd utgjør de 99,5 cm (fra nå av kalt bånd 2). Det er rimelig å tro at de har hatt tilnærmet lik lengde originalt slik at også det første båndet har hatt et minstemål på rundt 99,5 cm.

Veften i båndet er av samme type som båndene på kofta og broka, altså mørkegrått Z-garn, men synes ikke bortsett fra i jarekantene. Det er varptrådene i Z2S som alene gir båndet farge og mønster. Det er usikkert om de i dag gylne og hvite trådene har vært hvite eller gule. I mønsterområdet er de både hvite og gylne, og det er i de best bevarte partiene at de har en gyllen farge her. I toskaftsområdet er fargen gyllen.

I hver ytterkant har båndet en vanlig toskaftsbinding, mens i midten er det et mer komplisert geometrisk mønster (ca 0,8 cm bredt, se *Figur 54*). Her griper vi inn i den problematikken som Gjessing var inne på flere ganger; er det grindvevd eller brikkevevd? Gjessing heller mot det sistnevnte. Toskaftsområdet er i binding likt som på brok- og koftebåndet og båndene rundt teppet, der trådene ikke snor seg om hverandre som i et typisk brikkevevd bånd.³⁵ I mønsterområdet derimot, snor trådene seg om hverandre og jeg må si meg enig med Gjessing i at dette er brikkevevd. Imidlertid bør en nærmere undersøkelse og beskrivelse av båndet og dets fremstillingsmetode utføres av en som er mer kompetent på brikkevev en undertegnede. Det skal nevnes at lovende forsøk med å gjenskape mønstrene på brikkevev har blitt utført og er nevnt i avsnitt 6.8.

Mønsteret i midten har ingen gjentakende rapport som går igjen på hele båndet, men består av flere rapporter som gjentas innenfor begrensede områder. Det kommer klart fram hva som er forside og bakside på båndet.

³⁵ Området har fire grønne tråder ytterst, så en rød, en hvit/gyllen, en rød, en hvit/gyllen og så to røde.

Figur 54. Utsnitt fra de brikkevevde ankelbåndenes mønster. De tre til venstre er fra bånd 1, mens de tre til høyre er fra bånd 2. Utsnittene er ikke tilpasset hverandre slik at forskjeller i bredde på bildet ikke trenger å bety en forskjell i bredde i virkeligheten. Picture showing different sections of the tablet woven ankle bands. The three sections to the left are from “bånd 1” and the three sections to the right are from “bånd 2” The sections have not been adjusted to each other, so that differences in the width on the picture does not necessarily mean a difference in width in reality.

4.7.3 Flatflette med surringer, sølvringer og dusk.

I den andre enden av båndet er en 0,5-0,6 cm bred flatflette sydd på (se *Figur 55*). Denne fletta er flettet av brunrødt S- garn (trolig fire eller fem par³⁶) på samme måte som fletta på koftas erme (se *Figur 23*). Det er tydelig at man har gjort seg mer flid i påsyningen på denne siden, for her har man sydd tre låsrekkene som på beltets dusker (se *Figur 75* og beskrivelse i avsnitt 4.4). Først har man brettet båndet rundt fletta og så sydd de sammen med dekorstingene i brunt Z2S- garn. På begge bånd er disse flettene bevart i sin helhet, og måler (inkl. dusk) henholdsvis 68,7 cm (bånd 1) og 73 cm (bånd 2)

Nedover på fletta er det festet metallringer. Gjessing hevder at de er i sølv (Gjessing 1938:50). De er nå grå som følge av korrodering, men et brudd i en av ringene viser en sølvaktig innside. Ringene sitter ofte parvis nedover på fletta, og parene virker å være loddet til hverandre. Noen av parene virker å ha glidd fra hverandre. Ringene er svært uregelmessige; både bredde og tykkelse varierer, også på samme ring. De har ingen skjøter, så de må ha blitt tredd på fletta og banket på plass. Dette har resultert i at de har blitt ovale og diameteren der de har blitt flattrykt har minsket til 0,4-0,5 cm, mens diameteren har økt til 0,6-0,8 cm der de har blitt utvidet. Plasseringene av ringene på henholdsvis de øverste 43,7 og 47,8 cm virker uregelmessig, men det er tydelig at enkelte ringer her har korrodert vekk (i form av korrosjonsavtrykk), slik at det kan ha vært et system.

Fra henholdsvis 43,3 cm og 47,8 cm er det helt klart at det har vært et system. Her begynner et parti hvor man har surret grønt Z2S- garn rundt fletta. Dette er henholdsvis 2,8 og 2,5 cm langt. Så har man festet ringer, surret med brunrødt Z2S- garn, festet ringer og surret med grønt igjen. Dette systemet virker å gjenta seg ned til duskene. På den ene fletta avsluttes det med en grønnurring og tre ringer innerst mot dusken. På den andre er det noe mer uklart. Etter et rødt surret parti finnes det her et usurret parti med tre par sølvringer mot dusken. De to nederste parene har kontakt, og er adskilt fra det øverste paret. Jeg mener det er sannsynlig at dette paret har sittet oppe ved den brunrødeurringen, fordi det virker å ha glidd vekk fra sin opphavelige plass. En slik plassering muliggjør en grønnurring mellom parene, slik at denne fletta får en lik avslutning som den andre. Ingen spor etter en slikurring finnes, men denne kan ha forsvunnet slik tilfellet er med et grønt parti på den andre fletta. Dersom vi forutsetter aturringen har vært der går det grønne partiet igjen fire ganger som er tilfellet på

³⁶ Antall tråder kan ikke telles noe sted.

den andre fletta.³⁷ Det røde partiet går igjen tre ganger på begge fletter. Det virker derfor som et gjennomtenkt system. De surrede områdene (med forbehold om at noen sølvringer har forskjøvet seg) varierer fra 1,6-3,8 cm, men flertallet ligger mellom 2,5-3 cm. I noen partier er de helt bevart, i andre er det ingen eller kun små rester etter dem. Antall sølvringer mellom disse partiene varierer. På den ene fletta er det utelukkende to par mellom hverurring, mens på den andre fra ett par til trolig tre par.

Duskene på begge flettene er bevart, og begge dusker er som belteduskene utbygd med grovt tovet garn, her i mørk turkis. Duskene er noe smalere enn på beltet, fra 0,7-0,8 cm. De har de samme tre låsrekkene, her i brunrødt Z2S- garn.

Den totale lengden på ankelbåndene slik de er bevart i dag blir 196,3 cm (bånd 1) og 218,5 cm for bånd 2. Hvis vi går ut ifra at den vevde delen på bånd 1 har vært like lang som på bånd 2 vil det ha målt 211,7 cm. Begge bånd kan selvsagt ha vært lenger.

Figur 55. Utsnitt av "bånd 1" som viser den flatflettede enden med dekorsøm, sølvringer,urringer og dusk. Fragment from "bånd 1" with its braided cord with decoration seam, silver rings, whippings and tassel.

³⁷ Kun tre felter har grønnurring bevart, men ut i fra konteksten antar jeg at det tredje surrede området (fra toppen) også har hatt grønnurring.

4.8 Lestene

Av lestene er tre identifiserte fragmenter bevart (se *Figur 56*), et helt skaft (fra nå av kalt L1), øverste del av det andre skaftet (L2), og tuppen av en av lestene (L3). Som Gjessing skriver så virker det som om lestene har bestått av to deler; ett skaft laget av et brettet firkantet stoff med søm under hælen, og en lestetupp med søm på oversiden sydd fast til dette.

Figur 56. Lestefragmentene. L1 er øverst til høyre, L2 er øverst til venstre, mens L3 er nederst. *The fragments of the socks. L1 is furthest up to the right, L2 is furthest up to the left and L3 is furthest down.*

4.8.1 Stoff

Lestefragmentene viser varierende trådtall og garndiameter i forhold til hverandre, med unntak av L1 og L3. L1 har et trådtall på 10,9/6,5 og på L3 er forholdet 10,5/6,8. Garndiameteren for varp/veft er svært like for begge. Varpen ligger på henholdsvis 0,87 og 0,86 mm, mens veften ligger på henholdsvis 0,96 og 0,95 mm. L2 har et trådtall på 12,8/6,3 og varp/veft- diameter på 0,69/1,03 mm. Varptrådene er her tynnere, noe som også har resultert i et høyere varptall. Det påsydde stykket på L1 skiller seg klarest ut fra resten av lestestoffene med et varp/veft- forhold på 14/7 og garndiameter for varp/veft på 0,55/0,94 mm. Både varp og veft har høyere trådtall og lavere garndiameter enn de øvrige stoffene, men det er særlig varptallet og varpdiameteren som skiller seg klart ut. Hvis noen av stykkene stammer fra samme vevebane så må det dreie seg om L1 og L3.

Stoffenes farger og bevaringsgrad varierer mye, også innenfor hvert stykke. Utseendemessig stiller L1 og L3 seg i samme kategori med en relativt likefarget og jevn varp og veft, selv om det også her finnes partier med noe mørkere varp. I samme kategori vil jeg plassere det påsydde stykket på L1. L2 stiller seg i en annen kategori med en mørkere (grå) varp enn veft, og med en ujevn vevtekstur i form av varierende varptetthet. Sett i lys av det jeg kan se i mikroskop og i lys av de andre plaggene der pigmentene er analysert, ser jeg det som sannsynlig at L1 og L3 har hatt varp og veft i lys grå eller hvit ull, og at veften på L2 også har vært i denne fargen. Varpen på sistnevnte har vært mørkere enn veften. Lestefragmentene viser også varierende grad av toving, der godt bevarte partier har et lolag bevart. Særlig deler av lesteduppen er svært tovet, og her kan man nesten ikke se vevteksturen. Med tanke på de forholdene lestene har hatt nede i skoen er jeg imidlertid usikker på om tovingen skyldes etterbehandling eller bruk.

4.8.2 Fragment L1

L1 måler 20 og 21 cm i forkant, mens 20,5 i bakkant. Skaftet har en konveks overkant og konkav nederkant og sidene smalner inn ned mot hælsømmen. I overkant måler det 30 cm i utbrettet tilstand, mens det like ovenfor hælen måler 23,5 cm. Hælen har blitt gjort ved at man har brettet venstresiden og lagt den over den ubrettede høyresiden. Så har man sydd det sammen med grågyllent tolagt Z- garn med en søm tilsvarende kaprunens nakkesøm (se *Figur 8*). På innsiden er stoffet svært slitt og tovet, så det er vanskelig å se om sømmen også har

festet sømmonnet. På L1 er det rester av et påsydd stykke 11,5 cm nedenfor overkanten på den høyre siden. Stykket er bevart ned til litt over hælsømmen, det vil si litt over på venstre side. Dette stykket er trolig restene av en nå forsvunnet lestedtupp. Det er svært vanskelig å se hvordan dette har blitt festet til skaftet, fordi jeg ikke kan se noen sammenhengende søm på verken rettsiden eller vrangsidene. Vrangsidene er her svært tovet, men ett sting av Z2S kan sees. Ett sting av tilsvarende garn kan også sees på rettsiden. Det ser ut som sømmonnet har blitt brettet inn til hver sin side, men jeg kan ikke fastslå dette sikkert.

Alle kantene på øverst på skaftet er sårkanter, så de har blitt sikret på forskjellige vis. De øverste 2,5 cm av høyre forkant (kanten er ødelagt nedenfor dette) har muligens blitt brettet inn noe før den har blitt påført tungesting i lyst gyllent Z- garn i par. Denne fortsetter 3 cm inn på overkanten før den avløses av grå tungesting i Z- garn. Denne avløses 5,5 cm fra venstre forkant av en kastestingsøm i gyllent Z- garn. Venstre forkant er brettet inn og kastesømmen går her over sårkanten på vrangen. Stingene kan delvis sees på rettsiden. Det er ingen spor etter leggtråd her. Sømmen har i hvert fall gått 2,5 cm ned på forkanten med under dette er forkanten delvis ødelagt.

4.8.3 Fragment L2

L2 har en konveks overkant som måler 26,5 cm. Den ene forkanten er en sårkant og en kastestingsøm i lyst gyllent Z- garn kan følges 4,3 cm ned fra overkant. Nedenfor dette er forkanten ødelagt. Sømmen fortsetter langs overkanten og ender 4,2 cm fra den andre forkanten, der en kastestingsøm i grågyllent Z2S- garn overtar. Den andre forkanten er en jarekant, der varptrådene ligger tett. Kanten er naturlig nok ikke overkastet. 6,5 cm ned fra overkanten finnes det på denne siden rester etter et påsydd stykke. En søm i lyst gyllent Z2S- garn kan sees både på rettsiden og vrangsidene, og på vrangsidene kan det virke som det er en leggsøm med leggtråd i samme garn. Det påsydde stykket kan kun følges 5 cm nedover fordi skaftet ikke er bevart nedenfor dette. Stykket er i likhet med stykket på L1 trolig rester av lestedtuppen.

4.8.4 Fragment L3

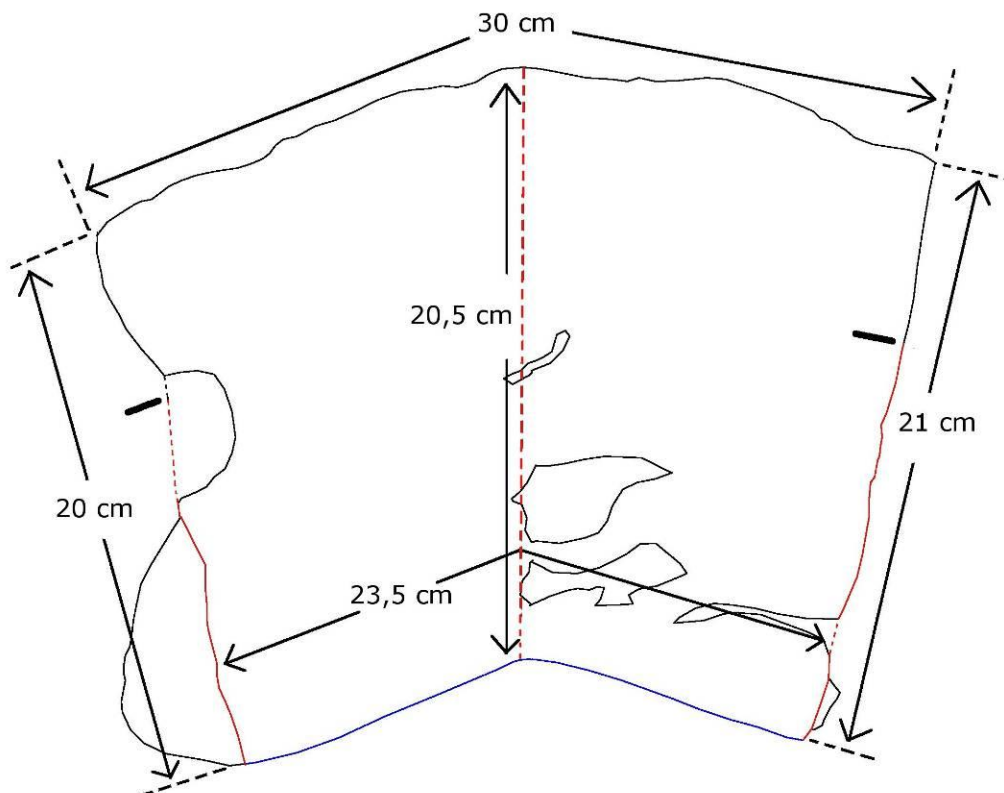
L3 er lestedtuppen til et av skaftene, og er i dag 17,5 cm lang. Dessverre er det ikke

rester etter noe påsydd stykke på dette fragmentet. Derfor er det usikkert om tuppen har vært lengre enn det den er nå, da den var festet til skaftet. Den jevnt krummede kanten på det som må ha vært undersiden av leestetuppen kan allikevel tyde på at påsyningen har vært omtrent her. En annen indikasjon er at kanten i dag er delvis innbrettet, men jeg kan ikke se rester etter søm. På det som trolig har vært oversiden på leestetuppen løper en søm som ender ved tuppen. At dette er oversiden indikeres av det påsydde stykket på fragment L1. Selv om dette stykket er noe ødelagt akkurat der det møter hæl sømmen, er det ingenting som tyder på at det har hatt en søm her. Sømmen har derfor vært på det som trolig må ha vært oversiden. Sømmen har sannsynligvis blitt utført fra vrangsidene fordi den nesten ikke er synlig på rettsiden. Høyre sides stoffkant har her blitt brettet og lagt over venstre sides kant som er ubrettet. En søm av samme type som kaprunens nakkesøm (se *Figur 8*) har så festet de to stykkene til hverandre. Stingene ligger riktignok parallelt med brettet til forskjell fra nakkesømmen, og de er i tolagt Z- garn. Slik leestetuppen i dag ligger er den ikke symmetrisk, men om dette skyldes en asymmetrisk konstruksjon eller om sokken bare ligger asymmetrisk er det ikke mulig å si noe om. Rekonstruksjonsforslaget nedenfor forutsetter at den har vært symmetrisk.

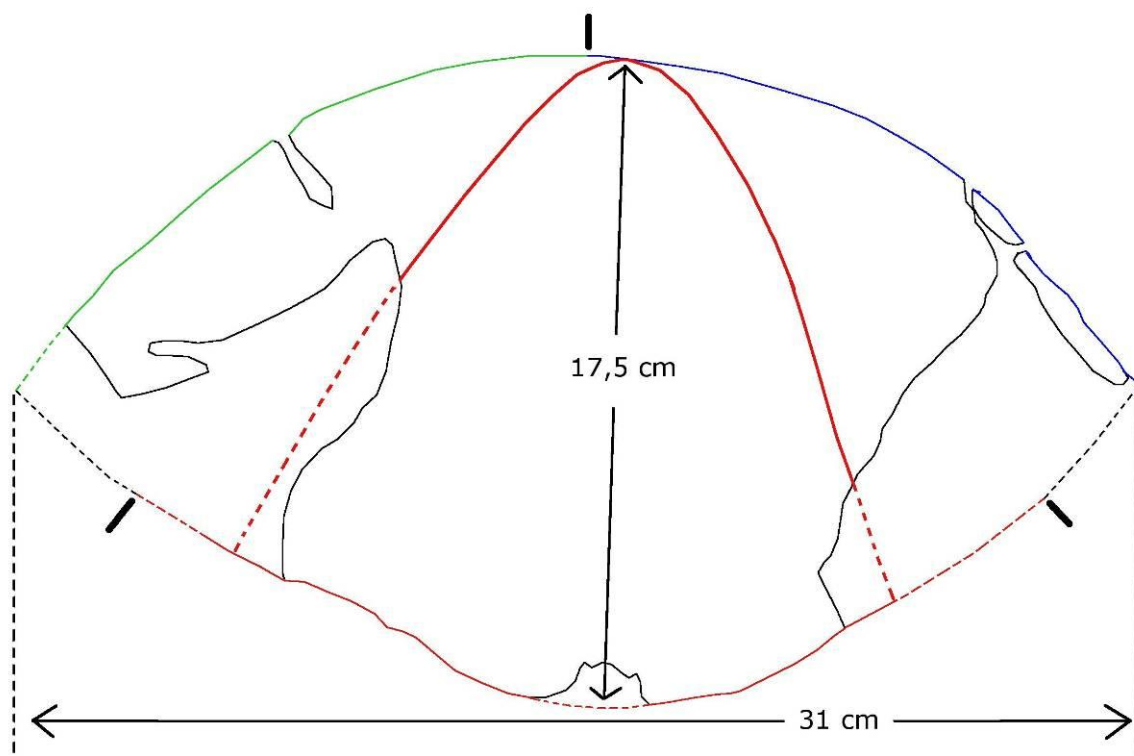
Det er helt sikkert at L3 ikke kan ha tilhørt L1 da dette ville forutsatt at det påsydde stykket var en del av L3. Dette er umulig siden varpretningene på de to stykkene er forskjellige og fordi trådtall og garndiameter i stoffene er helt forskjellige. Dette betyr at L3 og L2 må ha tilhørt samme lest, mens L1 har tilhørt en lest der leestetuppen i dag er nesten helt forsvunnet. Mine rekonstruksjonsforslag som er gjengitt nedenfor er derfor en kombinasjon av to lester, og forutsetter at lestene har hatt noenlunde samme konstruksjon.

4.8.5 Konstruksjon

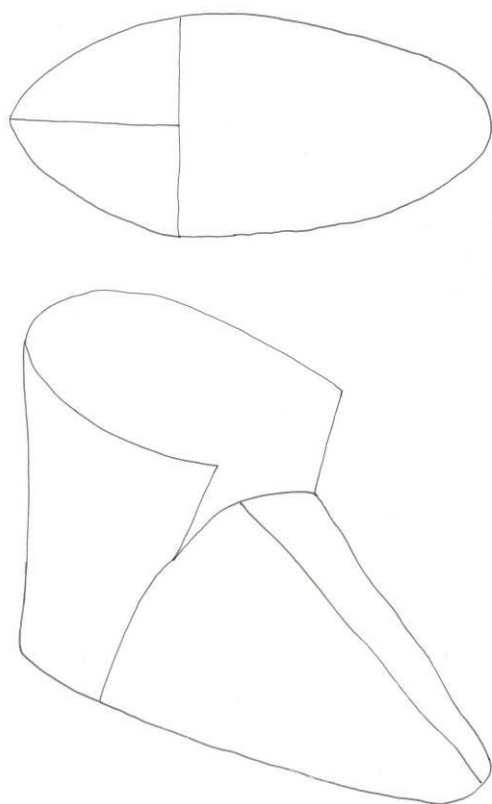
Figur 57 og Figur 58 (neste side, next page). Figur 57 viser fragment L1 slik det vil se ut i utbrettet tilstand (med innsiden opp). Lesteskaftet er i dag brettet langs den røde stiplede linjen på midten og sydd sammen langs den blå linjen i bunnen (som utgjør hælsømmen). De røde linjene langs siden markerer det samme som den tynne røde linjen på Figur 58. Dette er der lestetuppen har blitt sydd fast til skaftet, hvis man forutsetter at den har blitt sydd fast så høyt som fragment L2 indikerer (6,5 cm fra kanten). Figur 58 viser lestetuppen (L3) slik den vil ha sett ut i utbrettet tilstand (med utsiden opp). Formen er nesten lik en amerikansk fotball. De stiplede linjene angir hvordan jeg tror de manglende partiene har sett ut. L3 er i dag brettet langs den røde tykke linjen, og siden i blå farge er sydd sammen med den grønne siden. Figur 57 shows fragment L1 as it will look when it has been unfolded (with the inside up). Today fragment L1 (which is a sock shaft) is folded along the red stippled line in the middle and sewn together along the blue line in the bottom (the heel seam). The red lines along the sides mark the same as the thin red line in Figur 58. This is the place where the tip of the sock has been sewn on, provided that it has been sewn on as high as fragment L2 indicates (6,5 cm from the top). Figur 58 shows the sock tip (L3) as it will look in when it has been unfolded (with the outside up). The stippled lines mark how I think the cut of the missing parts have been. Today L3 is folded along the thick red line, and the blue side is sewn together with the green side.

Figur 57

Figur 58

Figur 59. Prinsipptegninger av lesten slik jeg tror de har sett ut. Øverste tegning viser undersiden av lesten med hælsømmen og sømmen mellom lesteskaft og lesetuppp. Nederste tegning viser lesten fra siden, med sømmen på toppen av lesetuppen og sømmen mellom lesteskaft og lesetuppp. Drawings showing how I think the socks have looked. The drawing furthest up shows the underside of the sock with the heel seam and the seam between the sock shaft and sock tip. The drawing furthest down shows the sock from the side with the seam on top of the sock tip and the seam between the sock shaft and sock tip.

Ankelklutene

Ankelklutene er som Gjessing skriver tøyremser som har blitt viklet rundt ankelen (Gjessing 1938:51). Om de har vært på utsiden eller innsiden av lestene skriver han ikke. Det finnes ikke spor av festeanordninger på ankelklutene, og som Gjessing skriver er det tydelig at de har blitt laget av andre plagg eller lignende. Ankelklutene må sees i sammenheng med lestene, og har nok vært viklet rundt lestene der lesteskaftene ikke dekker. Ankelklutene er i dag merket med ”venstre bein” og ”høyre bein” trolig av Gjessing selv. Dette må bety at i hvert fall disse er blitt funnet i kontekst. Ankelkluten fra det venstre bein er best bevart. På det bredeste er den i dag 19 cm, på det lengste 39 cm. Den ene kortsiden er en jarekant og bevarte deler av den ene langsiden viser at den i hvert fall har vært delvis brettet. Bretten har blitt festet med en jevn leggsøm, der overkastingstråden er blygrå og leggtråden rød. Om denne har vært utenpå eller inni, oppe eller nede er det ikke mulig for meg å si noe om. Ellers finnes det små rester etter både en rød og grå søm på begge kortsidene. Sting av samme farge som stoffet finnes midt på remsen på siden med jarekant.

Figur 60. Ankelkluten fra venstre bein. *The ankle wrap from the left leg.*

Figur 61. Ankelkluten fra høyre bein. *The ankle wrap from the right leg.*

Ankelkluten fra det høyre bein er i dag 14 cm på sitt bredeste og 30 cm på sitt lengste. Den består av to stoffer som er sydd til hverandre, og her har man ikke tatt hensyn til at varptrådene skal ligge samme vei. Det ene stoffet som er av kvadratisk form har delvis blitt brettet inn i kantene og festet til det andre stoffet med til dels grove kastesting i mørkegrått garn. En forstingsøm kan også sees langs den ene side av dette stoffet.

Ingen av ankelklutene har spor etter etterbehandling, men så er de også svært slitt. Ingen pigmentanalyser har blitt gjort, men fargen er i dag gråbrun. Mest sannsynlig har disse også hatt en gråfarge. Trådtallet (med unntak av det påsydde stykket) på varp/veft ligger på 10,8/6,5 (venstre bein) og 9,5/6,5 (høyre bein). Forskjellen skyltes at venstre beins ankelklut har en tynnere varp (0,64 mm) i forhold til høyre bein (0,80 mm). Veftdiameterne ligger for begge stoff på 0,99 mm. Det påsydde stykket skiller seg klart ut med et varp/veft- forhold på 12,5/9. Det høye varptallet må skyltes at varptrådene ligger tettere her enn på de andre stykkene, da varpdiameteren ligger på 0,67 mm. Vefttallet er også høyere, men her er også veftdiameteren mindre (0,79 mm).

4.9 Skoene

4.9.1 Fragmentene

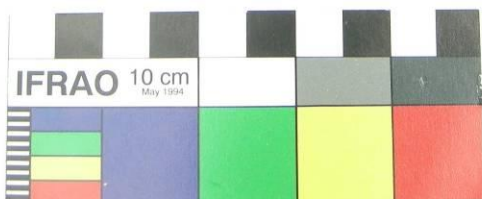
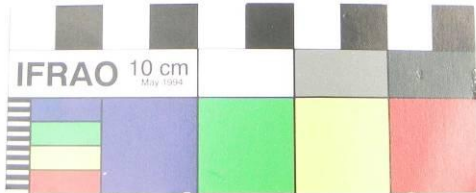
Av skoene er tre fragmenter bevart. To av fragmentene er fra hver sin såle, mens det siste tynneste fragmentet ikke kan identifiseres.

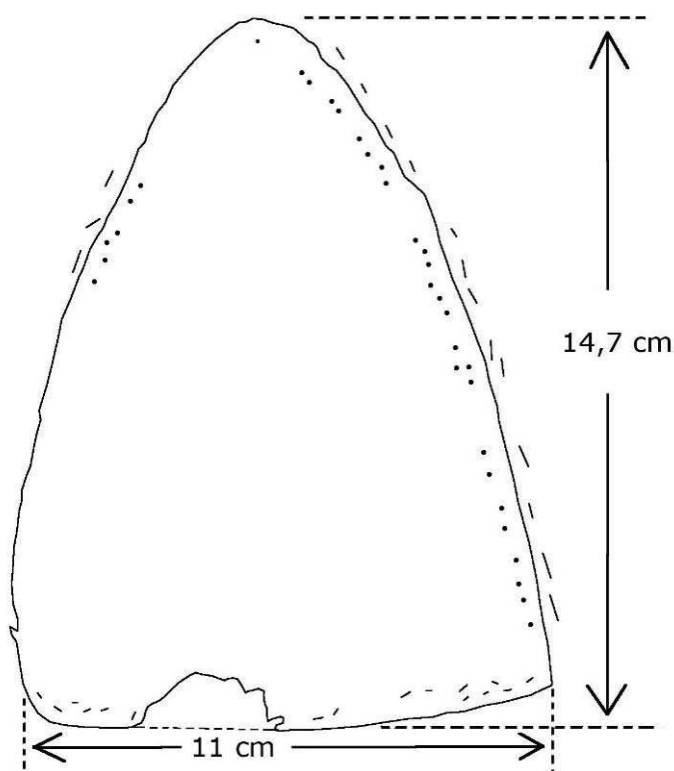
Det best bevarte sålefragmentet er 14,7 cm lang, 11 cm bred på sitt bredeste og 0,3 cm tykt (se *Figur 62*). Som det går fram av bildet har den svakt buede sider som ender i en spiss, men har en tilsynelatende rett avslutning der den er bredest. Langs denne avslutningen finnes det små hull, uten spor av søm (se *Figur 63*). Fragmentet er ikke langt nok til at det kan ha utgjort hele sålen. En forstingsøm som går tvers igjennom læret er bevart langs de buede kantene. Den er svart og i Z2S, med en gjennomsnittlig tykkelse på 1,37 mm. På den ene siden av fragmentet kan en se at det er rester av hår under flere av stingene. Det er også rester etter overlæret to steder, og på det ene stedet kan det sees at dette har et tett pelsparti. På overflaten av læret på samme side kan en på nært hold se små hvite hår, og i mikroskop kan det fastslås at disse stikker ut fra læret. Disse hårene sitter ikke tett. På den andre siden av fragmentet er det ikke spor etter hår verken under sting eller på overflaten.

Det minst bevarte sålefragmentet er 13,6 cm langt der kun den ytterste delen mot spissen har begge de krummede sidene bevart. En forstingsøm lik den beskrevet ovenfor kan sees også langs kantene på dette fragmentet. På den ene siden er deler av overlæret bevart, faktisk mer enn på det andre fragmentet, og små hår kan sees på overflaten. Hår kan også sees under stingene og på selve overlæret. På den andre siden kan ingen hår sees verken på overflaten eller under stingene.

Det minste fragmentet måler 5x6,5 cm og er 0,1 cm tykt. Det har ingen sømrester eller spor som kan røpe dets plassering. Læroverflatene likner de på sålen, der en side har små hår stikkende ut.

Figur 62. (neste side, next page). De to sålefragmentene fra to sider. De to øverste viser fragmentene med det som er tolket som en innside vendt opp, mens de to nederste viser motsatt side. The two fragments of the sole from two sides. The pictures in the top show the fragments with the side interpreted as the inside up, while the two pictures in the bottom show the opposite side.

Figur 63. Tegning av det best bevarte fragmentet med markeringer av bevarte sting. Markeringene i bunnen markerer kun hull tolket som sømhull, her er ingen søm bevart. *Drawing of the best preserved fragment with the preserved stitches outlined. The marking along the bottom edge is only an outline of holes interpreted as seam holes. No seam is preserved here.*

4.9.2 Undersøkelsene

Det ble tidlig klart for meg at skoene var av en type jeg aldri hadde sett før. Derfor var jeg avhengig av hjelp for å kunne få en forståelse av hvordan de var konstruert, og hva de var konstruert av. Den første som så på sålene var Arne Larsen som nå er pensjonist, men som tidligere har arbeidet med skomateriale fra Bryggen i Bergen. Han mente at sålene var ulike det han hadde sett. Den best bevarte sålen er symmetrisk dersom man trekker en linje fra tuppen til midt på den rette avslutningen. På middelaldersko er formen tilpasset enten høyre eller venstre fot, og er derfor ikke symmetrisk. Han mente også at sålen var spesielt brei, og at det måtte ha vært en stor sko. Sømmene på sålene skilte seg også ut. På middelaldersko går ikke disse sømmene tvers igjennom sålen, da ville tråden raskt slites i stykker mot bakken når man går. I stedet bruker man tunellsting som går halvveis ned i sålen. Det eneste stedet Larsen hadde sett en slik skosøm var på grove reparasjoner. Larsen undersøkte også den rette avslutningen og mente at det måtte være en tilskjært avslutning med sømhull. Noen slik tilskjæring hadde han heller aldri sett. Sømhullene er svært små og må derfor ha inneholdt en mye tynnere tråd. De er uregelmessige og det er ikke mulig å si hva slags søm som har vært

her. Noen hull går tvers igjennom sålen (pers. medd. Arne Larsen).³⁸

Den neste som jeg fikk til å undersøke sålene var Ole- Magne Nøttveit, som blant annet har jobbet med identifisering av dyreart på lær fra Bryggen i Bergen. En slik identifisering skjer ved å studere hårhullsmønsteret på lærrets hårside. Han fastslo raskt at siden med de tynne lyse hårene var kjøttsiden av læret, og det kunne derfor ikke være rester av et pelslag på denne siden. Det var den andre siden som var hårsiden, og denne har som nevnt ovenfor ikke hår. Hårsiden var slitt, noe som gjorde det vanskelig å tolke hårhullsmønsteret. Ved hjelp av et referansemateriale kom han fram til at det mest sannsynlig ikke dreide seg om reinsdyr. Mønsteret lignet mest på det man finner hos storfe, nærmere bestemt kalv eller ku. Okse var det sannsynligvis ikke fordi mønsteret var for fint til dette, men han poengterte samtidig at mønsteret kan ha blitt finere enn det det var originalt hvis læret har krympet (pers. medd. Ole- Magne Nøttveit).³⁹

Den siste til å undersøke sålene var tekstilkonservator Hana Lukesova ved konserveringsseksjonen ved Bergen Museum, som også skrev en rapport der resultatene inngår (se Lukesova 2009). Hun er enig med Nøttveit om at hårhullsmønsteret minner om kalv, men poengterer (som Nøttveit) at hårhullene og læret kan ha krympet. Hun ser det som sannsynlig at dette har skjedd. Sømmen i svart Z2S ble, som jeg hadde mistenkt, identifisert som en senetrådsøm (se *Figur 64*). Overlæret har hatt et pelslag og det er rester av denne pelsen som sitter under stingene. Mens overlæret for det meste har råtnet vekk har hårene blitt bevart. På det som må ha vært innsiden av sålen ble det funnet avtrykk av tekstiler som trolig stammer fra lestenene.

4.9.3 Konstruksjon

Med en større forståelse av sålene og dets materialer kunne en tolkning på konstruksjon utarbeides. Siden med rester av overlær er trolig skoens innside. Spørsmålet ble på hvilken måte overlæret hadde blitt festet og dermed om sømmen hadde vært innvendig eller utvendig. Det var særlig det minst bevarte fragmentet som hjalp meg i dette spørsmålet. Her kan en se at overlæret har blitt lagt kant i kant med de krummede sidene på sålen, med pelslaget opp. Overlæret har her en jevn fin kant som er tydelig tilskjært. Den andre kanten er

³⁸ Pers. medd. Arne Larsen, 10.12.08.

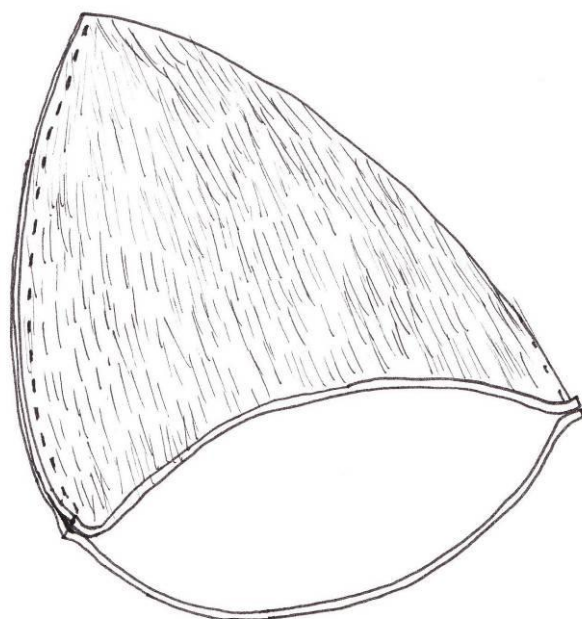
³⁹ Pers. medd. Ole- Magne Nøttveit, 31.03.09.

ujevn som følge av forråtnelsen. Dette betyr at sømmen må ha vært utvendig (se *Figur 65*). Vi står da igjen med en noe merkelig forpart av en sko. Mens overlæret har vært dekket av pels på utsiden, har sålene ikke hatt pels i det hele tatt. Sålens rette avslutning virker å ha vært sydd sammen med et annet stykke som har utgjort hælen på skoen. Under rekonstruksjonsarbeidet ble jeg tilfeldigvis tipset om at samenes vintersko, skallene, hadde en todelt såle.⁴⁰ Det ble videre klart at andre elementer ved skoene også hadde likheter med samiske sko, blant annet sålenes form, bruken av gjennomgående sting i senetråd og skinn med pels. En nærmere diskusjon av dette finnes i avsnitt 7.2.1. En kort redegjørelse for hvordan den best bevarte såledelen passer på en virkelig fot finnes i avsnitt 6.8.

Figur 64. Nærbilde av senetrådsømmen på det best bevarte sålefragmentet. Rester av overlæret og dets pels kan sees. Close up picture of the sinew seam on the best preserved sole fragment. Parts of the upper and its fur can be seen.

⁴⁰ Takk til Jostein Espelund for denne opplysningen.

Figur 65. Tolkning av hvordan sålen og overlæret kan ha blitt festet sammen. Interpretation of how the sole has been connected to the upper.

4.10 Teppet

Teppet som var surret på liket, består av to rektangulære tøyestykker sydd sammen. Det er i dag mørkebrunt (sauessvart) og gyllent, men den gyllenbrune fargen skyltes sannsynligvis kun oppholdet i myra slik at fargen originalt var hvit. Den mørkebrune varpen er tynnere (0,8 mm) enn den hvite (0,9 mm) og dette gir seg utslag i et noe høyere varptall for den mørkebrune varpen (10) enn den hvite (9,5). Den hvite veften er noe tynnere (1,3 mm) enn den mørkebrune (1,4 mm) noe som også gjør at den har et høyere varptall (7) enn den mørkebrune (6). Kombinasjonen av de ulike fargene i varp og veft gir teppet det spesielle mønsteret. Det består av rapporter som regelmessig går igjen (*Figur 66*).⁴¹

Figur 66. Teppet som var surret rundt liket. *The blanket that was wrapped around the corpse.*

⁴¹ Ett unntak finnes. Omtrent midt på den best bevarte delen finnes en rapport med en bred mørkebrun stripe med to tynne mørkebrune striper på hver side. Denne rapporten gjentas ikke.

Som den eneste delen av funnet som har blitt rekonstruert på nytt, har det fått en ganske annen utforming enn den Gjessing gav det. For det første fant man ut at det var montert med vrangsidene ut. For det andre stemte ikke dimensjonene. Gjessing antok at det hadde vært 2,60x1,45 m (Gjessing 1938:51). Ved undersøkelsene på 80- og 90- tallet, utført av Ellen Schjølberg og Aud Bergli, ble det gjort en grundig undersøkelse av fargeskiftningene i varp og veft. Man fant ut at disse skiftene i stor grad var basert på veverskens øyemål, noe som gjorde hver mønsterrapport unik. Ved å telle trådene i hver fargestripe i både varp og veft kunne man finne den sikre plasseringen til hvert enkelt fragment. Det viste seg at teppet hadde vært betraktelig kortere enn det Gjessing hadde ment, rundt 1,71 m. Denne lengden kunne sikkert påvises på grunn av to ubrukte fragmenter. Flere andre uplasserte fragmenter kunne nå også for første gang plasseres på den nye rekonstruksjonen.

Den totale bredden kunne ikke bestemmes like sikkert. På det best bevarte stykket varierer bredden fra 83-77 cm (på grunn av innsnevring av jarekanter). Det høyeste tallet (83 cm) angir bredden ved oppsettingskanten, og bredden har avtatt til den har nådd i hvert fall 77-78,3 cm. Om den har avtatt ytterligere er vanskelig å si siden stykket ikke er bevart i sin fulle bredde lengre ned. Om bredden her er representativ for bredden lengre ned, vil teppet ha hatt en total bredde på 154-161,3 cm.

Med de nye undersøkelsene kunne man gi et riktig svar på hvordan teppet hadde blitt laget. Først hadde veversken vevd et stykke på rundt 3,48 m (inkludert bretter). Så hadde hun delt stykket omtrent på midten og sydd de høyre jarekantene til hverandre. På denne måten ble varpmønsteret symmetrisk om midten. Veftstripene har naturlig nok ikke møtt hverandre likt på midten.

Oppsettingskanten, som er 1,1-1,2 cm bred, er bevart øverst på det venstre stykket (se *Figur 67*). Her har man brukt hvitt Z- garn i både varp og veft. Bindingen er panama, det vil si at varptråder og vefttråder ligger parvis. Det er brukt seks par tråder i oppsettingskantens varp (som løper parallelt med teppets veft). Overgangen til teppets 2/2 binding er gjort på forskjellige vis bortover langs kanten. Marta Hoffmann publiserte en prinsipptegning på hvordan dette hadde blitt gjort, der noe av oppsettingskantens veft (det vil si teppets varp) krysser hverandre⁴² (Hoffmann 1964:161). Det har imidlertid, etter det jeg kan se, også blitt gjort uten kryssinger. Da jeg undersøkte oppsettingskanten var mine kunnskaper om

⁴² Vær oppmerksom på at tegningen viser sju doble varptråder (oppsettingskantens varp), mens det i virkeligheten er seks.

oppstadvevens prinsipper begrensede, så jeg valgte å ikke dokumentere dette nærmere.

I de bevarte jarekantene kan man tydelig se at man har vevd det mørkebrune garnet inn i jarekanten når man vevde de hvite stripene og omvendt.

Figur 67. Nærbilde av oppsettskanten i panamabinding. Vevfeilen kan sees i den hvite brede stripen til høyre. *Close up photo of the starting border in Panama weave. The weaving fault can be seen in the broad white stripe at the right.*

Teppet har en vevfeil som går igjen langs hele teppets lengde, og det er den samme feilen som finnes på brokas forlengingsstykke (se *Figur 42* og beskrivelse i avsnitt 4.6.1). Denne opptrer i en halv hvit bred stripe; nærmere bestemt den tredje hvite brede stripen fra høyre på den best bevarte delen.

Midtsømmen er en kastestingsøm med to forskjellige garn. Fra oppsettskanten og ned til i hvert fall 136,5 cm har man brukt hvitt Z2S- garn. Det nederst bevarte fragmentet viser at man har brukt mørkebrunt Z- garn i hvert fall på de nederste 10,5 cm. Dette tilsvarer det mørkebrune varpgarnet. Alle sårkanter har blitt brettet inn og brettene (fra 1-1,5 cm) har så blitt sydd ned med leggsømmer bestående av to hvite Z2S- garn. Sømmen kan sees godt på rettsiden.

4.11 Bånd omkring teppet.

Omkring teppet var det fra knærne og oppover surret smale bånd i toskaft, fra 0,7-0,9 cm brede (*Figur 68*). Som koftebåndet og brokbåndet snor ikke trådene seg om hverandre som i et vanlig brikkevevd bånd. Fire deler av disse båndene er i dag bevart. Det lengste fragmentet måler 86 cm og det nest lengste 52,5 cm. På begge fragmentene er det partier der veften og noen varptråder har forsvunnet, så den reelle lengden ville muligens vært litt mindre. De to minste delene er knytt sammen, og måler henholdsvis 33,5 cm og 11,5 cm (knuten ikke iberegnet). Delen på 11,5 cm henger i den ene enden sammen med et 3,3 cm langt fragment via en lang varptråd. Den andre enden stikker så vidt ut av knuten. De bevarte delene av båndet måler til sammen 186,8 cm.

Figur 68. Båndene som var med på å knyte teppet til liket. Fire deler er bevart, hvorav to er knytt sammen. I knuten har man lagt inn to surrede tamper. I tillegg er det bevart to liknende tamper som et løst fragment (kan sees helt til høyre). The bands used for tying the blanket to the corpse. Four parts are preserved; two of them are tied together. Two whipped cords have been laid in the knot. Two more whipped cords are preserved as a loose fragment (it can be seen furthest to the right).

Som Gjessing skriver har båndene fire røde varptråder i hver side og seks grønne i midten, totalt 14 tråder (Gjessing 1938:52). Disse er alle i Z2S- garn med om lag samme diameter (0,94 mm for de røde og 0,97 mm for de grønne). Varptettheten er gjennomsnittlig på 18,4 tråder pr cm (varptall for 0,5 cm ganger med to). Gjessing beskriver veften som grønn, men jeg anser den for å være mørkegrå. Som på de andre båndene i drakten er den Z-spunnet og blir totalt dekket av varptrådene. Vefte er gjennomsnittlig 0,57 mm tykk. Trådtallet for veften er gjennomsnittlig 6,4, noe som betyr at både varptallet og vefteallet er høyere enn for de øvrige toskaftsbånd.

4.11.1 Tamper

Ut fra knuten på de to minste fragmentene stikker det ut to tamper som er 0,2-0,3 cm brede (*Figur 69*). Rundt hver tamp har det blitt surret tre felter med Z2S- garn, to brunrøde på hver sin side av et grågrønt felt. På hver side av det grågrønne feltet har tampene blitt festet til hverandre med ett par sølvringer, like de som finnes på ankelbåndene. I enden av hver tamp er det festet en dusk som er utbygd med kraftig tovet S- garn i brunrødt og lysegrønt.

Figur 69. Nærbilde av de to surrede tampene tredd inn i knuten. Tampene er forbundet til hverandre med to par sølvringer og ender i to dusker med dekorative sting. *Close up photo of the whipped cords laid in the knot. The cords are connected to each other with two pairs of silver rings and end up in two tassels with decoration stitches.*

Duskene er 0,5-0,8 cm brede, og 1,5 cm lange. Som på beltet og på ankelbåndene har de blitt påført de tre låsrekkene, her med en grønt Z2S- garn. Fra knuten og ned til det første paret sølvringer erurringen noe oppløst og avstanden kan ikke måles. Fra og med sølvringene og ned til og med duskene er avstanden ca. 5,9 cm.

Gjessing mener at det er båndets varptråder som har blitt omviklet og ligger inne i tampene. Dette er feil; tampene har bare blitt stukket inn i knuten før den har blitt strammet. Dette kan sees ved at tampenes begynnelse stikker ut på den andre siden av knuten. At tampene ikke inneholder båndets varptråder kan en se i mikroskop. Under den grågrønneurringen kan jeg se én brunrød tråd og under den brunrødeurringen kan jeg se én grågrønn tråd. Trådene er identiske medurringstrådene. Dette betyr at man har byttet på å bruke de to trådene som henholdsvisurringstråd og ”innmatstråd”.

Det foreligger også et løst fragment av samme type, men dette er dårligere bevart. Her ser man imidlertid aturringen har vært motsatt; to grågrønne felt er på hver sin side av et brunrødt felt.

4.12 Annet

4.12.1 Lærreimer

Fem fragmenter av lærreimer er bevart. Disse har festet teppet til liket fra anklene omtrent til knærne i følge Gjessing (Gjessing 1938:29). Reimene er mellom 10,5-54 cm lange, 0,3-0,4 cm tykke og 0,5-0,8 cm brede.

4.12.2 Tykk rundflette

To fragmenter av en tykk rundflette i gyllent, grønt, brunrødt og mørkebrunt garn er bevart (se *Figur 70*). På hvert fragment er garn fra de gylne buntene brukt for å knyte til i den ene enden, for å sikre fletta her. Fragmentene virker å ha tilhørt samme flette, siden de samme farger og garntyper finnes i begge. Det ene fragmentet måler 54 cm, det andre 41,5 cm. Bredden på fletta varierer mellom 0,7-1 cm.

Fargene snor seg som på kaprunens og ankelbåndets rundfletter i spiraler (med klokken) nedover fletta. Fletta inneholder tre ulike spiraler, og hver spiral inneholder som vanlig to bunter garn, slik at man totalt har brukt seks bunter. De to fragmentene er i dag i dårlig forfatning og vanskelig å analysere, men jeg har kommet fram til en sannsynlig renneliste. Den gylne spiralen har to bunter med seks tråder hver, to Z2S- garn og fire S- garn. Mens det er betydelig dimensjonsforskjell mellom de to Z2S- trådene, er S- garnet tilnærmet likt. Den brunrøde og mørkebrune spiralen er best bevart og hver bunt består her av to brunrøde og fire mørkebrune tråder, alle i S- garn. Den grønne spiralen er sterkt ødelagt. I den ene bunten kan jeg telle maksimalt fem S- tråder, i den andre fire. Problemet er at det er veldig få steder det er mulig å telle grønne tråder, og der det er mulig er noen tråder slitt vekk. Sammenlignet med de andre buntene ser jeg det som sannsynlig at det også i disse buntene har vært seks tråder. Flettemåten er i hvert fall sikker, og tilsvarer flettemåten på ankelbåndets

rundfletting (se *Figur 53*). Forskjellen er at man må bytte ut de ytterste buntene med den tredje fargen.

Sammenlignet med de andre flettene i drakten virker denne som den minst forseggjorte. Fletta er for det første laget av både entrådet og totrådet garn hvor dimensjonene på de ulike trådene varierer sterkt, og flere steder er det flettet feil. Fra Gjessings beskrivelse er det uvisst hva slags funksjon fletta har hatt (Gjessing 1938:52).

Figur 70. To fragmenter av tykk rundflette. Two fragments of a thick round braid.

4.12.3 Fragment med ”knapp”

Fragmentet er et ca. 18,5 cm langt tøyestykke som er brettet i den ene enden. Brettens overkant har man brettet inn og så sydd stykket sammen her. I det hjørnet som da har blitt dannet har man festet en liten kule av sammentovede tråder (se *Figur 71*). Kule, som er oval, måler 1,2x0,8 cm. Den har blitt festet til hjørnet med fire par grå Z- tråder, lik varpen i resten av tøyestykket. Kule, og dens plassering i et hjørne minner om sølvkule festet i hjørnet på

skjortas brystklaff. En mulighet kan derfor være at kulen har fungert som en knapp på et eller annet plagg, men hvilket plagg dette skulle være har jeg ingen formening om.

Figur 71. Fragment med "knapp". Fragment with a "button".

4.12.4 Dyrehår og fellfragmenter

Det finnes en god del hvitt/gyllent dyrehår bevart i en eske. Noe av det sitter fortsatt fast på rester av skinn. Noen av hårene er tykke, mens andre er tynne men er trolig fra samme dyreart. De tykke hårene ble analysert av tekstilkonservator Hana Lukesova, og de ble identifisert som reinsdyrhår (Lukesova 2009). Det er all grunn til å tro at alle hårene og skinnfragmentene med hår i esken stammer fra reinsdyrskinnen som liket har ligget på.

4.12.5 Menneskehår og tekstilrester

I en egen eske ligger hårtuster og tekstilrester blandet sammen (se *Figur 72*). Håret er i dag mørkebrunt, og noe av det sitter fortsatt fast på rester av skinn. Hårene ble analysert av tekstilkonservator Hana Lukesova, og de ble identifisert som menneskehår (Lukesova 2009).

Håret er med all sannsynlighet håret fra den gravlagte personen, og noe av huden på hodet er altså også bevart. Det er usikkert hva tekstilrestene har vært.

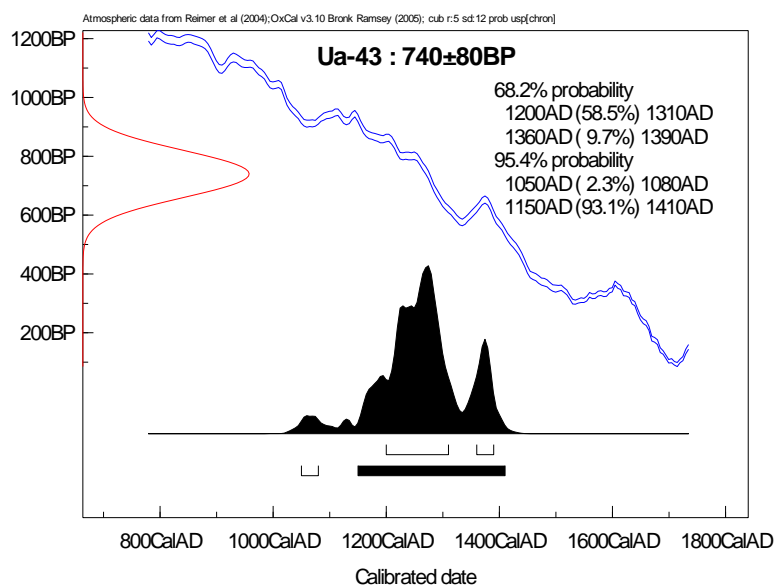

Figur 72. Hår fra den begravde personen. *Hair from the buried person.*

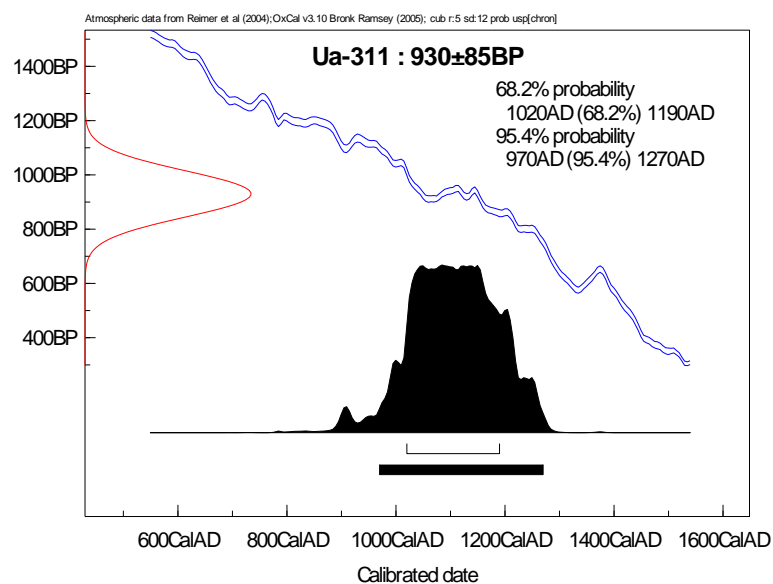
5 Datering

Jeg vil på de påfølgende sider presentere alle dateringene gjort på Skjoldehamnfunnet i oxcal- diagrammer i kronologisk rekkefølge, og deretter diskutere dem. Alle dateringene er AMS- datert, som regnes som mer nøyaktig enn en konvensjonell ^{14}C - datering. En annen fordel er at den krever langt mindre prøvemateriale. De er alle datert ved Tandemlaboratoriet ved Universitetet i Uppsala, og de tre første dateringene er også forbehandlet der. De tre seneste dateringene har jeg selv tatt initiativ til. Jeg fikk først tillatelse fra Tromsø Museum om å ta fem prøver fra ulike objekter i funnet. Jeg søkte så til Nasjonallaboratoriet for ^{14}C - datering ved NTNU i Trondheim for å få dekket deler av kostnaden for disse prøvene. Jeg fikk innvilget tre prøver, og dersom disse ikke avklarte funnets alder ville de to neste prøvene også innvilges. Jeg bestemte så at kofta, reinsdyrhårene og tekstilfragment S2 (som muligens er deler av det manglende skjorteermet) skulle dateres. Prøvene ble deretter sendt til forbehandling i Trondheim før de ble datert i Uppsala. Seksjonsleder Steinar Gulliksen ved Nasjonallaboratoriet for C14 datering har laget oxcal-diagrammene jeg nå vil presentere.

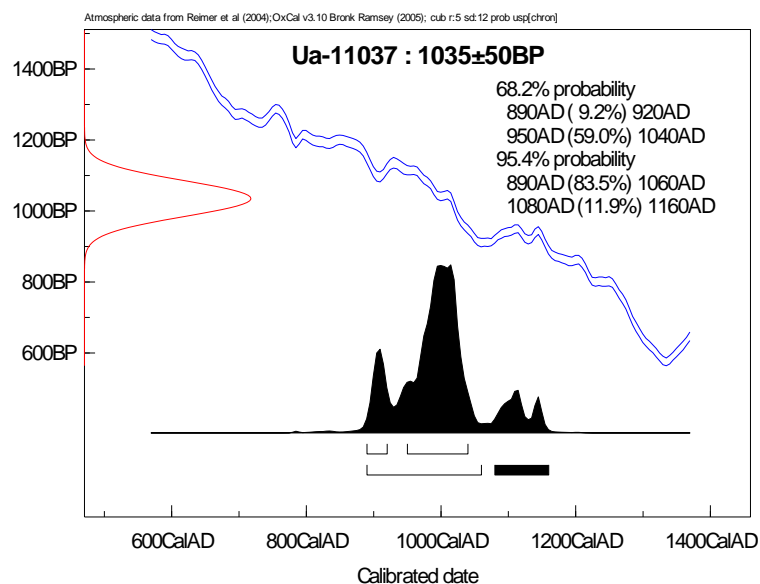
Teppet (datert i 1986)

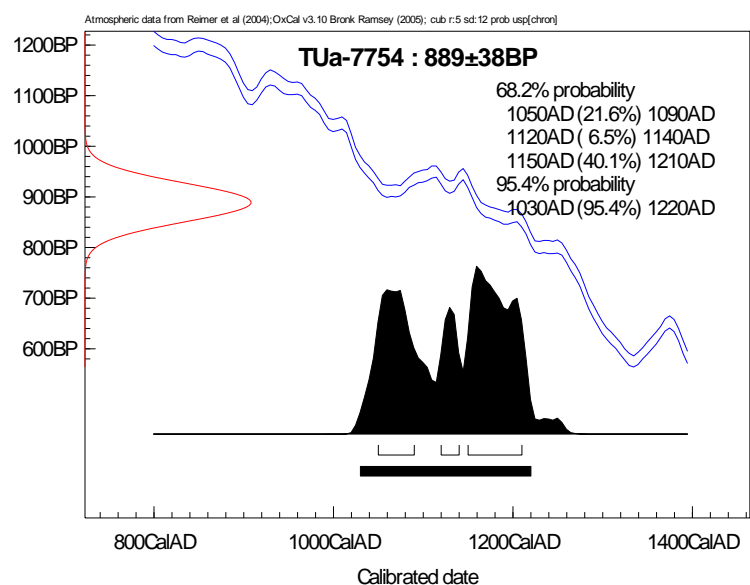
Skjelettet (datert i 1987)

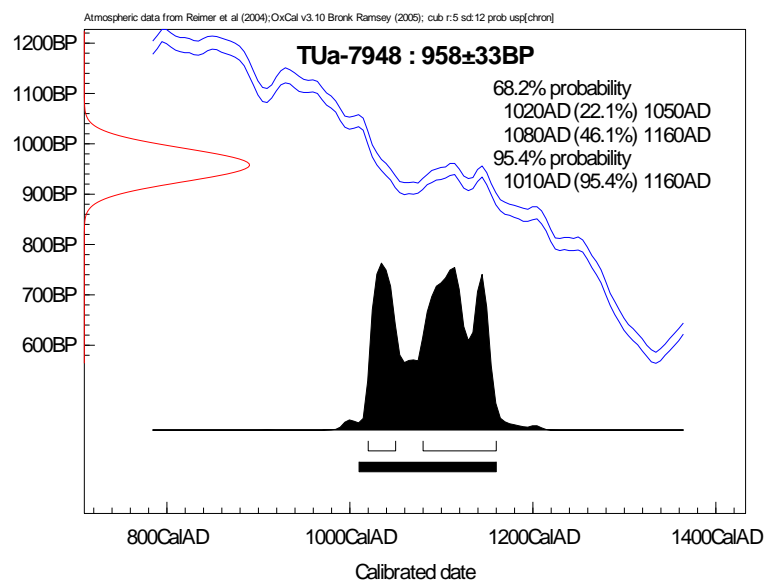
Teppet (datert på nytt i 1996)

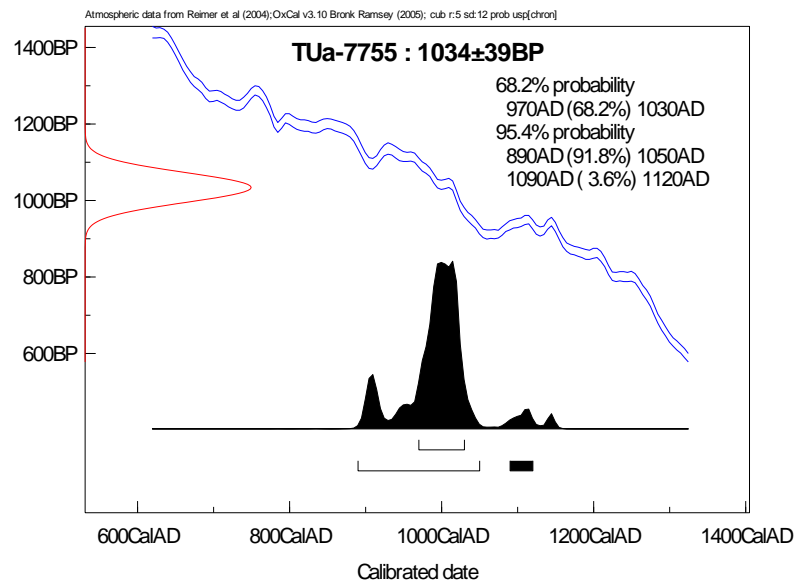
Kofta. Prøve tatt fra forstoffet der dette er frynset opp ved kile B (datert i 2009).

Tekstilfragment S2, muligens skjorteerme (datert i 2009).

Reinsdyrhår. Prøve tatt av de tynneste hårene (datert i 2009).

Som vi kan se er det *en* datering som skiller seg ut, og det er den første dateringen av teppet (Ua- 43). Dateringen viser at teppet mest sannsynlig er yngre en 1150 e. Kr., med et tyngdepunkt på 1200- tallet og tidlig 1300- tall. Den nyeste dateringen av teppet (Ua- 11037) viser derimot at det med stor sannsynlighet stammer fra perioden mellom 890-1060 e. Kr., med et tyngdepunkt mellom 950-1040 e. Kr. Sammenlignet med de andre dateringene så er det den siste dateringen som virker å være mest korrekt. Steinar Gulliksen er enig i dette, og mener at den første prøven kan ha blitt forurenset ved å ha fått en forbehandling som ikke er god nok i henhold til dagens standarder (pers. medd. Gulliksen).⁴³ Som det går fram av nummeret på dateringen så var denne en av de første AMS- dateringene som ble gjort på Tandemlaboratoriet ved Universitetet i Uppsala. Dateringen av skjelettet (Ua- 311) ga en veldig vid datering og viser at det sannsynligvis er fra 970-1270 e. Kr. med et tyngdepunkt på 1020-1190 e. Kr. Dateringen av kofta (TUa- 7754) ga også en vid datering, men her er det som vi ser flere topper på diagrammet. Dateringen viser at den med stor sannsynlighet er fra perioden 1030-1220 e. Kr., med et tyngdepunkt på 1150-1210 e. Kr. Samtidig ser en at den også har en betydelig topp fra 1050-1090 e. Kr. Fragment S2, som muligens stammer fra

⁴³ Pers. medd. Steinar Gulliksen 27.10.09.

skjorta, er med stor sannsynlighet fra perioden 1010-1160 e. Kr., med et tyngdepunkt fra 1080-1160 e. Kr (TUa- 7948). Den har også en betydelig topp fra 1020-1050 e. Kr. Reinsdyrhårene, som etter alt å dømme stammer fra reinsdyrfellen som liksvøpet var lagt på, stammer med stor sannsynlighet fra 890-1050 e. Kr., med et toppunkt på 970-1030 e. Kr. (TUa- 7755) Denne dateringen er sammen med den nyeste teppedateringen (Ua- 11037) den klareste dateringen.

Dateringene av teppet (Ua- 11037) og reinsdyrfellen (TUa- 7755) peker mot siste halvdel av 900-tallet og første halvdel av 1000-tallet. Koftas datering (TUa- 7754) peker mot siste halvdel av 1100-tallet og tidlig 1200- tall, men også mot siste halvdel av 1000- tallet. Fragment S2 (TUa- 7948) peker mot sent 1000- tall til litt over første halvdel av 1100- tallet. Tendensen er derfor at teppet og reinsdyrfellen virker eldre enn kofta og fragmentet. Dette kan også tenkes å være riktig. Mens klær gjerne er en forbruksvare som fort blir slitt, kan tepper og skinnfeller holde seg lengre ved moderat bruk. Det kan derfor hende at den gravlagte har fått med seg et gammelt teppe og en gammel reinsdyrfell i graven. Spørsmålet blir i så fall hvor gamle disse kan ha vært ved nedleggelse, og dette er det nesten umulig å svare på. Sett i forhold til den prakt som resten av funnet viser, skulle en tro at både skinnet og teppet var i god stand da det ble lagt ned. Jeg har imidlertid ingen formening om hvor lenge en reinsdyrfell og et teppe kan holde seg ved ulike grader av bruk. Å vurdere eventuell slitasje på reinsdyrfellen er umulig da denne kun er bevart gjennom små fragmenter. Teppet er derimot bedre bevart. På den best bevarte delen kan jeg ikke se spor etter nevneverdig slitasje. Det har ett hull her, men dette virker som et hull forårsaket av forråtnelse snarere enn av slitasje. Det finnes ikke spor av søm som kan ha sikret eventuelle slitasjekanter her. En skulle derfor ikke tro at teppet var av veldig stor alder ved nedleggelse, men dette kommer jo an på hva det har blitt brukt til. Jeg tror uansett at dateringene av teppet og reinsdyrfellen gjør at vi trygt kan se bort ifra koftas tyngdepunkt på 1150-1210 e. Kr. Da står vi igjen med toppunktet på 1050-1090 e. Kr.

Hvis en skulle vurdere koftas alder opp imot fragment 2 sin alder (under forutsetning av at dette er deler av skjorta) basert på de gjenværende delene, skulle en tro at kofta var den yngste. På kofta finnes ingen nevneverdig slitasje, og ingen lapper. Den har imidlertid ikke vært helt ny da den ble lagt ned, fordi stoffet og sømmene er tovet i hverandre på vrangen. Også den tolkede falden på det feilmonterte fragmentet er så tovet at den ikke er mulig å se

den. Skjorta derimot, har tydelige tegn på slitasje, og de til sammen seks lappene har dekket flere slitasjehull. Fragment S2 må ha utgjort en syvende lapp dersom dette har tilhørt skjorta. Man må nok allikevel ta det forbeholdet om at man kan ha brukt skjorta mer enn kofta over det samme tidsrommet, og dermed gitt den mer slitasje. Sett i forhold til de to andre dateringene ser jeg det som sannsynlig at kofta og fragment S2 også er fra 1000- tallet, mest sannsynlig fra siste halvdel av dette århundret. Begravelsen må derfor få den samme dateringen.

6 Rekonstruksjonen

6.1 Innledning

Dette kapittelet gir en beskrivelse av selve rekonstruksjonsprosessen. For informasjon om problemstillingene og min metodiske tilnærming til rekonstruksjonen vil jeg henvise til henholdsvis kapittel 1.2.2 og 3.2. I tillegg til de nevnte problemstillingene hadde jeg også andre mål med rekonstruksjonen som ikke var direkte knyttet opp mot det arkeologiske eksperimentet. Jeg ønsket å tilegne meg praktisk kunnskap om ulike prosesser i tekstilproduksjon for å forstå originalmateriale bedre. En kan fort overse og misforstå elementer i drakten hvis en ikke selv har prøvd de teknikker som er brukt.

Rekonstruksjonen ble utført i juli og august 2008 på Lofotr Vikingmuseum på Borg i Lofoten. På disse månedene ble det laget ei brok, ei kofte, et belte og en kaprun. Det ble også eksperimentert med veving av ankelbånd, men dette måtte avbrytes. Mine medhjelpere var Tone Johansen (plantefarging), Inger Lepsøe (tekstilhåndverk) og Karin Sliper (tekstilhåndverk). I et møte hvor alle håndverkerne (Inger, Tone, Karin og meg selv) og forskningsansvarlig Lars Erik Narmo var til stede, ble det lagt en plan for hva som var realistisk å gjennomføre av rekonstruksjoner på de to månedene vi hadde til rådighet. Vi bestemte oss for at ankelbåndene, broka, kofta og kaprunen skulle prioriteres (i den rekkefølgen). I tillegg til snittet og dekoren nevnt i problemstillingene, rekonstruerte vi også teknikker for de øvrige dekorelementer på draktdelene og plaggenes sømmer. Disse vil i all hovedsak ikke nevnes i de følgende avsnitt fordi de ikke er knyttet direkte opp mot problemstillingene.

6.2 Ankelbånd

Teknikken for ankelbåndene var de første delene av drakten vi prøvde å rekonstruere. Rekonstruksjonen skulle skje på grunnlag av den varplisten Inger Lepsøe hadde skrevet ned under draktundersøkelsen. Ved prøvevevingen Ingrid hadde gjort fant hun ut at varplisten måtte være feil. Vi prøvde å finne ut av dette med bilder, men det viste seg å bli en umulig

oppgave på grunn av båndenes blasse farger og det kompliserte mønsteret midt i båndet. Vi hadde derfor ikke annet valg enn å gi opp vevningen av ankelbåndene. Vi prøvde også å flette ankelbåndenes rundflettede tamp, men dette måtte også gis opp da ingen av oss greide å komme frem til en løsning.

På dette tidspunktet var oppfatningen at ankelbåndene var grindvevet, noe som senere skulle vise seg å være feil. En kort oppdatering på nyere forsøk med veving av dem kan leses i avsnitt 6.8. Her står det også om det vellykkede forsøket med å flette den rundflettede tampen.

6.3 Broka

6.3.1 Snitt

Broka er den draktdelen som er dårligst bevart og som det knytter seg mest usikkerhet til. Derfor er den veldig interessant som rekonstruksjonsobjekt. Utgangspunktet mitt var at Gjessings rekonstruksjonsforslag virket merkelig; ingen brøker jeg vet om har et slikt snitt. Snittet består av to brokbein brettet på innsiden, der man har skåret hakk ned i bretten der man skal sy dem sammen (*Figur 73*).

Bak, øverst på broka er det sydd på et forlengingsstykke i en eller to

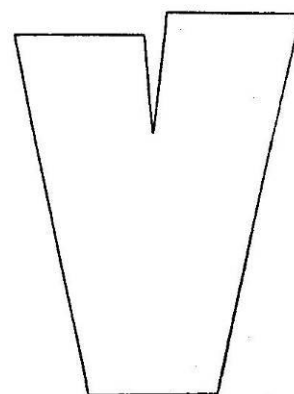
deler. Selv om jeg ikke hadde tro på Gjessings snitt ønsket jeg å rekonstruere broka slik Gjessing hadde foreslått, for å teste om det i det hele tatt var realistisk. Under draktundersøkelsen så jeg at satengstoffet var sprettet opp nederst i skrittet, jeg antar at dette ble gjort da man i 1938 prøvde drakten på en virkelig person. Mest

sannsynlig så man allerede da at broka blei for kort i skrittet. Helt lik Gjessings

rekonstruksjon ville vi derfor ikke lage den, men hovedsnittet skulle følges. Det første vi

gjorde var å lage en prøveversjon av broka i bomull der vi utvidet skrittet med 7,2 cm, ved å forkorte innerbeinslengden fra 83,5 cm til 76,3 cm (se *Figur 44*). Dette tilsvarte den

utvidelsen som Gjessing selv antakelig har gjort ved å sprette opp sømmen. Lengden på broka satte vi til 1 m, da dette også er mulig på Gjessing rekonstruksjon. Livvidden ble satt til 136

Figur 73. Brokbeinas snitt etter Gjessings tolkning (fra Gjessing 1938:38) The cut of the trouser legs proposed by Gjessing (Gjessing 1938:38)

cm, ved å gange 34 cm (som er lengden fra ”skrittsømmen” på fragment A til sidesømmen på fragment B på Gjessings rekonstruksjon) med fire. Sammen med de ytterligere målene jeg hadde tatt av broka ble disse overført til bomullstoffet. På prøveversjonen klippte vi ikke til det rektangulære stykket øverst bak, her lagde vi bare en forhøyning i selve brokstoffet. Så måtte vi finne en egnet voksen person som kunne prøve broka. Monica Andersen, som jobbet i kafeen på Lofotr, påtok seg å prøve broka. Hun er 1,58 høy, altså i den høyden man antar den gravlagt har hatt (se avsnitt 2.3). Hun er også spedbygd, noe som passer med de grasile trekkene på Skjoldehamnskjelettet.

Prøveversjonen viste seg fortsatt å være for kort i skrittet, og dessuten var den for lang på beina. Vi bestemte derfor at skrittet på rekonstruksjonen måtte forlenges ytterligere med 7 cm, ved å redusere innerbeinlengden til 69,3 cm. Dette ville medføre at broka kunne trekkes lengre opp i livet og innsiden av brokbeina ville bli kortere. Vi så det ikke nødvendig å lage en ny prøveversjon. Vi tegnet så den modifiserte utgaven opp på det hvite ullstoffet, inkludert det rektangulære stykket bak. Dette stykket er det bare en liten del av igjen på originaldrakten, så hvordan bredden på dette har vært midt på er usikkert. Som Gjessing skriver så er det også usikkert om det har vært i en eller to deler. Vi valgte å lage den i en del, og med omtrent samme bredde hele veien. Jarekanten som jeg oppdaget nedenfor forlengingsstykket så jeg bort ifra i dette rekonstruksjonsprosjektet. Det var fordi vi ønsket å teste Gjessings snitt, som jo ikke er helt avkreftet gjennom min draktanalyse. Jeg hadde heller ikke rukket å studere gamle samiske eller nord- europeiske brøker for å se om en sannsynlig snittløsning kunne finnes der.

Sømmer ble gjort slik jeg hadde kunnet påvise i min analyse, men skrittsømmen måtte improviseres. Denne ble gjort på samme måte som nede på brokbeina der sømmonnet er brettet til hver sin side. Sammensyningen her, og nede på brokbeina, ble gjort med forsting da dette virket mest hensiktsmessig. Sømmonnet i skrittet ble også sydd fast på samme måte som på brokbeina. Splittene ble laget med de individuelle tilpasningene som krevdes.

6.3.2 Brokas funksjonalitet

Med de tilpasningene vi hadde gjort med innerbeinlengden ble broka passelig lang når den var trukket godt opp i livet. Gjessings snitt viste seg å fungere til en hvis grad, men det var ikke et behagelig snitt. Snittet gir mye mindre bevegelighet enn med ei brok med søm på

innsiden av beina. I et snitt slik som Gjessing har foreslått får man ikke den tilpasningen til baken som kreves av ei brok med god funksjonalitet. På grunn av den store livvidden, de brede brokbeina og en tynn forsøksperson kunne man gå vanlig med den og sitte på huk uten problemer, men å ta lange skritt og stå bredt med beina var vanskeligere. For meg virker det ikke sannsynlig at man skulle ha brukt et snitt med slike begrensninger i funksjonalitet. Selv om stoffet vi brukte var noe annerledes enn originalstoffet, tror jeg ikke at dette hadde betydelig innvirkning på eksperimentet.

6.3.3 Dekor

Ut ifra analysen av broka kom det fram at det er usikkerhet om hvor og hvordan leggsømmene og broderingene langs sidesømmen ender. Det virker som om de blå leggsømmene og broderingene ender 18-19 cm fra splittenes topp, mens de røde fortsetter videre. I rekonstruksjonsprosessen lot jeg også disse ende der. De røde leggsømmene lot jeg gå opp til 57,9 cm fra brokas nederkant slik det er på Gjessings rekonstruksjon. Jeg lot både de blå og røde leggsømmene snu i en U- sving som vist i *Figur 74*. Dette er en mulig løsning for hvordan de kan ha forløpt.

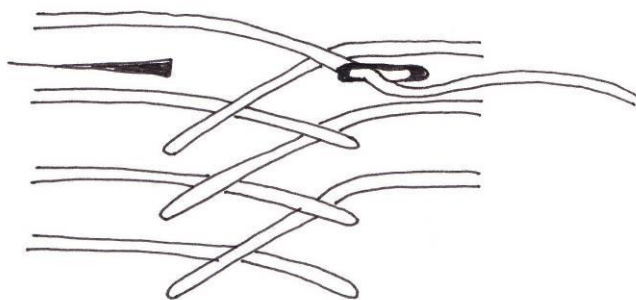
Figur 74. En mulig løsning på hvordan leggsømmene har forløpt etter sidesømbroderingen. A possible solution as to how the couching has continued after the side seam embroidery.

I arbeidet med å veve brokas bånd oppdaget jeg en effekt jeg ikke hadde tenkt på under analysen. De grønne stripene fikk en blå farge mellom de to brede røde feltene, mens de beholdt sin farge mellom de gule smale stripene. Effekten har nok ikke vært like stor som det kan sees på *Figur 74*, fordi vi måtte bruke en mye sterkere rødfarge enn på originalen. Den har nok imidlertid vært synlig, og utgjør en smart måte å øke fargevariasjonen på uten å måtte bruke fire forskjellige farger.

6.4 Beltet

6.4.1 Duskenes festesting

Beltet flettet vi som originalen i tolv par S- tråder. I endene av hver tamp skulle det være dusker. Før vi begynte med duskene var det nødvendig å finne ut hvordan festestingene var gjort, da jeg ikke hadde funnet ut av dette når jeg undersøkte drakten. Aud Berglis forhåndshypotese var at man hadde sydd igjennom duskene, fra låsrekke til låsrekke. Det ble mye prøving og feiling på øvingsdukser før jeg og Karin fant ut av dette. Det var jeg som først fant ut hvordan en kunne stikke igjennom duskene og oppnå det låsemønsteret som originalduskene hadde. Problemet, som Karin påpekte, var at låsrekken da ble trukket nedover i dusken og dannet en fure. På originalduskene er låsrekken tvert om en forhøyning. Karin brukte derfor min fremgangsmåte, men stakk ikke igjennom dusken, hun tok kun små sting der låsrekken skulle være (se *Figur 75*). På denne måten ble låsrekken en forhøyning og vi hadde løst problemet.

Figur 75. Fremgangsmåte for dekor- og festestingene på duskene. Tre slike låsrekker finnes på hver dusk. Procedure for the decoration and fastening stitches on the tassels. Three rows of these stitches have been done at every tassel.

6.4.2 Knuten med tre sløyfer

Knuten med de tre sløyfene var det siste som skulle gjøres med belte. En tilsynelatende enkel knute, men det kan være vanskelig å finne ut hvordan en knute skal gjøres bare ved å se på den. Jeg hadde ikke funnet ut av dette i Bergen, men hadde gode bilder av knuten. Ved å analysere bildene av knuten tatt fra forskjellige vinkler prøvde vi å gjenskape beltets forløp. Dette skulle vise seg å være vanskeligere enn jeg hadde trodd, og ingen av oss greide å komme i nærheten av et riktig resultat. Løsningen på problemet kom helt uventet. En dekorasjon lagd av en av guidene på museet viste seg å ha den eksakt samme knuten som på Skjoldehamnbeltet. Han hadde lært den av Arthur Johansen som også er tilknyttet museet. Johansen kunne informere om at knuten hadde blitt brukt under linefiske, men han visste ikke navnet på den. Fremgangsmåten er gjengitt i *Figur 76*.

Figur 76. Fremgangsmåte for å knyte beltets to knuter. Den øverste knuten finnes fortsatt på beltet. Det var fremgangsmåten for denne som ble løst under rekonstruksjonen. Knuten nær tampene finnes ikke lenger, så tegningen viser min tolkning på hvordan den kan ha blitt gjort. Den hadde en nedhengende løkke som hang ned sammen med tampene. Knuten har trolig festet beltet rundt livet på personen. Procedure for tying the the knots of the belt. The knot in the top still exists on the belt. It was the procedure for this knot that was solved during the reconstruction. The knot nere the whipped ends doesn't exist any more, so the drawing show my proposition of how it could have been made. When tied the knot had a loop hanging down with the whipped ends. This knot has probably fastened the belt around the waist of the person.

Da Monica prøvde drakten visste jeg ikke om den andre knuten som hadde festet beltet rundt livet, da denne er løst opp på originalbeltet slik det nå foreligger. Derfor er ikke forsøkene med å plassere knuten (med sløyfer) ulike steder lenger relevante. Ut ifra de gamle bildene kan en se at knuten med sløyfene havnet ved hofta når den andre knuten ble plassert midt framme. På hvilken side den havner kommer an på hvordan man tar på seg beltet. Dersom beltet hadde blitt knyttet i siden ville knuten med sløyfer antakeligvis ha havnet midt bak.

6.5 Kaprunen

Kaprunens snitt ble rekonstruert ved å lage maler ut i fra plastfoliene med omriss og de målene jeg hadde tatt. Malene ble så festet til stoffet og et omriss ble sydd på med løse sting (som senere ble tatt vekk). Problemstillingene for kaprunen var knyttet til snittets funksjonalitet og flettenes funksjon. Gjessing mente at flettene har vært knyttet framme, noe som betyr at den i dag ødelagte fletten har vært lengre enn den andre på motsatt side. Gjennom forsøk ønsket jeg å teste ut Gjessings hypotese. Jeg ønsket også å teste ut en annen hypotese som kom fram under møtet vi håndverkerne hadde sammen. Da ble det foreslått at tampene kan ha vært like lange og at de har blitt knytt bak. Dette for å få bedre sidesyn. Vi laget en midlertidig løkke i stoffet under ansiktsåpningen og sydde på en lang tamp på høyre side. Så tok Monica på seg kaprunen. Det viste seg raskt at den var så trang at tilstramming foran ikke var nødvendig og ikke hadde noen effekt. Så prøvde vi å knyte dem bak. Kaprunen ble da dratt bakover og man frigjorde mer av sidesynet som vi trodde (se *Figur 77*). Ved en slik knyting følger også kaprunen hodets bevegelser fra side til side på en bedre måte. Denne knytingen gikk fint selv om også høyre tamp var like lang som venstre tamp. Jeg tror derfor tampene har hatt denne funksjonen.

Figur 77. Kaprunen når flettene er knytt sammen bak. Dette frigjør sidesyn og gjør at kaprunen følger hodets bevegelser. The hood when the braids are tied together in the back of the head. This leads to expanded side view, and that the hood follows the movements of the head.

6.6 Kofta

6.6.1 Snittet

Som på kaprunen brukte vi plastfolien og målene til å konstruere maler for de ulike delene av av kofta. Omrissene ble så sydd på kofta med løse sting. Ut ifra draktundersøkelsen ønsket jeg å gjøre noen justeringer. Det gjaldt kile A, D og E, bakkilen, bolens høyre bakstoff, bolens venstre bakstoff, bolens venstreside, bolens høyre forstoff og det tenkte venstreermet. For bolens høyre forstoff ser jeg det som mest sannsynlig at man har klippet stoffet ut her, slik at jeg ville lage det bredere nederst enn det Gjessing hadde gjort. Jeg måtte da ta et valg; enten å holde lik avstand til midtkilen hele veien, eller å skjære den enda mer ut slik man har gjort på baksiden. Jeg bestemte meg for det siste, med en bredde på 26,5 cm ved nederkant. Venstre erme er helt forsvunnet bortsett fra en liten løs del av linningen. Gjessing har rekonstruert venstre erme til å måle 42,5 cm noe som er kortere enn høyreermet på 46,2 cm.

Med tanke på at avstanden fra halsutskjæring til venstre ermeisetting må ha vært mindre enn tilsvarende avstand på motsatt side, tror jeg heller at det har vært motsatt; at venstreermet har vært 3,6 cm lengre enn høyreermet. Jeg rekonstruerte det derfor til 49,8 cm. Lengde på kofta og avstanden fra skulderbrett til kilenes isetting ble også justert etter det jeg kom fram til i analysen.

6.6.2 Koftas funksjon

Da Monica tok på seg kofta viste det seg at den passet veldig bra. Den var ikke for trang og gav god bevegelsesfrihet. Den rakk henne midt i mellom knærne og midten av leggen⁴⁴ og ned på knokene på hendene (se *Figur 78*). Gjessing skriver at personen kan ha vært pukkelrygget fordi avstanden fra erme til erme er så stort i forhold til lengden, og fordi kilene er satt skjevt i (Gjessing 1938:44). Ut ifra prøvingen var ermelengden noe lang, men ikke unormalt lang, selv ikke med en lengde fra ermelinning til ermelinning som var 11,6 cm lengre enn Gjessings beregninger. Jeg har en mistanke om at hans rent matematiske utregning av lengden fra fingerspiss til fingerspiss på 180 cm på denne personen ikke kan være gyldig (Gjessing 1938:44). For det første vil ikke kofta kunne legge seg helt etter kroppen, så noe av avstanden fra linning til linning vil minske på grunn av dette. For det andre er utregningen basert på at ermene har sluttet ved håndleddet (hvis ikke enda lenger opp). Ermene kan godt ha hengt noe lenger ned. Når ermene på vår kofte nådde ned på knokene kan det bety at vi har rynket koftestoffet for lite inn ved linningen. En større rynking kan ha gjort at linningen har holdt seg oppe ved håndleddet, selv med vår lengde. Det at vi lagde venstreermet lenger tror jeg er en nødvendighet for at ikke forskjellen mellom ermene skal bli for tydelig, dog med det forbehold at man kan ha utlignet forskjellen med sterk rynking. Selv om tilskjæringen av bolen og sammensetningene av de ulike delene har vært asymmetrisk synes jeg ikke dette var særlig merkbart på drakten. Venstreermets isetting kom noe lenger opp på overarmen enn høyreermet på motsatt side, men forskjellen var ikke forstyrrende. Den store vidden nedenfor livet gjør at drakten falder i store folder som skjuler det meste av asymmetrien.

⁴⁴ Jeg fikk ikke målt dette med målebånd i Lofoten. Senere har jeg målt at kofta når ca. 15 cm under knærne og at det gjenstår ca. 33 cm ned til gulvet på en person på 1,57 m.

Figur 78. Det rekonstruerte snittet for kofta. The reconstructed cut of the kirtle.

Igjen kommer spørsmålet om et stoff nærmere originalen ville falt på en annerledes måte. Jeg tror at det noe stivere stoffet ikke hadde foldet seg like mye, men at kofta fortsatt hadde sett symmetrisk ut. Jeg prøvde også drakten på en person som var noe kraftigere bygd enn Monica, og da kom asymmetrien mer fram, særlig den buede bakkilen. Den var også svært trang over brystet, og det ville slett ikke vært plass til en tykk ullskjorte under. Dette støtter de antropologiske undersøkelsene som antyder en spedbygd person.

6.7 Oppsummering

Jeg har lært mye av rekonstruksjonen. Den ga meg førstehånds kunnskap om hvordan en drakt til blir til. Som relativt nybegynner innen tekstilarbeid ga dette meg viktig informasjon som en draktundersøkelse ikke kunne gitt alene. Mye av denne informasjonen var indirekte nyttig for meg i det videre arbeidet med drakten, men jeg fikk også gode svar på

de fleste av de problemstillingene jeg stilte. Dette vil diskuteres i neste kapittel. Noe av rekonstruksjonen må sies å ha gått mindre bra, og det gjelder særlig ankelbåndene. Dette skyldes hovedsakelig en mangelfull analyse av båndene, der bindingen ble tolket galt. At vi ikke klarte å finne flettemetoden for den rundfletten er noe mer forståelig da slike ting kan være svært vanskelig selv om det ser lett ut. Draktdelene som ble lagd er rekonstruksjoner av snitt og teknikker. De kan ikke sees på som en rekonstruksjon av Skjoldehamndrakten, til det kreves bruk av spesiallagde stoffer og garn, og en langt grundigere plantefargingsprosess der man gjør det ytterste for å komme så nær originalfargene som mulig.

6.8 Eksperimenter i etterkant

Jeg har alene og med hjelp fra andre gjort en rekke eksperimenter for å løse spørsmål jeg hadde til teknikk og snitt for ulike draktdeler. Det første jeg gjorde var å løse flettemetoden for rundfletta på ankelbåndene (*Figur 53*). Dette var et resultat av mange forsøk der jeg ved hjelp av bilder prøvde å analysere de ulike parenes forløp. Den andre fletta som ble løst skjedde ved å følge fletteoppskrifter for lignende fletter, men der vi varierte oppsettet av trådene. Flettemetoden her ble løst av Berit Løvlid. Det tredje forsøket var det tekstilhåndverker Nille Glæsel som hjalp meg med. Målet var å prøve å gjenskape noen av mønstrene fra ankelbåndene med brikkevev. Jeg hadde utarbeidet en sannsynlig renningsliste og ved hjelp av bilder prøvde Glæsel å veve en utvalgt del av bånd 2. Forsøkene, sammen med mine egne studier av båndene, tyder på at man ikke har tredd tråder gjennom alle fire hullene i brikkene, kun gjennom to. I toskaftsområdet har man vridd brikkene frem og tilbake annenhver gang, mens i mønsterområdet har brikkene gjentatte ganger blitt vridd fram eller tilbake avhengig av mønsteret. Trolig har også brikkene blitt tatt opp og vendt avhengig av mønsteret. Glæsel greide å gjenskape liknende mønster som på originalen, men flere forsøk og grundigere studie av båndene er her nødvendig før man kan dra noen endelige konklusjoner. Det fjerde, femte og sjette forsøket var å undersøke hvordan ankelbåndene kan ha blitt surret, størrelsen på det best bevarte skofragmentet på en virkelig person og å komme fram til et sannsynlig snitt for lesten. Disse resultatene vil bli presentert i neste kapittel.

7 Sammenfattende diskusjon

Jeg vil nå diskutere den informasjonen jeg har fått gjennom drakt- og gjenstandsanalysen og rekonstruksjonen i ulike kategorier. For kategoriene stoff og søm vil kun resultater fra drakt- og gjenstandsanalysen diskuteres, da disse kategoriene ikke var aktuelle i rekonstruksjonen. I kategoriene snitt og dekor vil også rekonstruksjonens resultater inngå. Når det gjelder *stoff* vil dekorstoffer der bindingen er kjent inngå (koftas brunrøde stoff og skjortas stripe stoff). Når det gjelder *søm* vil også dekorsømmer nevnes (med unntak av leggsømmer og duskenes søm).

7.1 Stoff

7.1.1 Trådtall og garndiameter

Som tidligere nevnt er alle stoffene i plaggene i 2/2 kyper, med Z- spunnet varp og S- spunnet veft (Z/S). Unntaket er brystklaffen og kragen på skjorta med 2/1 kyper. Varptrådene er alltid spunnet hardt og har et høyt innhold av dekkhår, mens veftrådene er løsere spunnet med et høyt innhold av bunnnull (der dette er undersøkt). Varptrådene er alltid gjennomsnittlig tynnere enn veftrådene (med unntak av enkelte veftgarn på skjortas brystklaff og krage).

Kaprunens hovedstykke har et gjennomsnittlig trådtall for varp/veft på 9,4/6,9, mens tilsvarende tall for forkile og bakkile er henholdsvis 10,5/7,3 og 10/7,5. Også varp- og veftdiameteren på de forskjellige stykkene er så lik at stykkene godt kan ha tilhørt samme vevebane.

Koftas bole har to forskjellige farger i varpen, og den lyse er noe tykkere enn den mørke. Dette gjør at trådtallet for varpen på den lyse delen blir noe høyere enn på den mørke delen (10/6,5 mot 10,9/6,7). For de andre delene av kofta varierer varptallet fra 10,2 til 12 på lyse områder, mens 10,8-12,5 på mørke områder. Vefttallet ligger på 6-7,4. Selv om varptallene varierer noe er det ikke noe i veien for at de alle kan ha blitt skåret ut av samme vevebane. Delene har sannsynligvis blitt skåret ut av en side av vevebanen (den motsatte av siden med mørk veft) der andre varpforhold rådet. Tallene på de ulike delene faller dessuten

alle inn i den variasjonen som finnes i bolestoffet. Skillene i varpfarge på mange av delene sannsynliggjør teorien om samme vevebane.

Skjortas bole har et noe høyere trådtall (11,7/7,2) enn koftas bole, selv om garndiameteren for varp og veft er tilnærmet den samme. Forskjellen kan da bero på at renningen har blitt satt opp litt tettere og at innslagene har blitt banket mer sammen. Mens ermene og kile B på venstre side godt kan ha tilhørt den samme vevebanen som bolen, er jeg mer usikker på de andre delene av originalstoffet. De har et høyere trådtall for varp (13,6-14,5) enn hovedstoffet (med unntak av kile C på venstre side som har et høyere vefrtall isteden). De har også en noe tynnere varp, men hovedforskjellen virker å ligge i avstanden mellom hver varptråd som er større på bolen, ermene og kile B. Om kilene (unntatt kile B) har tilhørt samme vevebane som resten må de ha blitt skåret ut av en kant der andre varpforhold (og vefrtforhold) rådet. Lappene deler seg i fire kategorier, der den ene kategorien stiller seg i øvre sjikt av variasjonen for bole, ermer og kile B. Den andre kategorien stilte seg i en mellomstilling mellom første og tredje kategori. Den tredje kategorien kjennetegnes av et høyt varptall på hele 14,8. Den fjerde kategorien kjennetegnes ved et lavt varptall og høyt vefrtall. For lappene virker det også som om hovedforskjellen mellom dem ligger i avstand mellom hver varptråd og ikke garndiameter.

Fragmentene på broka ligger på mellom 10,5-11,5 i varptall og 6,8-7,8 i vefrtall, med unntak av fragment D der tallene er henholdsvis 10,3 og 8,3. Garndiameteren ligger på 0,62-0,75 mm for varp og mellom 0,90-1,11 mm for veft på de andre fragmentene, mens fra 0,62-0,94 mm for fragment D. Både trådtall og garndiameter for fragment D ligger imidlertid innenfor variasjonene på de andre fragmentene, så alle brokfragmentene kan godt stamme fra samme vevebane.

Lestefragmentene viser varierende trådtall og garndiameter i forhold til hverandre, med unntak av L1 og L3 som er svært like i trådtall 10,9/6,5 mot 10,5/6,8 og garndiameter 0,87/0,96 mm og 0,86/0,95 mm, og kan utmerket godt stamme fra samme vevebane. L2 har et høyere varptall enn L1 og L3 noe som skyldes tynnere varp (12,8 pr cm). Det påsydde stykket på L1 har det høyeste varptallet (14 pr cm) og her er også varpen tynnest (0,55 mm).

Ankelklutene (utenom det påsydde stykket) har et svært likt varp/veft- forhold på 10,8/6,5 på venstre bein, mens 9,5/6,5 på høyre bein. Forskjellen i varptall skyldes at varpen på venstre bein er tynnere enn på høyre bein. De har tydelig blitt laget av gamle plagg eller tøyer så om de har tilhørt samme vevebane er vanskelig å bedømme. Det påsydde stykket på

høyre bein er i hvert fall svært avvikende med sin tette vevnad og tynne veft, og må komme fra en annen vevebane.

Det er ikke stor forskjell mellom stoffene i de ulike plaggene, selv om noe deler skiller seg ut. For kaprunens hovedstoff, koftas bole, skjortas bole, brokas fragmenter (-fragment D), ankelklutene og lestene (-påsydd stykke) ligger varptallet fra mellom 9,35 og 12,8 og vefttallet fra 6,3-7,8. Varpdiameteren ligger fra 0,62-0,87 mm og veftdiameteren fra 0,79-1,37 mm for disse delene. Hvis en ser bort ifra den tykke veften på kofta ville den ligge på 0,79-1,11. Vi ser her at det er størst forskjell i varptallet. Forskjellen i varptallene både mellom plaggene og innad i hvert plagg synes hovedsakelig å ha sin årsak i forskjellig avstand mellom varptrådene snarere enn forskjell i garndiameter.

7.1.2 Farger

Fargene på stoffene i drakten har trolig vært i naturlig ullfarge, med unntak av kaprunen og stoffer brukt i dekor. Kaprunens varpgarn har vært spunnet av mørkegrå ull, mens veften har vært spunnet av lysere grå ull. Siden har begge garnene blitt farget brunt, trolig mørkebrunt. Kofta har blitt laget av lysegrå ull, der varpgarnet har hatt to forskjellige av gråtoner. Skjorta har ikke blitt undersøkt med hensyn til naturlig pigmentering, men med hensyn til dagens farge virker den å ha vært grå, muligens noe mørkere enn kofta. Broka er den eneste av de undersøkte plagg som har vært laget av helt hvit ull, og dens farge i dag er tydelig lysere brun enn de andre plaggene. Ankelklutene og lestene er ikke undersøkt, men i hvert fall deler av lestene har vært i grå ull. Teppet har vært laget av mørkebrun og hvit ull.

7.1.3 Etterbehandling

Når det gjelder eventuell etterbehandling varierer dette fra plagg til plagg. *Kaprunen* er uten tvil sterkt valket, noe som i hovedsak har berørt veften. Dette har ført til at diagonalteksturen har vært mindre synlig, men ikke usynlig. Stoffet på kaprunflettas dusk er enda mer tovet, og bindingen kan overhode ikke sees. *Kofta* har sannsynligvis blitt lett valket, selv om forsiden nesten ikke bærer preg av dette. Her er også skillet i varpfarge godt synlig. På baksiden er stoffet mer tovet og varpskillet mindre synlig. Stoffet virker i allmennhet å

være bedre bevart på denne siden, slik at den trolig ligger nærmere originalteksturen. Det røde stoffet i halsåpningen er godt bevart og viser ingen tegn til etterbehandling. Sannsynligvis har det derfor vært ubehandlet. *Skjorta* bærer ingen preg av etterbehandling med sin klare og tydelige diagonaltekstur, selv ikke på det godt bevarte stoffet på baksiden. Skjorta har derfor med stor sannsynlighet ikke vært etterbehandlet. Stoffet på kragen og brystklaffen viser heller ingen tegn på etterbehandling, bortsett fra innsiden av kragen som enten har blitt bevisst behandlet for å mykne opp stoffet her, eller har tovet som følge av gnissing mot bærerens nakke. *Broka* har som kofta store partier som virker uvalkede, mens store deler av fragment B likner på koftas bakside. Her er også stoffet best bevart. Den har derfor sannsynligvis blitt lett valket som kofta. *Ankelklutene* har ingen tegn til etterbehandling, men de er også svært slitt. De har også trolig blitt klippet ut av gamle plagg og tøy, så hvordan stoffet opprinnelig har sett ut er umulig å si. *Lestefragmentene* har alle tovede partier, men med tanke på de forholdene de har hatt nede i skoene er det ikke mulig å si noe om dette skyldes etterbehandling eller bruk. *Teppet* viser ingen tegn til valking og har trolig heller ikke blitt valket. *De løse fragmentene* viser ulik grad av toving, men ingen kan sies å være i nærheten av kaprunens tekstur. Svært mange av dem er små og dårlig bevart slik at en eventuell etterbehandling ikke kan bestemmes.

7.1.4 Jarekanter og oppsettingskant

Det er mange jarekanter på drakten. På *kaprunen* finnes en jarekant på hovedstykket på den venstre siden og på den ene siden av bakkilens nederkant. På bakkilens nederkant har jarekanten en tett varp hvor flere varptråder hopper over flere vefter enn de skal. Jarekanten viser dessuten at man har brukt to veftegarn annethvert innslag i enkelte partier, og ett garn i andre. På *kofta* finnes en jarekant langs hele venstre side samt på kile C og D (som har hver sin jarekant inn mot hverandre) og på kile E. Jarekanten på venstre side er ikke bevart hele veien, men har etter all sannsynlighet ikke vært tilskjært noe sted. Ut mot denne jarekanten ligger varptrådene svært tett i et bredere felt enn normalt, og dette er noe som er veldig synlig på forsiden i dag. På baksiden er effekten mye mindre synlig fordi stoffet her fortsatt bærer spor etter lett valking. Schjølberg har langs denne kanten observert at veverken har byttet på med to ulike veftegarn annethvert innslag (som i kaprunens bakkile), der det ene veftegarnet er betydelig tykkere enn det andre. Bruk av to veftegarn har hun også observert langs jarekanten

på kile C, D og E. På *skjorta* har jeg identifisert to jarekanter (tre inkludert fragment S2), og den ene finnes på kile B. Den andre utgjør overkanten av kragen, og er spesiell ved at de fire ytterste varpomgangene består av to til tre tråder som sannsynligvis har fungert som en jareforsterking. Fragment S2 har en jarekant på det som må ha vært bakkdelen på ermet (dersom den tilhører skjorta). På *broka* har jeg identifisert en jarekant nederst på det rektangulære forlengingsstykket bak på broka, og på selve brokstoffet nedenfor dette. På det rektangulære stykket har Schjølberg observert at det har blitt brukt to veftgarn annenhver gang. Det samme har Aud Bergli observert i jarekanten på brokstoffet nedenfor. På ankelklutene har jeg funnet en jarekant, og denne befinner seg på en av kortsidene. På lesten har jeg funnet en jarekant og den er på fragment L2 på den ene forkanten. Teppet har jarekanter på begge langsider og på midten der det er sydd sammen. Det kan tydelig sees på de bevarte jarekantene at man har vevd det mørkebrune garnet inn i jarekanten når man vevde de hvite stripene og omvendt. *Teppet* har også en oppsettingskant i panamabinding, og utgjør den eneste oppsettingskanten jeg har funnet.

Ut mot samtlige jarekanter (med unntak av kanten på kragen) ligger varptrådene tett. Ved sju tilfeller har Schjølberg og Bergli observert (i jarekanter) at det har blitt brukt to veftgarn annenhver gang, og det er på kaprunen, kofta og broka. Bruk av to veftgarn kan skyttes at man har hatt to (eller flere) typer garn tilgjengelig som var av noe ulik farge. For å unngå synlige fargeskiller har man derfor blandet dem sammen ved å bruke dem i annethvert innslag. Det kan også tenkes, særlig for kofta sin del, at det har blitt gjort fordi man hadde to veftgarn av såpass ulik tykkelse. Ved å blande dem sammen blir ikke forskjellene like synlige.

Mine og Schjølbergs identifiseringer av jarekanter har vært begrenset av støttestoffet, slik at det er godt mulig at det finnes flere som vi ikke har hatt mulighet til å oppdage.

7.1.5 Varpskiller

Varpskiller finnes på kofta, på fragment S2 og på diverse uidentifiserte tekstilfragmenter som ikke er nevnt i oppgaven. På *kofta* er dette et så gjennomgående fenomen at det sannsynlig skyttes at de ulike delene er skåret fra samme vevebane. Likheter i trådtall og mellom bolen og kile C og D forsterker en slik teori. Kile C viser delvis det samme veftforholdet (tynn veft veksler med tykk veft) som bolen og kile C og D er svært like i forhold til varpskille. Det er derfor svært sannsynlig at bolen, kile C og kile D har tilhørt

samme vevebane. Dette betyr i så fall at kile C og D sin jarekant har vært jarekanten på den i dag tilskårede høyre siden. Deres mørke varpområde kan da være det samme varpområdet som kan sees på bolens høyre skulder og høyre bakstoff. Det mørke varpområdet på det bevarte høyreermet er interessant. Dette kan være det samme varpområdet som kan sees på kile C og D. Hvis man kunne påvise en jarekant på ermet inne ved ermekilen, ville dette sannsynliggjøre en slik teori. Dessverre har jeg ikke hatt mulighet til dette på grunn av støttestoffet. Hvis en slik påvisning blir gjort vil faktisk den totale vevbredden til koftestoffet kunne sannsynliggjøres, og en kunne muligens sett nærmere på hvordan stykkene har blitt skåret ut av vevebanen. På S2 betyr varpskillet at fragmentet må ha vært påsydd originalermet, fordi ingen varpskiller kan sees på den bevarte delen av sistnevnte.

7.1.6 Vevefeil

Det finnes flere vevefeil på drakten, hvorav to er svært synlige. Den første av disse finnes på halve det rektangulære forlengingsstykket bak på broka, mens det andre finnes langs hele lengden av teppets vevebane, det vil si på begge av de i dag sammensydde stykkene. Feilen er den samme; to varpomganger går over tre vefter og under en veft, mens de to neste varpomgangene går under tre vefter og over en veft (se *Figur 42*). Dette forårsaker at varpen er svært godt synlig der den går over tre, mens nesten ikke synlig der den går under tre. Brokas vevefeil har skjedd helt ut mot en jarekant, mens teppets vevefeil starter et stykke inn fra jarekanten. Jeg kan ikke skjønne annet en at vevefeilen må skyldes feil hovling på to av vevens skaft, men hvorfor dette har skjedd er vanskelig å si, i hvert fall for teppets del. Det finnes også små andre vevefeil som Schjølberg har oppdaget, men disse får inngå i en eventuell grundigere veveteknisk undersøkelse enn det jeg har utført. Da får også eventuelle feil på de plaggene Schjølberg ikke har undersøkt også beskrives. Enkelte vevefeil i forbindelse med jarekanter er nevnt i avsnitt 7.1.4.

7.2 Snitt

Kaprunen er svært godt bevart, men på tross av dette har det oppstått særlig en misforståelse angående snittet; den består ikke av fire deler, men av tre. Et stort kvadratisk

stoffstykke har blitt brettet, og i bretten har man skåret opp splitter til ansiktsåpning og forkile. En omtrent like stor forkile og bakkile har så blitt satt inn. Justeringer har blitt foretatt slik at kaprunen har nådd lenger ned bak på bæreren enn foran, og slik at den har blitt tilpasset vedkommendes hodeform. Rekonstruksjonen viste at hetta må ha vært så trang at den har dekket halsen til bæreren godt. Da vi prøvde å knyte dens fletter foran hadde derfor ikke dette noen betydningsfull funksjon, slik Gjessing har trodd. Hans teori forutsetter at det har vært hull under ansiktsåpningen til å tre den ene fletta igjennom. Jeg har ikke funnet noen holdepunkter for at slike hull har eksistert, men så er også dette området svært lite bevart. Gjessings teori forutsetter også at den ene fletta har vært mye lenger enn den andre. Med tanke på at kaprunen sluttet så godt om halsen og hodet, tror jeg i stedet at de har vært like lange og at de har blitt knytt bak. Når vi prøvde dette under rekonstruksjonen viste det seg at dette frigjorde sidesyn og gjorde at kaprunen fulgte hodets bevegelser fra side til side på en bedre måte.

Vedrørende snittet på *kofta* er det noe større usikkerhet. Langs venstre side har bolen en jarekant, og denne siden har derfor vært forholdsvis rett. På høyre side har man skåret stoffet ut ifra livet til skulderen. En replassering av fragment K1 gjorde at jeg også kunne si at den var skåret ut fra livet og ned til nederkant på bakstoffet. Sannsynligvis har den derfor også hatt en lignende tilskjæring på forstoffet. Dette ville gjort at høyresiden her er mer parallell med den skjevt skårede midtsplitten. Det bevarte høyreermet viser at man har skradd det svakt ut mot linningen der det har blitt rynket inn med det vevde båndet. Under ermet sitter en kile på ca. 5x5 cm som har gitt ermet ekstra vidde her. På grunn av at avstanden fra høyre erme til halsutskjæring er en del større enn den avstanden som må ha vært på motsatt side, betyr dette at man sannsynligvis har måttet kompensere for denne forskjellen ved å lage venstreermet lengre. Under testingen av koftesnittet i rekonstruksjonen viste det seg at forskjellig ermelengde ikke har stor betydning for opplevelsen av symmetri. Gjessing mente at kofta hadde vært uvanlig lang for en person på maksimalt 1,60 m, selv med en avstand fra ermelinning til ermelinning som var mindre enn mine beregninger. Gjennom rekonstruksjonen fant jeg ut at mine beregninger gav noe lange ermer, men ikke unormalt lange. Muligens har også rynkingen ved ermene gjort at linningen har holdt seg oppe ved handleddet. Rekonstruksjonen viste også at kofta falt på en slik måte at den noe skjeve og asymmetriske tilskjæringen ble mindre synlig og ikke ga inntrykk av et slett skredderarbeid slik Gjessing mente. Den viste også at den er så trang at den trolig har tilhørt en tynn person som har vært smal over bysten. Forsøk gjort på noen mer grovbygde personer viste at

asymmetrien kom noe mer fram fordi den var trangere. Særlig gjelder dette bakkilen som har en buet kant på ene siden.

Skjorta ville fått et ganske annerledes snitt enn det Gjessings rekonstruksjon har i dag med mine undersøkelser til grunn. Jeg mener at det ikke er noen tegn som tilsier en innsnevring i forstoffet ned mot nederkanten slik som på Gjessings rekonstruksjon. Jeg har i stedet påvist en utvidelse her. Dette gjorde jeg ved å følge en varptråd fra skulderen ned til nederkant. Som på kofta har man skåret høyresiden ut fra livet og til skulderen og ut fra livet og til nederkant. På venstresiden er det verre å si noe sikkert om dette da *skjorta* er svært lappet og ødelagt her. På den lille resten av forstoff som er bevart inn mot kile A, ser en imidlertid at varptrådene ligger parallelt med sømmen. Det er derfor ingen holdepunkter for at det har vært en innsnevring her. Ved å dra paralleller til baksidens stoff har jeg regnet ut at forstoffet mest sannsynlig har målt 59,3-61,3 cm ved nederkant, opptil en tredobling av Gjessings anslag på 20,4 cm. Baksiden er godt bevart, men akkurat i sidesømmene er det mye lapper slik at et detaljert bilde av utskjæringen her ikke er mulig. På venstre side er stoffet skåret rett ned fra skulderen, så langt jeg kan følge sømmen her. Nede ved kile C har avstanden til varplinjen økt noe, men den avtar igjen ned mot nederkant. På høyre side skråner stoffet noe inn fra skulderen og til livet, mens det kan se ut til at den har blitt skåret noe ut ned mot nederkant. Bolens høyre side ser derfor ut til å ha blitt skåret på en lignende måte som koftas høyre side, men med en noe mer moderat utskjæring fra livet. Unntaket er fra livet til nederkant på forstoffet der den er skåret ut betydelig. Bolens venstre side gir et noe annet inntrykk der den virker å ha blitt skåret ut fra skulderen og ned til øverste del av kile C, der den så har blitt skåret inn igjen. Det er imidlertid ikke snakk om de store differansene. Deler av begge ermene er bevart, men kun høyreermeter bevart i sin helhet. Denne virker å ha vært svært likt kofteermet, både i bredde ved isetting og linning og i avsmalning. Det andre ermet har trolig vært noe smalere enn det første ved ermesømmen, og her er ermelinningen borte. Hvis S2 er denne linningen vil den ha vært noe større enn på venstreermet. *Skjorta* har trolig hatt ermekiler under begge ermene, men rester av det jeg tolker som en ermekile kan kun sees under venstreermet, med sider som har målt ca. 5,7 cm.

For snittet til kofta vil jeg si at bolens kanter vitner om en fasongtilskjæring der man har prøvd å veie opp for det noe rektangulære og løst visuelle uttrykket som Vedeler mener er karakteristisk for denne typen livplagg (Vedeler 2007:77). Utskjæringen ut fra livet og mot nederkant gir plaggene ekstra vidde her og fungerer på samme måte som en kile.

Tilskjæringen av både koftas og skjortas deler må også sees i sammenheng med en maksimal utnyttelse av stoffet, der symmetrien for den enkelte del ikke nødvendigvis var viktig. Likevel vil jeg si at de asymmetriske enkeltdelene og ulikt antall kiler i høyre og venstre side, ikke gir et nevneverdig asymmetrisk helhetsuttrykk på kofta. Selv om den ene siden av bolen er tilnærmet rett, mens den andre har vært kraftig utskåret fra livet, veier kilene og en skrå midtsplitt opp for dette. Mest sannsynlig har heller ikke skillet i varpfarge vært like synlig som det er i dag, så dette har nok heller ikke ødelagt inntrykket av symmetri. En må også huske på at kofta har falt i folder ned fra livet og at tilskjæringen av de ulike delene ikke blir særlig synlig da. Et annet poeng er at det ser ut til at avstanden fra midtsplitt foran til midtsplitt bak er tilnærmet den samme på begge sider. Dette har nok også gjort sitt til at den har falt på en symmetrisk måte.

Beltet har en flettedel som måler 165,5cm inkludert to knuter. Den er i dag delt i to deler, og kan ha vært lenger. *Brokas* snitt er fortsatt uklart, og er etter mitt syn mer uklart enn det Gjessing mente. Dessverre vet ikke jeg hvor sikker han var på plasseringen av de ulike fragmentene, så det er vanskelig for meg å fullt ut vurdere hans rekonstruksjonsforslag. Det jeg vet er at jarekanten bak på broka må ha betydd at venstre brokbein har vært todelt, noe Gjessing ikke oppdaget. Jeg vet også at brokbeina har målt henholdsvis 36 cm og 37,8 cm i omkrets, men lengden og livvidden anser jeg som ukjent. Jeg ser derfor på Gjessings snitt som noe merkelig. Snittet har ingen paralleller til noe annet broksnitt jeg kjenner og det er ikke særlig funksjonelt og behagelig for bæreren. Rekonstruksjonen viste at den med visse modifikasjoner kunne brukes, men at den ga begrenset bevegelsesfrihet. Det å ta lange skritt eller stå bredt med bena var ikke mulig. Etter mitt skjønn åpner de bevarte fragmentene for veldig mange ulike typer snitt, og at Gjessings snitt er et av de mest urealistiske snittene. *Ankelbåndene* foreligger i flere fragmenter. Ved å bruke et gammelt bilde har jeg regnet ut at båndene hver for seg må ha målt minimum 218,5 og 196,3 cm. *Ankelklutene* fra både høyre og venstre bein er bevart og de er i dag opptil henholdsvis 14 og 19 cm brede og 30 og 39 cm lange.

Rester av to *lester* er bevart i tre fragmenter og det har lyktes meg å rekonstruere et sannsynlig snitt for disse. Hver lest har bestått av to deler; ett skaft og en lestetupp. Skaftet er et nærmest kvadratisk stoffstykke med en konveks overkant og konkav nederkant. Stoffet har blitt brettet og sydd sammen i nederkant. Lestetuppen har i ubrettet tilstand hatt formen av en amerikansk fotball. Denne har så blitt brettet og to av siden har blitt sydd sammen. Tuppen har så blitt festet til skaftet. I utarbeidelsen av snittet for lestene har jeg sydd opp en

prøvemodell i tykt ullstoff. Forsøk har vist at lesten er stor nok til en person med skostørrelse 37, og den satt da løst på foten.

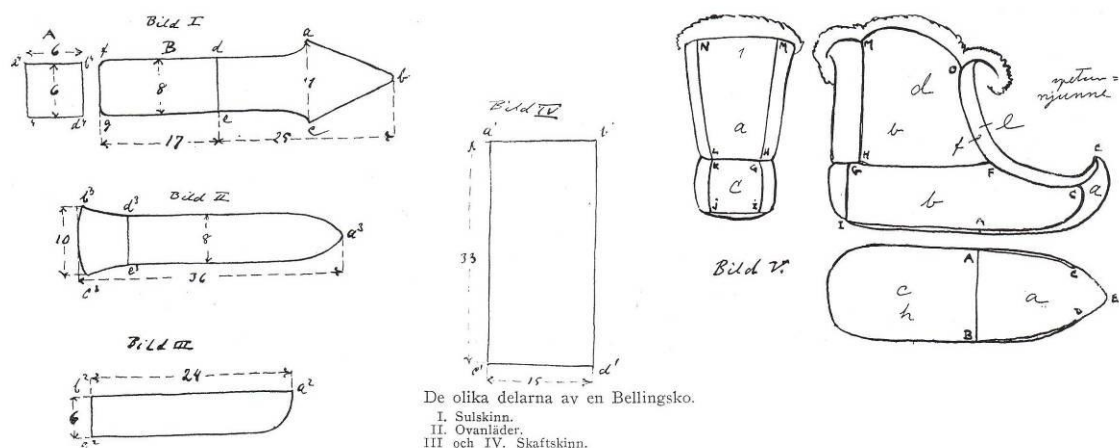
Teppet ble rekonstruert på nytt av Ellen Schjølberg og Aud Bergli i forbindelse med konserveringen av funnet ved Bergen Museum. Fragmentene ble plassert på nytt gjennom en nitidig dokumentasjon av rutemønsteret, og teppet fikk en helt annerledes form enn det Gjessing hadde kommet fram til. Hans rekonstruksjon var på 260x145 cm, mens den nye rekonstruksjonen kom på ca 171x 154-161,3 cm. Verversken har først vevd ett langt stykke stoff på rundt 3,48 m, som hun så har delt i to og sydd de høyre jarekantene til hverandre.

Av *båndet rundt teppet* er 186,8 cm bevart i fire fragmenter. Det er naturligvis umulig å si hvor langt dette båndet har vært totalt. *Lærreimene* som også har blitt brukt til surring måler i dag fra 10,5-54 cm (totalt fem fragmenter). To fragmenter av en *tykk rundflette* med ukjent bruksområde er bevart, og de måler til sammen 95,5 cm.

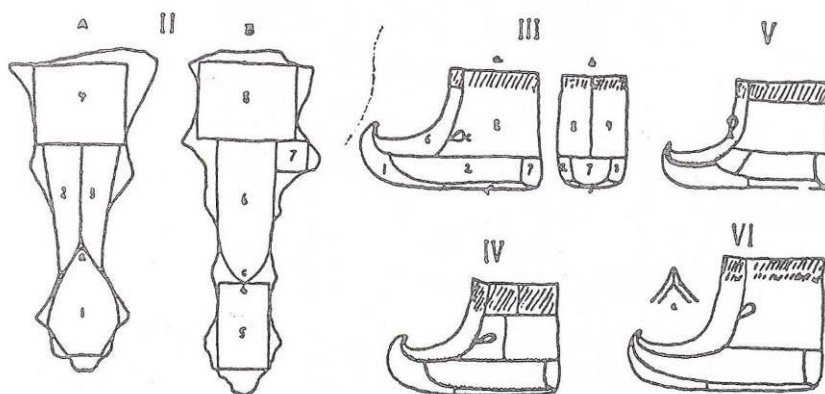
7.2.1 Skoene

Siden skoene viste seg å ha en så spesiell konstruksjon, vil jeg diskutere dette i et eget avsnitt. Kun tre fragmenter av skoene er bevart, hvorav to utgjør fremste delen av sålen. Ut i fra det ene fragmentet er det sannsynlig at sålene på skoene har vært todelte, og at de to fragmentene er den ytterste delen av en slik såle. På begge fragmentene er rester av overlæret bevart, og det kan sees at dette har hatt pels på utsiden. Overlæret har blitt festet til sålen med forsting tvers igjennom sålen med senetråd. Denne sømmen har trolig vært utvendig på skoen. Læret i sålene har trolig stammet fra storfe, helst ku eller kalv. Selv om sålen er bred ved den rette avslutningen er den også svært spiss. Forsøk jeg har gjort har vist at de blir for smale med den konstruksjonen jeg har utarbeidet i *Figur 65*, selv med personer med skostørrelse 36. Om dette skyltes at læret har krympet eller om konstruksjonen er feil er vanskelig for meg å si. Gjessing har en kort beskrivelse av skoene, og mener at de er av en spiss form som er vel kjent i middelalderen (Gjessing 1938:51). Han sammenligner de så med et par såler fra Grønland. Arne Larsen derimot, mener at sålene skiller seg fra de norrøne sko han kjenner til, i både form og søm (se avsnitt 4.9.2). Det jeg vet er at flere elementer ved skoene kan gjenfinnes i samiske sko, og jeg vil åpne opp for muligheten til at en løsning på konstruksjon kan ligge her. Samiske sko kan deles opp i to hovedkategorier; sommersko og vintersko. Mens sommerskoene, komagene, er uten hår, er vinterskoene, skallene, dekket med hår på

utsiden. Skallene har en todelt såle der hårene på de to såledelene peker hver sin vei. Dette for å gi bæreren bedre feste (Porsbo 1988:52). Dette kan belegges helt tilbake til 1600- tallet (Schefferus 1956:236). Bruken av senetrådsøm til både skaller og komager er den tradisjonelle måten å sy disse skoene på, og kan også belegges tilbake til 1600- tallet (Schefferus 1956:290). Siden samiske skosåler er vendt inn og/eller buer opp på sidene av foten, kan man bruke forsting, da disse ikke vil slite ned mot bakken. En ser her flere likheter med Skjoldehamnskoene. Senetrådsømmen tvers igjennom sålen er en likhet. Den tilsynelatende todelte sålen en annen. Dersom Skjoldehamnskoene har hatt en todelt såle vil deres bevarte framsåle tilsvare den som kalles *njunnevuoddu* på samisk (Haugen 1987:45). Det som er merkelig er at sålen fra Skjoldehamn ikke har hatt pels på utsiden slik skallene har. Kun overlæret har vært pelsbekledd. Poenget med den todelte sålen er jo nettopp pelsen. For å få til den bøyde tuppen som er et kjennetegn for den samiske skoen er gjerne sålen rynket. Dette er det ingen tegn til på sålen fra Skjoldehamn. Samtidig kan sålen ha vært festet til et rynket sideskinn som går helt fram til tuppen som skalle nr 6 på *Figur 80*. En slik løsning ville også løst problemet med den noe avvikende formen på den best bevarte Skjoldehamnsålen i forhold til de fleste samiske framsåler jeg har sett (som er pilespissformet slik som på *Figur 79*). Uavhengig av dette er det også likheter i den forstand at de samiske skoene ikke har et skille på høyre og venstre bein. Som det går fram av sistnevnte figur så er framsålen symmetrisk om midten slik også den best bevarte Skjoldehamnsålen er. Når det gjelder materiale så ble sålemateriale identifisert som storfelær, mest sannsynlig kalv eller ku. Selv om reinskinn er svært vanlig som materiale for skallene kjennes også bruk av kuskinn så langt tilbake som til 1700- tallet (Leem 1956:80). Leem opplyser at disse hadde hårene vendt ut, og ble brukt mest av sjøsamer. Som vi ser er det mange likhetstrekk mellom Skjoldehamnskoene og samiske sko, men det finnes også mange forskjeller. Blant samiske sko finnes det også et utall forskjellige konstruksjonsmåter som varierer fra område til område. Dette er et emne som må kartlegges i arbeidet videre med drakten og dens tilknytning til enten samisk eller norrøn kultur. Her må man også se på det norrøne skomateriale på nytt for å se om det finnes eksemplarer som ligger nærmere enn de Larsen kjenner til. Særlig interessant er det om man kan finne paralleller til senetrådsømmen i forsting.

Figur 79. Mønster for samiske skaller (fra Elgström 1922:307). Pattern for sami winter shoes (from Elgström 1922:307).

Figur 80. Samiske vintersko (fra Itkonen 1948 fig. 138). Sami winter shoes (from Itkonen 1948 fig. 138).

7.3 Søm

Jeg har identifisert fem ulike typer funksjonelle sømmer, mens Schjølberg har kommet med en tolkning av en sjette søm. Den første er *tråklesømmen* gjort fra rettsiden som er fremstilt i Figur 2. Dette er den mest vanlige sammenføyningssømmen, og finnes på alle plagg der sammenføyninger har blitt gjort, med unntak av lestene⁴⁵. Den kjennetegnes av sin usynlighet både på rettsiden og vrangsiden, og er derfor ikke lett å identifisere med mindre man har tilgang til vrangsiden. En mer vanlig type forstingsøm utgjør tre av kaprunens

⁴⁵ På lestene har jeg kun klart å identifisere sømmen under hælen på skaftet og på toppen av lesetuppen. Sømmen mellom lesetupp og skaft klarte jeg ikke å identifisere.

toppsømmer som har skapt den karakteristiske ”hanekammen”. Den finnes også på skoene der den har festet såle til overlær. Tråklesømmen fra rettsiden forekommer alltid i samspill med en søm som fester sømmonnet på vrangsidan. Sømmonnet har alltid blitt lagt til en side der en slik søm kan identifiseres med sikkerhet. Sømmen er en *kastestingsøm* som hovedsakelig er sydd over en annen tråd, det vil si en leggsøm. Denne har vært utført fra vrangsidan og har ikke vært ment til å være synlig på rettsiden. Den ligger tvers over leggtråden på vrangsidan, og kan derfor sees som skråstilte sting på rettsiden der den er synlig. I tillegg til å feste sømmonn har leggsømmen ett sted blitt brukt til å feste en ulltråd, og det er ulltråden som går igjennom sølvperlens hull. Langs de ubrettede sårkantene på ulike plagg har blant annet kastestingsømmen blitt brukt. Her finnes den alene eller som leggsøm. Dette gjelder for kaprunens nederkant, koftas nederkant (delvis leggsøm), fragment S2s kant, skjortas nederkant og på lesteskaftene. Kastestingsøm har også blitt brukt som sammenføyningssøm på skjortas lapper, på toppen av kaprunen og som festemåte for fletter og bånd. På skjorta har lapp 3 har blitt festet til bolen fra vrangen med grove kastesting. De andre lappene har blitt festet til bolen fra rettsiden med tilsvarende sting. Noen partier på lappene har også blitt festet med en *tredje type søm*, som jeg ikke har funnet noe navn på. Den forekommer også som hælsum og søm på oversiden av lesteduppen på lestene, som festesøm mellom brystklaff og bole og som nakkesøm på kaprunen. På rettsiden ser den ut som to forstingsømmer på hver side av bretten, der stingene på den ene siden er forskjøvet i forhold til stingene på motsatt side. Imidlertid ser man at stoffene på hver side av bretten har blitt dratt inn mot bretten, som ikke ville forekommet ved to forstingsømmer. Først har man lagt stoffene sammen og brettet sømmonnet til en side (eller ikke brettet de til noen side for kaprunssømmens del). Så har man påført sømmen fra rettsiden (og trolig også fra vrangsidan noen steder) på måten som er vist i *Figur 8*. Sømmen har også festet sømmonnet til en viss grad på vrangsidan (bortsett fra på kaprunen), så jeg kan ikke se spor av annen søm som har festet sømmonnet. Den fjerde typen søm er en *forstingsøm fra vrangsidan*. Denne er identifisert på fragment S2, der sømmonnet ikke bærer spor av å ha blitt festet. Jeg kan ikke utelukke at denne sømmen finnes på andre steder der jeg ikke har fått se vrangsidan, da den kan forveksles med førstnevnte søm. Det kan være at man har brukt denne type søm som en avsluttende sidesøm opp til ermet på kofta på den venstre siden, som sidesøm nede på brokbeina eller som søm mellom kragen og bolen på skjorta. I høyre sidesøm (mellom ermet og kilene) på kofta og på broksømmen kan man se at sømmonnet har blitt lagt til hver sin side og festet. Dette kan i og for seg gjøres etter både forstingsøm fra vrangsidan og rettsiden, men avviker i hvert fall fra hvordan sømmonnet har

blitt brettet på resten av kofta. Ut ifra vrangsidan på K1 kan det konstateres at hovedsømmen ikke er synlig slik at en eventuell forstingsøm fra vrangsidan må ha løpt mellom kile B og forstoffet eller kun begrenset seg til sidesømmen. I venstre sidesøm og sømmen mot kile C er bakstoffet brettet selv om det har en jarekant her. Dette kan bety at det har vært en sammenhengende forstingsøm her, i og med at forstoffet med jarekant ligger ubrettet over kile A. Sømmen på brokbeina og mellom krage og bole på skjorta har jeg ikke klart å identifisere, så den kan være en forstingsøm. Her er også sømmonnet brettet til hver sin side.

Forstingssømmer fra vrangsidan med en noe annen funksjon finnes i stripene på kofte- og brokbåndet. De har festet båndene til brok- og koftestoffet. Slike sømmer ser også ut til å ha vært brukt som en ytterligere søm innenfor kastestingsømmen gjort fra rettsiden på noen av skjortas lapper. Den femte type søm er *tungestingssøm* som har blitt brukt til å sikre sårkanter (og muligens falder). Denne finnes på kaprunens forkile, ved koftas halsåpning, koftas ermelinning, på skjortas krage, skjortas brystsplitt, skjortas høyre ermelinning og på lesteskaftene. Den *sjette type søm* er sømmen som Schjølberg har observert nede på fragment K1 og som er vist i *Figur 19*.

Det finnes også en rekke uregelmessige sømmer med ulike funksjoner, som for eksempel sømmen som fester kaprunfletta og sølvperlens festeløkke.

Tråder som har blitt brukt til søm er Z, tolagt Z, S og Z2S. Til sammenføyningssøm, overkastingsøm på vrangsidan og til de fleste andre ikke- dekorative sømmer har man hovedsakelig brukt Z2S- tråd i samme farge som stoffet. Det viktigste unntaket er i kaprunens sømmer der man har brukt mye Z- tråder av samme kvalitet som varpgarnet i stoffet. Til leggtråder på vrangsidan virker det som om man har brukt det man hadde for hånden, selv om S- (like veftgarnet) og Z2S- tråder dominerer. Det samme kan sies om sømmene på lappene på skjorta der en mengde ulike fargenyanser og trådkvaliteter har blitt brukt. Til sømmer i forbindelse med dekor har man brukt mye farget tråd som står i stil til det enkelte dekorelement. De fleste av disse sømmene er ment å være lite synlige. De fleste Z2S- trådene er av tilnærmet samme kvalitet og ligger på rundt 1 mm i garndiameter. Z- trådene er svært like draktens varptråder, mens S- trådene generelt likner draktens veftråder. Alle trådene virker å være i saueull, bortsett fra en overkastingsstråd bak på brystklaffen og skoenes forstingsøm som er identifisert som senetråd.

Som det går fram i det overnevnte finnes det store likheter i måten sømmene har blitt gjort på, der tråklesømmen fra rettsiden sammen med leggsømmen på vrangsidan er mye

brukt. Jeg vet ikke hvordan man skal tolke denne likheten, da jeg ikke har den nødvendige oversikt over verken norrøn eller samisk sømbruk.

7.4 Sammenhengen mellom ankelbånd, brok og sko.

Jeg finner det naturlig å sette av et eget avsnitt til å diskutere sammenhengen mellom ankelbåndene, broka og skoene. At ankelbåndene har hatt kontakt med broka er helt klart ut ifra den beskrivelsen Gjessing gir og av de sporene som kan sees etter dem nede på broka. Sølvringenes korrosjon har her skapt små avtrykk som befinner seg i et belte på linje med splittenes høyeste punkt, og det nederste avtrykket befinner seg 7,7 cm fra buksas nederkant. Dette betyr at flatfletta med sølvringer har vært surret rundt her. Spørsmålet blir da om resten av båndet har vært surret nedenfor eller ovenfor dette området. Jeg finner det mest sannsynlig at det har vært surret nedenfor. For det første villeurringen ha blitt oppe på leggen snarere enn ved ankene dersom det var surret ovenfor, og Gjessing er tydelig på at de kun har vært surret om ankene (Gjessing 1938:67). For det andre tyder både dekor og påsyningsmåte at det er fletta med sølvringer som skulle synes mest, og det naturlige ville da være at den var plassert høyest på beinet. En parallell til dette finnes i samenes skobånd. For det tredje skulle man tro at når man først ønsket å surre på plass broka til beinet/skoskaftet ville man ikke latt den nederste delen henge løst. Jeg går derfor ut ifra at det ble surret nedenfor, men da oppstår et nytt problem; de vil skjule dekoren nederst på broka (i hvert fall det vevde båndet). Jeg trodde først aturringen måtte ha startet over brokbåndet, men det er det liten plass til når man tar hensyn til sporene etter sølvringene. Forsøk jeg har gjort med et bånd med tilsvarende dimensjoner som originalen viser at båndet kan surres litt over 3 runder ved ankelen⁴⁶. Jeg fant ut at det var mest hensiktsmessig å starteurringen i overkant av de to flettekantene, ellers ville den ha lett for å gli ned. For at den øverste fletta skulle legge seg på riktig plass ble det nødvendig med en liten overlapping på den vevde delen av båndet. Dersom båndet skulle surres i overkant av brokbåndet ville det kun vært ca 4,5 cm til rådighet og en må vel også tro at den rundfletta skulle synes noe. Dette ville betydd at den vevde delen måtte blitt kraftig overlappet og lite synlig. Selvsagt er dette mulig, men en skulle tro at en ønsket å vise det

⁴⁶ Forsøket ble foretatt på en ekte person som hadde på seg samiske komager. Broka ble lagt over det høye skaftet før ankelbåndet ble surret på. Båndet hadde en vevd del på 99,5 cm, altså minstemålet for *bånd 1*.

meste av et så fint bånd. Spørsmålet blir om man ønsket å vise brokbåndet og litt av ankelbåndet, eller man ønsket å vise ankelbåndet alene. Det siste alternativet gjør på sin side brokbåndet overflødig, men det kunne jo tenkes at man ikke alltid har brukt ankelbåndet. Noe helt sikkert svar er det ikke mulig å komme med i dette spørsmålet.

Når det gjelder skoene skriver Gjessing at ankelbåndene trolig ikke har hatt forbindelse med disse, og at ankelbåndene ikke er skobånd som hos samene (Gjessing 1938:67 og 55). Basert på nye resultatene fra min draktanalyse ønsker jeg å sette spørsmålstegn ved disse påstandene. Analysen viste at skoene har mye til felles med samiske sko. Jeg vil også si at ankelbåndene er svært like samiske skobånd, *vuotta*, og kan ikke forstå hvorfor Gjessing ikke har nevnt dette. Jeg undrer også på hvordan han kan konkludere med at det ikke har vært en forbindelse mellom sko og ankelbånd når kun sålen av skoene er bevart. Han oppgir heller ingen grunn til dette. Jeg tror man må åpne for muligheten at ankelbåndene kan ha hatt en funksjon lik skobåndene der rundfletta har blitt festet i skoen, broka har blitt lagt over skoskaftet og der båndet så har blitt surret fast broka til ankelen slik Porsbo viser til i samisk draktskikk (Porsbo 1988:69).

7.5 Dekor

Det finnes veldig mange dekorelementer på Skjoldedamdrakten. Disse opptrer alene eller sammen med andre. Av dekorelementer finnes fletter, leggsømmer, vevde bånd, dusker, surringer, knuter, stripet stoff, fargede stoff, sølvringer, sølvperle, dekorative sting og broderi. Dessuten finnes det flere fargede tråder brukt til søm og festeløkker som opptrer i forbindelse med dekorelementene. Innenfor noen av kategoriene finnes det flere typer, og jeg vil nå gå igjennom alle kategoriene og typene.

7.5.1 Fletter

Det finnes tre hovedtyper fletter; enkle V- fletter, spiralfletter og W- fletter⁴⁷. *De enkle V-flettene* finnes på koftas erme, ved koftas halsåpning, på ankelbåndene og på brokas

⁴⁷ Det skal nevnes at disse navnene er mine egne navn på flettetyperne. Jeg har ikke funnet noen offisiell betegnelse på dem.

nederkant. De er alle flettet med to og to tråder inn mot midten annenhver gang, med totalt åtte til tolv tråder⁴⁸.

De er alle ensfargede med unntak av fletta på koftas erme som består av tre farger. Noen steder har flere fletter blitt satt sammen til å utgjøre en flettekant. Det gjelder for fletta ved koftas halsåpning som i hvert fall har blitt satt sammen av tre fletter. Her har man spleiset endene inn i hverandre, og latt V- formasjonene gå ulik vei. På venstre brokbein har man brukt to røde fletter, der den ene fletta kun løper langs den ene splittkanten. De har nok også vært festet til hverandre, men er i dag fraskilt.

Den påsydde fletta på kaprunen, den runde fletta på ankelbåndet og den tykke rundfletta med ukjent funksjon vil jeg betegne som *spiralfletter*. De består av to til tre fargefelt som snor seg med klokken nedover fletta. Flettemåten er den samme, men oppsettet må justeres etter hvilke fargekombinasjoner en ønsker. På kaprunens flette er det to fargefelt bestående av to par tråder av hver farge. På ankelbåndet er det også to farger, men her er det ene fargefeltet dobbelt så bredt som det andre. Det skyltes at dette fargefeltet har fire par av en farge mens det andre feltet kun har to par av en farge. I den tykke rundfletta er det tre spiraler i ulike farger.

Av *W- flettene* finnes to eksempler; beltet og trekkbåndet i brokas løpegang. De to er flettet med to bunter garn på nesten samme måte, men beltet er ensfarget mens trekkbåndet er tofarget. Buntene i trekkbåndet består dessuten av tre tråder mot beltets bunter som inneholder to.

Det finnes likhetstrekk i antall tråder og trådenes dimensjoner i flettene. Alle flettene, bortsett fra den tykke rundfletta og trekkbåndet består av bunter med to tykke S- tråder. Disse trådene er av tilnærmet lik dimensjon, ca 1- 1,2 mm.

7.5.2 Leggsømmer

Det finnes to typer leggsømmer brukt til dekor. Den ene har kun funksjon som dekor mens den andre har både praktisk funksjon og dekorativ funksjon. Den første typen finner en på kofta og broka. På begge steder har man brukt S2Z- tråd som leggråd, og dette er de eneste stedene den type tråd har blitt brukt på drakten med unntak av løkkene i forbindelse

⁴⁸ Det er noe usikkerhet rundt antallet tråder på noen av flettene. På ankelbåndet får jeg ikke telt antall tråder noe sted, men det ligger sannsynligvis på åtte-ti tråder. På den blågrønne fletta nederst på brokbeinet kan seks tråder identifiseres, men den inneholder trolig åtte tråder.

med skjortas sølvperle. Det er verdt å merke seg at disse trådene må ha blitt laget av to S-tråder av lik kvalitet som de en finner i flettene, da de måler fra 2,05- 2,21 mm. Over halsåpningens leggtråd har man brukt en tynn Z2S- tråd i lik farge som leggtråden selv, mens man over brokas leggtråder har brukt Z2S- tråder av ulik farge.

Den andre leggsømmen med to funksjoner finnes kun i ansiktsåpningen på kaprunen. Her har man vekslet mellom en rød og en gyllen leggtråd i tynn Z2S, mens overkastingstråden er i gyllen Z2S. Denne leggsømmen har festet ansiktsåpningens sømmonn på vrangen, og har derfor vært mindre synlige enn de på kofta og broka. Allikevel er det klart at den må ha vært tiltenkt en dekorativ rolle da de er gjort i farger som er svært synlige på den mørkebrune kaprunen.

7.5.3 Vevde bånd

Det finnes fire ulike vevde bånd i funnet. De to første båndene som befinner seg på koftas ermelinning og brokas nederkant har sterke likheter, men er likevel to ulike bånd. Kombinasjonen av smale og brede felter i tre farger er den samme på de to båndene, men noen av koftebåndets striper inneholder flere tråder enn tilsvarende striper på brokbåndet, slik at førstnevnte blir litt bredere. Dessuten inneholder koftebåndet kun Z2S- tråder i varpen, mens brokbåndet også har Z- tråder i den midterste brunrøde stripen. Denne stripen skiller seg også fra de ytterligere stripene på koftebåndet og brokbåndet ved å være laget av grå ull som gjør den mørkere. De to båndene er også festet på samme måte med tråklesing i Z2S som løper i bestemte striper, og på båndenes innbrett. Rekonstruksjonen viste at kombinasjonen av grønt mellom to røde striper ga blått, mens den beholdt sin farge mellom to gule striper. Selv om rødfargen jeg brukte trolig er sterkere og noe annerledes enn originalfargen, er det sannsynlig at denne effekten også har gjort seg gjeldende på originalbåndet. Dette har vært en smart måte å øke fargerikdommen på uten å måtte bruke flere farger.

Båndet rundt teppet er mye tynnere og er kun i to farger. Felles for brokbåndet, koftebåndet og båndet rundt teppet er at de er i en helt normal toskaftsbinding, der varptrådene i Z2S helt dekker de mørkt grå veftrådene i Z- garn.

I ankelbåndene dekker også Z2S- varpen en Z- veft, men her er bindingen i både toskaft og brikkevevsbinding. Ut mot begge kantene er det toskaft, mens mønsteret i midten må ha blitt laget med brikker.

7.5.4 Dusker

Det finnes dusk på den bevarte kaprunfletta og dusker på beltetampene, ankelbåndenes flatfletter og i forbindelse med båndet rundt teppet. Dusken på kaprunfletta skiller seg fra de andre ved å være laget av et grønt tovet stoff som er rullet rundt flettedelen. Duskene på de andre tampene og flettene har til felles at de er utbygd med tykke tovede tråder som så er sydd fast med dekorative Z2S- sting av samme type. Eksperimenter under rekonstruksjonen viste hvordan disse hadde blitt gjort. De var ikke sydd tvers igjennom dusken slik jeg først trodde, men kun sydd så vidt nede i dusken der stingene skulle være.

7.5.5 Surringer

Surringer finnes på beltet, på ankelbåndene og i forbindelse med båndet rundt teppet. På beltet fungerer de som en dekorativ avslutning i begge dets ender, og det samme kan sies omurringene på ankelbåndene. På beltet har man surret rundt bunter med løstliggende tråder, mens på ankelbåndene har man surret rundt ei flette. På begge steder er det et klart system i måten de ulike fargene har blitt surret på. Til båndene rundt teppet har det vært festet tamppar hvorav to er bevart i dag. Det ene tampparet ligger i dag med den ene enden inn i en knute, mens den andre er et løst fragment. Disse er laget på en litt annen måte enn de foregående tampene. Hver tamp er laget av to tråder i ulik farge som bytter på å væreurringstråd og ”innmatstråd”. Fargeskiftene skjer under de to punktene hvor tampene har blitt festet til hverandre med sølvringer.

7.5.6 Knuter

En knute finnes på både beltet og båndet rundt teppet. På beltet har det også vært en ytterligere knute som nå er løst opp. Alle knutene ser ut til å ha hatt både en praktisk og en dekorativ funksjon. Den ene knuten på beltet har festet beltet rundt livet og vært dekorativ ved at den har hatt en nedhengende løkke. Den andre knuten på beltet synes også å ha hatt en dekorativ effekt. Sannsynligvis har den også hatt en praktisk funksjon, fordi det finnes små sting på den. Det var rekonstruksjonsarbeidet som indirekte førte til en løsning på hvordan

den var knytt. Det viste seg at en av guidene viste hvordan den var gjort fordi den tilsvarte en knute som blir brukt på lina i linefiske. Knuten på båndet rundt teppet har blitt til ved at to bånd har blitt knyttet sammen. Sannsynligvis er dette en knute som var nødvendig når man knytte båndene rundt liksvøpet. Samtidig har man stukket inn to tamper i knuten til dekor. Et nå løst tamppar indikerer at det kan ha vært flere slike knuter.

7.5.7 Stripet stoff

Stripet stoff finnes kun som brystklaff og krage på skjorta. Stoffet er i 2/1 kyper og består av tynne gylne og grønne striper og brede tofargede striper i brunrødt og olivengrønt. Vefte i stoffet er i S- garn og utgjør stripene, mens varpen er i tynt olivengrønt Z- garn og er lite synlig. Stoffet er plassert med stripene horisontalt på brystklaffen, mens de ligger vertikalt på kragen.

7.5.8 Farget stoff

Farget stoff som dekor finnes som dusk på kaprunfletta og som kant inn mot halsåpningen. Stoffet på dusken er svært tovet slik at vevteksturen ikke kan sees. Stoffet ved halsåpningen viser derimot ingen tegn til å ha blitt valket eller tovet; her synes diagonalteksturen godt. Varp/veft- forholdet er her 11/7,2 og garndiameteren er 0,7/1,1. Det stiller seg derfor nært de andre stoffdelene på kofta.

7.5.9 Sølvringer og sølvperle

Sølvringer finnes på ankelbåndenes flatflettede ender og på tampene brukt i forbindelse med båndene rundt teppet. Det er samme type ringer som har blitt brukt og de er festet på samme måte. Ringene opptrer i par som virker å ha blitt festet til hverandre på en eller annen slags måte. De er svært ujevne i formen. Ringene har blitt tredd på og banket på plass. Sølvperlen finnes på skjortas brystklaff der den er festet i en løkke til det øverste høyre hjørne. Den har langsgående riller som er noe ujevne og et hull i midten der løkken har blitt

tredd igjennom. Den har fungert som en knapp ved at man har kunnet feste den i en løkke eller lignende.

7.5.10 Dekorative sting

Leggsømmene og duskenes søm er allerede nevnt. Den spesielle sømmen på duskene er også brukt til å feste flatfletta til det vevde båndet på ankelbåndene. Det siste eksempelet på dekorative sting er sømmen i nakken på kaprunen. Stingene, som er i gyllen tråd, fester samtidig stoffene til hverandre her og har derfor en dobbelt funksjon.

7.5.11 Broderi

Det finnes to typer broderi på drakten. Ved skjortas brystklaff og krage og ved koftas halsåpning finnes en type fjærsøm som vist på *Figur 22*. På skjorta er den ensfarget og ca. 0,4 cm bred, mens på kofta er den i to farger og litt smalere (0,3 cm). Begge steder er den gjort i Z2S- garn med tilnærmet lik dimensjon. På kofta kan det sees at fargeskiftene bestående av lange og korte partier følger et bestemt mønster. Den andre typen broderi finnes over brokas sidesømmer. De er som de foregående broderiene i Z2S- garn, men broderiet er en type *crown-* broderi (se *Figur 48*). Broderiene er i to farger og har en symmetrisk midtakse.

7.5.12 Generelt om dekoren på drakten

Som vi har sett er det en svært omfattende bruk av dekor på drakten, som innbefatter mange ulike typer dekorelementer. Mange av de samme dekorelementene går igjen på flere av plaggene, og gir et inntrykk av en samstemt og enhetlig drakt. Også mellom ulike dekorelementer finnes det likheter. I både surringer, broderier, fletter, vevde bånd og i plasseringen av sølvringer har man brukt et gjentakende mønster. For surringene på beltet og broderiene på brokas sidesømmer er mønsteret noe spesielt ved at de er symmetriske ut i fra en midtakse. Dekoren på ulike plagg er gjort så likt at en kunne tenke seg at den og drakten var lagd av samme person. Dersom den har blitt laget av flere personer har de trolig tilhørt

samme dekortradisjon. Da tenker jeg ikke på for eksempel de påsydde vevde stoffene som godt kan være skaffet andre steder i fra.

7.5.13 Veveredskap

I Gjessings artikkel er det mye usikkerhet rundt vevredskapen for de ulike båndene. Koftebåndet og brokbåndet mener han er spjellvevd, det vil si brikkevevd (Gjessing 1938: 43 og 50). For ankelbåndene og båndene rundt teppet er han usikker på om de er vevd med båndgrind eller brikkevev, men for ankelbåndene heller han mot brikkevev (Gjessing 1938: 50 og 52). Jeg har ovenfor redegjort for at alle båndene bortsett fra ankelbåndene er i helt vanlig toskaft, og at de derfor kan ha blitt laget på båndgrind/grindvev. En slik binding er imidlertid så enkel at den også kan framstilles med andre veveredskaper, også med brikker. Veveredskapet for disse båndene kan derfor ikke identifiseres med sikkerhet. På ankelbåndene kan man se at trådene snor seg om hverandre i det midterste mønsterområde, og de må derfor ha blitt fremstilt med brikker. På hver kant har de også et område med helt vanlig toskaft. Min hypotese er at disse båndene har blitt laget ved at man kun har hatt tråder i to av brikkenes fire hull. Dette må imidlertid undersøkes av en med mer kompetanse på brikkevev enn meg selv. Diskusjonen om vevredskap griper inn i diskusjonen om etnisitet. Samene har en lang tradisjon for å veve på grindvev, av dem kalt *sjnjisskom*, og den er dokumentert helt tilbake til 1600- tallet av Schefferus (Schefferus 1956:291). Fra de historiske kildene kjennes ingen samisk tradisjon for verken å bruke eller veve brikkevevde bånd, så langt jeg vet. Fra de arkeologiske kildene kjennes sølvbrosjerte brikkevevde band fra grav 9 på Vivallen i Härjedalen (Zachrisson 1999:43). Båndene har prydet ermelinningene på en mannstunika. Graven er fra slutten av 1100- tallet og er tolket som samisk av Inger Zachrisson. Dersom den gravlagte personen var en same kan det tyde på at samene på denne tiden var påvirket av norrøn draktskikk. Lintunikaen mannen i graven bar er nemlig av en type som er kjent fra rike svenske kvinnegraver. På grunn av denne og en rekke andre gjenstander forbundet med norrøn kvinnelig gravskikk har mannen blitt tolket som en sjaman (Price 2000).

Når det gjelder norrøn og norsk bruk av grindvev så kan en slik tradisjon dokumenteres helt tilbake til middelalderen. På Bryggen i Bergen har man funnet to grindvever; en i tre og en i elghorn. De er datert til henholdsvis 1170-1198 e. Kr. og 1248-

1332 e. Kr (Øye 1988:79-80). Veving på grind har også i norsk område holdt seg helt opp til i dag. Om grindveven var i bruk i Norge da Skjoldehamnbåndene ble laget, er ukjent. Hoffman ser på det som usannsynlig at grindveven var kjent i Norge i vikingtid (Hoffmann 1964:108). Basert på at hun ikke kan finne arkeologiske belegg for grindveven fra forhistorisk tid og at den ikke finnes på Island, ser hun det som sannsynlig at den kom inn senere. Da hun skrev sin avhandling viste hun ikke om vevene fra Bryggen og hun trekker frem Schefferus beskrivelse som det eldste sikre beviset for grindveving i Skandinavia. Hun nevner ikke de arkeologiske funn av grindvever på kontinentet, der et funn av en grindvev i bein fra Pompeii fra begynnelsen av vår tidsregning regnes som det eldste belegget for denne type vev (Hjortfors 2000:6 og Wild 1970:74). John Peter Wild nevner også i sin bok en grindvev i bronse fra Pilismarót i Pannonia (i dagens Ungarn) som er datert til slutten av 300- tallet. Bruken av brikkevev i forhistorisk tid i Norge er godt belagt både gjennom funn av brikker og bånd, så det er ingen tvil om at denne teknikken var godt etablert da Skjoldehamnbåndene ble produsert.

Skulle Skjoldehamnbåndene og resten av funnet vise seg å være samisk, vil dette for båndenes del være interessant på to måter. For det første kan båndene i toskaft være de eldste kjente eksemplene på grindvevde bånd i Norge, og derav trekke grindvevingens historie i Skandinavia ytterligere 100 år tilbake. Samene har som vi har sett en lang tradisjon for veving på grind, og båndene kan da indikere at denne tradisjonen går helt tilbake til vikingtid. For det andre ville det være interessant fordi vi da har ytterligere et eksempel på at samene brukte brikkevevde bånd i denne perioden.

8 Konklusjon

Målet med min oppgave har vært å gi en mer detaljert og oppdatert beskrivelse av Skjoldehamnfunnet. Gjennom drakt- og gjenstandsanalysen og rekonstruksjonen har jeg prøvd å kikke over skulderen på draktens håndverker(e) for å bruke Schjølbergs ord. Som det går fram av oppgaven er det mye som er forandret og tilført i forhold til Gjessings artikkel fra 1938. Hans navn på artikkelen var ” *Skjoldehamndrakten. En senmiddelaldersk nordnorsk mannsdrakt*”, og her inngår synspunkter på både datering, etnisitet og kjønn. Jeg har satt spørsmålstegn ved en av disse synspunktene, nemlig dateringen. Ved hjelp av ¹⁴C- dateringer, som Gjessing ikke hadde tilgang til, har jeg fått datert funnet til 1000- tallet og overgangen mellom vikingtid og middelalder. Dette er opptil 500 år før den dateringen Gjessing gav. Selv om en datering (Ua- 11037) fra 1996 antydte at graven kunne stamme fra sein vikingtid pekte en eldre datering mot høymiddelalderen (Ua- 43). Mine dateringer styrker dateringen fra 1996 og gjør det sannsynlig at den eldste dateringen har vært forurensset. Når dateringen flyttes så langt tilbake betyr det også at Gjessings konklusjoner om at personen var en straffet fattigmann må revurderes. Jeg håper også at en sikrere datering fører til at drakten blir mer verdifull som sammenligningsobjekt i kommende draktpublikasjoner.

Når det gjelder de andre problemstillingene jeg formulerte mener jeg også at jeg har fått gode svar. Ved å studere de ulike kategoriene stoff, snitt, søm og dekor har jeg fått et detaljert bilde av hvordan drakten er konstruert og hvilke materialene som er brukt. Jeg har kommet med forslag til snitt for kofta og skjorta som på flere områder skiller seg fra det Gjessing kom fram til. Det er vanskelig å peke på hvorfor våre rekonstruksjonsforslag skiller seg fra hverandre, da det ikke finnes noen dokumentasjon av Gjertrud og Gutorm Gjessings arbeide med rekonstruksjonen utover det som står i artikkelen. Det finnes en del merkelige feil, som plasseringen av fragment K1 og rekonstruksjonen av skjortas forstoff. Ut ifra disse feilene og flere andre har jeg en mistanke om at forståelsen av tekstiler var noe mangelfull. For broka sin del har jeg ikke greid å komme opp med et alternativt snitt fordi jeg mener den er for fragmentarisk til at noe snitt kan utarbeides. Når det gjelder lestene så har det aldri vært laget noe rekonstruksjonsforslag på disse, så mitt bidrag her er helt nytt. Gjessing beskrev riktignok lestene på en korrekt måte, men det er umulig ut i fra teksten å forstå formen på de ulike stykkene. Ved å sammenligne plaggene innenfor de ulike kategoriene nevnt ovenfor fant jeg ut at de er svært like på flere områder. Dekoren er ett av dem, og her fant jeg ut at mange

av de samme dekorelementene gikk igjen på flere plagg. Dekoren knytter de ulike plaggene sammen, og gir inntrykk av en drakt som er helhetlig og som er resultat av samme dekortradisjon. Når det gjelder dekor har jeg blant annet dokumentert flettemetoder og fremgangsmåte for broderier, knuter og dekorsømmer. For båndene sin del har jeg prøvd å klare opp i den usikkerheten som har vært, og det er klart at ankelbåndene er brikkevevde, mens resten av båndene er i toskaft. Det vil være spennende å se om en kan finne paralleller til noen av dekorelementene. Den rike og mangfoldige dekoren må ha vært svært synlig på drakten, og har trolig sendt signaler som vi i dag ikke kjenner. Kanskje kan nøkkelen til den etniske tilknytningen ligge her.

Jeg har ikke diskutert Gjessings argumenter når det gjelder etnisitet, men jeg har vært innom etnisitet i spørsmålet om veveredskap, ankelbånd og sko. Særlig skoene har vist seg å være mer spesielle enn jeg hadde trodd. Senetråden, pelsdekket på overlæret, forstingsømmen og formen gjør de svært spesielle. Videre forskning vil forhåpentligvis kunne bringe mer klarhet vedrørende deres konstruksjon og sammenheng med andre kjente sko. Jeg vil også nevne senetrådsømmen som er brukt bak på brystklaffen på skjorta. Bruken av senetråd er i dag forbundet med den samiske kulturen, men hvordan forholdet stiller seg i Skjoldehamndraktens samtid har jeg ikke oversikt over.

Et viktig element i oppgaven har vært den eksperimentelle delen både under mitt opphold på Lofotr Vikingmuseum på Borg og i etterkant. I samarbeid med Vikingmuseet rekonstruerte jeg snittet for kaprunen, kofta, beltet og broka og teknikkene brukt på disse plaggene. For alle plaggene fikk jeg svar på de problemstillingene jeg stilte. Jeg har kommet med en ny teori om kaprunflettenes funksjon, utfordret Gjessings påstander om kofta og testet Gjessings rekonstruksjonsforslag av broka. Jeg fant også ut av hvordan dekorelementer på beltet hadde blitt laget. I etterkant har jeg eksperimentert med fletting og testet snittet på lestene og fått viktige resultater.

Mye ny kunnskap har kommet ut av oppgaven, og jeg håper at dette fører til mer forskning på drakten. Skjoldehamndrakten er unik både i norsk og internasjonal sammenheng, og fortjener en større oppmerksomhet enn det den har fått inntil nå. Min oppgave er ingen endelig beskrivelse av primærmateriale. Mange områder kan studeres grundigere enn deg jeg har hatt mulighet til. Blant annet gjelder det mye av materialet til Ellen Schjølberg. Dessuten foreligger det svært mange uidentifiserte tekstilfragmenter som jeg ikke har greid å identifisere. En nærmere undersøkelse av disse kan gi informasjon som jeg har oversett. Noen

av fragmentene er av en slik karakter at jeg mistenker at det kan ha eksistert flere plagg enn de som til nå er identifisert.

I tillegg til videre analyser av selve drakten håper jeg også at en på nytt vil diskutere draktens opprinnelse. Sammenligningsanalyser både i forhold til det samiske og i forhold til norrønt og skandinavisk folkedraktmateriale bør utføres. Jeg håper at min dokumentasjon vil gjøre slike analyser lettere. Jeg har selv arbeidet mye med en sammenligning med samisk draktskikk og med Gjessings argumenter mot samisk opprinnelse. Dette skulle egentlig inngå i denne oppgaven, men på grunn av andre prioriteringer måtte det dessverre utgå. Jeg håper å kunne fortsette med dette videre, da det har gitt mange spennende ledetråder. Forhåpentlig vil man snart kunne si mer om bakgrunnen til denne lave og spedbygde personen i 40- årene som ble gravlagt i myra på Skjoldehamn

Abstract

The Skjoldehamn find was found in 1936 during turf cutting in a bog on the farm Skjoldehamn on Andøya in Vesterålen in Northern Norway. Here a buried person wrapped in a blanket, and placed on a reindeer skin was found. The well preserved costume the person was wearing consisted of a hood, a kirtle, a woolen belt, a shirt, trousers, ankle bands, ankle wraps, socks and shoes. The find was described by archeologist Gutorm Gjessing in 1938 in article ”*Skjoldehamndrakten. En senmiddelaldersk nordnorsk mannsdrakt*” Here he states that the person buried was a Norwegian man from the Late Middle Ages. Later both the ethnicity, gender and dating has been debated. My aim was to get a new and more detailed description of the costume by analyzing the find. I wanted to study the find in the categories fabric (qualities), cut, seam and decoration. An important part of this was to see if the cut proposed by Gjessing for the kirtle, shirt and trousers was probable or if another cut could be proposed. I also wanted to date the find more certain than previous datings. My method was not only analyses of the original garments and objects, but also to reconstruct the techniques and cut of some of the garments. This part of the project was a cooperation between me and the Lofotr Viking Museum in Lofoten in Northern Norway.

The results of my analysis were many, and I will mention some of them. I have proposed changes to the cut of the kirtle and the shirt. When testing the cut of the kirtle on a real person I found out that the distance from hemline to hemline on the sleeves was not abnormally long as stated by Gjessing. I also found out that the crooked cut of the kirtle didn't mean that it looked asymmetrical, or gave the impression of poor handicraft as Gjessing states. When testing the trousers I found out that the cut proposed by Gjessing was not especially functional. New results from my analyses also indicate that his cut is less likely. I have also proposed a cut for the socks which has not been done before. In addition to this, the shoes showed to be of great interest. The shape of the sole, the fur covered upper, the sinew seam and the stitches is of a type I have never seen before. The construction of them is still an unsolved matter, but some of their features can be seen in Sami shoes. A sinew seam was also discovered on the back side of the chest flap on the shirt. Sinew seam is today associated with the Sami culture. Regarding the dating I have yielded good results. New radiocarbon datings of the kirtle, fragment S2 (possibly the hemline of the shirt) and the reindeer fur combined with earlier radiocarbon datings, show that the burial is most probable from the second half of

the 11th century, which means in the transition from Viking Age to The Middle Ages in Norway. This has to lead to new debate about Gjessings statements about social status and his explanation of the unchristian burial. The ethnicity should also be discussed on the basis of the new documentation of the costume.

Litteratur

Bruun, Inga Marlene 2007: *Blandede graver - blendede kulturer? En tolkning av gravskikk og etniske forhold i Nord-Norge gjennom jernalder og tidlig middelalder*. Masteroppgave i arkeologi. Universitetet i Tromsø.

Edblom, Lena 2004: *Långhus i Gene*. Studia archaeologica Universitatis Umensis 18. Umeå: Institutionen för arkeologi och samiska studier, Umeå universitet.

Elgström; Ossian 1922: *Karesuando-lapparna: etnografiska skisser från Köngämä och Lainiovuoma 1916-1919*. Stockholm: Åhlén & Åkerlund.

Gjessing, Gutorm 1938: *Skjoldehamndrakten. En senmiddelaldersk nordnorsk mannsdrakt, I: Viking*. A. W. Brøgger og E. S. Engelstad (red), Oslo: Norsk arkeologisk selskap.

Haugen, Anny 1987: *Samisk husflid i Finnmark*. Bind nr 16 i serien ”Samiske samlinger” utgitt av Norsk folkemuseum. Oslo: Landbruksforlaget.

Hjortfors, Lis- Mari 2000: *Historisk återblick. I: Girjjit: samiska vävmönster från Karesuando, Jukkasjärvi och Gällivare*. Jokkmokk: Sameslöjdstiftelsen Sámi duodji

Hoffmann, Marta 1964: *The Warp- Weighted Loom: Studies in the History and Technology of an Ancient Implement*. Studia Norvegica 14. Oslo: Universitetsforlaget.

Holck, Per 1988: *Myrfunnet fra Skjoldehamn- mannlig same eller norrøn kvinne?, I: Viking*. Oslo: Norsk arkeologisk selskap.

Hougen, Eva 1987: *Snorer, bånd og belter. Trådteknikker uten spesialredskap*. Oslo: NKS-forlaget.

Hügel, Vera 2005: *paa en Stang Struden efter hannem bære. Forskning på hetter og struthetter fra Nordens middelalder*. Masteroppgave i arkeologi. Universitetet i Tromsø.

Itkonen, T.I. 1948: *Suomen lappalaiset vuoteen 1945*. Porvoo: Werner Söderström.

Leem, Knud 1956: *Knud Leems Beskrivelse over Finmarkens Lapper, deres Tungemaal, Levemaade og Forrige Afgudsdyrkelse, oplyst ved mange Kaabberstykker*. Oslo: Halvorsen & Børsum. Faksimileutg. Opprinnelig utg.: København: Det Kongel. Waysenhuses Bogtrykkerie, 1767.

Nilsen, Marianne Vedeler 1992: *Draktmaterialet fra Guddal: funksjon og visuell kommunikasjon*. Hovedoppgave i arkeologi ved Universitetet i Bergen.

Nockert, M. & Possnert, G. 2002: *Att datera textilier*. Södertälje: Gidlunds Förlag.

Porsbo, Susanna Jannok 1988: *Samiskt dräktskick i Gällivare, Jukkasjärvi och Karesuando socknar*. Jokkmokk: Åjtte förlag.

Price, Neil 2000: Drum- Time and Viking Age: Sámi- Norse identities in early medieval Scandinavia. I: *Identities and cultural contacts in the arctic. Danish Polar Center Publications*. København: National Museum of Denmark & Danish Polar Center.

Schefferus, Johannes 1956: *Lappland*. Bind nr. 8 i serien Acta Lapponica/Nordiska museet. Uppsala: Gebers.

Snook, Barbara 1981: *Embroidery stitches*. London: B. T. Batsford LTD

Store Norske Leksikon: *Rekonstruere*. Tilgjengelig fra <http://www.snl.no/rekonstruere> [lest 15.04.08]

Storm, Dikka 1997: Skjoldehamndrakten- et tekstilfunn fra middelalderen i en bosetningshistorisk sammenheng. I: *Kvinnerforskermaraton V*. Tromsø: Senter for kvinneforskning og kvinner i forskning, s. 52-62.

Vedeler, Marianne 2007: *Klær og formspråk i norsk middelalder*. Oslo: Unipub.

Walton, P og Eastwood, G 1988: *A brief guide to the cataloguing of archaeological textiles*. London: Institute of Archaeology Publications.

Wild, John Peter 1970: *Textile manufacture in the northern Roman provinces*. Cambridge classical studies. Cambridge: Cambridge University Press.

Zachrisson, Inger 1999: Sydsamer med status- fynd av dräkter och dräktprydnader berättar. I: *Dräkt. Rapport från seminarium vid Ájtte, Svenskt Fjäll- och Samemuseum 15.-17. oktober 1996*. Duoddaris 15. Jokkmokk: Ájtte, Svenskt Fjäll- och Samemuseum.

Østergård, Else 2003: *Som syet til jorden: tekstilfund fra det norrøne Grønland*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.

Øye, Ingvald 1988: Textile equipment and its working environment, Bryggen in Bergen c 1150-1500. The Bryggen Papers Main Series. Vol. 2. Oslo: Norwegian University Press.

Utrykte kilder og arkivmateriale

Gjessing, Gutorm 1937a: *Innberetning om arkeologiske undersøkelser i Skjoldhamn. Bjørnskinns s. Dverberg pgd. Nordland*. Tromsø museum: Topografisk arkiv.

Gjessing, Gutorm 1937b: Brev til stipendiat Asbjørn Ording ved Landbrukshøyskolen på Ås. Datert 28 okt. 1937 i Tromsø. Tromsø museum: Topografisk arkiv.

Liavik, Hans 1936: Brev til Tromsø museum. Datert 24 sept. 1936 på Nygård på Skjoldhamn. Tromsø museum: Topografisk arkiv.

Lukesova, Hana 2009: *Material identification of several objects from the find with inv. no. TS 3897/ Tromsø Museum*. Rapport fra konserveringsseksjonen ved Bergen Museum.

Possnert, Göran 1986: *Resultat av ¹⁴C- datering av väv av fårull*. Uppsala. Datert 21.05.1986.
Tromsø museum: Topografisk arkiv.

Possnert, Göran 1987: *Resultat av ¹⁴C- datering av benfragment Skjoldehamn, Andøja*.
Uppsala. Datert 11.02.1987. Tromsø museum: Topografisk arkiv.

Possnert, Göran 1986: *Resultat av ¹⁴C- datering av textil från Norge*. Uppsala. Datert
06.06.1996. Tromsø museum: Topografisk arkiv.

Schjølberg, Ellen: Upublisert manuskript. *Analyseresultater fra Skjoldehamndrakten*.

Sellekvold, Berit J. 1987: *Antropologisk rapport vedrørende funn fra Skjoldehamn, Bjørnshinn,
Dverberg, Nordland*. Tromsø museum: Topografisk arkiv.

Personlige meddelelser og e- poster

Götherström, Anders: Pers. medd. pr e- post. Datert 23.10.08.

Gulliksen, Steinar Pers. medd. 27.10.09.

Larsen, Arne: Pers. medd. 10.12.08.

Nockert, Margareta: Pers. medd. pr e- post. Datert 24.11.08

Nøttveit, Ole-Magne: Pers. medd. 31.03.09.

Possnert, Göran: Pers. medd. pr e- post. Datert 01.11.09.

Schjølberg, Ellen: Pers. medd. 26.04.08

Appendiks

Ordliste

2/1- kyper:	Varptråden går over en og under to veftråder, mens veftråden går over to og under en varptråd.
2/2- kyper:	Både varp og veft går over og under og over to tråder.
Binding:	Med et stoffs binding menes hvordan varp og veft krysser hverandre. 2/2- kyper og toskaft er eksempler på ulike bindinger.
Bole:	Den delen av et plagg som dekker torso, det vil si menneskekroppen uten hode, armer og bein.
Bunnull:	Primitive saueraser som for eksempel villsau har to typer ull. Bunnulla er den ulla den innerste og er finfibret og kruset (se også dekkhår).
Bunt:	Brukes i oppgaven om fletter der man fletter med flere en to tråder om gangen.
Dekkhår/dekkull:	Primitive saueraser som for eksempel villsau har to typer ull. Dekkhårene er den ytterste ulla og består av fibre som er lange, glatte og grove.
Dukker:	Når en skal flette lange lengder er det nødvendig å nøste opp garnet i små garnnøster, slik at en slipper å greie ut garnet hele tiden. Av disse nøstene, som kalles dukker, kan man enkelt dra ut garn etter hvert som flettingen forløper.
Ermekile:	Kile som sitter under ermet for å gi det ekstra vidde innerst mot bolen.
Innslag:	Det samme som veft.
Jare/jarekant:	Kanten på et vevd stoff der veften snur.

Livplagg:	Plagg som dekker overkroppen
Nederkant:	Her brukt om den nederste kanten på plagg eller plaggdeler, som f. eks. <i>”nederkanten på kofta”</i> eller <i>”nederkanten på ermet”</i>
Oppstartskant:	En smal vevd kant som sys fast til oppstadveven. Vefte i dette båndet er varpen i det ferdige stoff.
Rapport:	En gjentakende sekvens i et mønster
Renning:	Det samme som varp. Brukes i denne avhandlingen også om trådene i ei flette før flettingen begynner
Sømmonn:	Stoffkanter som skjules inne i drakten, som følge av sømmer.
Sårkant:	En stoffkant som er tilskjært.
S- spunnet tråd:	Tråd som er spunnet mot klokken.
S2Z:	Tråd som er Z- tvunnet av to S- spunnede tråder.
Toskaft:	Både varp og velt går under og over en tråd. Også kalt lerretsbinding.
Trådtall:	Tall som angir hvor tett velttrådene eller varptrådene ligger i et vevd stoff. Tallet angir hvor mange varp- eller velttråder som finnes på 1 cm.
Valking:	Metode som brukes for å gjøre ullstoff tettere. Ved valking blir stoffet bløtgjort i vann og for eksempel urin og gnidd slik at ullfibrene filter seg i hverandre. Dette gjør samtidig at bindingen i stoffet blir mindre synlig.
Varp:	De trådene som løper vertikalt når man vever, også kalt renning.
Velt:	De trådene som løper horisontalt når man vever, også kalt innslag.
Vevebane:	Vevebanen er det ferdige stoffet når en har vevd ferdig en oppsetting på veven.
Z- spunnet tråd:	Tråd som er spunnet med klokken
Z2S:	Tråd som er S- tvunnet av to Z- spunnede tråder.

Trådtall og garndiameter for Skjoldehamndraktens stoffer og dekortråder

Forklaring

På de påfølgende siden vil trådtall og garndiameter for de ulike stoffene og båndene presenteres. Det samme vil garndiameteren for tråder i forbindelse med dekor. Noen av tallene er hentet fra Schjølberg og da vil hennes navn stå i parentes. Tabellene for stoffene trenger en forklaring. Under ”trådtall variasjon” står minimums- og maksimumsantallet for trådtallet til varp/veft innenfor det gjeldende stykket oppført. Dette gjelder dersom det har blitt gjort flere målinger innenfor samme stykke. Antallet målinger står oppført i kolonnen til høyre. Under ”trådtall måleavstand i cm” vil det gå fram over hvor lang avstand varp/veft-trådene er tellet. Dersom varptallet her er 4 og det er gjort *en* måling betyr det at trådtallet for varp er et gjennomsnitt av varptallet over 4 cm målt ett sted. Dersom det står 3+4 betyr det at varptallet er tellet over 3 cm ved det ene målepunktet, mens over 4 cm ved det andre. Dersom det står 1- 10 betyr dette at det er gjort flere målinger og at disse er målt over 1- 10 cm. Dersom det står 5x2 betyr det at de to målingene som er blitt utført begge er telt over 5 cm.

Garndiameter som jeg står bak er rundet av til to desimaler. Noen tråder brukt i forbindelse med dekor er ikke målt fordi de er for vanskelig tilgjengelig.

Kaprunen

Stoff (Etter Schjølberg)

Del	Trådtall pr cm		Trådtall variasjon		Trådtall Antall målinger		Trådtall måleavstand i cm		Garndiameter i mm		Garndiameter Antall målinger	
	Varp	Veft	Varp	Veft	Varp	Veft	Varp	Veft	Varp	Veft	Varp	Veft
Hovedstykke	9,35	6,9	9-9,7	6,8-7	2	2	3+ 4	5+ 7	0,8	1,1	?	?
Framkile	10,5	7,3			1	1	4	3	0,8	1,2	?	?
Bakkile	10	7,5			1	1	4	1,6	0,8	1,0	10	10

Tråder

Farge og funksjon	Gjennomsnittlig trådtykkelse (i mm)	Type	Antall målinger	Anmerkninger
Gyllen nakkesøm + leggsøm i halsutskjæring	1,18	Z2S	10	
Rød leggråd i ansiktsåpning	1,41	Z2S	10	
Olivengrønn flettetråd	1,25	S	10	
Brunrød flettetråd	1,11	S	10	
Grønn sytråd på dusk	1,48	Z2S	5	
Gyllen sytråd til feste av flette	1,15	Z2S	1	
Mørk gråbrun sytråd til feste flette	1,52	Z2S	3	

Kofta

Stoff og bånd (Alt etter Schjølberg, med unntak av linningsbånd)

Del	Trådtall pr cm		Trådtall variasjon		Trådtall Antall målinger		Trådtall måleavstand i cm		Garndiameter i mm		Garndiameter Antall målinger	
	Varp	Veft	Varp	Veft	Varp	Veft	Varp	Veft	Varp	Veft	Varp	Veft
Bole lys varp									0,80		10	
Bole mørk varp									0,72		10	
Bole tynn veft										0,90		10
Bole tykk veft										1,37		10
Bole lys varp	10	6,5	9-12,5	6-7	13	13	1-10	1-10				
Bole mørkere varp	10,9	6,7	9,5-12,5	6-7	10	10	1-10	1-10				
Erme lys varp	10,2	6,7	9,8-10,5	6,6-6,8	2	2	5x2	5x2				
Erme mørk varp	12	6,6			1	1	5	5				
Kile A mørk varp	10,8	7,2			1	1	4	5				
Kile B mørk varp	11,6	6,8			1	1	5	5				
Kile C lys varp	11,6	6,4			1	1	5	5				
Kile C mørk varp	12,2	6,2			1	1	5	5				
Kile D lys varp	11,2	7,4			1	1	5	5				
Kile D mørk varp	12,5	6			1	1	1,6	5				
Kile E lys varp	10,8	6,8			1	1	5	5				
Midtkile foran lys varp	11	6,8			1	1	2	5				
Midtkile bak lys varp	12	6,8			1	1	5	5				
Dekor												
Brunrødt kantstoff	11	7,2	10,6-11,3	7-7,4	2	2	1,6x2	5x2	0,74	1,07	10	12
Linningsbånd	16-16,6	5				1		3				
Linningsbånd, brunrød varp (Z2S)									1,11		10	
Linningsbånd, grønn varp (Z2S)									1,12		10	
Linningsbånd, gyllen varp (Z2S)									1,08		10	
Linningsbånd, mørkegrå veft (Z)										0,86		10

Koftas tråder i dekor eller i forbindelse med dekor

Farge og funksjon	Gjennomsnittlig tråddykkelse (i mm)	Type	Antall målinger	Anmerkninger
Halsdekor				
Mørkegrå kastesting til feste av flette og dekorstoff	1,09	Z	10	
Brunrøde tungesting	1,09	Z2S	10	
Grønn flette	1,19	S	10	
Gyllen brodering	1,00	Z2S	10	
Grønn brodering	1,24	Z2S	10	
Grønn overkasting over leggsøm		Z2S		Identisk med grønn brodering
Grønn leggtråd	2,05	S2Z	10	
Ermedekor				
Brunrød leggsøm på bånd		Z2S		Identisk med brunrød varp i linningsbånd
Brunrøde kastesting		Z2S		Identisk med brunrød varp i linningsbånd
Grønne forsting		Z2S		Identisk med grønn varp i linningsbånd
Brunrøde forsting		Z2S		Identisk med brunrød varp i linningsbånd
Mørkegrå kastesting til feste av bånd og flette	1,10	Z	5	
Brunrødt garn i flette	1,30	S	10	
Grønt garn i flette	1,20	S	10	
Gyllent garn i flette	1,11	S	10	

Beltet

Farge og funksjon	Gjennomsnittlig tråddykkelse (i mm)	Type	Antall målinger	Anmerkninger
Garn i beltets flettedel	1,01	S	10	
Svart tråd i sting på beltets flettedel	1,05	Z	2	
Rødt surringsgarn rundt tamper	1,03	Z2S	10	
Gyllent surringsgarn rundt tamper	0,98	Z2S	10	
Grønt surringsgarn rundt tamper	0,98	Z2S	10	
Brun sytråd på dusker	1,01	Z2S	10	
Gyllen sytråd på dusker	0,90	Z2S	5	
Grønn sytråd på dusker	0,93	Z2S	5	
Rød sytråd på dusker	0,88	Z2S	2	
Mørk fiolett duskutbygging	1,42	S	5	
Grønn duskutbygging	2,60	S	5	Sterkt tovet
Brunrød duskutbygging	2,13	S	2	Sterkt tovet og oppfliset
Blågrønn duskutbygging	2,88	S	4	Sterkt tovet
Gyllen duskutbygging	1,95	S	5	Sterkt tovet

Skjorta

Skjortestoffet

Del	Trådtall pr cm		Trådtall variasjon		Trådtall Antall målinger		Trådtall måleavstand i cm		Garndiameter i mm		Garndiameter Antall målinger	
	Varp	Veft	Varp	Veft	Varp	Veft	Varp	Veft	Varp	Veft	Varp	Veft
Bole	11,7	7,2	10,8-13	6,8-7,6	6	6	5x6	5x6	0,77	1,10	5x6	5x6
Høyre erme	12	7,1	11,8-12,2	7-7,2	2	2	5x2	5x2	0,79	1,15	10x2	10x2
Venstre erme	12,6	7,3	12,6	7-7,6	2	2	5x2	5x2	0,74	1,01	10x2	10x2
Kile A	13,7	7,3			1	1	3	3	0,68	1,15	10	10
Kile B	14,2	7,4			1	1	5	5	0,73	1,08	10	10
Kile C	13,6	7,0			1	1	5	5	0,66	1,07	10	10
Kile D	14,5	7,0			1	1	2	2	0,69	1,09	10	10
Kile E	12,7	7,3			1	1	3	3	0,70	1,04	10	10
Kile F	11,6	8,6			1	1	5	5	0,77	0,88	10	10
Lapp 1	12,6	7,4			1	1	5	5	0,64	1,09	10	10
Lapp 2	14,8	8			1	1	5	5	0,74	1,03	10	10
Lapp 3	13	7,5			1	1	2	2	0,80	1,00	10	10
Lapp 4	9,6	7,8			1	1	5	5	0,78	1,06	10	10
Lapp 5	12,4	7,4			1	1	5	5	0,72	1,04	10	10
Lapp 6a	14,8	7,8			1	1	5	5	0,71	1,00	10	10
Lapp 6b	13	8			1	1	3	3	0,70	0,99	10	10

Brystklaff og krage

Garndiameter

Tallene angir gjennomsnittlig garndiameter målt på brystklaff og krage. For hver garntype ble det gjort 10 målinger. Garnet er generelt jevnt, med unntak av den olivengrønne veften som varierer en god del.

Olivengrønn Z-varp: 0,56 mm
 Brunrød S-veft: 0,73 mm
 Olivengrønn S-veft: 0,90 mm
 Grønn S-veft: 0,46 mm
 Gyllen S-veft: 0,64 mm

Trådtall for varp og veft

Tallene angir gjennomsnittlig trådtall for varp og veft pr cm. Vefftallene er delt opp etter de tre ulike stripene siden garndiameteren varierer en del her. Gjennomsnittet av tre målinger ligger til grunn for de fire tallene. For den brunrøde og olivengrønne stripen telte jeg antall tråder pr 2 cm og delte dette på to. Det samme gjorde jeg for varp (som kun ble målt i de olivengrønne/brunrøde stripene). De grønne og gule stripene er så smale at jeg måtte måle antall tråder henholdsvis pr 0,4 cm og pr 0,5 cm for så å gange dette opp.

Olivengrønn Z- varp: 14,5

Brunrød S- veft og

olivengrønn S- veft: 8,2

Grønn S- veft: 27,2

Gyllen S- veft: 21,3

Tråder

Farge og funksjon	Trådtykkelse (i mm)	Type	Antall målinger	Anmerkninger
Brunrød tråd til div sømmer på brystklaff og krage	0,96	Z2S	5	
Gyllen leggtråd på brystklaffens innbrett	1,23	Z2S	3	
Gyllen tråklesøm til å feste brystklaff til venstre halssplittkant	1,23	Z2S	3	
Grønn tråd gjennom sølverle	3,00	S2Z	2	
Grågyllent sting ved sølverle	0,80	Z	1	
Grågyllent leggtråd til feste av sølverle	1,60	Z2S	1	Løs tvinn
Svart overkastingstråd til feste av sølverle	0,92	S	5	Senetråd
Grønne ulltråder til festing av sølverle	3,00	S2Z	1	Slitt og tvinn nesten oppløst
Gyllent garn til feste av grønne ulltråder	0,62	Z	5	
Grønt broderingsgarn	1,05	Z2S	10	
Gyllen leggtråd på kragens sømmonn	1,24	S	6	
Gyllen overkastingstråd på bolens sømmonn	1,40	Z2S	10	
Gyllengrå leggtråd på bolens sømmonn	0,99	Z	7	
Gylne tungesting på venstre krageende	1,06	Z2S	7	
Gyllen leggtråd på høyre krageende	1,08	S	4	Løs spinn
Gyllen Z2S på venstre kragebrett	1,21	Z2S	9	Løs tvinn

Broka

Brokstoffet (alt etter Schjølberg, unntatt dimensjonene til linningsbåndets garn)

Del	Trådtall pr cm		Trådtall variasjon		Trådtall Antall målinger		Trådtall måleavstand i cm		Garndiameter i mm		Garndiameter Antall målinger	
	Varp	Veft	Varp	Veft	Varp	Veft	Varp	Veft	Varp	Veft	Varp	Veft
Fragment A	10,5	7,7	10,3-10,7	7,3-8	2	2	3x2	3x2	0,7	1,0	10x2	10x2
Fragment B	11,3	6,8	10,3-12,3	6-8	4	4	3x4	3x4	0,75	1,08	10x4	10x4
Fragment C	11,1	7,8	10,3-12	7,3-8,3	5	5	3x5	3x5	0,75	1,11	10x5	10x5
Fragment D	10,3	8,3			1	1	3	3	0,62	0,94	10	10
Fragment E	11,5	7,6	10,7-12,5	7,3-8	4	4	3x3 + 2	3x4	0,62	1,11	10x4	10x4
Fragment B, påskjøtt stykke	11,3	7,7			1	1	3	3	0,72	0,90	10	10
Dekor												
Bånd	15,5-17,8	5,3						3				
Bånd, brunrød varp (Z2S)					10				1,10			
Bånd, brunrød varp (Z)					10				0,79			
Bånd, grønn varp (Z2S)					10				1,17			
Bånd, gyllen varp (Z2S)					10				0,91			
Bånd, mørkegrå veft (Z)						10			0,85			

Brokas tråder i dekor eller i forbindelse med dekor

Farge og funksjon	Trådtykkelse (i mm)	Type	Antall målinger	Anmerkninger
Brunrød brodering på sidesøm	1,32	Z2S	10	
Blågrønn brodering på sidesøm	1,00	Z2S	10	
Blå leggtråd	2,15	S2Z	10	
Rød leggtråd	2,21	S2Z	10	
Brunrød overkastingstråd, kastesting i overkant av bånd og forsting langs brunrød stripe i bånd	1,29	Z2S	10	
Grønn overkastingstråd og grønne forsting til feste i enden av bånd og langs båndets grønne striper	1,04	Z2S	10	
Mørk grå kastesting til festing av band og fletter	1,00	Z2S	10	
Blågrønn flette	1,16	S	10	
Rød flette	1,20	S	10	
Brunrødt garn i trekkbånd	0,93	S	10	
Gyllent/hvitt garn i trekkbånd	1,00	S	10	

Ankelbåndene

Det vevde båndet

Garndiameter

Tallene angir gjennomsnittlig garndiameter. Hvert tall er gjennomsnittet av 10 målinger.

Grønn varp: 1,03 mm
Rødbrun varp: 1,04 mm
Hvit/gyllen varp: 1,01 mm
Grå veft: 0,8 mm

Gjennomsnittlig trådtall pr cm for varp og veft. Tallene er gjennomsnittet av 5 målinger. Tallet for varptråder angir varptettheten utenfor det mønstervevde området. Her hadde jeg bare 0,5 cm til rådighet, så jeg måtte gange tallet jeg fikk med to for å få antall tråder pr. cm. For vefitettheten telte jeg antall tråder innenfor 5 cm, for så å dele dette på 5. Tallene i parentes angir variasjonen.

Varp: 18,2 (17-20)
Veft: 5,0 (4,8-5,2)

Ankelbåndenes tråder

Farge og funksjon	Trådtypekkelse (i mm)	Type	Antall målinger	Anmerkninger
Hvitt/gyllent garn i rundflette	1,09	S	10	
Brunrødt garn i rundflette	1,28	S	10	
Mørkegrått garn som fester rundflette til båndet	0,97	Z2S	3	
Brunrødt garn i flatflette	1,08	S	10	
Brunt garn som fester flatflette til båndet	1,13	Z2S	10	
Rødt surringsgarn rundt flatflette	1,15	Z2S	10	
Grønt surringsgarn rundt flatflette	0,86	Z2S	7	
Brunrød sytråd på dusker	1,13	Z2S	6	
Mørk turkis garn til utbygging av dusk				Kan ikke måles

Lestene

Del	Trådtall pr cm		Trådtall variasjon		Trådtall Antall målinger		Trådtall måleavstand i cm		Garndiameter i mm		Garndiameter Antall målinger	
	Varp	Veft	Varp	Veft	Varp	Veft	Varp	Veft	Varp	Veft	Varp	Veft
L1 helt skaft	10,9	6,5	10-12	6,5-7	4	4	2x4	2x4	0,87	0,96	10	10
L1 påsydd stykke	14	7			1	1	2	2	0,55	0,94	5	5
L2 skaft	12,8	6,3	11-15	5,5-7	4	4	1	1	0,69	1,03	10	10
L3 lestetupp	10,5	6,8	9-11	6-7	4	4	2x4	2x4	0,86	0,95	10	10

Ankelklutene

Del	Trådtall pr cm		Trådtall variasjon		Trådtall Antall målinger		Trådtall måleavstand i cm		Garndiameter i mm		Garndiameter Antall målinger	
	Varp	Veft	Varp	Veft	Varp	Veft	Varp	Veft	Varp	Veft	Varp	Veft
Venstre bein	10,8	6,5	10-11,5	6,5	2	2	2x2	2x2	0,64	0,99	10	10
Høyre bein	9,5	6,5			1	1	2	2	0,8	0,99	10	10
Høyre bein påsydd stykke	12,5	9			1	1	2	2	0,67	0,79	10	10

Skoene

Senetrådenes gjennomsnittlige tykkelse: 1,37 mm (6 målinger)

Bånd omkring teppet

Det vevde båndet

Garndiameter

Tallene angir gjennomsnittlig garndiameter. Hvert tall er gjennomsnittet av 10 målinger.

Rød varp: 0,94 mm
Grønn varp: 0,97 mm
Mørkegrå veft: 0,57 mm

Gjennomsnittlig trådtall pr cm for varp og veft. Tallene er gjennomsnittet av 5 målinger. For varptettheten hadde jeg bare 0,5 cm til rådighet, så jeg måtte gange tallet jeg fikk med to for å få antall tråder pr. cm. For vefttettheten telte jeg antall tråder innenfor 5 cm, for så å dele dette på 5. Tallene i parentes angir variasjonen.

Varp: 18,4 (17-20)

Veft: 6,4 (5,6-7,2)

Tampenes tråder

Farge og funksjon	Tråddykkelse (i mm)	Type	Antall målinger	Anmerkninger
Brunrødt surringsgarn	1,06	Z2S	4	
Grågrønt surringsgarn	1,06	Z2S	5	Har innslag av gylne fiber
Grønn sytråd på dusker	1,09	Z2S	4	
Grønt garn til utbygging av dusk	2,18	S	2	Sterkt tovet
Brunrødt garn til utbygging av dusk	1,66	S	7	Sterkt tovet

Teppet (alt etter Schjølberg)

Gjennomsnittlig garndiameter (ukjent antall målinger):

Mørkebrun varp: 0,8 mm
Hvit varp: 0,9 mm
Mørkebrun veft: 1,4 mm
Hvit veft: 1,3 mm

Gjennomsnittlig trådtall for varp og veft, målt inne på den best bevarte delen med god avstand fra jarer, oppsettskant og slitte områder.

Mørkebrun varp: 10 (40 tråder pr 4 cm)
Hvit varp: 9,5 (38 tråder pr 4 cm)
Mørkebrun veft: 6 (18 tråder pr 3 cm)
Hvit veft: 7 (35 tråder pr 5 cm)

Tykk rundflette

Farge og funksjon	Tråddykkelse (i mm)	Type	Antall målinger	Anmerkninger
Tykk gyllen tråd	2,46	Z2S	6	
Tynn gyllen tråd	1,25	Z2S	1	
Gyllen tråd	0,84	S	5	
Grønn tråd	0,78	S	6	Sterkt slitt
Brunrød tråd	1,44	S	10	Svært ujevn
Mørk brun tråd	0,87	S	10	

